

TCJRAS

The Online Journal of Recreation and Sport
Çevrimiçi Rekreasyon ve Spor Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 3, Temmuz, 2024

E-ISSN: 2146-9598

Doi Prefix: 10.22282

Editor-in-Chief

Prof. Dr. Metin YAMAN

Volume 13, Issue 3

July, 2024

www.tojras.com

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tojras>

Copyright © 2012 - THE ONLINE JOURNAL OF RECREATION AND SPORT

All rights reserved. No part of TOJRAS articles may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from the publisher.

Contact Address:

Prof. Dr. Metin YAMAN

TOJRAS, Editor in Chief Published in Ankara -TÜRKİYE

Welcome to TOJRAS

Message from the Editor

The Online Journal of Recreation and Sport- TOJRAS was first published in 2012. The article publishes original, qualified and sufficient research papers in the field of physical education and sport, sport management, recreation and education of coaching to contribute to the field of sport both in Turkey and in the world. The publication language of the journal is English. The referees and editors of TOJRAS are field experts and the articles are reviewed by them according to their field expertise. The main goal of TOJRAS is to assure a fruitful and academic platform for the authors, referees, and the members of science and advisory board and the contributors to the enhancement of science in the light of the rules of ethics.

We would like to welcome and thank you for your online journal interest which helped TOJRAS to gain popularity and dignity among academic publications locally and internationally so that we can bring various and profound studies in the field of sport by valuable researchers. In addition to them, teachers, teacher trainers, parents, and students around the world have visited TOJRAS for five years continuously. It means that TOJRAS has contributed to the dissemination of new trends in sport education and research to all over the world for years. We hope that this latest issue will also follow our global educational goal.

TOJRAS provides its readers with the opportunity of meeting different aspects on sport education so that they can expand their study fields. Also, the content is freely accessible without charge to the user or to his/her institution. In addition, any views expressed in this publication are the views of the authors and are not the views of the Editor and TOJRAS.

TOJRAS thanks and appreciates the editorial board and reviewers who have contributed a lot to the submissions of this issue for their valuable contributions.

Call for Papers

TOJRAS invites you for article contribution. Submitted articles can be about all aspects of sport education. The articles should be original, unpublished, and not in consideration for publication elsewhere at the time of submission to TOJRAS. Manuscripts must be submitted in English.

TOJRAS is guided by it's editors, guest editors and advisory boards. If you are interested in contributing to TOJRAS as an author, guest, editor or reviewer, please send your CV to infojras@gmail.com.

July, 2024

Prof. Dr. Metin YAMAN

Editor in Chief

metinyaman@gmail.com

infojras@gmail.com

Prof. Dr. Metin Yaman
Editor in Chief**EDITORIAL BOARD YAYIN KURULU**

Dr. Gülten HERGÜNER	herguner@subu.edu.tr	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr. Çetin YAMAN	cetinyaman@gmail.com	Marmara Üniversitesi
Dr. Fatih ÇATIKKAŞ	fatihcatikkas@gmail.com	Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Serdar TOK	tokserdar@gmail.com	Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Işık BAYRAKTAR	isik.bayraktar@alanya.edu.tr	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
Dr. Erkan GÜNAY	erkan.gunay@cbu.edu.tr	Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Zekai ÇAKIR	zekaicakir@bayburt.edu.tr	Bayburt Üniversitesi
Dr. Ahmet DÖNMEZ	ahmet27donmez27@gmail.com	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi

EDITORIAL ADVISORY / BOARD DANIŞMA KURULU

Dr. Aytekin İŞMAN	isman@sakarya.edu.tr	Sakarya Üniversitesi
Dr. Erdal ZORBA	erdalzorba@gazi.edu.tr	Gazi Üniversitesi
Dr. Hayati AKYOL	hayatiakyol@gmail.com	Gazi Üniversitesi
Dr. İsmail Hakkı MİRİCİ	hakkimirici@hacettepe.edu.tr	Hacettepe Üniversitesi
Dr. Mehmet GÜÇLÜ	mehmet.guclu@bozok.edu.tr	Yozgat Bozok Üniversitesi
Dr. Mehmet GÜNAY	mgunay@gazi.edu.tr	Gazi Üniversitesi
Dr. Mehmet KILIÇ	mkilicbesyo@gmail.com	Selçuk Üniversitesi
Dr. Musa Yıldız	ymusa@gazi.edu.tr	Gazi Üniversitesi
Dr. Mutlu TÜRKMEN	mutluturkmen@bayburt.edu.tr	Bayburt Üniversitesi
Dr. Sami MENGÜTAY	sami.mengutay@galata.edu.tr	İstanbul Galata Üniversitesi
Dr. Suat KARAKÜÇÜK	ksuatt@gmail.com	Yozgat Bozok Üniversitesi
Dr. Turgay BİÇER	turgay@marmara.edu.tr	Gedik Üniversitesi

	Field Editor / Alan Editörü	Deputy Field Editor / Alan Editör Yardımcısı
Physical Education and Sports Beden Eğitimi ve Spor	Dr. Gülten Hergüner	Dr. Ayşe Önal
e-Sports Studies / e-Spor Araştırmaları	Dr. Akan Bayrakdar	Dr. Nuray Satılmış
Physical Education and Sports for the Disabled Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor	Dr. Ekrem Levent İlhan	Dr. Sevinç Namlı
Physical Activity / Sports and Health Fiziksel Aktivite / Spor ve Sağlık	Dr. Filiz Çolakoğlu	Dr. Dicle Aras
Movement and Training Sciences Hareket ve Antrenman Bilimleri	Dr. Emre Bağcı	Dr. Elif Cengizel
Recreation / Rekreasyon	Dr. Zekiye Başaran	Dr. Larion Alin
Sports Biomechanics / Motor Control Spor Biyomekaniği / Motor Kontrol	Dr. Murat Çilli	Dr. Vassilios Panoutsakopoulos
Sports Physiology / Kinesiology Spor Fizyolojisi / Kinesyoloji	Dr. Cem Kurt	Dr. Müge Sarper Kahveci
Sports Psychology / Psychosocial Spor Psikolojisi / Psiko Sosyal	Dr. İhsan Sarı	Dr. Murat Sarıkabak
Sports and Nutrition / Spor ve Beslenme	Dr. Gülay Baysal	Dr. Tuğçe Orkun Erkilic

Sports Management Sciences
Spor Yönetim Bilimleri

Dr. Alpaslan Kurudirek

Dr. Aydın Pekel
Dr. İrfan Kurudirek

System and Technical Editors / Sistem ve Teknik Editörler

Dr. Zekai ÇAKIR

Sezai ÇAKIR

Çağlar BOZKURT

Dr. Fatih YAŞARTÜRK

Engin SARIKAYA

Turkish Language Editors / Türkçe Dil Editörleri

Dr. Fahri TEMİZYÜREK

Dr. Gülsemin HAZER

Dr. Mehmet ÖZDEMİR

Dr. İsmail YAŞARTÜRK

Dr. Hayati AKYOL

Dr. İsmail YAŞARTÜRK

English Language Editors / İngilizce Dil Editorleri

Dr. İ. Hakkı MİRİCİ

Dr. Tuba Elif TOPRAK

Dr. Elvan Deniz Yumuk

Dr. Sinem HERGÜNER

Mehmet Galip ZORBA

Dr. İhsan SARI

Bahar TAMERER

Measurement and Evaluation Editors / Ölçme ve Değerlendirme Editörleri

Dr. Ersin Eskiler

Dr. Merve KARAMAN

Dr. Gökhan DELİCEOĞLU

SCIENCE BOARD / BİLİM KURULU

Dr. Abdurrahman Kepoğlu, Türkiye

Dr. Gönül Tekkurşun Demir, Türkiye

Dr. Necip Fazıl Kışal, Türkiye

Dr. Abdurrahman Kırtape, Türkiye

Dr. Güner Çiçek, Türkiye

Dr. Nebahat Eler, Türkiye

Dr. Adela Badau, Romania,

Dr. Hacı Ahmet Pekel, Türkiye

Dr. Nevin Gündüz, Türkiye

Dr. Adnan Turgut, Türkiye

Dr. Hakan Kolayış, Türkiye

Dr. Nevzat Mirzeoğlu, Türkiye

Dr. Ahmet Alptekin, Türkiye

Dr. Hakan Sunay, Türkiye

Dr. Nigar Küçükkubaş, Türkiye

Dr. Ahmet Azmi Yetim, Türkiye

Dr. Hakkı Ulucan, Türkiye

Dr. Numan Alpay, Türkiye

Dr. Ahmet Gökhan Yazıcı, Türkiye

Dr. Halil İbrahim Cicioğlu, Türkiye

Dr. Nuran Kandaz Gelen, Türkiye

Dr. Ahmet Mor, Türkiye

Dr. Halil Sarol, Türkiye

Dr. Nuray Satılmış, Türkiye

Dr. Ahmet Nusret Bulgurcuoğlu, Türkiye

Dr. Halil Taşkın, Türkiye

Dr. Nurgül Tezcan Kardeş, Türkiye

Dr. Akan Bayrakdar, Türkiye

Dr. Haluk Saçaklı, Türkiye

Dr. Nurtekin Erkmen, Türkiye

Dr. Ali Ahmet Doğan, Türkiye

Dr. Hamdi Alper Güngörmüş, Türkiye

Dr. Oktay Çakmakçı, Türkiye

Dr. Ali Kızılet, Türkiye

Dr. Hamdi Sancaklı, Türkiye

Dr. Oruç Ali Uğur, Türkiye

Dr. Alpaslan Görücü, Türkiye

Dr. Hasan Akkuş, Türkiye

Dr. Osman İmamoğlu, Türkiye

Dr. Amır Ghiami,

Dr. Hasan Kasap, Türkiye

Dr. Ozan Sever, Türkiye

Dr. Anıl Türkeli, Türkiye

Dr. Hasan Şahan, Türkiye

Dr. Ömer Şenel, Türkiye

Dr. Atilla Pulur, Türkiye

Dr. Hayri Aydoğan, Türkiye

Dr. Özbay Güven, Türkiye

Dr. Ayşe Dilşad Mirzeoğlu, Türkiye

Dr. Hayri Ertan, Türkiye

Dr. Özcan Saygın, Türkiye

Dr. Ayşe Önal, Türkiye

Dr. Hikmet Gümüüş, Türkiye

Dr. Özden Taşgın, Türkiye

Dr. Bae Dixon, Australia,

Dr. Hülya Bingöl, Türkiye

Dr. Özkan Işık, Türkiye

Dr. Baki Yılmaz, Türkiye

Dr. Hürmüz Koç, Türkiye

Dr. Özkan Tütüncü, Türkiye

Dr. Banu Gündoğan, Türkiye

Dr. Hüseyin Can İkizler, Türkiye

Dr. Pero Duygu Dumangöz, Türkiye

Dr. Bekir Mendeş, Türkiye

Dr. Hüseyin Özkamçı, Türkiye

Dr. Raci Karayığit, Türkiye

Dr. Belgin Gökyürek, Türkiye

Dr. Hüseyin Ünlü, Türkiye

Dr. Rasim Kale, Türkiye

Dr. Berfin Serdil Örs, Singapore

Dr. İbrahim Bozkurt, Türkiye

Dr. Recep Gürsoy, Türkiye

Dr. Berkan Bozdağ, Türkiye

Dr. İbrahim Ethem Hindistan, Türkiye

Dr. Reşat Kartal, Türkiye

Dr. Betül Bayazıt, Türkiye

Dr. İbrahim Fatih Yenal, Türkiye

Dr. Rıdvan Ekmekçi, Türkiye

Dr. Beyza Merve Akgül, Türkiye

Dr. İbrahim Yıldırım, Türkiye

Dr. Rıdvan Kır, Türkiye

Dr. Bilal Çoban, Türkiye

Dr. İlhan Toksöz, Türkiye

Dr. Rüçhan İri, Türkiye

Dr. Bilal Demirhan, Türkiye

Dr. İlyas Görgüt, Türkiye

Dr. Sebahattin Devocioğlu, Türkiye

Dr. Birol Doğan, Türkiye	Dr. İmdat Yarım, Türkiye	Dr. Sefa Lök, Türkiye
Dr. Burcu Ertaş Dölek, Türkiye	Dr. İsmail Karataş, Türkiye	Dr. Sefa Şahan Birol, Türkiye
Dr. Burhan Çumralıgil, Türkiye	Dr. Kadir Pepe, Türkiye	Dr. Selahattin Akpınar, Türkiye
Dr. Burhanettin Hacicaferoğlu, Türkiye	Dr. Kelly Park, Korea,	Dr. Selçuk Bora Çavuşoğlu, Türkiye
Dr. Bülent Ağbuğa, Türkiye	Dr. Kemal Gazanfer Gül, Türkiye	Dr. Selçuk Gençay, Türkiye
Dr. Bülent Gürbüz, Türkiye	Dr. Kemal Tamer, Türkiye	Dr. Serdar Eler, Türkiye
Dr. Cansel Arslanoğlu, Türkiye	Dr. Kenan Sivrikaya, Türkiye	Dr. Serkan Hazar, Türkiye
Dr. Cecıla Cevat, Romania,	Dr. Kenan Şebin, Türkiye	Dr. Serkan İbiş, Türkiye
Dr. Celal Gençoğlu, Türkiye	Dr. Kerem Yıldırım Şimşek, Türkiye	Dr. Serkan Kurtipek, Türkiye
Dr. Cengiz Arslan, Türkiye	Dr. Kubilay Çimen, Türkiye	Dr. Sevinç Namlı, Türkiye
Dr. Çağrı Çelenk, Türkiye	Dr. Kübra Özdemir, Türkiye	Dr. Simona Pajaujiene, Lithuania
Dr. Çetin Özdilek, Türkiye	Dr. Kürşat Hazar, Türkiye	Dr. Sibel Arslan, Türkiye
Dr. Dana Badau, Romania,	Dr. Lale Orta, Türkiye	Dr. Sinan Ayan, Türkiye
Dr. Deniz Bedir, Türkiye	Dr. Larion Alın, Romania	Dr. Süleyman Patlar, Türkiye
Dr. Diana Jones, USA,	Dr. Latif Aydos, Türkiye	Dr. Sümmani Ekici, Türkiye
Dr. Ekrem Boyalı, Türkiye	Dr. Malik Beyleroğlu, Türkiye	Dr. Şebnem Şarvan Cengiz, Türkiye
Dr. Ekrem Levent İlhan, Türkiye	Dr. Marijo Bakovic, Croatia	Dr. Şehmus Aslan, Türkiye
Dr. Elif Birol, Türkiye	Dr. Mehmet Acet, Türkiye	Dr. Şenol Yanar, Türkiye
Dr. Elif Karagün, Türkiye	Dr. Mehmet Akif Ziyagil, Türkiye	Dr. Taner Bozkuş, Türkiye
Dr. Elvan Deniz Yumuk, Türkiye	Dr. Mehmet Bayansalduz, Türkiye	Dr. Tebessüm Ayyıldız Durhan
Dr. Emin Ergen, Türkiye	Dr. Mehmet Bülent Asma, Türkiye	Dr. Tekin Çolakoğlu, Türkiye
Dr. Emre Ak, Türkiye	Dr. Mehmet Demirel, Türkiye	Dr. Tennur Yerlisu Lapa, Türkiye
Dr. Emre Bağcı, Türkiye	Dr. Mehmet Kumartaşlı, Türkiye	Dr. Tevfik Cem Akalın, Türkiye
Dr. Erdinç Şıktar, Türkiye	Dr. Mehmet Mustafa Yorulmazlar	Dr. Tolga Şahin, Türkiye
Dr. Ergün Yurdadön, Türkiye	Dr. Mehmet Özdemir, Türkiye	Dr. Turgut Kaplan, Türkiye
Dr. Erkal Arslanoğlu, Türkiye	Dr. Mehmet Türkmen, Türkiye	Dr. Ufuk Alpaya, Türkiye
Dr. Erkan Faruk Şirin, Türkiye	Dr. Melih Nuri Salman, Türkiye	Dr. Uğur Sönmezoğlu, Türkiye
Dr. Erkan Yarımkaaya, Türkiye	Dr. Menşure Aydın Avcı, Türkiye	Dr. Ümid Karlı, Türkiye
Dr. Ersin Eskiler, Türkiye	Dr. Menzure Sibel Yaman, Türkiye	Dr. Ümit Doğan Üstün, Türkiye
Dr. Ertuğrul Gelen, Türkiye	Dr. Metin Argan, Türkiye	Dr. Ümit Yetiş, Türkiye
Dr. Esen Kızıldağ Kale, Türkiye	Dr. Metin Kaya, Türkiye	Dr. Ünal Türkçapar, Türkiye
Dr. Eser Ağgön, Türkiye	Dr. Metin Şahin, Türkiye	Dr. Vassilios Panoutsakopoulos, Greece
Dr. Evren Tercan Kaas, Türkiye	Dr. Mevlüt Gönen, Türkiye	Dr. Vedat Ayan, Türkiye
Dr. Eylem Gencer, Türkiye	Dr. Mihraç Köroğlu, Türkiye	Dr. Vedat Çinar, Türkiye
Dr. Fatih Bektaş, Türkiye	Dr. Mikail Tel, Türkiye	Dr. Veli Ozan Çakır, Türkiye
Dr. Fatih Yaşartürk, Türkiye	Dr. Mine Gül, Türkiye	Dr. Velittin Balcı, Türkiye
Dr. Fatma İlker Kerkez, Türkiye	Dr. Muhammet İrfan Kurudirek, Türkiye	Dr. Wolfgang Baumann, Germany,
Dr. Fatma Neşe Şahin, Türkiye	Dr. Muhsin Hazar, Türkiye	Dr. Wolfgang Buss, Germany,
Dr. Fehmi Tuncel, Türkiye	Dr. Murat Akyüz, Türkiye	Dr. Yaprak Kalemoğlu Varol, Türkiye
Dr. Fevziye Hülya Aşçı, Türkiye	Dr. Murat Bilge, Türkiye	Dr. Yavuz Yıldız, Türkiye
Dr. Fikret Alıncak, Türkiye	Dr. Murat Kul, Türkiye	Dr. Yeliz Ay Yıldız, Türkiye
Dr. Fikret Ramazanoğlu, Türkiye	Dr. Murat Taş, Türkiye	Dr. Yusuf Can, Türkiye
Dr. Fikret Soyer, Türkiye	Dr. Mustafa Akıl, Türkiye	Dr. Yücel Ocak, Türkiye
Dr. Filiz Fatma Çolakoğlu, Türkiye	Dr. Mustafa Baş, Türkiye	Dr. Zafer Çimen, Türkiye
Dr. Funda Koçak, Türkiye	Dr. Mustafa Yaşar Şahin, Türkiye	Dr. Zaid Kazı Gasım, Irak
Dr. Gökhan Bayraktar, Türkiye	Dr. Mustafa Zahit Serarslan, Türkiye	Dr. Zekeriya Gökteş, Türkiye
Dr. Gökhan Deliceoğlu, Türkiye	Dr. Mürsel Biçer, Türkiye	Dr. Zeki Taş, Türkiye
Dr. Gökmen Kılınçarslan, Türkiye	Dr. Müslim Bakır, Türkiye	Dr. Zekihan Hazar, Türkiye
Dr. Gönül Babayiğit İrez, Türkiye	Dr. Nadhim Al-Wattar, Iraq	

TABLE OF CONTENTS / İÇİNDEKİLER

1	İşçilerin İş Yeri Rekreasyon Farkındalığı ve Tükenmişlik Seviyelerinin İncelenmesi (TTK Örneği) Sevgi KUŞ, H. Mehmet TUNÇKOL	216-221
2	Spor Yönetiminde İnsan Kaynakları Yönetimi Fonksiyonlarına Yönelik Kavramsal Eğilimler: Tematik Analiz Kamil AHAT	222-237
3	Okul İkliminin Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Mesleki Motivasyon ve Mesleki Doyum Düzeylerine Etkisi Ayşe ÖNAL	238-249
4	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adayları Mesleklerine Uzak Mı?: Bir Karma Yöntem Araştırması Hasan Ceyhan CAN, Tuğba CAN	250-261
5	Aerobik Cimnastik Tek Erkekler Kategorisi Sporcularının Müsabaka Performanslarının Değerlendirilmesi ve Normatif Değerleri Özlem KESKİN	262-268
6	Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Teknoloji Bağımlılıkları ile Spora Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Tolga ESKİ, Berk Hakan YILMAZ	269-276
7	Investigation of Coaches' Attitudes Towards Teaching Students with Disabilities Abdullah BACI, Zekai ÇAKIR	277-287
8	Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyon Farkındalık ve Yükseköğrenim Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Cem GEVEN, Fatih YAŞARTÜRK	288-298
9	Spor Yönetimi Bağlamında Görev ve İlişki Yönelimli Liderlik Davranışları İle İletişimde Çözüm Odaklılık İlişkisinin İncelenmesi Pero Duygu DUMANGÖZ	299-309
10	İslam ve Spor: Psikososyal Etkiler ve Ahlaki Değerlendirmeler Zeki TAŞ, Gülten HERGÜNER, Abdulvahit İMAMOĞLU	310-320
11	Sporcu Dikkat Ölçeği Geliştirme ve Doğrulama Çalışması Aydanur ÖNAL , Nuh Osman YILDIZ , Ahmet ÖZSOY	321-333
12	Zihinsel Dayanıklılık: İmgeleme ve Duygusal Zekanın Rolü Aygün AKGÜL, Serdar SOLMAZ, Ahmet UZUN, Yunus Emre YARAYAN	334-340
13	Sporda Cinsel Tacizin Sistemik Derlemesi Mustafa NARIN , Sümeyye DEMIRCIOĞLU SOYSAL , Büşra TANSEVER , Hakan KOLAYIŞ	341-351

ISSN: 2146-9598

Doi Prefix: 10.22282

www.tojras.com

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tojras>

İşçilerin İş Yeri Rekreasyon Farkındalığı ve Tükenmişlik Seviyelerinin İncelenmesi (TTK Örneği)

Investigation of Workplace Recreation Awareness and Burnout Levels of Workers

Sevgi KUŞ¹, * H. Mehmet TUNÇKOL²

¹ MEB, Hacı Musa Herkime Rifat Hayri Sin Ortaokulu, Zonguldak, TÜRKİYE / sevgiks8186@gmail.com / 0000-0003-3877-0222

² Dokuz Eylül Üniversitesi, Necatî Hekkon Spor Bilimleri Fakültesi, İzmir, TÜRKİYE / hulusimehmet.tunckol@deu.edu.tr / 0000-0002-0478-6966

* Corresponding author

Bu çalışma, Sevgi KUŞ tarafından Doç. Dr. H. Mehmet TUNÇKOL danışmanlığında hazırlanan Yüksek Lisans tezinin bir bölümüdür.

Özet: Bu araştırmanın amacı, maden işçilerinin iş yeri rekreasyon farkındalığı ve tükenmişlik seviyelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmanın evrenini 2022-2023 yılında Zonguldak TTK Müdürlüğü Üzülmöz İşletme Müessesesi'nde maden işçisi olarak çalışan 1020 birey oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise bu katılımcılardan basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen 405 maden işçisinden oluşmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, demografik soruların yer aldığı "Kişisel Bilgi Formu", "İş Yeri Rekreasyon Farkındalık Algısı Ölçeği" ve "Tükenmişlik Ölçeği Kısa Versiyonu" kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 25.0 paket programından yararlanılmıştır. Analizler için non-parametrik testlerden Kruskal Wallis testi ile ölçekler arasındaki ilişki için ise Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre katılımcıların eğitim durumları ile iş yeri rekreasyon farkındalığı ve tükenmişlik durumları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca ekonomik durum değişkeni ile tükenmişlik durumu ve iş yeri rekreasyon farkındalığı 'kişisel esenlik ve uyum alt boyutu'nda da anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, işçilerin, kişisel esenlik ve uyum alt boyutu ile kurumsal bilinç ve gelişim alt boyutları arasında anlamlı, pozitif ve yüksek ilişki tespit edilmiştir. Tükenmişlik boyutu ile kişisel esenlik ve uyum, kurumsal bilinç ve gelişim arasında negatif yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Farkındalık, işçi, iş yeri rekreasyonu, tükenmişlik.

Abstract: The aim of this research is to explore the workplace recreation awareness and burnout levels of mine workers according to some variables and to examine the relationship between them. The population of the research consists of 1020 individuals working as mine workers in the Zonguldak TTK Directorate Üzülmöz Enterprise Establishment in 2022-2023. The sample of the research consists of 405 mine workers selected from these participants by simple random sampling method. In the study, the "Personal Information Form" including demographic questions, the "Workplace Recreation Awareness Perception Scale" and "Burnout Scale Short Version" were used as data collection tools in the study. The SPSS 25.0 package program was used in the statistical analysis. Kruskal Wallis test which is a non-parametric test and Pearson Correlation analysis for relationship of scales were used. According to analysis it was found a significant difference between participants' educational status and workplace recreation awareness and burnout levels. Also, it was found a significant difference between economic status and burnout states and the personal well-being and adjustment sub-dimension of the IREFA scale. As a result, a significant, positive, and high relationship was determined between the sub-dimensions of workers' personal well-being and harmony and the sub-dimensions of corporate awareness and development. It was determined that there is a negative and weak relationship between the burnout dimension and personal well-being and harmony, corporate awareness, and development.

Keywords: Awareness, worker, workplace recreation, burnout.

Received: 11.01.2024 / Accepted: 30.04.2024 / Published: 30.07.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1417643>

Citation: Kuş, S., Tunçkol, H.M. (2024). İşçilerin İş Yeri Rekreasyon Farkındalığı ve Tükenmişlik Seviyelerinin İncelenmesi (TTK Örneği), The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS), 13 (3), 216-221.

GİRİŞ

İnsanlığın doğuşundan itibaren insan, çevresinde var olan yer altı ve yer üstündeki kaynaklar ile ilgilenmiştir. Bu ilginin temelinde kaynakların; insanlar için varlıklarını koruma ve sürdürmede önemli bir araç, farklı topluluklara üstünlük kurmada ise bir güç olarak kullanılması yer almaktadır. Madenler; bir ülkenin kalkınmasındaki temel unsurlardan en önemlisidir. Yer altındaki maden cevherlerinin araştırılması, çıkarılması ve işletilmesi ile ilgili yöntemlerin tümünü kapsayan madencilik ise; ülkelerin sanayileşme aşamasında önemli bir konuma yerleşerek en fazla ihtiyaç duyulan sektör hâline gelmiştir. Her sektörün görevini tamamen gerçekleştirebilmesi için malzeme, makine, para ve insan gibi kaynaklar yeterli olmaktadır. Bu kaynaklar arasındaki bütün kaynaklar cansızken insan gücü; canlı, üreten ve çıktı veren bir kaynaktır. Eğer bir sektörde insan gücü yoksa diğer kaynaklar işe yaramaz ve üretim durur. Bu yüzden insan, sektörün işleyişinde ciddiye alınması gereken bir nokta olarak görülmelidir (1). Ülkelerin ekonomik durumları ve maden zenginliği ne düzeyde önemli ise, bu kaynakların yeryüzüne çıkarılması ve işlenmesinde görev alan iş gücü de o denli önem taşır. Emek veren bu iş gücünün çalışma ortamlarının ve şartlarının olabildiğince iyi bir hale getirilmesi gerekmektedir (2). Ülke ekonomisi için maden varlığı ve rezervi önem taşırken, ön planda tutulan madenlerin çıkarılma aşaması ve işlenmesi için gereklilik arz eden unsur ise işçi faktörüdür (3).

İş yaşamı insanın hayatının önemli bir noktasıdır. Yaşam içerisindeki diğer faaliyetlere oranla daha fazla zaman dilimini kapsamaktadır. Çalışanlar bütün üretim araçlarını etkileyen sektörün önemli kilit parçası ve temel varlığıdır. Çalışanların işlerinden memnun ya da tatmin olmaları en

doğal istektir. İşçilerin, işlerinden tatmin olmalarını sağlayacak tüm uygulama ve politikalar örgütlerin en temel amacıdır (4). İnsanların geçmişten günümüze kadar yaşam şartlarının ve düzeylerinin yükselmesinde üç temel unsur bulunmaktadır. Çalışma, uyku ve temel ihtiyaçlar olan bu unsurlardan geriye kalan vakit ise boş zaman kavramı olarak nitelendirilmektedir (5). İşletmeler, teknolojinin gelişimi ile birlikte sektörde var olabilmek ve işçilerin verimli çalışmalarının artırılması amacıyla sosyal yaşamda ilerleme sağlayan değişiklikler ile ilgilenmektedirler. Sanayi devrimi ile birlikte geçmişte var olmasına rağmen boş zaman, çalışma saati ve dinlenme saati gibi kavramlar tekrar gündeme gelerek günlük hayatta yer bulmuştur. Kendine yer bulan bir diğer kavram olan iş yaşamında rekreasyon ise araştırmacıların son zamanlarda çalışmalarında bireylerin motivasyonlarını arttırmadaki etkilerine dikkat çektikleri bir kavramdır (6). Rekreasyon, bireylerin sadece boş vakitlerinde gerçekleştirdiği keyif ve fayda sağlayan aktiviteler olmasının yanında iş yeri motivasyonu, bağlılık ve verimlilik gibi noktaları da ön plana çıkarmıştır. Böylece iş yeri rekreasyonu, iş yerlerinde gündeme alınan önemli bir kavram olmuştur (7). Kurumlar tarafından düzenlenerek istenilen verimlerin ortaya konabilmesi amacıyla, çalışanların katılımı ile gerçekleşen rekreasyon aktiviteleri iş yeri rekreasyonu olarak adlandırılmaktadır (8). İşçiler çalışma yaşamlarında belirli bir yoğunluğa ulaştıktan sonra bıkkınlık, isteksizlik ve yorgunluk hissederler. Bu nedenle işçilerin iş ortamlarında boş zaman yaratmaları önemli bir rahatlama ve kolaylık sağlayacaktır (9). Rekreasyon kişilerde; dinçleşme, yeniden yaratma, canlanma, onarma, güç kazanma, fiziksel ve zihinsel gelişim gibi özellikleri

görmemizi sağlamaktadır. Beraberinde çalışan bireylerin geri kazanabileceği değerler şeklinde de ifade edilmektedir (10). Kuruluşlar çalışanlara rekreasyon tesisleri sunma, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılama gibi konularda yardımcı olarak üretkenliklerini arttırmaya katkı sağlayabilir. Bu durum devamsızlık oranını, hastalık izinlerini ve tıbbi maliyetleri azaltır. Bu iyileştirilmiş konsantrasyon, çalışanlar tarafından daha fazla çalışma saatini ifade eder ve kurumsal verimliliğin artmasını sağlar (11).

Çalışma hayatı; insanların zamanının büyük bir kısmını kapsayan fiziksel ve mental yapılarını, pozitif veya negatif olarak etkileyebilen bir unsurdur. Bu nedenle iş yerlerinin işçilerin beklentilerine cevap vermesi önemlidir. Beklentilere cevap bulan işçilerin; iş doyumları yükselerek tükenmişlik yaşamamaları, iş yerindeki verimliliği artırarak başarıya katkı sağlayacaktır. İş yerleri için işçilerin tükenmişlik düzeyleri ilgilenilmesi gereken bir konudur (12). Tükenmişliğin birden çok hastalık tablosu ile kendini ortaya koyması söz konusu olmaktadır. Fiziksel, düşünsel ya da duygusal olarak varlığını gösterebilmektedir. Çalışma hayatında da kendini gösteren bu belirtilerin varlığının erken fark edilmesi sürecin doğru şekilde ilerlemesi için önemlidir. Tükenmişlik sendromunun kaynağını, çalışma zamanı içerisinde yaşanan süreç ve işçilerin iş yükünün oluşturduğu bilinmektedir. Tükenmişlik, iş stresi birikmesi ile oluşan, uzun süreli negatif etkilerin sonucudur ve genel olarak kronik stres reaksiyonu olarak adlandırılır. Çalışanların üretkenliği ve sağlıkları için negatif sonuçlar alınan, çalışma hayatındaki olumsuz tutum ve tükenmenin bütünleşmesi olarak tanımlanmaktadır (13).

Madencilik, çok fazla riski içerisinde barındıran en zor sektörlerden biridir. Bu sektörde yer alan kömür madeni işçilerinin, çalışma koşullarının zorlukları nedeniyle tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi ve takibi önemlidir (14). Tükenmişlik hem işçi hem de işveren açısından tehdit unsuru olarak görülmektedir. Yoğun çalışılan iş yerlerinde uzun bir sürede ortaya çıkan tükenmişlik, işçilerde strese neden olan ve sonuçları sektörü direkt etkileme özelliğine sahip bir kavramdır. Öncelikle yöneticilerin, işçilerin yaşadığı tükenmişliği fark ederek gerekli çalışmaları ve düzenlemeleri gerçekleştirmesi ve bu durumu ortadan kaldırmak için yapılması gereken çalışmalara önem vermesi gerekmektedir (15). Çalışma ortamlarında işçilerin sağlıklı ve güvenilir şekilde çalışmaları önemlidir. Her iş kolunun kendine ait zor yanları olduğu gibi, madencilik sektörünün ise bu alanlardan farklı bir konuma yerleştirilmesi gerekmektedir. Sektörün zorluğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Çalışma hayatları çalışanların tükenmişliğinin tetikleyecek birden fazla etkene sahiptir (13).

En ilkel zamanlardan günümüze kadar geçen sürede kömür madeni emekçileri, doğa karşısında alın teri dökerek mücadele içerisinde bulunmalarına rağmen bu durumdan fayda sağlayan taraf olamamış, emekçi dostlarını kaybederek olumsuz etkiler altında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmışlardır. Rekreasyon faaliyetleri ile maden işçilerinin tükenmişlik duygularının bertaraf edilmesi olasıdır. İş yeri rekreasyon faaliyetleri konusunda farkındalık oluşturulması gerekmektedir. Bu açıdan çalışmada, ülkemizde en ağır koşullara sahip sektör olan madenciliğin simge yeri Zonguldak ilindeki Türkiye Taş Kömürü Kurumu (TTK), Üzülmüş Müessesesi maden

işçilerinin iş yeri rekreasyon farkındalık algıları ve tükenmişlik seviyelerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli; nesneye, olguya, olaya, bireye vb. ilişkin günümüzdeki ya da geçmişteki verilerin tamamının gözden geçirilmesi mantığına dayanmaktadır. Böylece araştırılan olguya ilişkin dağıtık veriler toparlanacak, sınıflandırılacak, düzenlenecek ve çözümlenecektir (16). Tarama modelini genel olarak; çok sayılı elemandan oluşan evrende, evren geneline özgü bir çıkarımda bulunmak için evrenin bütünü veya örneklem grubu ile gerçekleştirilen tarama düzenlemeleri şeklinde tanımlamak mümkündür (17).

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada, Türkiye Taş Kömürü Kurumu (TTK), Üzülmüş Müessesesi maden işçilerinin iş yeri rekreasyon farkındalık algıları ve tükenmişlik seviyelerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma Grubu: Araştırmanın evrenini, 2022-2023 yılında Zonguldak TTK Müdürlüğü Üzülmüş İşletme Müessesesi'nde maden işçisi olarak çalışan (n=1020) bireylerden oluşmuştur. Araştırmanın örneklemini, bu katılımcılardan basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen 405 kişi oluşturmaktadır. Krejcie ve Morgan (1970)'e göre araştırmalarda 1000 kişilik bir evren için örneklem sayısının 278 olması yeterlidir (18).

Verilerin Toplanması: Çalışmada veri toplama aracı olarak üç ayrı bölümden oluşan bir envanter kullanılmıştır. Envanterin birinci bölümü araştırma grubunda yer alan katılımcıların demografik bilgilerinin bulunduğu "Kişisel Bilgi Formu", ikinci bölümü Özkan (2018) tarafından geliştirilen 15 maddelik "İş Yeri Rekreasyon Farkındalık Algısı Ölçeği (İREFA)" (19), üçüncü bölümü ise Tümkaya, Çam ve Çavuşoğlu (2009) tarafından Türkçeye uyarlanan "Tükenmişlik Ölçeği Kısa Versiyonu (TÖ)"ndan (20) oluşmaktadır. Ölçekler ile ilgili detaylı bilgi aşağıda verilmiştir.

İş Yeri Rekreasyonu Farkındalık Algı Ölçeği (İREFA): İREFA, 15 maddeden oluşmaktadır. 'Kişisel Esenlik ve Sosyal Uyum (KESU)' ve 'Kurumsal Bilinç ve Gelişim (KBG)' olmak üzere iki alt faktörden oluşmaktadır. Ölçek, "4'lü Likert" formundadır. Ölçeğin orijinal formunda iç tutarlık katsayısı 'Kişisel Esenlik ve Sosyal Uyum' boyutu için 0.90 ve 'Kurumsal Bilinç ve Gelişim' boyutu için ise 0.81 olarak hesaplanmıştır (19). Bu araştırma kapsamında, Cronbach alpha iç tutarlık katsayısı 'Kişisel Esenlik ve Sosyal Uyum' boyutu için 0.94 ve 'Kurumsal Bilinç ve Gelişim' boyutu için ise 0.89 olarak hesaplanmıştır. Toplam ölçek için hesaplanan güvenilirlik katsayısı ise 0.96'dır.

Tükenmişlik Ölçeği Kısa Versiyonu: Ölçeğin özgün hâli Malach-Pines (2005) tarafından (21), Türkçeye uyarlama çalışması Tümkaya, Çam ve Çavuşoğlu (2009) tarafından yapılmıştır. Tükenmişlik Ölçeği Kısa Versiyonu, 1 (Hiç) ile 7 (Daima) yanıtı 10 ifadeden oluşmaktadır. Ölçek, yanıtların toplanarak 10'a bölünmesiyle puanlanmaktadır. Faktör analizinde ölçeğin üç boyutta toplandığını ancak ölçeğin tek boyutta değerlendirilebileceği ortaya çıkmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda öz değeri 1.00'dan büyük olan sadece bir faktör olduğu bulunmuştur. Ölçeğin iç

tutarlık katsayıları .85 ile .92 arasında olduğu ortaya çıkmıştır (20).

Verilerin Analizi: Çalışmada verilerin analizi aşamasında IBM tarafından geliştirilen SPSS paket programının 25.0 versiyonu kullanılmıştır. Öncelikle çalışmanın verilerinin normal dağılıp dağılmadığına bakılmıştır. Analizler sonucunda; parametrik olmayan analizlerden Kruskal Wallis H testi ve Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Çalışmada işçilerin, 'işyeri rekreasyon aktivitelerine yeterince yer verilip verilmediği' sorusuna oldukça fazla oranda 300 (%74,1) 'hayır' cevabı verdiği saptanmıştır. Maden işçilerin sosyal hayatta rekreatif etkinliklere katılım sıklıkları ise şöyledir; 201 (%49,6) işçi 'hiç', 85 (%21,0) işçi 'nadir', 99 (%24,4) işçi 'bazen', 20 (%5,0) işçi ise 'sık sık' katılım sağlamaktadır. Araştırmada kullanılan ölçeklerden elde edilen verilerin istatistiksel analizleri sonucunda anlamlı farklılık tespit edilen eğitim ve ekonomik durum değişkenlerine ait tablolar aşağıda verilmiştir. Eğitim durumuna göre ölçeklerden alınan puanların karşılaştırılması Tablo 1'de görülmektedir.

Table 1. Eğitim durum değişkenine göre ölçeklerden alınan puanların karşılaştırılması

Eğitim Durumu	Tükenmişlik Ort.	Kişisel Esenlik/Uyum Ort.	Kurumsal Bilinç/Gelişim Ort.
İlkokul	176,17	211,92	194,29
Ortaokul	189,11	211,09	204,79
Lise	202,09	211,89	204,93
Üniversite	231,94	173,05	202,08
Kruskal Wallis H/ p	9,300/ 0,026*	7,858/ 0,049*	0,357/ 0,940

* $p < 0,05$

Tablo 1'e göre, eğitim durumu bakımından tükenmişlik boyutuna verilen sıralama puanları arasında farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Aynı şekilde İREFA ölçeği kişisel esenlik ve uyum alt boyutuna verilen sıralama puanları arasında da farklılık olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Post Hoc testi (Games-Howell) sonuçlarına göre; üniversite mezunları ilk ve ortaokul mezunlarına göre daha fazla tükenmişlik puanına sahiptirler. Kişisel esenlik/uyum ortalamalarında ise lise mezunlarının üniversite mezunlarına göre daha fazla puana sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların ekonomik durumuna göre ölçeklerden alınan puanların karşılaştırılması Tablo 2'de görülmektedir.

Table 2. Ekonomik durum değişkenine göre ölçeklerden alınan puanların karşılaştırılması

Ekonomik Durumu	Tükenmişlik Ort.	Kişisel Esenlik/Uyum Ort.	Kurumsal Bilinç/Gelişim Ort.
Kötü	277,86	186,73	180,75
Orta	211,94	210,82	208,38
İyi	176,51	189,91	196,22
Çok iyi	167,00	228,75	214,31
Kruskal Wallis H/ p	17,995/ 0,001*	3,637/ 0,303*	1,918/ 0,590

* $p < 0,05$

Tablo 2'ye göre, ekonomik durum bakımından tükenmişlik boyutuna verilen sıralama puanları arasında farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Farkın hangi gruplar arasında

olduğunu tespit etmek için yapılan Post Hoc testi (Games-Howell) sonuçlarına göre; ekonomik durumu kötü olanlar, iyi ve çok iyi olanlara göre daha fazla tükenmişlik puanına sahiptirler. Ölçekler/Alt boyutlar için korelasyon analizi sonuçları Tablo 3'de görülmektedir.

Table 3. Ölçekler/Alt boyutlar için korelasyon analizi

Ölçekler/Alt Boyutlar		Tükenmişlik	Kişisel Esenlik ve Uyum	Kurumsal Bilinç ve Gelişim
Tükenmişlik	r	1	-0,046	-0,018
	p		0,359	0,713
İREFA	r	-0,046	1	0,876
(Kişisel Esenlik ve Uyum)	p	0,359		0,001*
İREFA	r	-0,018	0,876	1
(Kurumsal Bilinç ve Gelişim)	p	0,713	0,001*	

* $p < 0,05$

Boyutlar için korelasyon analizi sonuçlarına göre, kişisel esenlik ve uyum alt boyutu ile kurumsal bilinç ve gelişim alt boyutları arasında anlamlı, pozitif ve yüksek bir ilişki tespit edilmiştir. Tükenmişlik boyutu ile kişisel esenlik ve uyum; kurumsal bilinç ve gelişim arasında negatif yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Katılımcıların eğitim değişkenine göre İREFA ölçeği "kişisel esenlik ve uyum" alt boyut puanları arasında farklılık olduğu belirlenirken "kurumsal bilinç ve gelişim ile tükenmişlik" ölçeği puanları arasında fark olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$). Lise mezunu maden işçileri ile üniversite mezunu olanlar arasında "kişisel esenlik ve uyum" alt boyutunda anlamlı bir farklılık olması üniversite mezunu katılımcıların maden işçisi olarak çalışmaktan hoşnut olmadıklarını göstermektedir. Mevcut çalışmanın bulgusuna benzer şekilde Akbulut ve Başkan (2023) tarafından Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nde çalışanların rekreatif etkinliklere katılımı üzerine yaptıkları araştırma sonuçlarında ise katılımcıların eğitim durumlarının İREFA ölçeğine ait iki alt boyut puanları arasında farklılık belirlenmemiştir (22). Özkan (2018) tarafından yöneticiler üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, yöneticilerin eğitim durumlarının İREFA ölçeği kurumsal bilinç ve gelişim alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık tespit etmemesine dair bulgu (19) mevcut çalışmanın bulguları ile benzerlik taşırken eğitim durumlarının kişisel esenlik ve uyum alt boyutu puanları arasında farklılık olmamasına dair bulgu ise mevcut çalışmanın bulguları ile benzerlik taşımamaktadır.

Çalışmada katılımcıların eğitim değişkeni ile tükenmişlik boyutu puanları arasında da anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Bu durum, işçilerin tükenmişlik düzeylerinin üzerine eğitim durumlarının etkili olduğunu göstermektedir. Mevcut çalışmanın bulgusu ile benzer şekilde üretime yönelik faaliyet gösteren fabrika işçilerinde tükenmişliği inceleyen Aslan ve Ünal (2010), işçilerin eğitim durumunun 'Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutları üzerinde etkili olduğunu tespit etmişlerdir (23). Yer altı kömür işletmelerinde çalışanların psikososyal

risklerini inceleyen Durşen (2016), ilkokul, ortaokul ve lise öğrenimli işçilerin tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir (24). Mevcut çalışmada üniversiteli maden işçilerinin tükenmişlik düzeylerine ait ölçek puanı dikkate alınmadığında ilkokul, ortaokul ve lise madencilerin tükenmişlik düzeyleri sıralama puanları birbirlerine oldukça yakındır ve Durşen (2016)'in çalışmasına ait bulgular (24) ile benzerlik göstermektedir. Günaydın ve Şüküroğlu (2021) maden işçilerin eğitim durumu değişkenine bağlı olarak tükenmişlik ölçeği puanları arasında istatistiksel bakımdan farklılık tespit etmemiştir ($p>0,05$). Araştırmacılar eğitim durumunun işçilerin tükenmişlik düzeyi üzerine etkili olmadığını belirlemesine rağmen maden işçilerin eğitim seviyesi arttıkça tükenmişlik puanlarının azaldığını belirlemiştir (13).

Katılımcıların ekonomik durum değişkenine göre İREFA ölçeği "kişisel esenlik ve uyum" ve "kurumsal bilinç ve gelişim ile tükenmişlik" alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık olmadığını belirlemiştir ($p>0,05$). Ancak katılımcıların ekonomik durum değişkeninin "tükenmişlik" üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Bu, düşük ücret alan madencilerin yüksek ücret alanlara nazaran daha fazla tükenmişlik durumu yaşadıkları anlamına gelmektedir. Aslan ve Ünal (2010) işçilerin ekonomik duruma göre 'Maslach Tükenmişlik Ölçeği' puanları dikkate alındığında, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçekleri puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$). Gelirin gidere göre çok az/az olduğunu belirten işçilerin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma tükenmişliği, gelirin gidere göre eşit ve gelirin giderden fazla/çok fazla olduğunu belirtenlerin tükenmişliğinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$) (23). Rekreatif etkinliklere katılanların gelir düzeyinin iyi olduğu gibi rekreatif etkinliklere katılmayan ya da kısıtlı şekilde katılım gösteren bireylerin ise gelir düzeyleri daha düşüktür (25). Mevcut çalışma bulgusunun aksine Durşen (2016), yer altı taşkömüründe çalışanların ücretlerinin tükenmişlik toplam skor, duygusal tükenme, duyarsızlaşma, kişisel başarıda düşme gibi boyutlar üzerinde anlamlı düzeyde etkili olmadığını tespit etmiştir (24).

Korelasyon analizi sonuçlarına göre, kişisel esenlik ve uyum alt boyutu ile kurumsal bilinç ve gelişim alt boyutları arasında anlamlı, pozitif ve yüksek bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu bilgi ışığında maden işçilerin kişisel esenlik ve uyumun artmasıyla birlikte işçilerin işyerinde üretim kalitesine olumlu katkı sunabilen ve kurumun idarecileri ile sağlıklı iletişim kurabilen ortamın oluşması sağlanır.

Sonuç: Araştırmanın bulgularına göre katılımcıların eğitim durumu ve ekonomik durum değişkenleri ile iş yeri rekreasyon farkındalığı ve tükenmişlik durumları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Katılımcılardan, lise mezunu olanların üniversite mezunlarına göre ölçeğin 'Kişisel esenlik/uyum' alt boyutunda daha fazla puana sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu da, eğitim seviyesi arttıkça kişisel esenlik ve uyum boyutunda bireylerin sorun yaşadığı, bireylerin eğitim seviyesine uygun iş kolunda çalışması gerektiği sonucunu doğurmaktadır. Öte yandan katılımcıların eğitim durumu değişkenine göre üniversite mezunu olanları, ilk ve ortaokul mezunlarına göre daha fazla tükenmişlik duygusuna sahiptirler.

Katılımcıların ekonomik durum değişkeni ile tükenmişlik durumları arasında da anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için yapılan testlerin sonuçlarına göre; ekonomik durumu kötü olanlar, iyi ve çok iyi olanlara göre daha fazla tükenmişlik puanına sahiptirler. Ekonomik durumunun tükenmişlik ile çok alakalı olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak işçilerin, kişisel esenlik ve uyum alt boyutu ile kurumsal bilinç ve gelişim alt boyutları arasında anlamlı, pozitif ve yüksek bir ilişki tespit edilmiştir. İş yeri rekreasyon farkındalığı ile ilgili alt boyutlarda olumlu yansımalar olması normal karşılanmaktadır. Öte yandan 'tükenmişlik' ile 'kişisel esenlik ve uyum', 'kurumsal bilinç ve gelişim' arasında ise negatif yönlü ve zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Her meslek grubunda olduğu gibi burada da 'tükenmişlik', iş yeri rekreasyon farkındalığı ile ilgili alt boyutlara yönelik olarak olumsuz yansımalar yaratmaktadır. Mevcut çalışmanın sadece Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Zonguldak İlindeki maden işçilerinde gerçekleştirilmesi bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Farklı bölgelerdeki daha fazla ildeki farklı iş gruplarında çalışan işçiler üzerinde de araştırmalar yapılması önerilebilir.

Etik Metni: Bu makalede araştırma sürecinde, dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. 22.02.2022 tarihi ve 2200021202 sayılı Bartın Üniversitesi Etik Kurul onayı alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Bu çalışmada yazarlar arasında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Bu çalışmada bütün yazarların katkı oranları eşittir.

Kaynaklar

1. Kumambong NR, Pangemanan S. The influence of employee engagement, workplace recreation and workplace diversity on employee productivity at pt. wenang permai sentosa manado. J Ris Ekon Manajemen, Bisnis dan Akunt. 2016;4(3):21–31.
2. İleri. Cumhuriyet'in ilk yıllarında maden işçilerinin çalışma hayatına ilişkin yapılan düzenlemeler. 2013;6(2):1449–67.
3. Deniz, T ., Özdemir Ü. Ekonomik coğrafya açısından bir araştırma: Zonguldak maden kömürü havzası'nda yabancı işçiler. E-Journal New World Sci Acad. 2014;9(4):1–20.
4. Ali W. Understanding the concept of job satisfaction, measurements, theories and its significance in the recent organizational environment: A theoretical framework. Arch Bus Res. 2016;4(1):100–11.
5. Kocaekşi S. Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın Kurulu; 2012. 211 p.
6. Dal S. İşyeri rekreasyonunun çalışanların iş performansı, örgütsel özdeşleşme ve iyilik hâli (wellness) üzerine etkisi. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa; 2018.
7. Ayar H. İş yeri rekreasyonunun örgütsel vatandaşlık ve örgütsel bağlılık düzeylerine etkisi. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi. 2021;5(2):171–9.
8. Mercanoğlu A. İşyeri rekreasyonunun çalışan verimliliğine etkisi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi; 2019.
9. Karaküçük S. Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme. Ankara: Gazi Kitabevi; 2014.

10. Eren H. İstanbul ilindeki iş yerlerinde yöneticilerin rekreasyon kavramı ve uygulamalarına bakış açılarının değerlendirilmesi. Marmara Üniversitesi; 2009.
11. Mokaya SO, Gitari JW. Effects of workplace recreation on employee performance: the case of Kenya Utalii College. *Int J Humanit Soc Sci* [Internet]. 2012;2(3):176–83. Available from: http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_2_No_3_February_2012/23.pdf
12. Atabey E. İş doyumu ve tükenmişlik sendromu arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi: Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü'nde bir uygulama örneği. Eskişehir Anadolu Üniversitesi; 2012.
13. Günaydın M, Şüküroğlu EE. Yeraltı maden çalışanlarının tükenmişlik düzeylerinin iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarına etkisi. *Sos ve Beşeri Bilim Derg.* 2021;13(2):179–209.
14. Karadavut U. Çalışanların tükenmişlik seviyelerinin R programı ile analizi. *Anadolu Akad Sos Bilim Derg.* 2020;2(1):33–54.
15. Kesim E, Uysal T. TTK bünyesindeki mavi yakalı işgörenlerin örgütsel tükenmişlik, performans ve bağlılık düzeylerinin ve düzeyler arası korelasyon analitiğinin belirlenmesi. *Zonguldak*; 2014.
16. Yıldırım A ŞH. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi; 2018. 427 p.
17. Karasar N. Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2012. 282 p.
18. Krejcie R, V.Morgan, W. D. (1970) "Determining sample Size for Research Activities", *Educational and Psychological Measurement.* *Educ Psychol Meas.* 1970;30(3):607–10.
19. Özkan R. Yöneticilerin işyeri rekreasyon farkındalık algılarının ve etkinliklere katılımlarının incelenmesi. Marmara Üniversitesi; 2018.
20. Tümkeya S, Çam S, Çavuşoğlu İ. Tükenmişlik Ölçeği Kısa Versiyonu'nun Türkçe'ye uyarılma, gerçeklik ve güvenilirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg.* 2009;18(1):387–98.
21. Malach-Pines A. The burnout measure, short version. *Int J Stress Manag.* 2005;12(1):78–88.
22. Akbulut, BA. Başkan A. Gençlik ve spor il müdürlüğü çalışanlarının rekreatif etkinliklere katılımını kolaylaştıran faktörlerin ve iş yeri rekreasyon farkındalıklarının incelenmesi. *Çomü spor bilimleri dergisi.* 2023;6(2):53–75.
23. Aslan Y. ÜS. Bir fabrikada çalışan işçilerde tükenmişliğin incelenmesi. *TAF Prev Med Bull.* 2010;9(5):453–62.
24. Durşen M. Yeraltı kömür işletmelerinde çalışanların psikososyal risklerinin değerlendirilmesi. , T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü; 2016.
25. Ardahan F. Her Yönüyle Rekreasyon. Ankara: Detay Yayıncılık; 2016. 328.

EXTENDED ABSTRACT

The purpose of this research is to determine the workplace recreation awareness and burnout levels of mine workers according to some variables and to examine the relationship between them.

Research Problems: The main problem of the research is; "Is there a relationship between workplace recreation awareness and burnout levels of miners?" From this problem the sub-problems are created as;

1. Is there a significant difference between miners' workplace recreation awareness perceptions and burnout levels and their educational status?
2. Is there a significant difference between miners' workplace recreation awareness perceptions and burnout levels and their economic statuses?

Literature Review: Since the beginning of humanity, humans have been interested in the underground and aboveground resources around them. The basis of this interest is that the sources; it is an important tool for people to protect and maintain their existence, and it is used as a power to dominate different communities. Mines; it is one of the most important elements in the development of a country. Mining, which covers all methods related to the exploration, extraction and exploitation of underground ores; it has become the most needed sector by occupying an important position in the industrialization phase of the countries. Resources such as materials, machinery, money and people are sufficient for each sector to fully perform its task. While all resources among these resources are inanimate, manpower; It is a living, productive and output-giving resource. If there is no manpower in a sector, other resources are useless and production stops. Therefore, people should be seen as a point that should be taken seriously in the functioning of the sector (1). No matter how important the economic situation and mineral wealth of the countries are, the workforce involved in extracting and processing these resources is also equally important. The working environments and conditions of this hardworking workforce need to be made as good as possible (2). While mineral wealth and reserves are important for the country's economy, the factor that is essential for the extraction and processing of minerals is the worker factor (3).

Working life is an important issue in a person's life. It covers more time than other activities in life. Employees are the important key part and fundamental asset of the industry, affecting all means of production. It is the most natural desire for employees to be happy or satisfied with their jobs. All practices and policies that will ensure that workers are satisfied with their jobs are the main purpose of organizations (4). There are three basic factors in improving people's living conditions and levels from past to present. These factors are working, sleeping and basic needs (5). With the development of technology, businesses are interested in changes that lead to progress in social life in order to exist in the sector and increase the efficiency of workers. With the industrial revolution, concepts such as free time, working hours and rest hours, although they existed in the past, came to the fore again and found a place in daily life. Recreation in working life, another concept that

finds a place for itself, draws attention to its effects on increasing the motivation of employees in recent studies of researchers (6). Recreation is not only an enjoyable and beneficial activity that individuals do in their spare time, but it also brings to the fore points such as workplace motivation, commitment and productivity. Thus, workplace recreation has become a concept brought to the agenda in workplaces (7). Recreational activities organized by institutions with the participation of employees in order to reveal the desired efficiency are called workplace recreation (8). Workers feel boredom, reluctance and fatigue after reaching a certain intensity in their working lives. Therefore, creating free time for workers in their work environments will provide significant relief and convenience (9). Recreation make people; enables us to see features such as rejuvenation, re-creation, revitalization, repair, strength-gaining, physical and mental development. It is also expressed as the values that can regain individuals who are working (10).

From the primitive times to the present day, although coal mine workers have struggled against nature with great sweat, they have not been able to benefit from this situation and have had to continue their lives under the influence of losing their fellow workers. It is possible to eliminate the feelings of burnout of mine workers through recreational activities. Awareness needs to be raised about workplace recreation activities. In this respect, the study aimed to examine workplace recreation awareness perceptions and burnout levels of mine workers of Turkish Hard Coal Enterprise (TTK), Üzülmöz Enterprise in Zonguldak province, which is the symbol of mining with the harshest conditions in our country.

Methods: In this study, the relational survey model which is one of the general models in quantitative research methods was used. It is based on the logic of reviewing all current or past data on the subject. Thus, scattered data regarding the phenomenon under investigation will be collected, classified, organized and analyzed (16). In this model generally; It is possible to define it as survey arrangements carried out with the whole universe or the sample group in order to make an inference specific to the universe in a universe consisting of a large number of elements (17).

The population of the research consisted of individuals (n=1020) working as miners at Zonguldak TTK Directorate Üzülmöz Enterprise Establishment in 2022-2023. The sample of the research consists of 405 participants selected by simple random sampling method. In the study, three data collection tools were used. First "Personal Information Form" containing the demographic information of the participants in the research group, secondly 15-item

"Workplace Recreation Awareness Perception Scale" developed by Özkan (2018) (19), and the thirdly "Burnout Scale Short Version (TÖ)" adapted to Turkish by Tümkaya, Çam and Çavuşoğlu (2009) was used (20). During the analyzing of the data, analyzes were made using the SPSS 25 package program. In the analysis methods used, it was first checked whether the study was normally distributed or not. According to the subsequent results; Non-parametric Kruskal Wallis H tests were performed. Also, Pearson Correlation analysis for relationship of scales were used.

Result and Conclusions: According to the findings of the research, significant differences were found between the education and economic status variables and workplace recreation awareness, and burnout status of participants. It was determined that among the participants, those who were high school graduates had higher scores in the 'Personal well-being/adaptation' sub-dimension of the scale compared to university graduates. This leads to the conclusion that as the level of education increases, individuals experience problems in the dimension of personal well-being and adaptation, and that individuals should work in a line of work appropriate to their level of education. On the other hand, according to the education level of the participants, university graduates have a higher sense of burnout than primary and secondary school graduates.

A significant difference was also found between the economic status variable and burnout status of the participants ($p < 0.05$). According to the results of the tests to determine which groups the difference is between; Those with a poor economic situation have higher burnout scores than those with a good or very good financial situation. It can be said that the economic situation is very related to burnout.

As a result, a significant, positive and high relationship was determined between the workers' personal well-being and harmony sub-dimensions and the corporate awareness and development sub-dimensions. It is considered normal to have positive reflections in the sub-dimensions related to workplace recreation awareness. On the other hand, it was determined that there was a negative and weak relationship between 'burnout' and 'personal well-being and harmony' and 'institutional awareness and development'. As in every professional group, 'burnout' creates negative reflections on sub-dimensions related to workplace recreation awareness. The fact that the current study was conducted only on mine workers in Zonguldak Province, located in the Black Sea Region, can be considered a limitation. It may also be recommended to conduct research on workers in different job groups in more provinces in different regions.

Spor Yönetiminde İnsan Kaynakları Yönetimi Fonksiyonlarına Yönelik Kavramsal Eğilimler: Tematik Analiz

The Conceptual Trends towards Human Resources Management Functions in Sports Management: Thematic Analysis

Kamil AHAT¹

¹ Selçuk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Konya, TÜRKİYE / kamilahat@selcuk.edu.tr/ 0000-0003-4734-0929

Özet: Araştırmanın amacı spor yönetiminde yaşanan gelişmelerin insan kaynakları yönetiminin fonksiyonları olan kariyer planlama, yetenek yönetimi, performans değerlendirme, motivasyon, oryantasyon, eğitim ve geliştirme bağlamında incelenmesi olup, son yıllarda ortaya çıkan kavramsal eğilimlerin analiz edilmesi hedeflenmiştir. Buna uygun olarak sistematik literatür taraması ile tespit edilen araştırmalardaki kavramsal eğilimler tematik olarak betimlenerek raporlanmıştır ve spor yönetimi alanına yönelik güncel ihtiyaçlar anlaşılacak, öneriler sunulmuştur. Araştırmanın soru cümlesi PICOS yöntemi ile "Spor yönetimi kapsamında gerçekleştirilmiş olan insan kaynakları yönetimi fonksiyonlarına yönelik çalışmaların kavramsal eğilimleri nelerdir?" şeklinde oluşturulmuştur. Veri tabanlarının taranması için Boolean yöntemi ile operatör işlemleri geliştirilmiştir. EBSCOhost ve Proquest veri tabanı aracılığı ile gerçekleştirilen sistematik tarama sonunda 2019-2024 yılları arasında gerçekleştirilmiş tarama kriterleri ile uyumlu 33 kaynağa ulaşılmıştır. Sistematik tarama aşamaları PRISMA yöntemi ile detaylandırılarak raporlanmıştır. Araştırmanın yöntemi temelde nitel içerik analizi olup, araştırmanın amacına ve soru cümlesine uygun olarak tematik içerik analizi deseni benimsenmiştir. Araştırmada kodlama, tematik analiz, veri görselleştirme ve raporlama aracı olarak Maxqda 24 Pro AI Assist kullanılmıştır. Bu sebeple yazar YÖK belgesine dayanarak "ÜYZ Kullanılan Bilimsel Araştırmalarda Etik Standartlara Uyum Beyanı ve Kontrol Listesi" oluşturmuş ve etik beyanda bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre 2019-2024 yılları arasında spor yönetiminde insan kaynakları yönetimine yönelik olarak gerçekleştirilmiş olan araştırmalarda, spor yönetiminde öne çıkan insan kaynakları fonksiyonlarının kurumlarla ilişkiler ve organizasyon, eğitim ve geliştirme, yetenek yönetimi, planlama, seçme ve yerleştirme olduğunu ve bu kapsamda özellikle yetkinlik kavramının öne çıktığını göstermiştir. Yetkinlikler kavramın öne çıkışını spor uzmanlarının yönetimi, liderlik, motivasyon, sporun gelişimi ve performans kavramları takip ederek desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor yönetimi, insan kaynakları yönetimi, yapay zeka asistanı ile tematik analiz.

Abstract: The aim of the research is to examine the developments in sports management in the context of career planning, talent management, performance evaluation, motivation, orientation, training and development, which are the functions of human resources management, and it is aimed to analyze the conceptual trends that have emerged in recent years. Accordingly, the conceptual tendencies in the researches determined by the systematic literature review were described and reported thematically, and the current needs for the field of sports management were understood and suggestions were presented. The question sentence of the research was formed as "What are the conceptual tendencies of the studies on human resources management functions carried out within the scope of sports management?" with the PICOS method. Operator operators have been developed with the Boolean method for scanning databases. As a result of the systematic search carried out through the EBSCOhost and Proquest database, 33 sources compatible with the screening criteria carried out between 2019-2024 were reached. Systematic screening stages were reported in detail with the PRISMA method. The method of the research is basically qualitative content analysis, and thematic content analysis design was adopted in accordance with the purpose of the research and the question sentence. In the research, Maxqda 24 Pro AI Assist was used as coding, thematic analysis, data visualization and reporting tools. For this reason, the author has created a "Declaration of Compliance with Ethical Standards in Scientific Research Using UYZ and Checklist" based on the YÖK document and made an ethical statement. According to the results of the research, in the researches carried out for human resources management in sports management between 2019-2024, it has been shown that the prominent human resources functions in sports management are relations with institutions and organization, training and development, talent management, planning, selection and placement, and in this context, the concept of competence comes to the fore. Competencies support the prominence of the concept by following the management of sports experts, leadership, motivation, development of sports and performance concepts.

Keywords: Sports management, human resources management, thematic analysis.

Received: 27.05.2024 / Accepted: 27.06.2024 / Published: 30.07.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1490603>

Citation: Ahat, K. (2024). Spor Yönetiminde İnsan Kaynakları Yönetimi Fonksiyonlarına Yönelik Kavramsal Eğilimler: Tematik Analiz, The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS), 13 (3), 222-237.

GİRİŞ

İnsan Kaynakları yönetimi (İKY) organizasyonel hedeflere ulaşabilmek için insan sermayesinin etkin kullanımını sağlayan kritik derece önemli bir işletme fonksiyonudur. İşe alım, işten ayrılma, atama, terfi gibi kariyer ile ilgili alanlardan motivasyon, eğitim ve gelişim ile ilgili bilgi beceri ve yetkinliklere kadar oldukça geniş ve işletmenin ömrü açısından belirleyici olan birçok etkinliği kapsamaktadır. İKY öncelikle politikalara ve sistemlere odaklanarak organizasyonlardaki insanları yönetmekle ilgilidir. Buradan hareket ile spor yönetimi açısından İKY'nin stratejik rolleri bulunmakta olduğu görülmektedir. Sporcular üretkenliği ve memnuniyetinin tüm diğer organizasyonlardaki iş görenlerde olduğu gibi en üst düzeye çıkartılabilmesi stratejik hedeflere ulaşmak için kaçınılmazdır. İKY insanların etkin ve verimli şekilde yönetileceği politika ve sistemlerin tasarlanmasından sorumludur. İKY uygulamalarının spor kulüpleri ve tüm diğer spor organizasyonlarının başarısında etkili olacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan spor organizasyonları geleneksel işletme organizasyonlarından farklıdır. Spor organizasyonları kendisine özgü bir atmosfere sahip olacağından spor yönetimine yönelik İKY fonksiyonlarının da bu doğrultuda özelliklere sahip olması olağandır.

Sporcular, spor merkezleri çalışanları, spor etkinliği gönüllüleri, sporcu ebeveynleri geleneksel işletmelerin insan kaynaklarından farklı ihtiyaç ve motivasyonlara sahiptirler. Dolayısı ile spor yönetiminde İKY fonksiyonları olarak iş gücü planlaması, işe alım, eğitim, performans değerlendirme, ücretlendirme ve kariyer yönetimi gibi fonksiyonlar geleneksel işletmelere göre farklı uygulamalar sergileyebilirler. Ancak temelde tüm bu uygulamalar yine temelde organizasyonu meydana getiren insan kaynaklarının memnuniyetini, aidiyet duygusunu, yeteneklerini ve performansını etkileyeceklerdir.

Spor yönetiminde organizasyonların daha karmaşık olmakla beraber bireysel beklentileri daha yüksek insan kaynağına sahip olacağı öngörülebilir. Bu durum beraberinde insan kaynakları yönetimi açısından birtakım zorluklar ve fırsatlar getirmektedir. Doherty, (1998) İKY bağlamında spor organizasyonları üzerinde durmuştur (1). İKY fonksiyonlarının etkin işlerliğinin sağlanması spor yönetimleri ile spor organizasyonlarının ticari yönlerini dengeleyerek spor işletmelerinin büyümesine katkı sağlayabilir (2).

Gogoladze, (2021), "The Impact of Human Resource Management on the Modern Sports Industry" adlı makalesinde buraya kadar aktarılanları destekleyecek şekilde İKY'nin modern spor yönetimindeki rolü ve etkilerine dikkat çekmiştir. Spor organizasyonlarını yönetmenin karmaşık yapısı spor yöneticilerinin teknik antrenörlük becerilerinin yanı sıra İKY bilgi ve becerisine de sahip olmalarını kaçınılmaz kılmıştır. Çalışma spor endüstrisindeki büyümenin İK yöneticileri ile kulüp yöneticilerinin yollarının kesişmesine yol açtığını belirtmektedir. Bu doğrultuda kulüp yönetimlerinin İKY fonksiyonlarını içselleştirmeleri kaçınılmaz hale gelmektedir. Gogoladze, (2021)'e göre spor özünde insan faaliyetlerinin üretimi ve tüketimidir ve bir kulüp yöneticisinin faaliyetleri, riskler, ücretler, halk arasında popülerlik ve üst seviye müzakereler ile ilişkilidir. Kulüp yöneticisi açısından İK yöneticisi stratejik bir ortak olma potansiyeline sahiptir. Başarılı ekip çalışması işe alım, mesleki eğitim, analiz ve belgelendirme olmadan mümkün değildir. Bir spor organizasyonu yöneticisinin antrenmanın yanı sıra tazminatlar, takımdaki çatışmaların çözülmesi ve motivasyon gibi kritik rol ve sorumlulukları tek başına yürütebilmesi oldukça zorlayıcı olacaktır (3).

Chelladurai, (1999), "Human Resource Management in Sport and Recreation" adlı kitabında uzun bir süre önce spor ve rekreasyon organizasyonlarında yönetim süreçlerinde yaşanan bir zorluk olarak bireysel farklılıklar ve bunları eşleştirmek ile ilgili kavramsal yönergeler üzerinde durmuştur. Kitap spor organizasyonlarındaki üç benzemeyen grup olarak gönüllüler, profesyoneller ve müşterilere dikkat çekmektedir. Ayrıca farklılıkların spor ve rekreasyon organizasyonlarında örgütsel davranışı ne şekilde etkilediği üzerinde durulurken, diğer bölümlerde üç gruptan hareket ile İKY fonksiyonları, organizasyonel süreçleri, etkinlikleri ve kavramları üzerinde durulmuştur. Memnuniyet, aidiyet, iş tasarımı, personel alımı, liderlik, performans değerlendirmesi, ödül sistemleri ve örgütsel adalet gibi konular yazarın eseri ortaya koyduğu yıllarda da gündem konusu olduğu anlaşılmaktadır (4).

Ćosić, vd., (2015)'ne ait olan "Specificities of Human Resource Management in Sports Clubs" adlı makalede spor endüstrisi ve sektör bağlamında spor organizasyonları değerlendirilmiştir. Yazarlara göre spor sektörleri toplumun özgün kesitleridir. Bu da beraberinde özel yaklaşımları kaçınılmaz kılmaktadır. Endüstriyel gelişim ve baskılara rağmen spor yöneticilerin görevi sporu spor sektörünün temeli olarak tutmaya gayret etmelidir. Yazarlar bu noktada İKY yaklaşımının işlerin büyümesi için fırsatlar sunan bir özellik olacağını vurgulamıştır (2). Cires, ve Ghilechi (2021)'ye göre insan kaynağı bir spor organizasyonu için maddi imkanları üreten yegane kaynaktır. Bu sebeple verimlilik İKY etkinliklerinin niteliği ile ortaya çıkacak olan bir sonuç olacaktır. Yazarlara ait "Planning the Functional Positions Within the Sports Entity: Model and Analysis" adlı makalede İKY fonksiyonlarının spor örgütlerindeki önemi ortaya koyulmuştur (5).

Weerakoon, (2016)'ya ait olan "Human Resource Management in Sports: A Critical Review of its Importance and Pertaining Issues" adlı makale spor endüstrisindeki ekonomik koşulları irdeleyerek spor organizasyonlarının etkin ve verimli hale getirilebilmesi için İKY'nin stratejik

rolüne dikkat çekmiştir. Spor endüstrisinde artan rekabet, küreselleşme ve teknolojik gelişmeler gibi zorlayıcı koşulların üstesinden gelebilmek adına insan kaynaklarının yönetiminin düşünülmesi ihtiyacına vurgu yapmıştır. Yazara göre spor yöneticilerinin, örgütün başarıya giden yolunu güçlendirmek için iyi planlanmış stratejiler oluşturmaları ve bunun için de stratejik insan kaynakları yönetimini kullanmaları gerekmektedir (6).

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Bu çalışmada tematik içerik analizi desenine uygun olarak, spor yönetimindeki kavram, olgu ya da temalar insan kaynakları yönetimi fonksiyonları perspektifinden yine kavramsal ve tematik olarak kodlanarak analiz edilmiş ve ulaşılan tematik bulgular betimlenerek raporlanmıştır (7-9). Araştırmanın soru cümlesinin oluşturulması, veri tabanlarının taranması, tarama kapsamında örneklemin ve tarama akışının raporlanması, uygun bulunan araştırmalarının tematik betimsel içerik analizinin yapılması ve raporlanması ile ilgili detaylar aşağıda açıklanmıştır.

Araştırmanın Amacı: Araştırmanın amacı spor yönetiminde yaşanan gelişmelerin insan kaynakları yönetiminin fonksiyonları olan kariyer planlama, yetenek yönetimi, performans değerlendirme, motivasyon, oryantasyon, eğitim ve geliştirme bağlamında incelenmesi olup, son yıllarda ortaya çıkan kavramsal eğilimlerin analiz edilmesi hedeflenmiştir. Soru cümlesi PICOS adı ile tanımlanmış olan bileşenlerinin belirlenmesi yöntemi ile hazırlanarak aşağıda verilmiştir. PICOS yöntemi sayesinde ulaşılan ve netleştirilen bileşenler sistematik taramaya yönelik olarak dahil etme ve hariç tutma kriterlerini ortaya çıkartmaktadır (10) PICOS Modeli Uyarlaması:

P (Population/Nüfus): Spor yönetimi alanında faaliyet gösteren kurumlar veya araştırmacılar.

I (Intervention/Müdahale): Spor yönetimi alanına yönelik İKY fonksiyonları çerçevesindeki araştırmalar.

C (Comparison/Karşılaştırma): Spor yönetiminde güncel eğilimler ile geçmişin kıyaslanması.

O (Outcome/Sonuç): İKY uygulamalarının etkilerinin doğurduğu spor yönetimindeki kavramsal eğilimler.

S (Study Design/Çalışma Dizayını): Literatür taraması, tematik analiz, betimleme ve raporlama.

Buna göre PICOS modeli ile elde edilmiş bileşenler ile uyarlanmış araştırmanın soru cümlesi "Spor yönetimi alanında faaliyet gösteren kurumlar veya araştırmacılar (P) tarafından gerçekleştirilmiş insan kaynakları yönetimi fonksiyonlarına yönelik çalışmaların (I), kavramsal eğilimler (O) açısından literatür incelemesi ve betimsel tematik içerik analizi deseni (S) kullanılarak değerlendirilmesine yöneliktir. Bu bileşenlerin netleştirilmiş olması araştırmanın amacını ve kapsamını net bir şekilde yansıtmakta olup, araştırmanın metodolojisini ve analizlerin planlanmasını desteklemektedir. Araştırmanın soru cümlesi: "Spor yönetimi kapsamında gerçekleştirilmiş olan insan kaynakları yönetimi fonksiyonlarına yönelik çalışmaların kavramsal eğilimleri nelerdir?" şeklindedir. Bu soru cümlesi literatür taraması sonucu ulaşılan yaygın havuzundaki ilgili

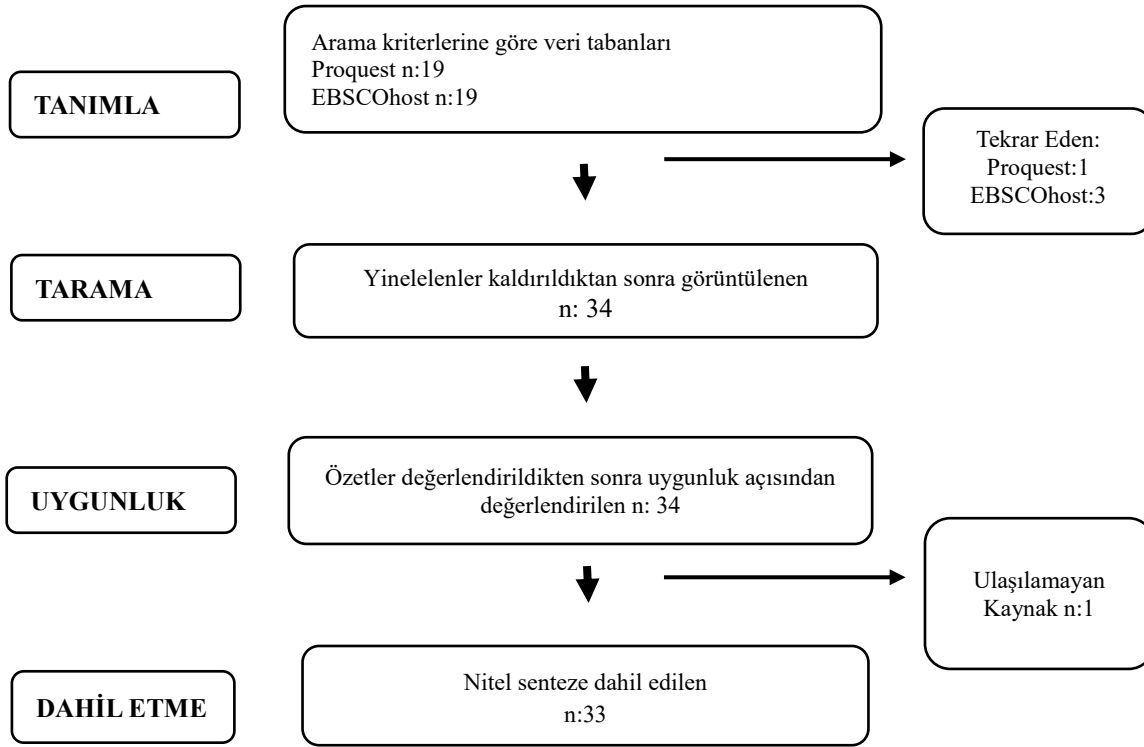
araştırmaların hangi eğilimlere sahip olduğunun sentezlenmesine yöneliktir.

Araştırma Grubu: Anahtar kelimeler literatürün taranacağı veri tabanlarında gerçekleştirilecek etkinlik ve ulaşılabacak sonuçlar açısından kritik belirleyicidir (11). Bu sebeple bu araştırmada "Boolean İşleçleri" yöntemine uygun olarak (www.library.robcok.k12.tr) veri tabanlarını tarama stratejisi oluşturulmuştur. "Spor Yönetimi" alanında "insan kaynakları yönetimi" fonksiyonlarına yönelik kavramsal eğilimleri taramak için Proquest ve EBSCOhost akademik veri tabanlarında kullanılacak anahtar kelimeler ve Boolean işleçleri kombinasyonları aşağıda olduğu gibidir.

Anahtar Kelimeler: Spor Yönetimi (Sport Management), İnsan Kaynakları Yönetimi (Human Resource Management), KariyerPlanlama (Career Planning), Yetenek Yönetimi (Talent Management), Performans Değerlendirme (Performance Evaluation), Motivasyon (Motivation), Oryantasyon (Orientation), Eğitim ve Geliştirme (Training and Development).

Boolean İşleçleri AND ve OR ile Arama Kombinasyonu: ("sport management" AND "human resource management") AND ("career planning" OR "talent management" OR "performance evaluation" OR "motivation" OR "orientation" OR "training and development")

Verilerin Toplanması: Araştırmanın başlangıç aşaması olan sistematik literatür taraması 2019-2024 yılları arasında yayınlanmış, hakemli, tam metin, açık kaynak, Türkçe ve İngilizce makalelere yönelik olarak daraltılmış ve veri tabanının sunduğu konu başlıkları tasnifinde ilgisiz bulunan spor ile ilgisi olmayan konu başlıkları hariç tutulmuştur. Literatür taraması aşamaları Karaçam (2013)'de The PRISMA Statement (www.prisma-statement.org) kaynağından aktarılmış olan değerlendirme kriterleri gözetilerek ve Prisma şeması ile aşağıda olduğu gibi sunulmuştur (12). Burada taranan araştırmalar, uygun olanlar, derlemeye dâhil edilenler ve hariç tutulanların sayıları verilmiştir (13).

Şekil 1: Prisma Akış

Verilerin Analizi: Guest, vd., (2012)'ne göre tematik analiz, nitel verilerden temalar ve desenler çıkarmak için kullanılmaktadır. Temalar, merkezi fikir tarafından desteklenen ancak araştırmacılar tarafından üretilen yani kendiliğinden ortaya çıkmayan anlam örüntüleridir (14). Temalar başlangıçta soyut olsalar da araştırmanın amacına uygun olarak somut veriler aracılığı ile betimlenirler. Araştırma içerisindeki birbirinden farklı verileri birleştirerek bağlama uygun olarak anlamı birleştirmeleri sayesinde, anlamın özünü yakalarken olguları açıklarlar. Tematik Analiz, veri seti içerisinde yer alan ve tekrar eden anlam örüntülerini çıkarmak için kullanılan esnek bir yöntemdir (15-17).

Morgan, H. (2022)'a ait olan "Understanding Thematic Analysis and the Debates Involving Its Use" başlıklı makalede üç ana tematik analiz yaklaşımından bahsedilmiştir. Bunlardan ilk refleksif yaklaşımdır. Refleksif yaklaşım tamamen nitel ve öznel değerlendirilmenin ifadesi olup, bir metodolojiye bağlı olmaksızın kapsamı geniş tutulan bir yaklaşımdır.

Diğer tematik analiz yaklaşımı ise kodlama güvenilirliği yaklaşımı olarak Türkçe'ye çevrilebilecek olan "Coding Reliability Approach" tur. Bu yaklaşımda araştırmacı öznelliğini azaltmak için yapılandırılmış kodlama benimsenmektedir (18). Temalar, belirlenen veya var olan kodlardan türetilirlerken, bazen tematik kodlarla eşanlamlı olarak da kullanılabilirler. Kodlama

güvenilirliği kodlama kitapçığı kullanılarak test edilir (19). Üçüncü tematik analiz yöntemi ise bu araştırmada benimsenmiş olan kod kataloğu (Codebook Approach) yaklaşımıdır. Bu yaklaşım diğer iki yaklaşımın uzlaştığı bir noktanın ifadesi gibidir. Araştırmacının refleksif özneliği korunurken, temaların nitelikli analizini sağlayacak şekilde sistematik kodlanmış veriler kullanılmaktadır. Bu sayede hem fenomenolojiktir hem de yapılandırmacıdır.

Araştırma sorusundan yola çıkılarak verilerde tekrar eden özellikler üzerinden temalar oluşturulur. Bu araştırmada Scharp ve Sanders (2019)'e ait tematik analiz sürecine yönelik altı adım aşağıda olduğu gibi uygulanmıştır (20). Buna göre:

1. Verilerle Tanışma (Familiarizing yourself with your data): Verilerin deşifre işlemi ve bilginin şekillendirilmesi yazar tarafından yapılarak, verilere derinlemesine hâkim olabilmek için veriler birkaç kere dikkatlice okunmuştur. Veriler tarama sonucu araştırmaya dahil edilen çalışmaların özet ve sonuç kısımları yazar tarafından kaynağa sadık kalarak çevrilmiş ve Maxqda 24 Pro programında araştırmaya özel açılan dosyaya kaydedilmiştir.

2. İlk Kodların Üretilmesi (Generating initial codes): Maxqda 24 Pro programı özel dosyasına aktarılan verilerde araştırma sorusuna yönelik ilgi çeken özellikler, temaların oluşturulmasında kullanılmak üzere sistematik bir şekilde kodlanmıştır. Kodlar ham verinin en temel parçasına karşılık gelmekle beraber, verinin dikkat çeken bir özelliğini tanımlar ve analiz edilen konuya ilişkin anlamlı sayılabilecek bir bilgiye işaret ederler. Kodlar temaların yapı taşları olduklarından dolayı örüntüler hassasiyetle tespit edilmelidir. Bu çalışmada teori/kuram odaklı kodlama yaklaşımı benimsenmiştir. Kodlar analize rehberlik eden bir şablon vazifesi görmekte olup, güncellemelere açıktır.

3. Temaları Arama (Searching for themes): Bu aşamada verilerde etiketlenen tekil kodlar yerine genel temalar üzerine yoğunlaşarak, potansiyel temalar belirlenmiş ve geniş kapsamlı anlam katmanlarının oraya çıkartılması hedeflenmiştir. Ardından farklı kodlar olası temaların içine dahil edilmişler ve tüm kodlanmış kısımlar temaların altına taşınmıştır. Bu aşamada Maxqda 24 Pro AI Assist aracı kullanılmış ve temaların daha net bir şekilde sınıflandırılması ve ilişkilendirilmesi amacı ile yapay zekâ aracı kullanılarak, orijinal metne sadık kalan öneriler alınarak yazar tarafından değerlendirilmiş ve aşağıdaki etik beyana uygun olarak gerekli tüm hassasiyet gösterilmiştir.

4. Temaları Gözden Geçirme (Reviewing themes): Ayıklama ve tasnif işlemleri kendini yineleyecek şekilde temalara atanacak kod kalmayana değin tekrarlanarak, tematik gruplandırma yapılmıştır. Araştırma sorusuna yönelik teorik çerçeve göz önüne alınarak kod yığılmaları, tema isimleri ve içerikleri hassasiyetle kontrol edilmiştir. Tema isimleri oluşturulurken ya da temalara kodlar atanırken tarama sonucu analize dahil edilen araştırmaların teorik içerikleri ve terminolojisi göz önüne alındığından temalaştırma kuram/teori temellidir (21). Bu aşamada temaların “kodlanmış alıntılar ve tüm veri seti” bağlamında anlamlı olup olmadığı değerlendirilmiştir. Temaların verilere dayalı ve anlamlı olup olmadığının tespiti kritik değerdedir. Bunu tespit edebilmek için temaların sınırları, dahil etme ve hariç tutma yaklaşımı içerisinde gözden geçirilmiştir. Ayrıca temayı açıklayacak ve desteklemeyecek yeterli verinin olup olmadığından emin olunmuştur. Temanın araştırmanın sorusuna yönelik olarak bir şey ifade edip etmediği gözetilmiş, tutarlı olup olmadığı ise veri setindeki ağırlığı gözetilerek değerlendirilmiştir.

5. Temaları Tanımlama ve Adlandırma (Defining and naming themes): Temalar etkili olacak şekilde adlandırılmış ve her temaya özgü olarak temanın ana fikrini veren ve önemli noktalarını içeren bir özet yazılmıştır. Temalar tamamen yazar tarafından isimlendirilmiştir.

6. Rapor Üretimi (Producing the report): Metodoloji, analiz süreci, bulgular ve sonuçlar gibi ana unsurlara dayanarak ulaşılan bulgular görselleştirilerek ve ön plana çıkan kavramsal eğilimler olarak kabul edilen alt temalar özetlenmiş, açıklanmış ve betimlenmiştir. Bu sebeple aşağıda etik kullanım beyanı sunulmuştur.

“Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber” Mayıs 2024 tarihinde YÖK tarafından hazırlanarak paylaşılmıştır (22). YÖK tarafından yayınlanan rehberde göre bilimsel çalışmalarda ÜYZ kullanılabilir. Bu araştırmada yapay zekâ ile güçlendirilmiş ve dünyada kabul görmüş bir veri analizi, veri görselleştirme ve raporlama aracı olan Maxqda 24 Pro kullanılmıştır. Söz konusu program son gelişmeler doğrultusunda AI Assist ile güçlendirildiğinden yazar YÖK belgesi uyarı ve önlemlerine dayanarak “Maxqda 24 Pro AI Assist kullanımında Etik Değerlere Uyum Beyanı” tablosunu oluşturmuş ve ÜYZ kullanımına yönelik etik beyanda bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 1: Maxqda 24 Pro AI assist kullanımı ve etik değerlere uyum beyanı

Temel Etik Değerler Veri Etiği Değerleri	Şeffaflık, Dürüstlük, Özen Gösterme, Adalet ve Saygı, Gizlilik ve Mahremiyet, Hesap Verebilirlik ve Sorumluluk, Etik İklima Katkıda Bulunabilmek
Veri Kaynağı ve Verinin Kullanım İzni, Veri Gizliliği ve Mahremiyet, Veri Tarafılığı, ÜYZ Halüsinasyonları, Veri Güncelliği, Veri Güvenilirliği, Fikri Mülkiyet Hakları	1. Araştırmanın veri toplama ve analiz süreçleri şeffaflıkla detaylı biçimde açıklanmıştır. (Şeffaflık) 2. Literatür taraması, kod kataloğunun, temaların oluşturulması yazar tarafından gerçekleştirilmiştir. Veri setleri açık kaynak akademik yayınlardan tamamen yazar tarafından yapılan okumalar ile oluşturulmuştur. (Şeffaflık, Veri Kaynağı ve Verinin Kullanım İzni) 3. Verilerin doğru ve güvenilir olması dürüstlük içerisinde sağlanmıştır. (Dürüstlük) 4. Tüm ham verilerin kaynağı yazar tarafından doğrulanmış ve güvenilirliği sağlanmıştır. (Dürüstlük) 5. Ham veriler toplanırken dikkatli olunmuştur. (Özen Gösterme) 6. Maxqda AI Assist aracılığı ile metin özetlemelerin terminolojiye uygunluğu yazar tarafından gözden geçirilmiş ve anonimleştirilmiştir. (Özen Gösterme) 7. Olası halüsinasyonlar, yanlış veya hayali bilgi üretimi önlenmiştir. (Özen Gösterme, ÜYZ Halüsinasyonları) 8. Araştırmada atf gösterilmemiş olan tüm diğer metinler yazarın orijinal görüşleri ve bulgularına dayandırılmış olup veri güncelliği sağlanmıştır. (Adalet ve Saygı, Veri Güncelliği) 9. Kodların temsil ettiği ilgili metinlerin özetlerinin alınması ve tema önerilerinde Maxqda 24 Pro AI Assist önerileri alınmış ve orijinal kaynağa atıf yapılarak ana fikrin manipüle edilmediğinden emin olunmuştur. (Adalet ve Saygı)

10. Araştırmada sistematik literatür taraması ve içerik analizi yapıldığından anket / ölçek uygulanmamış ve herhangi bir kişisel veri işlenmemiştir. Bu sebeple rehberde ilgili temel ilke altında ifade edilen "gerektiğinde etik kurul izni alınmalıdır" uyarısı çerçevesinde etik kurul iznine ihtiyaç bulunmamaktadır (Gizlilik ve Mahremiyet)
11. Kişisel hiçbir veri sisteme girilmemiştir. (Gizlilik ve Mahremiyet)
12. Araştırmanın sorumluluğu yazar tarafından üstlenilmiştir. (Hesap Verebilirlik ve Sorumluluk)
13. Yazar, Maxqda 24 Pro AI Assist ÜYZ eğitimlerine katılmış olup, aracı kullanım yeterliğine sahiptir. (Hesap Verebilirlik ve Sorumluluk)
14. Sistemin eksik, yanlış veya yanıltıcı bilgi üretmemesi, önyargı ve ayrımcılık içermemesi için araştırmaya özel olarak açılan belgede kontrollü veri analizi yapılmıştır (Etik İklim Katkıda Bulunabilmek, Veri Tarafılığı)
15. Veri kalitesi değerlendirilmesi yazar tarafından yapılmış ve değerlendirme için yapay zekâ kullanılmamıştır. (Etik İklim Katkıda Bulunabilmek, Veri Güvenilirliği)
16. Literatür taraması ile açık kaynak makalelere ulaşılmış ve oluşturulan verilerin kaynağı gösterilerek, atıflar eksiksiz yapılmıştır. (Veri Kaynağı ve Verinin Kullanım İzni, Fikri Mülkiyet Hakları)
17. Literatür taraması son beş seneye ait olan açık kaynak bilimsel çalışmalara dayanmaktadır. (Veri Güncelliği)
18. Araştırma kapsamında kullanılan veriler güvenilir olmakla beraber doğrulanmış kaynaklardan elde edilmiştir. (Veri Güvenilirliği)
19. Öneriler hassasiyetle gözden geçirilerek gerçekliği doğrulanmış ve yazar tarafından anonimleştirilmiştir. (Fikri Mülkiyet Hakları)

Kaynak: Araştırmacı tarafından "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber"e göre oluşturulmuştur (22)

BULGULAR

Tematik içerik analizi sonucunda ana ve alt temalar ilgili insan kaynakları yönetimi fonksiyonları gözetilerek ve ilgili insan kaynakları yönetimi fonksiyonunun adı verilerek altı adet ana tema altında kategorize edilmiştir. Ana temalar;

1. Kurumlarla İlişkiler ve Organizasyon,
2. Motivasyon,
3. Eğitim ve Geliştirme,
4. Yetenek Yönetimi,
5. Planlama,
6. Seçme ve Yerleştirmedir.

Ana tema ve alt temalar gözetilerek gerçekleştirilen tematik betimlemeler aşağıda olduğu gibi tartışma bölümü öncesinde tablolar ve görseller halinde sunulmuştur.

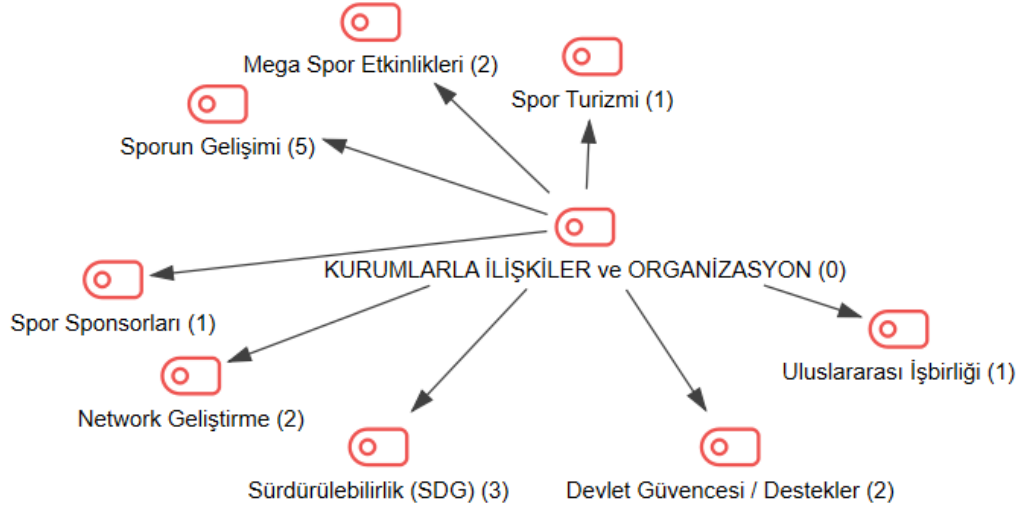
İKY Fonksiyonu olarak Spor Yönetiminde "Kurumlarla İlişkiler ve Organizasyon"

Araştırmada gerçekleştirilen tematik içerik analizinde spor yönetimi literatüründe sistematik olarak taranan belgelerin özetleri yazar tarafından kaynak belge özetlerine sadık kalarak oluşturulmuş ve özet metinleri üzerinde Maxqda 24 Pro aracı ile kodlama yapılmıştır. Kodlama sonucu ortaya çıkan alt temalar "Sporun Gelişimi, Spor Sponsorları, Network Geliştirme, Sürdürülebilirlik (SDG), Mega Spor Etkinlikleri, Devlet Güvencesi / Destekler, Spor Turizmi ve Uluslararası İş birliği" alt temalarıdır.

Bu alt temalardan hareket ile yazar tarafından ana temaya "Kurumlarla İlişkiler ve Organizasyon" adı verilmiştir. Buna göre bulgular spor yönetiminde önemli bir İKY fonksiyonu olarak "kurumlara ilişkiler ve organizasyon" fonksiyonu çerçevesinde "Sporun Gelişimi, Spor Sponsorları, Network Geliştirme, Sürdürülebilirlik (SDG), Mega Spor Etkinlikleri, Devlet Güvencesi / Destekler, Spor Turizmi ve Uluslararası İş birliği" kavramlarına yönelik eğilime işaret etmektedir.

Tablo 2: Kurumsal ilişkiler ve organizasyon fonksiyonu

Ana Temalar	Alt Temalar	Kaynaklar	Tematik Betimleme
Kurumlarla İlişkiler ve Organizasyon	Sporun Gelişimi	(23–27)	Örgütsel yapı aracılığı ile sporun gelişiminde etkili olmayı, sponsorluk ilişkilerini yöneterek finansal kaynak sağlamayı, iç ve dış çevre paydaşları arasında etkili iletişim ve iş birliği ağları oluşturmayı içeren bir fonksiyon olarak tanımlanabilir. Kurumlarla ilişkiler boyutu sürdürülebilirlik ilkelerini entegre ederek çevresel, ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmayı mümkün kılacaktır. Yine kurumlarla ilişkiler büyük ölçekli spor etkinliklerinin planlanması ve yönetiminde belirleyicidir. Bu fonksiyonun etkinliği devlet desteklerinden en iyi şekilde yararlanılmasını sağlarken, spor turizminin geliştirilmesi için gerekli insan kaynağını bulma, yönetme gücü kazandıracaktır. Uluslararası iş birliklerini geliştirerek küresel düzeyde bilgi ve deneyim paylaşımını teşvik Etme kabiliyeti kazandıracaktır. Bu etkinlikler spor kültürünün yaygınlaştırılmasını kolaylaştırırken; spor sponsorları aracılığıyla sporun ekonomik sürdürülebilirliğine de katkıda bulunur. Network geliştirme, paydaşlar arasında bilgi ve kaynak paylaşımını sağlar ve mega spor etkinliklerinde başarıyı getirir. Devlet güvencesi ve destekler sporun toplumsal faydalarına yönelik kapsamlı yardımları ve altyapı yatırımlarını içerir. Tüm bu alt temalar, spor yönetiminde kurumsal ilişkiler ve organizasyon fonksiyonunun etkin yönetimi için birbirleriyle entegre bir şekilde çalışırlar.
	Spor Sponsorları	(28)	
	Network Geliştirme	(29,30)	
	Sürdürülebilirlik (SDG)	(24,26,31)	
	Mega Spor Etkinlikleri	(31,32)	
	Devlet Güvencesi / Destekler	(33)	
	Spor Turizmi	(31)	
Uluslararası İş birliği	(30)		

Şekil 2: Kurumsal ilişkiler ve organizasyon fonksiyonu

İKY Fonksiyonu olarak Spor Yönetiminde “Motivasyon”

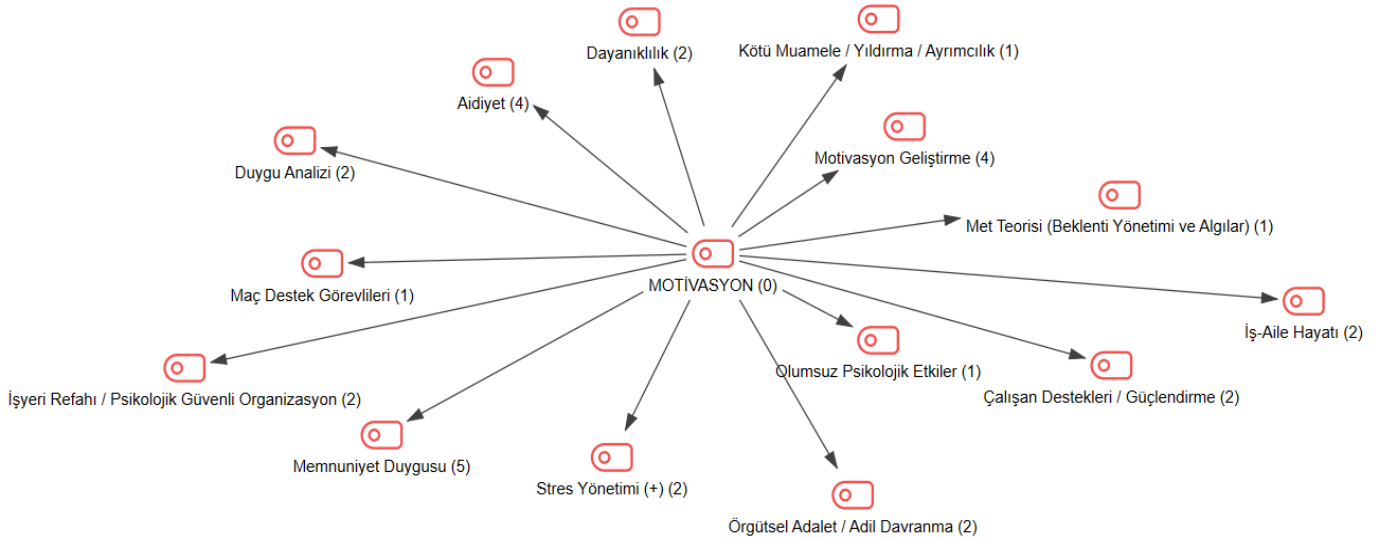
Araştırmada gerçekleştirilen tematik içerik analizinde spor yönetimi literatüründe sistematik olarak taranan belgelerin özetleri yazar tarafından kaynak belge özetlerine sadık kalarak oluşturulmuş ve özet metinleri üzerinde Maxqda 24 Pro aracı ile kodlama yapılmıştır. Kodlama sonucu ortaya çıkan alt temalar "Olumsuz Psikolojik Etkiler, Duygu Analizi, Motivasyon Geliştirme, Çalışan Destekleri / Güçlendirme, Stres Yönetimi, Dayanıklılık (Resilience),

Kötü Muamele / Yıldırma / Ayrımcılık, İşyeri Refahı, Aidiyet, Tükenmişlik ve Stres, Memnuniyet Duygusu, Met Teorisi (Beklenti Yönetimi ve Algılar), Maç Destek Görevlisi, İş Aile Hayatı, Örgütsel Adalet / Adil Davranma" alt temalarıdır. Bu alt temalardan hareket ile yazar tarafından ana temaya "Motivasyon" adı verilmiştir.

Buna göre bulgular spor yönetiminde önemli bir İKY fonksiyonu olarak “motivasyon” fonksiyonu çerçevesinde Tablo 3’te alt temalar olarak sunulmuş olan kavramlara yönelik eğilime işaret etmektedir.

Tablo 3: Motivasyon fonksiyonu

Ana Temalar	Alt Temalar	Kaynaklar	Tematik Betimleme
Motivasyon	Olumsuz Psikolojik Etkiler	(34–36)	Spor yönetiminde çalışanların motivasyonunu artırmak ve iş memnuniyetini sağlamak için kritik bir fonksiyondur. Organizasyonu meydana getiren insan kaynağının psikolojik olumsuzluklardan korunması ve bu tür etkilerin azaltılmasını hedefler. Çalışanların duygu durumları ile ilgilidir ve analizler gerçekleştirir. Motive edici şekilde ödül sistemi kullanırken, kariyer gelişim yollarını şeffaflıkla paylaşır. Bu iklim organizasyon gelişimini ve aidiyetin temelini güçlendirir. Performans sergilenmesi için insan odaklı uygun koşulları mümkün kılar. Stres yönetimi motivasyon fonksiyonunun önemli bir hedefidir. İnsan kaynağının zorluklarla başa çıkabilmesi ve dayanıklılık geliştirebilmesi için programlar tasarlar. Çalışma ortamında yıldırma (mobbing) gibi yaklaşımları önler. Adil koşullarda çalışmasını sağlar. Çalışanların genel refahını artırmak için esnek çalışma saatleri ve iş aile dengesini koruyan iyi yaşam dengesi politikaları geliştirir. Aidiyet duygusunu güçlendirmek için takımdaylık ve iletişim fırsatlarını yaratır. Tükenmişlik duygusunun oluşmadan girdirilmesi için takip içerisinde kalır. Bu ancak geri bildirimler ile sağlanacağından iyileştirme programları kapsamında çalışan memnuniyetini ve beklentilerini analiz ederek değerlendirir. Maçlarda destek görevlisi tedarikinde ve bu personelin ayrımcılığa ve kötü muameleyle uğramadan organizasyonun parçası olmasını sağlar. Spor yönetiminde insan kaynağının motivasyonunu ve memnuniyetini artırmak, spor organizasyonlarının başarısı için kritik öneme sahiptir.
	Duygu Analizi	(37)	
	Motivasyon Geliştirme	(32,36,38,39)	
	Çalışan Destekleri / Güçlendirme	(39,40)	
	Stres Yönetimi	(41,42)	
	Dayanıklılık (Resilience)	(42,43)	
	Kötü Muamele / Yıldırma / Ayrımcılık	(25)	
	İşyeri Refahı	(39,42)	
	Aidiyet	(34–36)	
	Memnuniyet Duygusu	(32,34,38)	
	Met Teorisi (Beklenti Yönetimi ve Algılar)	(34)	
	Maç Destek Görevlisi	(25)	
	İş Aile Hayatı	(41,44)	
	Örgütsel Adalet / Adil Davranma	(34,40)	

Şekil 3: Motivasyon fonksiyonun

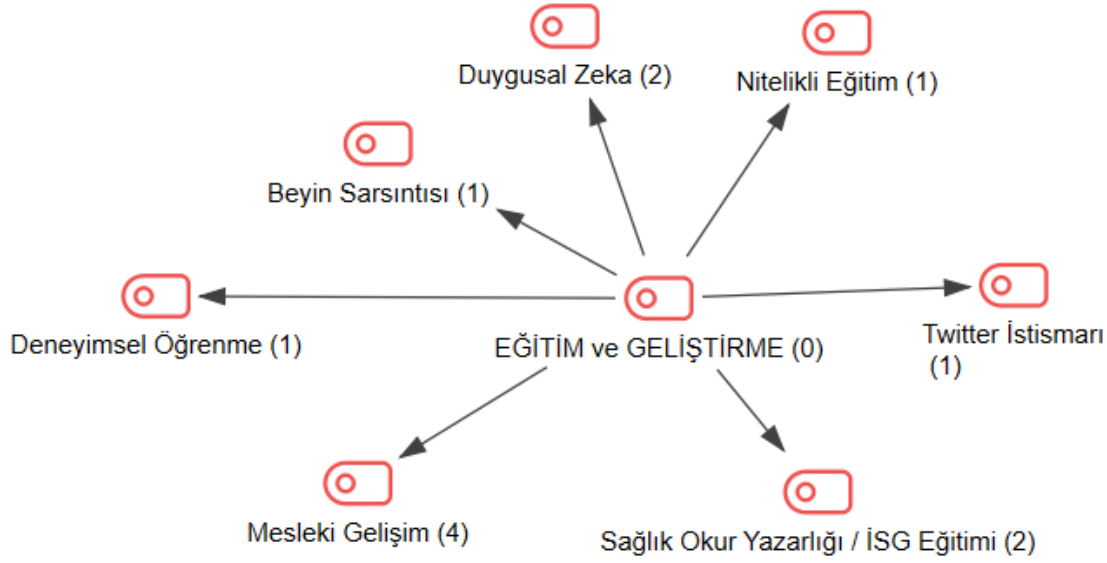
İKY Fonksiyonu olarak Spor Yönetiminde “Eğitim ve Geliştirme”

Araştırmada gerçekleştirilen tematik içerik analizinde spor yönetimi literatüründe sistematik olarak taranan belgelerin özetleri yazar tarafından kaynak özetlerine sadık kalarak oluşturulmuş ve özet metinleri üzerinde Maxqda 24 Pro aracı ile kodlama yapılmıştır. Kodlama sonucu ortaya çıkan alt temalar "Beyin Sarsıntısı, Sağlık Okur Yazarlığı /

İSG Eğitimi, Nitelikli Eğitim, Mesleki Gelişim, Deneysel Öğrenme, Davranışsal Sonuçlar, İşlevsel Tutum Teorisi, Twitter İstismarı, Duygusal Zekâ" alt temalarıdır. Bu alt temalardan hareket ile yazar tarafından ana temaya "Eğitim ve Organizasyon" adı verilmiştir. Buna göre bulgular spor yönetiminde önemli bir İKY fonksiyonu olarak "eğitim ve organizasyon" fonksiyonu çerçevesinde Tablo 4'te alt temalar olarak sunulmuş olan kavramlara yönelik eğilime işaret etmektedir.

Tablo 4: Eğitim ve geliştirme fonksiyonu

Ana Temalar	Alt Temalar	Kaynaklar	Tematik Betimleme
Eğitim ve Geliştirme	Beyin Sarsıntısı	(45)	Spor yönetiminde çalışan insan kaynağına yönelik bilgi, beceri ve yetkinliklerini arttıracak ve organizasyonel başarıyı sağlayacak anahtar rollere uygun eğitim ihtiyaçlarını analiz ederek gelişimi mümkün kılacak şekilde eğitim organizasyonları geliştirir. Spor elemanlarının yaşayabildiği çarpma ve çarpışma sonucu, örneğin beyin sarsıntısı gibi sağlık konularında farkındalığı artırmak ve önleyici eğitimler sunulması gibi alana özgü güvenlik sağlayan yaklaşımları ön plana çıkarır. Bu bağlamda sağlık okur yazarlığı ve iş sağlığı ve güvenliği (İSG) bilgilerini sürekli geliştirir. İhtiyaca yönelik ve nitelikli eğitim programları düzenleyerek mesleki bilgi ve becerilerini destekler. Kariyer planlaması mesleki gelişim eğitimleri ile güçlendiricidir. Bu noktada deneysel öğrenme yöntemleri ile çalışanların pratik kazanımlarına önem verir. Sporcuların sosyal medya kullanımlarına yönelik olarak örneğin Twitter istismarı gibi dijital platformlarda karşılaşılan sorunlara yönelik farkındalık geliştirici eğitimler yürütür. Dijital okuryazarlık gibi teknoloji odaklı eğitimlerin yanı sıra empati ve kişiler arası ilişkileri güçlendirici duygusal zekâ eğitimlerini de denge içerisinde organize eder. Spor yönetiminde eğitim ve organizasyon fonksiyonu çalışanların sürekli öğrenme ve gelişimini destekleyen bir fonksiyon olarak spor organizasyonlarının başarısı için kritik değerdedir.
	Sağlık Okur Yazarlığı / İSG Eğitimi	(34,43)	
	Nitelikli Eğitim	(33)	
	Mesleki Gelişim	(27,46,47)	
	Deneysel Öğrenme	(48)	
	Davranışsal Sonuçlar	(49)	
	İşlevsel Tutum Teorisi	(50)	
	Twitter İstismarı	(37)	
	Duygusal Zekâ	(35,42)	

Şekil 4: Eğitim ve geliştirme fonksiyonu

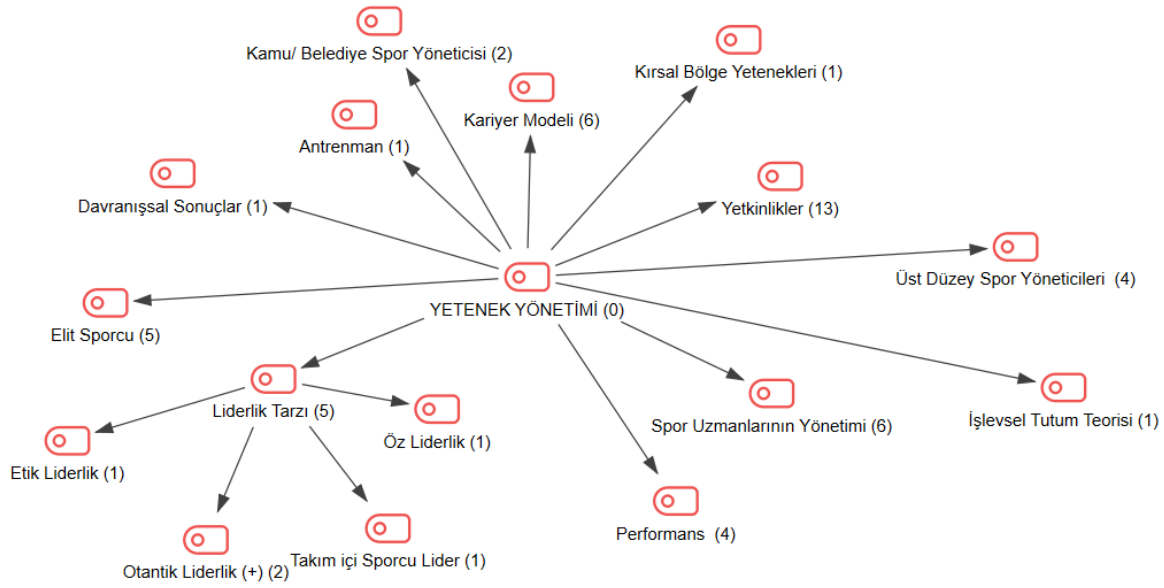
İKY Fonksiyonu olarak Spor Yönetiminde “Yetenek Yönetimi”

Araştırmada gerçekleştirilen tematik içerik analizinde, spor yönetimi literatüründe sistematik olarak taranan belgelerin özetleri yazar tarafından kaynak belge özetlerine sadık kalarak oluşturulmuş ve özet metinleri üzerinde Maxqda 24 Pro aracı ile kodlama yapılmıştır. Kodlama sonucu ortaya

çıkan alt temalar, spor yönetiminde önemli bir İKY fonksiyonu olarak "Yetenek Yönetimi" fonksiyonu çerçevesinde değerlendirilen ve alt temalar olarak aşağıda tabloda aktarılmış olan kavramsal eğilimleri yansıtmaktadır.

Tablo 5: Yetenek yönetimi fonksiyonu

Ana Temalar	Alt Temalar	Kaynaklar	Tematik Betimleme
Yetenek Yönetimi	Otantik Liderlik	(35,51)	Spor yönetiminde yetenek kavramı yönetimin başarısının da değerlendirildiği oldukça önemli bir kavramdır. İKY fonksiyonlarının etkinliği insan kaynağının sahip olduğu ve olacağı yetkinliklerin en doğru şekilde geliştirilmesini sağlayarak yetenek yönetiminin başarısını mümkün kılacaktır. Bu noktada öne çıkan yetenek elit sporcu kavramı ile karakterize edilmektedir. Spor yönetiminde elit sporcular, liderlik tarzları ve üst düzey spor yöneticilerinin geliştirilmesi konuları yetenek yönetiminin temel taşlarını oluşturmaktadır. Bu noktada İKY'nin sorumluluğunda olan kariyer modeli, çeşitli liderlik tarzlarının (etik liderlik, öz liderlik, takım içi sporcu lider) etkinliğini artıracak ve organizasyonel başarıyı pekiştirecektir. Spor yönetimi özelinde öne çıkan bir diğer husus kırsal bölge yeteneklerinin keşfi ve geliştirilmesidir. Bu konu da yine spor uzmanlarının yönetimi ve yetkinliklerinin artırılması, yetenek havuzunun genişletilmesi ve çeşitlendirilmesi başlıkları ile iç içe olan bir konudur. Yine aynı noktadan hareket ile kamu ve belediyelerde spor yöneticilerinin spor yönetimi başlığı altında ele alınması söz konusu alanı destekleyecektir. Böylelikle sporun toplumsal düzeyde yaygınlaşması ve sürdürülebilirliği desteklenirken, yeni yeteneklerin keşfi ve yüksek performanslı sporcuların yetiştirilmesine olanak sağlayacak imkanlar seferber edilebilir. Sosyo-ekolojik teori çerçevesinde, sporcuların ve yöneticilerin çevresel faktörlerle etkileşimleri değerlendirilmektedir. Spor yönetimi özelinde anlam kazanan bir diğer kavram olarak miras küpü yaklaşımı spor kültürünün sürdürülebilirliği ve sonraki yönetimlere aktarılmasını sağlamaktadır. Tüm bunlar spor yönetiminde İKY fonksiyonlarından yetenek yönetimi fonksiyonuna eğilimi güçlendirmektedir. Böylece yoğun İKY kavramları ile güçlenen spor yönetiminde “Ambidextrous” yönetim, organizasyonel esnekliği ve yenilikçilik anlayışı geliştirecektir. İnsan odaklı risk yönetimi uygulamaları ve güvenli bir çalışma ortamı sağlanacaktır. Spor yöneticilerinin yetenek yönetimi fonksiyonunu nasıl yapılandırdığı organizasyondaki yetenekli bireylerin belirlenmesi, geliştirilmesi ve yönetilmesi, spor organizasyonlarının başarısı için kritik öneme sahiptir.
	Üst Düzey Spor Yöneticileri	(44,52)	
	Kariyer Modeli	(24,51)	
	Liderlik Tarzı	(33,36,48,51)	
	Etik Liderlik	(33)	
	Öz Liderlik	(36)	
	Takım içi Sporcu Lider	(48)	
	Kırsal Bölge Yetenekleri	(28)	
	Spor Uzmanlarının Yönetimi	(23)	
	Yetkinlikler	(27,46,47)	
	Kamu/ Belediye Spor Yöneticisi	(27,47)	
	Antrenman	(26)	
	Elit Sporcu	(30,43)	
	Performans	(26,38,40)	
	Sosyo-ekolojik Teori	(37)	
	Miras Küpü	(53)	
	Ambidextrous Yönetim	(39)	
	Risk Yönetimi Uygulamaları	(45)	

Şekil 5: Yetenek yönetimi fonksiyonu fonksiyonu

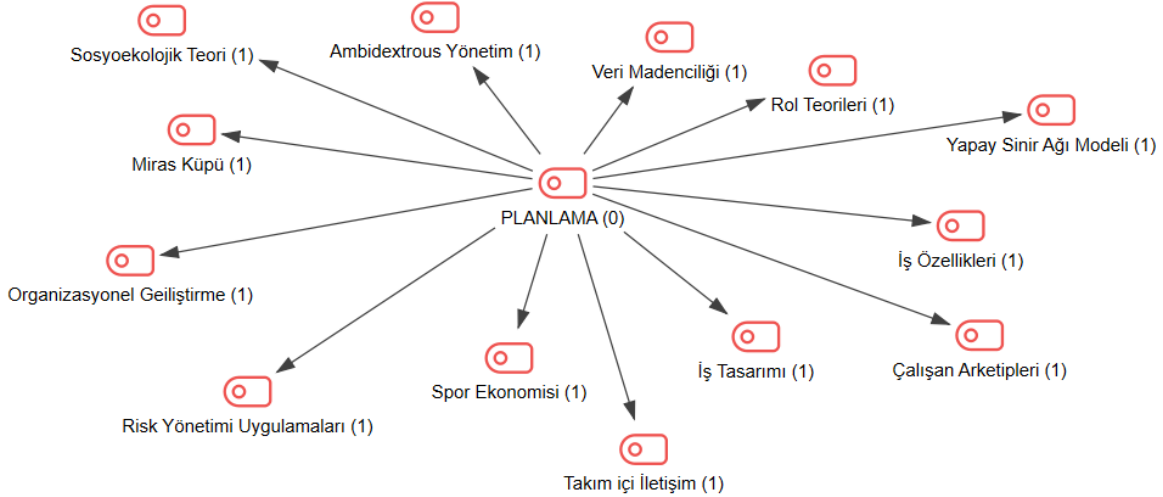
İKY Fonksiyonu olarak Spor Yönetiminde “Planlama”

Araştırmada gerçekleştirilen tematik içerik analizinde, spor yönetimi literatüründe sistematik olarak taranan belgelerin özetleri yazar tarafından kaynak belge özetlerine sadık kalarak oluşturulmuş ve özet metinleri üzerinde Maxqda 24

Pro aracı ile kodlama yapılmıştır. Kodlama sonucu ortaya çıkan alt temalar, spor yönetiminde önemli bir İKY fonksiyonu olarak "Planlama" fonksiyonu çerçevesinde değerlendirilen ve alt temalar olarak aşağıda tabloda aktarılmış olan kavramsal eğilimleri yansıtmaktadır.

Tablo 6: Planlama fonksiyonu

Ana Temalar	Alt Temalar	Kaynaklar	Tematik Betimleme
Planlama	Çalışan Arketipleri	(41)	İKY da planlama organizasyonel geliştirme amacı ile spor organizasyonlarının verimliliğini ve etkinliğini artırmak için iyileştirme süreçlerinin yapılandırılması olarak açıklanabilir. Buradan hareket ile öncelikle tanımlara ve tanımları mümkün kılan verilere ulaşılması söz konusudur. Bu çerçevede örneğin çalışan arketiplerinin belirlenmesi amacı ile spor organizasyonlarında farklı çalışan profillerinin tanımlanması ve bu profillere uygun stratejilerin geliştirilmesini hedeflenmektedir. Bu ve benzeri tanımlar günümüz dijital dönüşüm koşulları içerisinde ele alındığında veri madenciliği ve yapay sinir ağı modeli teknolojileri ile spor yönetiminde büyük veri analitiği ve yapay zekâ kullanımıyla bir araya gelmekte ve spor yönetimde insan kaynaklarının veriye dayalı kararlar çerçevesinde sevk ve idare edilmesini mümkün kılmaktadır. Diğer taraftan spor ekonomisi, finansal planlama ve kaynak yönetimi açısından da bu yaklaşım kritik değerdedir. Spor organizasyonlarının ekonomik sürdürülebilirliği bu şekilde sağlanabilir. Planlama fonksiyonu ortaya koyduğu yapılandırıcı tanımlardan hareket ile organizasyonu meydana getiren unsurların etkili iletişimini sağlar. İşlerin tasarımı, çalışanların görev ve sorumluluklarının etkin bir şekilde belirlenmesi ve düzenlenmesi anlamına gelir. Bu sayede işler ve roller açıkça bilinebilir. Bu durum çalışanların performansını ve memnuniyetini arttıracaktır. İKY'nin spor yönetiminde planlama fonksiyonu, doğru çalışanların seçilmesi, yerleştirilmesi ve geliştirilmesine katkı sağlamakta olup, spor organizasyonlarının başarısı için kritik öneme sahiptir.
	Organizasyonel Geliştirme	(29)	
	Veri Madenciliği, Spor Ekonomisi, Yapay Sinir Ağı Modeli	(54)	
	Takım içi İletişim	(34)	
	İş Tasarımı	(49)	
	İş Özellikleri	(49)	
	Rol Teorileri	(44)	

Şekil 6: Planlama fonksiyonu

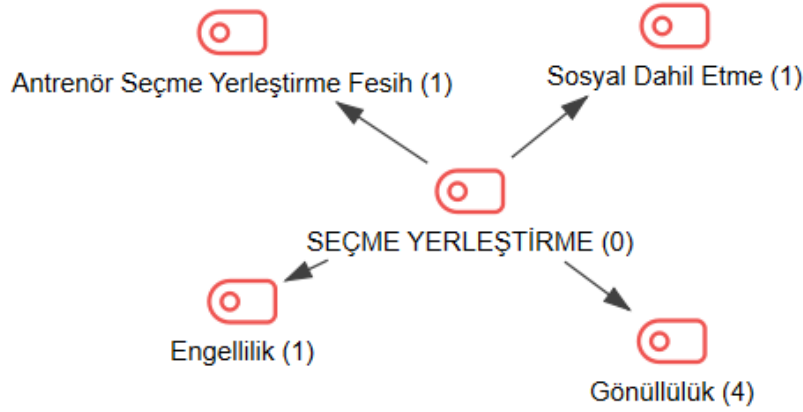
İKY Fonksiyonu olarak Spor Yönetiminde “Seçme ve Yerleştirme”

Araştırmada gerçekleştirilen tematik içerik analizinde, spor yönetimi literatüründe sistematik olarak taranan belgelerin özetleri yazar tarafından kaynak belge özetlerine sadık

kalarak oluşturulmuş ve özet metinler üzerinde Maxqda 24 Pro aracı ile kodlama yapılmıştır. Kodlama sonucu ortaya çıkan alt temalar, spor yönetimde önemli bir İKY fonksiyonu olarak "Seçme ve Yerleştirme" fonksiyonu çerçevesinde değerlendirilen ve alt temalar olarak aşağıda tabloda aktarılmış olan kavramsal eğilimleri yansıtmaktadır.

Tablo 7: Seçme yerleştirme fonksiyonu

Ana Temalar	Alt Temalar	Kaynaklar	Tematik Betimleme
Seçme ve Yerleştirme	Engellilik	(55)	Planlama fonksiyonun sağladığı sistematik yönetim alt yapısı işe alım süreçlerinin etkinliği ve verimliliği açısından belirleyicidir. Spor yöneticileri açısından öne çıkan engelliler, gönüllüler ve sosyal dahil etme konuları seçme ve yerleştirme fonksiyonu çerçevesinde İKY'nin odak alanlarıdır. Spor organizasyonlarında engelli bireylerin işe alım süreçlerinin nasıl yönetileceği belirlenir. Dezavantajlı gruplar konusu İKY açısından seçme ve yerleştirme fonksiyonunun ilgi ve etki alanındadır. İKY spor yönetimi bağlamında bu bireylerin iş gücüne dahil edilmesi için gerekli düzenlemeleri yapar, özel politikalar ve uygulamalar geliştirir. Böylece kapsayıcı ve eşitlikçi bir çalışma ortamı sağlanır. Gönüllü insan kaynağı konusu da yine aynı şekilde spor yönetimi açısından öne çıkmaktadır. İKY bu gönüllülerin motivasyonları, yetkinlikleri, uygun pozisyonlara yerleştirilmeleri ve organizasyonun başarısı için faaliyet göstermektedir. Seçme ve yerleştirme fonksiyonu antrenörlerin ve spor yöneticilerinin işe alım ve fesih süreçleri, doğru adayların belirlenmesi, gerektiğinde işten çıkarılma gibi kritik aşamaların sorumluluğunu üstlenir. Bu kritik süreçlerin adil ve etkili bir şekilde yönetilmesi spor organizasyonun başarısında etkilidir. Sosyal dahil etme kapsamında İKY yine spor yönetimine özel olarak farklı demografik grupların (cinsiyet, yaş, etnik köken, vb.) spor organizasyonlarına dahil edilmesini ve keşiflerini sağlar. Tüm insan kaynağının organizasyon içerisinde eşit fırsatlara sahip olmasını ve kendini değerli hissetmesini sağlar. İKY'nin seçme ve yerleştirme süreçlerinin etkinliğini spor yönetimlerinin stratejik planlaması, organizasyonel başarı ve sürdürülebilirlikleri açısından temel bir rol oynar.
	Gönüllülük	(32,50,53,55)	
	İşe Alım ve Fesih	(52)	
	Sosyal Dahil Etme	(55)	

Şekil 7: Seçme yerleştirme fonksiyonu

İçerik analizine tabi tutulan araştırmalardan aşağıdaki kod bulutuna ulaşılmıştır. Buna göre 2019-2024 yılları arasında spor yönetimi insan kaynakları yönetimine yönelik olarak gerçekleştirilmiş olan araştırmalarda spor yönetimi öne çıkan insan kaynakları fonksiyonlarının kurumlarla ilişkiler ve organizasyon, eğitim ve geliştirme,

yetenek yönetimi, planlama, seçme ve yerleştirme olduğu ve bu kapsamda özellikle yetkinlik kavramının öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu kavramın öne çıkışını spor uzmanlarının yönetimi, liderlik, motivasyon, sporun gelişimi ve performans kavramları takip ederek desteklemektedir.

Şekil 8: Kod bulutu (Yazar tarafından Maxqda 24 Pro görselleştirme aracı ile oluşturulmuştur)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Toplumsal hayatın önemli kurumlarından birisi olan spor organizasyonları gelişen teknoloji ile birlikte hem yönetim fonksiyonları hem de işletme fonksiyonları açısından profesyonelleşmektedir. Profesyonelleşme eğilimi spor endüstrisinin büyüklüğü ve büyüme potansiyeli ile doğru orantılıdır. Spor organizasyonlarını, fonksiyonel işletme modellerini benimseyerek varlıkları güçlendirerek sürdürmekte olan yapılar olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Dolayısı ile kritik işletme fonksiyonlarından birisi olan insan kaynakları yönetimi kabiliyetlerine dönük eğilimlerin spor yönetimlerinin yaklaşımında aranması anlamlıdır.

Spor yönetimlerinin kendine özgü yapıları ve kendine özgü insan kaynakları profillerinden kaynaklı temel ihtiyaçlarını insan kaynakları yönetimlerinden beklentileri şekillendirmiştir. Spor organizasyonlarını meydana getiren insan kaynaklarının ihtiyaç duyduğu kendine özgü yetkinliklerden hareket ile altı temel İKY fonksiyonunun öne çıkmakta olduğu anlaşılmaktadır. Spor yönetiminde İKY'nin altı temel fonksiyonunun etkin bir şekilde yerine getirilmesi spor organizasyonlarının başarılı, verimli ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini sağlayacaktır. Bu fonksiyonlar insan kaynakları yönetiminin;

1. Kurumlarla İlişkiler ve Organizasyon,
2. Motivasyon,
3. Eğitim ve Geliştirme,
4. Yetenek Yönetimi,
5. Planlama,
6. Seçme ve Yerleştirme fonksiyonlarıdır.

Diğer taraftan İKY fonksiyonlarının ilgi ve etki alanını oluşturan kavramlar da spor yönetiminin kendine özgü ihtiyaçlarına uygun olarak çeşitlenmektedir. Bu çeşitlilik gönüllük, engelliler, sosyal dahil etme gibi konularda insan kaynakları yönetimlerinin toplumsal yapı ile kurduğu hassas bağın temsilidir. Diğer taraftan yetkinlik kavramı ile öne çıkan elit sporcu kavramı spor yönetimlerinin kritik gündem maddesi olarak görülebilir. Spor uzmanları, antrenörler, kamu ve belediyelerde görev yapan spor yöneticileri gibi geniş bir alana yayılmış olan bilgi beceri tanımlarının söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Bu yapı spor yönetiminde özellikle mega etkinlikler gibi spor ekonomisinin de belirleyicisi olan etkinliklerde tüm paydaşların etkileşimi anlamına gelmektedir. Spor yönetimlerinde İKY güçlü bir planlama yapamaz ise doğru kişileri istihdam edemeyecek ve gereken yetkinliklerle donanması da zorlaşacaktır. Yapılacak planlamaya uygun olarak yetenekler yönetilebilir, kariyer gelişimi teşvik edilebilir, istihdam geleceğe yönelik

Kaynaklar

1. Doherty AJ. Managing Our Human Resources: A Review of Organisational Behaviour in Sport. Sport Management Review. 01 Kasım 1998;1(1):1-24.
2. Ćosić M, Lekić N, Rajković M. Specificities of Human Resource Management in Sports Clubs. FBIM Transactions. 15 Ocak 2015;3:78-90.
3. Gogoladze N. The Impact of Human Resource Management on the Modern Sports Industry. İçinde 2021.

gelişimin teminatı olacak şekilde sağlanabilir. Tüm bunları destekleyecek bir eğitim ve geliştirme desteği verilerek insan kaynağının motivasyonu yakalanabilir.

Spor yönetiminde rol ve sorumluluk üstlenecek İKY profesyonelleri, sporun gelişimini desteklemek, sponsorluk ilişkilerini yönetmek, paydaşlar arasında etkili iletişim ve iş birliği ağları oluşturmak, sürdürülebilirlik ilkelerini entegre etmek, mega spor etkinliklerini planlamak ve yönetmek, devlet desteklerinden yararlanmak, spor turizmini geliştirmek ve uluslararası iş birliklerini teşvik etmek için gerekli becerilere sahip olmalıdır. Bu yetkinlikler, spor organizasyonlarının verimliliğini ve etkinliğini artırır.

Bu araştırmanın tematik betimlemeler aracılığı ile aktardığı eğilimler son yıllarda spor yönetiminde hangi insan kaynakları fonksiyonlarının daha etkin biçimde faydalı olacağına yönelik olarak öne çıkan kavramlara dikkat çekmektedir. Araştırmacılar bu bulguların gelişen teknolojiler ile entegrasyonları üzerinde durabilirler.

Bu çalışma spor yönetiminde insan kaynakları yönetimi fonksiyonlarına yönelik araştırmaları inceleyerek öne çıkan kavramları değerlendirmiştir. Gelecekteki araştırmalar bu araştırmanın tespit ettiği ve İKY fonksiyonları ana teması altında tasnif ettiği kavramların birbirleri ile olan ilişkileri üzerinde durabilirler. Örneğin gönüllük ve spor ekonomisi arasındaki ilişkileri ve stres yönetiminin aracılık rolü üzerinde derinlemesine araştırmalar yürütebilirler.

Gelecekteki araştırmalar, daha derinlemesine ve zengin veri toplama yöntemleri kullanarak, alt temalardan hareket ile farklı bağlamları da incelemelidir. Spor yönetiminde yetkinlikler, kariyer ve performans gibi konularda daha fazla örgütsel ve grup faktörleri üzerinde durulmalıdır. Dış çevre faktörlerinin rolü ve iş ortamı faktörleri arasındaki karşılıklı ilişkiler de daha fazla araştırılmalıdır. Bu ve benzeri konular insan kaynakları yönetiminin önemli bir parçasıdır ve spor yönetimindeki İKY fonksiyonlarının katkılarının anlaşılmasına yönelik büyük fayda sağlayabilir.

Etik Metni: Bu makalede araştırma sürecinde, dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir.

Çıkar Çatışması: Bu çalışmada yazarlar arasında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Bu çalışmada bütün yazarların katkı oranları eşittir.

4. Chelladurai P. Human Resource Management in Sport and Recreation. İçinde 1999. Erişim adresi: <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:268299870>
5. Cires V, Ghiletschi V. Planning the Functional Positions Within the Sports Entity: Model and Analysis. İçinde InterConf, (52); 2021. s. 81-90.
6. Weerakoon RK. Human Resource Management in Sports: A Critical Review of its Importance and Pertaining Issues. Physical Culture and Sport Studies and Research [Internet].

- 2016;69(1):15-21. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1515/pcssr-2016-0005>
7. Selçuk Z, Palancı M, Kandemir M, Dündar H. Eğitim ve Bilim Dergisinde Yayınlanan Araştırmaların Eğilimleri: İçerik Analizi. Eğitim ve Bilim [Internet]. 2014;39(173):430-53. Erişim adresi: <http://search.yayin/detay/242705>
  8. Ültay E, Akyurt H, Ültay N. Sosyal Bilimlerde Betimsel İçerik Analizi. IBAD Sosyal Bilimler Dergisi [Internet]. 2021;(10):188-201. Erişim adresi: <https://doi.org/10.21733/ibad.871703>
  9. Dinç E, Kiroğlu K, Efe R, Aslan Efe H, Aktan D, Bellibaş M, vd. Eğitimde Araştırma Yöntemleri - Louis Cohen, Lawrence Manion, Keith Morrison (Çeviri Editörleri: Erkan Dinç - Kasım Kiroğlu). 2021.
  10. Çınar N. İyi Bir Sistemik Derleme Nasıl Yazılmalı? Online Turkish Journal of Health Sciences [Internet]. 2021;6(2):310-4. Erişim adresi: <https://doi.org/10.26453/otjhs.888569>
  11. Muhammad A. Efficiency of Boolean Search Strings for Information Retrieval. American Journal of Engineering Research. 25 Kasım 2017;6:216-22.
  12. Karaçam Z. Sistemik Derleme Metodolojisi: Sistemik Derleme Hazırlamak İçin Bir Rehber. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi [Internet]. 2013;6(1):26-33. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfed/issue/46815/587078>
  13. Moher D, Liberati A, Tetzlaff J, Altman DG. Preferred Reporting items for Systematic Reviews and Meta-Analyses: the PRISMA Statement. BMJ [Internet]. 21 Temmuz 2009;339:b2535. Erişim adresi: <http://www.bmj.com/content/339/bmj.b2535.abstract>
  14. Guest G, MacQueen KM, Namey EE. Applied Thematic Analysis. C. 1. Sage Publications, Inc., Thousand Oaks.; 2012.
  15. Braun V, Clarke V. Thematic Analysis. İçinde: Maggino F, editör. Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research [Internet]. Cham: Springer International Publishing; 2020. s. 1-7. Erişim adresi: https://doi.org/10.1007/978-3-319-69909-7_3470-2
  16. Braun V, Clarke V. Using Thematic Analysis in Psychology. Qual Res Psychol. 01 Ocak 2006;3:77-101.
  17. Braun V, Clarke V. Conceptual and Design Thinking for Thematic Analysis. Qualitative Psychology [Internet]. 2024;9(1):3-26. Erişim adresi: <https://uwe-repository.worktribe.com/output/7164974>
  18. Morgan H. Understanding Thematic Analysis and the Debates Involving Its Use. The Qualitative Report. 03 Ekim 2022;
  19. Boyatzis RE. Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development. Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc; 1998. 184, xvi, 184-xvi s.
  20. Scharp KM, Sanders ML. What is a Theme? Teaching Thematic Analysis in Qualitative Communication Research Methods. Communication Teacher [Internet]. 03 Nisan 2019;33(2):117-21. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1080/17404622.2018.1536794>
  21. Creswell JW. Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among five Traditions. Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc; 1998. 403, xv, 403-xv s.
  22. YÖK. Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber. Yüksek Öğretim Kurumu. Ankara: Yüksek Öğretim Kurumu; 2024.
  23. Admit DG. The Impact of Human Resource Management in Amhara Regional State on the Development of Sport in Ethiopia. Journal Research of Social Science, Economics & Management [Internet]. Kasım 2023;3(4):975-87. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bsu&AN=175953624&lang=tr&site=ehost-live>
  24. Glebova E, Zare F. Career Paths in Sport Management: Trends, Typology, and Trajectories. Journal of Physical Education and Sport [Internet]. Şubat 2023;23(2):463-8. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/career-paths-sport-management-trends-typology/docview/2795649908/se-2?accountid=16935>
  25. Lower LM, Czekanski WA. Effective Management of Scarce Resources: A Case Study of American Collegiate Sport Clubs. Managing Sport & Leisure [Internet]. Ocak 2019;24(1-3):119-40. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bsu&AN=136202848&lang=tr&site=ehost-live>
  26. Padli, Kiram Y, Sin TH, Iyakrus, Azidin RMFR, Denay N, vd. Evaluation of the Sepak Takraw Training Program in the Student Sports Education and Training Center (SSETC). Journal of Physical Education and Sport [Internet]. Aralık 2023;23(12):3332-40. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/evaluation-sepak-takraw-training-program-student/docview/2917914249/se-2?accountid=16935>
  27. Pott C, Breuer C, Hompel M ten. Sport Logistics: Considerations on the Nexus of Logistics and Sport Management and Its Unique Features. Logistics [Internet]. 2023;7(3):57. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/sport-logistics-considerations-on-nexus/docview/2869389481/se-2?accountid=16935>
  28. Dorofieieva T. Implementation of an Innovative Management System for Talent Recruitment within the Domain of Physical Culture and Sports Services in Ukraine. Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice [Internet]. 15 Aralık 2021;6(41):458-68. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bsu&AN=154935018&lang=tr&site=ehost-live>
  29. Hambrick ME, Svensson PG, Kang S. Using Social Network Analysis to Investigate Interorganizational Relationships and Capacity Building within a Sport for Development Coalition. Sport Management Review [Internet]. Kasım 2019;22(5):708-23. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bsu&AN=139310709&lang=tr&site=ehost-live>
  30. McLeod CM, Li H, Nite C. What Enables Human Capital Investment Sharing in Elite Sport? Sustainability [Internet]. 2022;14(17):10628. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/what-enables-human-capital-investment-sharing/docview/2711520306/se-2?accountid=16935>
  31. Jiménez-García M, Ruiz-Chico J, Peña-Sánchez AR, López-Sánchez JA. A Bibliometric Analysis of Sports Tourism and

- Sustainability (2002–2019). Sustainability [Internet]. 2020;12(7):2840. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/bibliometric-analysis-sports-tourism/docview/2386685027/se-2?accountid=16935>
32. Teixeira MC, Banza TF, Almeida NC, Sesinando AD. Sport Mega-Events, Volunteer Motivation, and Self-Assessment: Reasons and Expectations for Participating in The Rio 2016 Olympic Games. *Journal of Physical Education and Sport* [Internet]. Mayıs 2023;23(5):1221-36. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/sport-mega-events-volunteer-motivation-self/docview/2837480665/se-2?accountid=16935>
  33. Ndlovu A, Proches CNG, Naidoo R. Promoting Quality Education by Addressing Ethical Challenges in High School Football at Circuit Level in Durban, South Africa. *Perspectives in Education* [Internet]. 2020;38(1):163-80. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/promoting-quality-education-addressing-ethical/docview/2446291804/se-2?accountid=16935>
  34. Kim S, Oh T, Love A, Ahammad ME. Impact of Met-Expectation of Athletic Justice on Athletic Satisfaction and Organizational Commitment via Leader–Member Exchange among Elite Saudi Arabian Athletes. *Behavioral Sciences* [Internet]. 2023;13(10):836. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/impact-met-expectation-athletic-justice-on/docview/2882338851/se-2?accountid=16935>
  35. Paek B, Martyn J, Oja BD, Kim M, Larkins RJ. Searching for Sport Employee Creativity: A Mixed-Methods Exploration. *European Sport Management Quarterly* [Internet]. 2022;22(4):483-505. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=lah&AN=20220370083&lang=tr&site=ehost-live>
  36. Won-ho S, Baek W yeul, Byon KK. Effects of Sports Center Employees' Self-Leadership on Organizational Commitment: Mediating Effects of Leader-Member Exchange. *Sustainability* [Internet]. 2022;14(18):11343. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/effects-sports-center-employees-self-leadership/docview/2716618689/se-2?accountid=16935>
  37. Meggs J, Ahmed W. Applying Cognitive Analytic Theory to Understand the Abuse of Athletes on Twitter. *Managing Sport & Leisure* [Internet]. Ocak 2024;29(1):161-70. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bsu&AN=174878676&lang=tr&site=ehost-live>
  38. Kassim NAM, Saleh MSM, Ab Razak R, Hussain RNJR, Isa KA, Razak F. The Relationship between Motivation and Satisfaction Among Malaysian Coaches: A Conceptual Framework. *Journal of Physical Education and Sport* [Internet]. Eylül 2022;22(9):2030-5. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/relationship-between-motivation-satisfaction/docview/2725643149/se-2?accountid=16935>
  39. Karimi Z, Andam R, Bahrololom H, Rezaei A. Identifying the Requirements and Functions of Ambidextrous Management of Sports Volunteers. *Journal of New Studies in Sport Management* [Internet]. 2023;4(3):857-75. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=lah&AN=20230351605&lang=tr&site=ehost-live>
  40. Suk-Kyu K, Jeong Y. Developing the Healthy and Competitive Organization in the Sports Environment: Focused on the Relationships between Organizational Justice, Empowerment and Job Performance. *Int J Environ Res Public Health* [Internet]. 2021;18(17):9142. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/developing-healthy-competitive-organization/docview/2571095364/se-2?accountid=16935>
  41. Weight EA, Taylor E, Huml MR, Dixon MA. Working in the Sport Industry: A Classification of Human Capital Archetypes. *Journal of Sport Management* [Internet]. Temmuz 2021;35(4):364-78. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bsu&AN=151085918&lang=tr&site=ehost-live>
  42. Aronen A, Kokkonen M, Hintsa T. Association of Emotional Intelligence with Resilience and Work Engagement in Sports Coaches. *Journal of Physical Education and Sport* [Internet]. Aralık 2021;21(6):3411-9. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/association-emotional-intelligence-with/docview/2630949725/se-2?accountid=16935>
  43. Chrétien A, D'arripe-Longueville F, Haffner K, Hayotte M, Bernier M, Vuillemin A. Using a Socioecological Approach to Explore Healthy Lifestyle in Elite Sport: A Qualitative Study of French Athletes', Coaches', and Managers' Perspectives. *Int J Qual Stud Health Well-being* [Internet]. Aralık 2023;18(1). Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/using-socioecological-approach-explore-healthy/docview/2894622046/se-2?accountid=16935>
  44. Dixon MA, Dabbs SM, Graham JA, Hardie A. Coach as CEO: Developing a Work-Family Balance Taxonomy for Sport Executives. *Managing Sport & Leisure* [Internet]. Ocak 2023;28(1):16-34. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bsu&AN=162599296&lang=tr&site=ehost-live>
  45. Kim S, Connaughton DP, Sagas M, Ko YJ. Concussion Knowledge, Attitude, and Risk Management Practices of High School Girls' Soccer Coaches. *Physical Educator* [Internet]. 2020;77(5):829-53. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=f6h&AN=147377265&lang=tr&site=ehost-live>
  46. Duclos-Bastías D, Giakoni-Ramírez F, Parra-Camacho D, Rendic-Vera W, Rementería-Vera N, Gajardo-Araya G. Better Managers for More Sustainability Sports Organizations: Validation of Sports Managers Competency Scale (COSM) in Chile. *Sustainability* [Internet]. 2021;13(2):724. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/better-managers-more-sustainability-sports/docview/2524976242/se-2?accountid=16935>
  47. Sesinando AD, Seguí-Urbaneja J, Teixeira MC. Professional Development, Skills, and Competences in Sports: A Survey in the Field of Sport Management Among Public Managers. *Journal of Physical Education and Sport* [Internet]. Kasım 2022;22(11):2800-9. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/professional-development-skills-competences/docview/2763572713/se-2?accountid=16935>
  48. Haddad G, O'Connor D. Developing Players for Athlete Leadership Groups in Professional Football Teams: Qualitative Insights from Head Coaches and Athlete Leaders. *PLoS One*

- [Internet]. Ağustos 2022;17(8). Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/developing-players-athlete-leadership-groups/docview/2697645233/se-2?accountid=16935>
49. Loghmani M, Sotiriadou P, Doyle J. Unlocking the Power of Job Design in Sports: A Systematic Review and Future Research Agenda. *Sport Management Review* [Internet]. Nisan 2024;27(2):254-79. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bsu&AN=176211161&lang=tr&site=ehost-live>
50. Yoo S, Ko YJ, Hur Y, Bang H, Kim T. Exploring Volunteer Engagement in a Mega Sport Events: The Role of Functional Attitudes. *European Sport Management Quarterly* [Internet]. 2023;23(5):1610-29. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=lah&AN=20230345931&lang=tr&site=ehost-live>
51. Dabbs SM, Graham JA, Dixon MA. Extending the Kaleidoscope Career Model: Understanding Career Needs of Midcareer Elite Head Coaches. *Journal of Sport Management* [Internet]. Kasım 2020;34(6):554-67. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bsu&AN=146363676&lang=tr&site=ehost-live>
52. Galdino MLLPW. (Un)Sustainable Human Resource Management in Brazilian Football? Empirical Evidence on Coaching Recruitment and Dismissal. *Sustainability* [Internet]. 2022;14(12):7319. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/un-sustainable-human-resource-management/docview/2679855345/se-2?accountid=16935>
53. Nedvetskaya O. Multi-Dimensional Framework as a New Way to Study the Management of Olympic Volunteering. *European Sport Management Quarterly* [Internet]. 2023;23(5):1523-48. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=lah&AN=20230345927&lang=tr&site=ehost-live>
54. Li Q. Application of Multisource Big Data Mining Technology in Sports Economic Management Analysis. Pan WT, editör. *Math Probl Eng* [Internet]. 2022;2022. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/application-multisource-big-data-mining/docview/2660744413/se-2?accountid=16935>
55. Kappelides P, Spoor J. Managing Sport Volunteers with a Disability: Human Resource Management Implications. *Sport Management Review* [Internet]. Kasım 2019;22(5):694-707. Erişim adresi: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bsu&AN=139310704&lang=tr&site=ehost-live>

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem: The aim of the research is to examine the developments in sports management in the context of career planning, talent management, performance evaluation, motivation, orientation, training and development, which are the functions of human resources management, and it is aimed to analyze the conceptual trends that have emerged in recent years.

Research Problems The question sentence of the research is: "What are the conceptual tendencies of the studies on human resources management functions carried out within the scope of sports management?" This question sentence is intended to synthesize the tendencies of the relevant researches in the publication pool to be reached as a result of the literature review.

Literature Review The initial phase of the research involved conducting a systematic literature review, focusing on peer-reviewed, full-text, open-source articles published between 2019 and 2024 in both Turkish and English. Excluded were articles not related to sports, as they were deemed irrelevant based on the database's classification of topics. The stages of the literature review are outlined following the Prisma scheme and utilizing evaluation criteria derived from The PRISMA Statement (www.prisma-statement.org) as referenced in Karaçam (2013).

Methods: The Boolean method was utilized for scanning the databases which resulted in the identification of 33 sources meeting the screening criteria set for the period between 2019 and 2024, through a systematic search conducted on the EBSCOhost and Proquest databases. The detailed systematic screening stages were reported following the PRISMA method. The research method primarily involved qualitative content analysis, and a thematic content analysis design was adopted to align with the research's

purpose and question. Maxqda 24 Pro AI Assist was employed for coding, thematic analysis, data visualization, and reporting in the study. Therefore, the author created a "Declaration of Compliance with Ethical Standards in Scientific Research Using UYZ and Checklist" based on the YÖK document and provided an ethical statement. The results of the research on human resources management in sports management between 2019 and 2024 revealed that the prominent functions in this area are the relations with institutions and organizations, training and development, talent management, planning, selection and placement. The concept of competence was highlighted within this context, supporting the pivotal role of competencies in managing sports experts, leadership, motivation, and the development of sports and performance concepts.

Result and Conclusions: Sports organizations play an integral role in society and are experiencing a professionalization of their management and business practices driven by technological advancements. The degree of professionalization in sports organizations is closely linked to the size and potential growth of the sports industry. It is important to view sports organizations as entities that enhance their assets through efficient business models. Therefore, it is crucial to focus on the evolving trends in human resource management capabilities within sports management. The distinctive structures and human resource requirements inherent in sports management have given rise to specific needs, shaping the expectations from human resource management. Six fundamental HRM functions have become vital for addressing these specific competencies within sports organizations. Effectively fulfilling these essential HRM functions in sports management is crucial for proficient, pragmatic, and sustainable management. Moreover, the scope of HRM

functions is expanding to meet the specific needs of sports management. This expansion reflects the close relationship between human resource management and social structure, particularly regarding issues such as volunteering, inclusion of individuals with disabilities, and social integration. Furthermore, the concept of elite athletes, renowned for their expertise, holds significant importance as a central focus within sports management, with defined sets of knowledge and skills applicable to a wide array of professionals such as sports experts, coaches, and public and municipal sports managers.

Okul İkliminin Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Mesleki Motivasyon ve Mesleki Doyum Düzeylerine Etkisi

The Effect of School Climate on the Professional Motivation and Professional Satisfaction Levels of Physical Education Teachers

Ayşe ÖNAL¹

¹ Afyon Kocatepe Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Afyonkarahisar, TÜRKİYE / aysedurukonal@hotmail.com / 0000-0003-3786-6679

Özet: Bu çalışmada, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin çalıştıkları okul ikliminin, mesleki motivasyonları ve mesleki doyum düzeyleri üzerindeki etkisini araştırmak amaçlanmaktadır. Araştırmaya Türkiye’de devlet okullarında görev yapan 412 gönüllü beden eğitimi ve spor öğretmeni katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, kişisel bilgi formu, Canlı, Demirtaş ve Özer’in (2018) geliştirdiği “Okul İklimi Ölçeği”, Uğraş (2018) tarafından geliştirilen “Beden Eğitimi Öğretmeni Mesleki Motivasyon Ölçeği” ve Kuzgun, Aydemir-Sevim ve Hamamcı (1999) tarafından geliştirilen “Mesleki Doyum Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde, tanımlayıcı istatistikler, bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Pearson korelasyon ve Çoklu regresyon analizleri kullanılmıştır. Çalışmada, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeylerinin yüksek olduğu; cinsiyet, yaş, hizmet yılı ve okul kademesi değişkenlerinde anlamlı farklılıklara rastlandığı; mesleki motivasyon ve mesleki doyum ile okul iklimi, mesleki doyum ile mesleki motivasyon arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu, ayrıca mesleki motivasyon ve mesleki doyumun okul ikliminin yordayıcısı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi ve spor öğretmeni, okul iklimi, mesleki motivasyon, mesleki doyum, ilişki, etki.

Abstract: This study aims to investigate the impact of the institutional climate where physical education teachers work on their professional motivation and job satisfaction levels. The study included 412 voluntary physical education teachers working in state schools in Türkiye. In the research, data collection tools included a personal information form, the "School Climate Scale" developed by Canlı, Demirtaş, and Özer (2018), the "Physical Education Teacher Professional Motivation Scale" developed by Uğraş (2018), and the "Job Satisfaction Scale" developed by Kuzgun, Aydemir-Sevim, and Hamamcı (1999). Descriptive statistics, independent groups t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), Pearson features and multiple regression analyzes were used to analyze the data. The study concluded that the levels of school climate, professional motivation, and job satisfaction among physical education and sports teachers were high. Significant differences were found in gender, age, years of service, and school level variables. There was a positive relationship between professional motivation and job satisfaction with school climate, as well as between job satisfaction and professional motivation. Additionally, it was concluded that professional motivation and job satisfaction were predictors of school climate.

Keywords: Physical education teacher, school climate, professional motivation, professional satisfaction, relationship, impact.

Received: 12.03.2024 / Accepted: 29.06.2024 / Published: 30.07.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1451562>

Citation: Önal, A (2024). Okul İkliminin Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Mesleki Motivasyon ve Mesleki Doyum Düzeylerine Etkisi. The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS), 13 (3), 238-249.

GİRİŞ

Bireylerin meslek yaşamlarında mutlu ve huzurlu olmaları onların mesleki verimliliklerini artırmalarında önemli bir faktördür. Örgütün duyguları ve atmosferi ilgili olarak kullanılan örgüt iklimi, tam da bu noktada devreye girmektedir. Örgüt iklimi alan yazında ilk olarak Lewin, Lippitt ve White’in (1) çalışmasında “sosyal atmosfer” olarak ele alınmıştır. Örgüt iklimi, “örgütte çalışan kişilerin doğrudan veya dolaylı olarak yarattıkları çalışma ortamını ifade etmekte, çalışanların davranışlarından ve ilişkilerinden meydana gelmektedir” (2). Başka bir ifade ile örgüt iklimi bir örgütün “kişiliği” olarak düşünülerek her bir örgütün kendine has bir ikliminin olduğu ifade edilmektedir (3). Yani, nasıl ki bireyleri birbirinden kişilik özellikleri ayırıyorsa örgütleri de sahip oldukları iklim birbirinden ayırmaktadır (4). Örgütsel iklim bağlılık, güven, adalet duygusu, yabancılaşma, tükenme ve iş doyumunu gibi çeşitli faktörlerle de yakından ilişkili bir kavramdır (5). Örgütsel iklimde, örgütte var olan tüm öğeler karşılıklı etkileşim halindedir ve her şeyi etkilediği gibi her şeyden de etkilenmektedir. Bu sebeple örgütün psikolojik ortamına yön verildiği için “örgütsel iklim” olarak ifade edilmiştir. Örgüt iklimi, üyelerinin moral düzeyini etkilediği gibi onların örgüte duydukları iyi niyet, duygu ve aidiyet gücünü gösteren ve örgütü kuşatan atmosferdir (6).

Okullar, yapıları ve işlevleri bakımından bazı benzerliklere sahip olmalarıyla beraber her okulun kendine has bir klime sahip olduğu düşünülmektedir. İşte bu farklı iklimler okulun iç ve dış paydaşlarında bıraktıkları etkiler açısından farklılaşmaktadırlar. Örgüt iklimi okullarda “öğretmen, yönetici, öğrenci davranışları, tutumları, değerleri, inançları, normları, iletişimleri, moral ve motivasyon düzeyleri” gibi birçok faktörü kapsamaktadır (7,8). Bu sebeple okullarda yüksek performans için gerekli koşulların ancak olumlu bir

örgüt iklimi temeli ile sağlanması mümkündür (9). Okullar amaçlarına en başta öğretmenlerinin çabası ile ulaşabilirler (10). Dolayısıyla eğitim kurumlarında istenen amaçlara ulaşılmasında öğretmenlerin çalışma ortamlarının elverişli olması gereklidir (11).

Sağlıklı ve açık okul ikliminin hem örgütsel amaçların gerçekleştirilmesi hem de üyelerin psikolojik doyumunu açısından önemli katkıları bulunduğu ortadadır. Olumlu ve iyi bir okul ikliminde örgüt üyeleri kendilerini değerli hissederler ve örgütün başarısına katkıda bulunurlar. Bu okullarda dayanışma, ilgi, akademik ve sosyal gelişim, etkili iletişim ve katılım imkanları vardır (12). Öğretmenler kendilerini işlerine adanlar, iş birliği içinde çalışırlar, örgüt üyeleri birbirlerine güven duyar, karşılıklı saygı, yardımlaşma ve birbirlerini destek söz konusudur (13). Ayrıca aile katılımı ve desteği de önemsenir (14). Dolayısıyla olumlu bir okul iklimi ile çalışanların performansı ve morali artmakta, güçlü moral ve motivasyona sahip okulların akademik başarıları da oldukça artmaktadır (15,16). Nitekim, Gök ve İdem’in (17) çalışmalarında, literatürü destekleyici şekilde sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışmada öğretmenler, okullarında verimli çalışabilmeleri, çalışırken kendilerini mutlu ve ait hissetmelerinde okul ikliminin oldukça önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin de iyi bir okul iklimine sahip olmalarının, beden eğitimi dersi memnuniyetlerini artırdığı ve disiplin sorunlarının azaldığı yönünde çalışmaya rastlanmıştır (18).

Eğitimin hedeflerinin gerçekleştirilmesinde en önemli etkenlerden biri olan öğretmenlerin başlıca vazife ve sorumlulukları iyi bir eğitim hizmeti vermek, öğrencilerini önce kendilerine ve sonra topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmektir (19). Öğretmenlerin, bu görevlerini yerine

getirirken başarılı olmalarında yüksek düzeyde “moral ve motivasyona” sahip olmaları önemlidir (20). Nitekim, mesleki motivasyona sahip olmanın, iyi bir öğretmen olma koşullarından birisi olduğu belirtilmektedir (21). Bu önemli özelliği tanımlamak gerekirse mesleki motivasyon, “herhangi bir yerde çalışan kişilerin belirli bir görev ya da işi amacına ya da manevi ve maddi ödüle ulaşmaya dönük olarak göstermiş olduğu çaba ve gerçekleştirdiği davranışların yer aldığı psikolojik bir süreçtir.” (22). Bu bağlamda öğretmenlerin mesleki motivasyonlarını etkileyen durumların bilinmesi önem arz etmektedir. Okuldaki kurumsal verimliliği etkileyen bir başka faktörün çalışanların iş/meslek doyumu düzeyleri olduğu düşünülmektedir çünkü örgütün etkili ve başarılı olabilmesi ve hedeflerine ulaşabilmesinde, çalışanlarının istekli olmaları ve yaptıkları işten doyum sağlamaları başlıca etkenlerdir (23). İş doyumu ya da mesleki doyum kavramı, iş deneyimlerinin ardından kişide işine yönelik oluşan olumlu ruh hali, işe ya da işinin belirli boyutlarına yönelik takındığı genel tutumları olarak ifade edilir (24). Kısacası “çalışanın işiyle alakalı içsel ve dışsal faktörlere yönelik hissetmiş olduğu olumlu veya olumsuz duygular bütünüdür” (25). Başka bir deyişle “iş doyumu veya doyumsuzluğu”, “çalışanın işine, arkadaşlarına ya da iş ortamına yönelik hissettiği düşünce ve davranışlarının bir ürünü olarak sergilediği tutumu” ifade etmektedir (26). Bireyin yaşamında büyük yer kaplayan işi ile ilgili yüksek motivasyona ve doyuma sahip olmasının, iş performansını en yüksek seviyede gösterebilmesinde oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Beden eğitimi ve spor öğretmenleri de tıpkı diğer branş öğretmenleri ve sınıf öğretmenleri gibi öğrencilerinin geleceğine şekil veren ve onları etkileyen öğretmenlerdir. Hatta öğrencilerle derslerinin doğası gereği daha yakın ilişkiler kurabilen, onlara daha çok model olabilen bir öğretmen grubudur. Bu bağlamda onların mesleki motivasyona ve mesleki doyuma sahip olma düzeylerinin, öğrencilerine verecekleri eğitimin kalite ve verimliliğini de etkileyeceği düşünülmektedir. Ayrıca beden eğitimi ve spor öğretmenleri okulun tüm paydaşları ile diğer branşlara göre daha fazla etkileşimde bulunmaktadır. Bu bağlamda okul iklimini en çok etkileyen ve etkilenen branş olarak da düşünülmektedirler. Öğretmenlerin mutluluğunu, mesleki verimliliğini artıracak her durumun incelenmesi gerekmektedir çünkü öğretmenler eğitim-öğretimdeki kilit isimlerdir. Yapılan tüm tanım ve açıklamalardan yola çıkarak, mesleki doyum, mesleki motivasyon ve örgüt ikliminin birbirleri etkileyebilecekleri düşünülmekte ve

aralarındaki ilişki merak edilmektedir. Beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile ilgili olarak bu kavramlarla ilgili araştırmaların yetersiz olması da çalışmayı gerekli kılan etkenlerdendir. Bu bağlamda çalışmanın amacı okul ikliminin beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki motivasyon ve mesleki doyumları üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışma sonunda ulaşılabilecek sonuç ve önerilerin daha verimli ve mutlu bir okul yaşantısı için katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Araştırmada nicel araştırma desenlerinden “ilişkisel tarama yöntemi” kullanılmıştır. Bu yöntem, “iki ya da daha fazla değişken arasındaki var olan değişimi veya bu değişimin derecesinin belirlenmesini amaçlayan araştırma yaklaşımıdır.” (27).

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmada, okul ikliminin beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeylerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır

1. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeyleri nasıldır?
2. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin yaşları ile okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyumları arasında anlamlı ilişki var mıdır?
3. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin cinsiyetleri ile okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyumları arasında anlamlı ilişki var mıdır?
4. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin hizmet yılı ile okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyumları arasında anlamlı ilişki var mıdır?
5. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul kademeleri ile okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyumları arasında anlamlı ilişki var mıdır?
6. Okul iklimi ile beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki motivasyon ve mesleki doyumları arasındaki ilişki nasıldır?
7. Okul ikliminin beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki motivasyon ve mesleki doyumlarını tatmin etme düzeyi nedir?

Araştırma Grubu: Araştırmanın çalışma grubunu, Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı devlet okullarının ortaokul ve lise kademesinde görev yapan, kolay örnekleme yöntemi ile seçilen 412 gönüllü beden eğitimi ve spor öğretmeni oluşturmuştur. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2014: 40) (28), 100 bin kişilik bir evreni .05 örnekleme hatası ile 383 kişinin temsil edebileceğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda örneklem grubunun yeterli olduğu görülmektedir. Araştırma grubuna ait “demografik bilgiler” Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan beden eğitimi ve spor öğretmenlerine ait demografik bilgiler

Değişken	Düzye	n	%
Cinsiyet	Kadın	174	42.2
	Erkek	238	57.8
Yaş	22-30	47	11.4
	31-40	137	33.3
	41-50	172	41.7
	51-60	56	13.6
	0-10	137	33.3
Hizmet yılı	11-20	145	35.2
	21-30	108	26.2
Okul kademesi	31-40	22	5.3
	Ortaokul	259	62.6
	Lise	154	37.4

Tablo 1'e göre, araştırmaya katılan beden eğitimi öğretmenlerinin "cinsiyetlerine göre dağılımları" 174 kadın (% 42.2) ve 238 erkek (% 57.8); yaşlarına göre dağılımları 22-30 yaşında 47 kişi (11.4), 31-40 yaşında 137 kişi (% 33.3), 41-50 yaşında 172 kişi (% 41.7), 51-60 yaşında 56

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcılara öncelikle yaş, cinsiyet, hizmet yılı ve görev yaptıkları okul kademesi ile ilgili bilgiler sorulmuştur.

Okul İklimi Ölçeği: Canlı, Demirtaş ve Özer (2018) (29) tarafından geliştirilen "okul iklimi ölçeği"nde toplam 23 madde yer almaktadır. Ölçekte 4 tersten puanlanan madde (21, 22, 23 ve 24) vardır. Ölçek, "demokratiklik ve okula adanma", "liderlik ve etkileşim", "başarı etkenleri", "samimiyet" ve "çatışma" olmak üzere toplam beş faktöre sahiptir.

"Demokratiklik ve okula adanma" boyutunda 6 madde (madde numaraları 1, 2, 3, 4, 5, 6) bulunmakta olup alınabilecek en düşük puan 6, en yüksek puan ise 30 dur. "Liderlik ve etkileşim" boyutunda yine 6 madde (7, 8, 9, 10, 11, 12) olup alınabilecek en düşük puan 6, en yüksek puan yine 30 dur. "Başarı etkenleri" boyutunda 4 madde (13, 15, 16, 17) yer alıp alınabilecek en düşük puan 4, en yüksek puan ise 20 dir. "Samimiyet" boyutunda 3 madde (18, 19, 20) bulunup alınabilecek en düşük puan 3, en yüksek puan ise 15 tir. "Çatışma" boyutunda 4 maddede (21, 22, 23, 24) alınabilecek en düşük puan 4, en yüksek puan 20 dir.

Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı "demokratiklik ve okula adanma" boyutu için ".908", "liderlik ve etkileşim" boyutu için ".897", "başarı etkenleri" boyutu için ".753", "samimiyet" boyutu için ".852" ve "çatışma" boyutu için ".730" olarak belirlenmiştir. Ölçek formunda yer alan her madde "(5) Her zaman, (4) Çoğunlukla, (3) Bazen, (2) Nadiren ile (1) Hiçbir zaman" arasında değişen, Likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada, Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı okul iklimi ölçeği için "demokratiklik ve okula adanma".66, "liderlik ve etkileşim".68, "başarı etkenleri".67, "samimiyet".69, toplamda .66 olarak hesaplanmıştır. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .60-.79 arası oldukça güvenilir olarak ifade edilmektedir (30).

Beden Eğitimi Öğretmeni Mesleki Motivasyon Ölçeği: Uğraş'ın (2018) (31) geliştirdiği ölçek üç boyut ve 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğe ait alt boyutlar "okul ortamından kaynaklanan motivasyon", "veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon" ve "içsel motivasyon" şeklinde isimlendirilmiştir. Ölçek ortaokul ve lisede görev yapan beden eğitimi öğretmenleri için geliştirilmiştir. Ölçekte 5 madde (2, 3, 4, 8 ve 13.madde) olumsuz (tersine) sorulardır. Ölçekte 5'li likert türü ölçekten "Her Zaman (5), Sıklıkla (4), Bazen (3), Nadiren (2), Hiçbir zaman (1)" faydalanılmıştır.

"Okul ortamından kaynaklanan motivasyon" boyutunu ölçekteki "2, 3, 8 ve 13." maddeler; "veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon" boyutunu ölçekteki "1, 9, 10, 11

kişi (% 13.6); hizmet yılına göre dağılımları 0-10 yıl 137 kişi (% 33.3), 11-20 yıl 145 kişi (% 35.2), 21-30 yıl 108 kişi (% 26.2); 31-40 yıl 22 kişi (% 5.3); okul kademesine göre dağılımları 259 kişi ortaokul (% 62.6), 154 kişi (% 37.4) lise şeklindedir.

ve 12." maddeler; "içsel motivasyon" boyutunu ise ölçekteki "4, 5, 6 ve 7." maddeler açıklamaktadır. Her bir alt boyut için toplam puan ortalamasındaki yükseliş beden eğitimi öğretmenin mesleki motivasyonunun da yükseldiğini ifade etmektedir.

Bu çalışmada, Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı mesleki motivasyon ölçeği için "okul ortamından kaynaklanan motivasyon".77, "veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon" .70, "içsel motivasyon" .69, toplamda 68 olarak hesaplanmıştır. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .60-.79 arası oldukça güvenilir olarak ifade edilmektedir (30).

Mesleki Doyum Ölçeği: Kuzgun, Aydemir-Sevim ve Hamamcı (1999) (32) tarafından, "herhangi bir işte çalışan bireylerin mesleki doyumunu belirlemek amacıyla" Herzberg'in "İki Faktör Kuramı" temel alınarak geliştirilmiştir. Ölçekte 20 madde ve iki alt boyut bulunmaktadır. Maddelerin özellikleri dikkate alınarak ilk boyut "niteliklere uygunluk", ikinci alt boyut "gelişme isteği" olarak adlandırılmıştır. Birinci alt boyut 1,2,3,4,6,8,9,10,14,15,17,18,19 nolu maddelerden, ikinci alt boyut ise 5,7,11,12,13,16,20 nolu maddelerden oluşmaktadır. 1,2,3,5,6,7,8,12,13,15,16,17,18,20 numaralı maddeler için "Her zaman:5, Sık sık:4, Ara sıra:3, Nadiren:2, Hiçbir zaman:1" şeklinde puanlanmaktadır. 4, 9, 10, 11, 14, 19 numaralı maddeler, tersten puanlanması gereken olumsuz maddelerdir. Alınan puanlar yükseldikçe bireyin mesleki doyumunun da yükseldiği varsayılır.

Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı "alpha=.9028" olarak bulunmuştur. Faktör analiziyle saptanan ve adlandırılan ile iki boyut için $F1=.91$, $F2=.75$ olarak hesaplanmıştır. 20 madde bulunan ölçeğin madde toplam korelasyonları .30'un üstünde bulunmuştur. Bu değerlerin ölçeğin güvenilirlik düzeyine göre yeterli olduğu belirtilmektedir.

Bu çalışmada, Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı mesleki doyum ölçeği için "niteliklere uygunluk" .67, "gelişme isteği" alt boyutunda .68, toplamda .67 olarak hesaplanmıştır. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .60-.79 arası oldukça güvenilir olarak ifade edilmektedir (30).

Verilerin Analizi: Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin tanımlayıcı bilgileri için "frekans ve yüzde analizi"; okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeylerini belirlemek için aritmetik ortalama ve standart sapma; "cinsiyet", "yaş", "hizmet yılı" ve "okul kademesi" değişkenlerine göre okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyumları arasındaki farklılıkları belirlemek için varyans analizi (t testi, tek yönlü ANOVA); okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyumları arasındaki ilişkiyi incelemek için "pearson korelasyon katsayısı testi"; mesleki motivasyon ve mesleki doyumlarının okul iklimini yordama düzeyi belirlemek için "çoklu doğrusal regresyon analizi"nden faydalanılmıştır.

BULGULAR

Beden eğitimi öğretmenlerinin ölçeklere verdikleri cevapların çarpıklık ve basıklık katsayılarının $[-2.5, +2.5]$ aralığında olduğu belirlenmiştir. Verilerin normal dağılım

gösterdiği tespit edilmiş ve parametrik analizlerle devam edilmiştir (33).

Tablo 2. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeyleri

Değişken	n	En düşük değer	En yüksek değer	$\bar{X}$	Ss
Demokratiklik ve okula adanma	412	2.17	5.00	4.11	.55
Liderlik ve etkileşim	412	1.50	5.00	3.99	.71
Başarı etkenleri	412	1.75	5.00	4.04	.62
Samimiyet	412	1.00	5.00	3.66	.75
Çatışma	412	1.00	5.00	2.56	.81
Okul ortamından kaynaklanan	412	1.00	5.00	2.03	.91
Veli ve öğrenciden kaynaklanan	412	3.20	5.00	4.73	.41
İçsel motivasyon	412	2.50	5.00	4.52	.53
Niteliklere uygunluk	412	2.00	5.00	4.10	.57
Gelişme isteği	412	2.14	5.00	3.99	.57

Tablo 2'ye göre beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin “veli ve öğrenciden kaynaklanan” ($4.73 \pm .41$) ve “içsel motivasyon” ($4.52 \pm .53$) alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının çok yüksek düzeyde olduğu; “demokratiklik ve okula adanma” ($4.11 \pm .55$), “liderlik ve etkileşim” ($3.99 \pm .71$), “başarı etkenleri” ($4.04 \pm .62$), “samimiyet” ($3.66 \pm$

$.75$), “niteliklere uygunluk” ($4.10 \pm .57$), “gelişme isteği” ($3.99 \pm .57$) alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının yüksek düzeyde olduğu; “çatışma” ($2.56 \pm .81$) ve “okul ortamından kaynaklanan” ($2.03 \pm .91$) alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre t testi sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Demokratiklik ve okula adanma	Kadın	174	4.06	.54	-1.354	.176
	Erkek	238	4.14	.56		
Liderlik ve etkileşim	Kadın	174	3.98	.70	-.216	.829
	Erkek	238	4.00	.72		
Başarı etkenleri	Kadın	174	4.01	.57	-.880	.379
	Erkek	238	4.06	.65		
Samimiyet	Kadın	174	3.70	.73	.946	.345
	Erkek	238	3.63	.76		
Çatışma	Kadın	178	2.39	.73	-3.539	.000*
	Erkek	238	2.68	.84		
Okul ortamından kaynaklanan motivasyon	Kadın	174	2.01	.87	-.513	.608
	Erkek	238	2.05	.93		
Veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon	Kadın	174	4.77	.37	1.665	.097
	Erkek	238	4.71	.43		
İçsel motivasyon	Kadın	174	4.53	.52	.292	.770
	Erkek	238	4.51	.54		
Niteliklere uygunluk	Kadın	174	4.07	.59	-.707	.480
	Erkek	238	4.11	.55		
Gelişme isteği	Kadın	174	3.97	.66	-.647	.518
	Erkek	238	4.01	.58		

$p < .05^*$

Tablo 3'e göre, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyuma yönelik verdikleri cevapların “çatışma” ($t = -3.539$, $p < .05$) alt boyutuna ilişkin puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık görülürken, diğer alt boyutlar açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Analiz sonucunda, erkek beden eğitimi öğretmenlerinin ($\bar{X} = 2.68$) çatışma davranışlarının kadın beden eğitimi öğretmenlerine göre ($\bar{X} = 2.39$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeylerinin yaş değişkenine göre One Way ANOVA sonuçları

Değişkenler	Yaş	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	p	Tukey
Demokratiklik ve okula adanma	22-30	47	4.39	.41	3	5.268	.001*	22-30> 31-40/ 41-50/ 51-60
	31-40	137	4.10	.59	408			
	41-50	172	4.00	.55	411			
	51-60	56	4.00	.46				
Liderlik ve etkileşim	22-30	47	4.27	.61	3	3.182	.024*	22-30> 41-50/ 51-60
	31-40	137	4.01	.73	408			
	41-50	172	3.94	.72	411			
	51-60	56	3.88	.67				
Okul ortamından kaynaklanan	22-30	47	2.27	1.03	3	3.701	.012*	31-40< 51-60
	31-40	137	1.92	.91	408			
	41-50	172	1.97	.85	411			
	51-60	56	2.30	.88				
Veli ve öğrenciden kaynaklanan	22-30	47	4.74	.37	3	3.324	.020*	41-50< 51-60
	31-40	137	4.77	.33	408			
	41-50	172	4.67	.48	411			
	51-60	56	4.85	.33				
Niteliklere uygunluk	22-30	47	4.17	.50	3	8.440	.000*	41-50< 31-40/ 51-60
	31-40	137	4.21	.52	408			
	41-50	172	3.94	.60	411			
	51-60	56	4.26	.54				
Gelişme isteği	22-30	47	4.19	.53	3	15.617	.000*	41-50< 22-30/ 31-40/ 51-60
	31-40	137	4.13	.54	408			
	41-50	172	3.78	.56	411			
	51-60	56	4.16	.45				

p<.05*

Tablo 4'te, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin yaş değişkenine göre "demokratiklik ve okula adanma" [F (3, 408)= 5.268, p<.05], "liderlik ve etkileşim" [F (3, 408)= 3.182, p<.05], "okul ortamından kaynaklanan" [F (3, 408)= 3.701, p<.05], "veli ve öğrenciden kaynaklanan" [F (3, 408)= 3.324, p<.05], "niteliklere uygunluk" [F (3, 408)= 8.440, p<.05], "gelişme isteği" [F (3, 408)= 15.617, p<.05] alt boyutlarının puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Diğer alt boyutlarda yaşa göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>.05). Çoklu karşılaştırma test (post-hoc) sonuçlarına göre, demokratiklik ve okula adanma davranışında 31-40 ($\bar{X}$ =4.10), 41-50 ($\bar{X}$ =4.00) ve 51-60 ($\bar{X}$ =4.00) yaşa göre 22-30 ($\bar{X}$ =4.39) yaşın daha yüksek

olduğu; liderlik ve etkileşim davranışında 41-50 ($\bar{X}$ =3.94) ve 51-60 ($\bar{X}$ =3.88) yaşa göre 22-30 ($\bar{X}$ =4.27) yaşın daha yüksek olduğu; okul ortamından kaynaklanan motivasyonda 31-40 ($\bar{X}$ =1.82) yaşa göre 51-60 ($\bar{X}$ =2.30) yaşın daha yüksek olduğu; veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyonda 41-50 ($\bar{X}$ =4.67) yaşa göre 51-60 ($\bar{X}$ =4.85) yaşın daha yüksek olduğu; niteliklere uygunluk davranışında 31-40 ($\bar{X}$ =4.21) ve 51-60 ($\bar{X}$ =4.26) yaşa göre 41-50 ($\bar{X}$ =3.94) yaşın daha düşük olduğu; gelişme isteği davranışında 22-30 ($\bar{X}$ =4.19), 31-40 ($\bar{X}$ =4.13) ve 51-60 ($\bar{X}$ =4.16) yaşa göre 41-50 ($\bar{X}$ =3.78) yaşın daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeylerinin hizmet yılı değişkenine göre One Way ANOVA sonuçları

Değişkenler	Hizmet yılı	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	p	Tukey
Demokratiklik ve okula adanma	0-10	137	4.23	.57	3	3.885	.009*	0-10> 11-20
	11-20	145	4.02	.50	408			
	21-30	108	4.10	.57	411			
	31-40	22	3.98	.44				
Liderlik ve etkileşim	0-10	137	4.14	.73	3	4.316	.005*	0-10> 31-40
	11-20	145	3.92	.69	408			
	21-30	108	3.98	.69	411			
	31-40	22	3.63	.67				
Okul ortamından kaynaklanan	0-10	137	2.05	.98	3	8.989	.000*	31-40> 0-10/ 11-20/ 21-30
	11-20	145	1.85	.81	408			
	21-30	108	2.07	.84	411			
	31-40	22	2.89	.91				
İşsel motivasyon	0-10	137	4.62	.49	3	3.323	.020*	0-10> 21-30
	11-20	145	4.52	.51	408			
	21-30	108	4.40	.59	411			
	31-40	22	4.52	.48				
Niteliklere uygunluk	0-10	137	4.23	.49	3	9.184	.000*	0-10> 11-20/ 21-30
	11-20	145	3.97	.62	408			
	21-30	108	4.02	.58	411			
	31-40	22	4.48	.27				
Gelişme isteği	0-10	137	4.15	.53	3	11.014	.000*	0-10> 11-20/ 21-30
	11-20	145	3.93	.57	408			
	21-30	108	3.81	.54	411			
	31-40	22	4.31	.46				

p<.05*

Tablo 5’te, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin hizmet yılı değişkenine göre “demokratiklik ve okula adanma” [F (3, 408)= 3.885, p<.05], “liderlik ve etkileşim” [F (3, 408)= 4.316, p<.05], “okul ortamından kaynaklanan” [F (3, 408)= 8.989, p<.05], “içsel motivasyon” [F (3, 408)= 3.323, p<.05], “niteliklere uygunluk” [F (3, 408)= 9.184, p<.05], “gelişme isteği” [F (3, 408)= 11.014, p<.05] alt boyutlarının puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Diğer alt boyutlarda hizmet yılına göre anlamlı farklılığa rastlanmamıştır (p>.05). Çoklu karşılaştırma testi (post-hoc) sonuçlarına göre, demokratiklik ve okula adanma davranışında 11-20 ($\bar{X}$ =4.02) yıla göre 0-10 ($\bar{X}$ =4.23)

yılın daha fazla olduğu; liderlik ve etkileşim davranışında 31-40 ($\bar{X}$ =3.63) yıla göre 0-10 ($\bar{X}$ =4.14) yılın daha fazla olduğu; okul ortamından kaynaklanan motivasyonda 0-10 ($\bar{X}$ =2.05), 11-20 ($\bar{X}$ =1.85) ve 21-30 ($\bar{X}$ =2.07) yıla göre 31-40 ($\bar{X}$ =2.89) yılın daha fazla olduğu; içsel motivasyonda 21-30 ($\bar{X}$ =4.40) yıla göre 0-10 ($\bar{X}$ =4.62) yılın daha fazla olduğu; niteliklere uygunluk davranışında 11-20 ($\bar{X}$ =3.97) ve 21-30 ($\bar{X}$ =4.02) yıla göre 0-10 ($\bar{X}$ =4.23) yılın daha fazla olduğu; gelişme isteği davranışında 11-20 ($\bar{X}$ =3.93) ve 21-30 ($\bar{X}$ =3.81) yıla göre 0-10 ($\bar{X}$ =4.15) yılın daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeylerinin okul kademesi değişkenine göre t testi sonuçları

Alt Boyutlar	Okul kademesi	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Demokratiklik ve okula adanma	Ortaokul	258	4.15	.55	2.300	.022*
	Lise	154	4.03	.55		
Liderlik ve etkileşim	Ortaokul	258	4.04	.70	1.578	.115
	Lise	154	3.92	.73		
Başarı etkenleri	Ortaokul	258	4.08	.61	1.702	.090
	Lise	154	3.97	.63		
Samimiyet	Ortaokul	258	3.68	.77	.994	.321
	Lise	154	3.61	.71		
Çatışma	Ortaokul	258	2.53	.85	-1.011	.313
	Lise	154	2.61	.73		
Okul ortamından kaynaklanan motivasyon	Ortaokul	258	2.08	.97	1.422	.156
	Lise	154	1.95	.79		
Veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon	Ortaokul	258	4.73	.42	-461	.645
	Lise	154	4.75	.39		
İçsel motivasyon	Ortaokul	258	4.56	.54	2.094	.037*
	Lise	154	4.45	.50		
Niteliklere uygunluk	Ortaokul	258	4.11	.56	.496	.620
	Lise	154	4.08	.59		
Gelişme isteği	Ortaokul	258	4.02	.58	1.262	.208
	Lise	154	3.94	.55		

p<.05*

Tablo 6’ya göre, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul kademesi değişkenine göre okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyuma yönelik verdikleri cevapların “demokratiklik ve okula adanma” (t= 2.300, p<.05) ve “içsel motivasyon” (t= 2.094, p<.05) alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık görülürken, diğer alt boyutlar açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (p>.05). Analiz sonucunda, ortaokulda görev

yapan beden eğitimi öğretmenlerinin ($\bar{X}$ =4.15) demokratiklik ve okula adanma davranışlarının lisede görev yapan beden eğitimi öğretmenlerine göre ($\bar{X}$ =4.03) daha yüksek olduğu; ortaokulda görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin ($\bar{X}$ =4.56) içsel motivasyon düzeylerinin lisede görev yapan beden eğitimi öğretmenlerine göre ($\bar{X}$ =4.45) daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişki

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Demokratiklik ve okula adanma	1									
2. Liderlik ve etkileşim	.62*	1								
3. Başarı etkenleri	.72**	.50**	1							
4. Samimiyet	.42**	.44**	.51**	1						
5. Çatışma	-.19**	-.20**	-.19**	-.29**	1					
6. Okul ortamından kaynaklanan	.01	-.05	-.01	-.10*	-.06	1				
7. Veli ve öğrenciden kaynaklanan	.23**	.16**	.22**	.20**	-.14**	-.26**	1			
8. İçsel motivasyon	.20**	.18**	.14**	.11*	-.27**	-.13**	.54**	1		
9. Niteliklere uygunluk	.30**	.24**	.26**	.23**	-.34**	.04	.37**	.51**	1	
10. Gelişme isteği	.19**	.10*	.15**	.15**	.01	-.01	.34**	.35**	.45**	1

Tablo 7’ye göre beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin “okul ortamından kaynaklanan” ile “samimiyet” (r=-.10, p<.05) arasında negatif yönlü; “veli ve öğrenciden kaynaklanan” ile “demokratiklik ve okula adanma” (r=.23, p<.01), “liderlik ve etkileşim” (r=.16, p<.01), “başarı etkenleri” (r=.23, p<.01) ve “samimiyet” (r=.20, p<.01) arasında pozitif yönlü,

“çatışma” (r=-.14, p<.01) arasında negatif yönlü; içsel motivasyon ile “demokratiklik ve okula adanma” (r=.20, p<.01), “liderlik ve etkileşim” (r=.18, p<.01), “başarı etkenleri” (r=.14, p<.01) ve “samimiyet” (r=.11, p<.05) arasında pozitif yönlü, “çatışma” (r=-.27, p<.01) arasında negatif yönlü; niteliklere uygunluk ile “demokratiklik ve

okula adanma" ($r=.30$, $p<.01$), "liderlik ve etkileşim" ($r=.24$, $p<.01$), "başarı etkenleri" ($r=.26$, $p<.01$), "samimiyet" ($r=.23$, $p<.05$), "veli ve öğrenciden kaynaklanan" ($r=.37$, $p<.05$) ve "içsel motivasyon" ($r=.51$, $p<.01$) arasında pozitif yönlü, "çatışma" ($r=-.34$, $p<.01$) arasında negatif yönlü;

gelişme isteği ile "demokratiklik ve okula adanma" ($r=.19$, $p<.01$), "liderlik ve etkileşim" ($r=.10$, $p<.05$), "başarı etkenleri" ($r=.15$, $p<.01$), "samimiyet" ($r=.15$, $p<.01$) ve "veli ve öğrenciden kaynaklanan" ($r=.34$, $p<.05$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki motivasyon ve mesleki doyumlarının okul iklimini yordama düzeyi

	Değişkenler	β	Standart Hata	B	t	p
Okul İklimi	Constant	2.600	.269		9.671	.000
	Okul ortamından kaynaklanan	-.019	.023	-.042	-.827	.408
	Veli ve öğrenciden kaynaklanan	.148	.062	.144	2.396	.017*
	İçsel motivasyon	-.064	.050	-.080	-1.291	.197
	Niteliklere uygunluk	.122	.044	.165	2.767	.006*
	Gelişme isteği	.067	.041	.090	1.644	.101
		R=.273	R ² =.075	F= 6.547	p=.000	

Tablo 8'e göre, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin "mesleki motivasyon ve mesleki doyumlarının" okul iklimini yordama düzeyi denklemi anlamlıdır. "Okul ortamından kaynaklanan", "veli ve öğrenciden kaynaklanan", "içsel motivasyon", "niteliklere uygunluk" ve "gelişme isteği" okul ikliminin % 7.5'ini açıklamaktadır ($R=.273$; $R^2=.075$; $F(5,406)= 6.547$, $p<.01$). Yapılan

regresyon analizi sonucunda, "okul iklimi" ile "veli ve öğrenciden kaynaklanan" ($\beta=.148$, $p<.01$) ve "niteliklere uygunluk" ($\beta=.122$, $p<.01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla "okul ortamından kaynaklanan", "içsel motivasyon" ve "gelişme isteğinin" okul ikliminin anlamlı bir yordayıcısı olmadığı anlaşılmaktadır

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, okul ikliminin, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma bulgularına bakıldığında ilk olarak beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeyleri incelenmiştir. Bulguya göre mesleki motivasyon alt boyutlarından "veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon" ve "içsel motivasyon" puan ortalamaları çok yüksek; "okul ortamından kaynaklanan motivasyon" ve okul iklimi boyutlarından "çatışma" puanlarının düşük; ölçeklere ait diğer boyutların puan ortalamalarının ise yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, mesleki motivasyon ve doyum düzeylerinin genelde yüksek olduğunu, ancak en çok "veli ve öğrenciden kaynaklanan" ve "içsel motivasyon"a sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Literatür incelendiğinde Uğraş (31) çalışmasında, yapılan çalışmayla benzer şekilde beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin "veli ve öğrenciden kaynaklı" ve "içsel motivasyonlarını" yüksek, "okul ortamından kaynaklanan" motivasyonlarının düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Acar (34) yaptığı çalışmada yine beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin motivasyon düzeylerini yüksek bulmuştur. Ancak Karayol ve Yavuz-Eroğlu'nun (35) çalışmalarında ise "okul ortamından kaynaklanan motivasyon" un, "veli ve öğrenciden kaynaklanan" ve "içsel motivasyona" göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ülkemizde okullar, birbirinden farklı imkanlara sahiptir ve farklı yönetici tutumları görülebilmektedir. Bu çalışmanın yapıldığı okulun imkanlarını ve yönetici davranışlarının iyi olmasından dolayı böyle bir sonuç çıkmış olabilir. Ama genel olarak bakıldığında beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul ortamlarının motivasyonlarını yükseltmediği söylenebilir. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki

doyum düzeyleri cinsiyete göre incelendiğinde, yalnızca okul ikliminin "çatışma" boyutunda erkekler ve kadınlar arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Erkek beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin "çatışma" davranışları kadınlardan daha yüksek bulunmuştur. "Çatışma" boyutunda puanların yükselmesi okul atmosferinin gergin olmadığını, disiplin sorunlarının yaygın olmadığını, sosyal gruplaşma ve çalışanlar arasındaki iletişim sorunlarının yaygın olmadığını ifade etmektedir. Bu durumda erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre çalıştıkları okulda bu konularda daha rahat olduklarını söylemek mümkündür. Ancak yukarıda, ölçeklerin genel düzey ortalamalarında "çatışma" puanının düşük çıktığı görülmüştür. Buradan okuldaki atmosfer, iletişim, disiplin, gruplaşma gibi durumlarda sıkıntılar olduğunu ama kadın beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin bu durumları erkek öğretmenlere göre daha çok hissettikleri çıkarımında bulunulabilir. Literatürde, bu konuda, yapılan çalışma ile farklı ve benzer sonuçlara ulaşılan çalışmalar mevcuttur. Örneğin Tataroğlu (36), Uğraş (31), Karayol ve Yavuz-Eroğlu (35) ve Oran (37) çalışmalarında öğretmenlerin motivasyon ve örgüt iklimi algılarında cinsiyet açısından anlamlı farklılık bulunamamışlardır. Ancak Kumaş ve Deniz (38), Akkaş (23) ve Karakuzu (39) çalışmalarında, mesleki doyum düzeylerinde, kadın ve erkek öğretmenler arasında, kadınların lehine anlamlı farklılık tespit etmişlerdir. Yapılan çalışmada ise mesleki doyum düzeylerinde cinsiyet değişkeninde anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeyleri beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin yaşlarına göre incelendiğinde, okul iklimi boyutlarından "demokratiklik ve okula adanma" ile "liderlik ve etkileşim" boyutlarında 22-30 yaş aralığındaki öğretmenlerin diğer yaş gruplarına göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bu

sonuç genç beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin sınıflarında daha demokratik olma, kendilerini okula adama, liderlik ve etkileşim davranışlarında daha iyi oldukları şeklinde yorumlanabilir. Nitekim Yüner de (40) çalışmasında, yaşı en küçük gruptaki öğretmenlerin en yüksek okul iklimi algısına sahip olduklarını ortaya koymuştur. Mesleki motivasyona bakıldığında ise “okul ortamından kaynaklanan motivasyon”, “veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon” boyutlarında 51-60 yaş grubunun 31-40 ve 41-50 yaş gruplarına göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuç, yaşça büyük beden eğitimi öğretmenlerinin okul yönetiminin desteği, okulun imkanları, veli ve öğrencinin istek ve desteği gibi durumlardan daha çok etkilendiklerini göstermektedir. Literatürde bu sonuçla örtüşmeyen bir çalışmaya rastlanmıştır. Receptoğlu (41), 22-30 yaş grubundaki öğretmenlerin motivasyon düzeylerini daha yüksek bulmuştur. Ancak bu çalışmada genel motivasyon durumu incelendiğinden farklı sonuca ulaşılmış olabilir. Ayrıca bazı çalışmalarda da öğretmenlerin motivasyon düzeyleri ve yaşları arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir (31,35,37,42,43). Yaşın mesleki doyumla ilişkisine bakıldığında her iki boyutta da (“niteliklere uygunluk” ve “gelişme isteği”) 41-50 yaş grubunun diğer yaş gruplarına göre puanlarının anlamlı şekilde düşük olduğu görülmüştür. Karakuzu'nun (39) çalışması bu sonuç ile örtüşmektedir. Çalışmada 21-35 yaş grubundaki beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki doyumlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar yaş ilerledikçe mesleki doyumda bir azalmanın söz konusu olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ancak burada şaşırtıcı olan durum bu yaş grubundan daha yüksek olan 51-60 yaş aralığındaki öğretmenlerin mesleki doyumlarının yalnızca 41-50 yaşa göre anlamlı şekilde yüksek grubunda olmasıdır. Bu sonuç, 51-60 yaş grubundaki öğretmenlerin emekliliklerine yakın olmaları, mesleklerinin son dönemlerinde olmalarından kaynaklanabilir.

Okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeyleri beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin hizmet yıllarına göre incelendiğinde “demokratiklik ve okula adanma”, “liderlik ve etkileşim”; “içsel motivasyon”; “niteliklere uygunluk” ve “gelişme isteği” boyutlarının hepsinde 0-10 yıl aralığında hizmet yılına sahip olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin puanlarının diğer hizmet yıllarına göre (11-20, 21-30, 31-40) anlamlı şekilde farklılaşmalar olduğu görülmüştür. Yalnızca “okul ortamından kaynaklanan motivasyon” boyutunda hizmet yılı 31-40 yıl olan beden eğitimi öğretmenlerinin puanları daha az hizmet yılına sahip beden eğitimi öğretmenlerine göre anlamlı farklılık taşımaktadır. Bu sonuçlar mesleklerinin ilk yıllarında olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul ikliminden ve mesleki doyumlarından memnun oldukları, mesleki motivasyonlarında ise dersine olan ilgi ve isteği gibi kendinden kaynaklanan motivasyona daha çok sahip oldukları şeklinde düşünülebilir. Hizmet yılı en yüksek grup olan (31-40 yıl) beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin ise mesleki motivasyonlarında okulun sunacağı imkân ve desteklerin önemli olduğu yargısında bulunulabilir. Bu sonuçlar çalışmadaki öğretmenlerin yaşı ile ilgili sonuçlarla da örtüşmektedir. Bunun sebebi, mesleklerinin başlarındaki genç öğretmenlerin daha dinamik, idealist, bilgilerinin güncel ve meslekte çok sorun biriktirmemiş olmalarından

kaynaklanıyor olabilir. Yüner'in (40) çalışmasında da benzer şekilde yaş ve hizmet yılı değişkenlerinin benzer sonuçlar gösterdiği görülmektedir. Yaş ve hizmet yılı arttıkça beden eğitimi öğretmenlerinin gerek özel gerekse mesleki yaşamlarındaki yoğunluk, bilgilerin güncellenememesi gibi durumlar yorgunluğa ve isteksizliğe sebep olabilir. Literatür incelendiğinde, motivasyonla hizmet yılı ve mesleki doyum ile hizmet yılı arasında anlamlı farklılık bulunmayan çalışmalar vardır (23,35,44). Bu sonuçlar çalışma sonucuyla çelişmektedir. Ancak mesleki doyum konusunda Karakuzu (39) çalışmasında, 1 yıldan az hizmet yılına sahip olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin diğer hizmet yıllarına sahip öğretmenlere göre anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç yapılan çalışma sonucu ile paralellik göstermektedir.

Okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeyleri beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin görev yaptıkları okul kademesine göre incelendiğinde “demokratiklik ve okula adanma” ve “içsel motivasyon” boyutlarında ortaokul kademesindeki beden eğitimi öğretmenlerinin puanlarının lise kademesinde görev yapan öğretmenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Bunun sebebi ortaokul kademesindeki öğrencilerin yaş gruplarının daha küçük olması, bu bağlamda öğretmenlerine daha sıcak ve samimi davranmaları, lise kademesinde ise öğrencilerin daha çok üniversite sınavına odaklı olmaları olabilir. Yine ortaokul kademesinde beden eğitimi ders programının daha çok oyun ve temel beceriler içermesinin öğrenci-öğretmen etkileşimini artırabileceği düşünülmektedir. Karayol ve Yavuz-Eroğlu (35) ise öğretmenlerin mesleki motivasyon genel puanları arasında çalışılan okul kademesinde anlamlı farklılığa rastlamamışlardır.

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde, “okul ortamından kaynaklanan motivasyon” ile okul ikliminin “samimiyet” boyutu arasında negatif yönlü; “veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon” ile okul ikliminin ilk dört boyutu olan “demokratiklik ve okula adanma”, “liderlik ve etkileşim”, “başarı etkenleri”, “samimiyet” arasında pozitif, “çatışma” boyutu ile negatif yönlü; içsel motivasyon ile aynı şekilde okul ikliminin ilk dört boyutu ile pozitif, “çatışma” boyutu ile negatif yönlü; mesleki doyum boyutlarından “niteliklere uygunluk” ile yine okul ikliminin ilk dört boyutu ile ayrıca “veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon” ve “içsel motivasyon” ile pozitif, “çatışma” ile negatif yönlü; mesleki doyumun diğer boyutu olan “gelişme isteği” ile yine okul ikliminin ilk dört boyutu ile “veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon” boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür.

Ölçekler arasındaki ilişkiye ait bulgular genel olarak değerlendirildiğinde “veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon” ve “içsel motivasyon” düzeyleri arttıkça beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin daha iyi ve olumlu bir okul iklimi algısına sahip oldukları, mesleki doyum düzeyleri arttıkça yine okul iklimi ile ilgili memnuniyetlerinin yükseldiği, ayrıca mesleki doyumun artması ile veli ve öğrenciden kaynaklanan ve içsel motivasyonlarının da arttığı ortaya konmuştur. Kısacası, genel olarak mesleki motivasyonla okul iklimi; mesleki doyumla okul iklimi ve mesleki doyumla mesleki motivasyon arasında pozitif yönlü

ilişki olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde bu sonuçlarla paralellik gösteren birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Örneğin Zeynel ve Çarıkçı (22), akademisyenlerin mesleki motivasyonlarının iş doyumunu ve örgütsel bağlılığı güçlü ve pozitif yönlü etkilediğini; Donohoo (45), iyi bir okul atmosferinin beden eğitimi öğretmenlerinde mesleki memnuniyeti artırdığını; Oran (37), spor bilimleri fakültesi mezunlarının motivasyon düzeyleri ile okul iklimi arasında doğru orantılı ve anlamlı ilişki olduğunu; Akhan-Çağırtekin (46) öğretmenlerin örgütsel değerler ve örgütsel bağlılık ile okul iklimi arasında pozitif yönlü, yüksek düzeyde bir ilişki olduğunu; Doğan ve Aslan (47), öğretmenlerin okul iklimi algıları ile pozitif iyi oluşları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde bir ilişki olduğunu; Dönük ve Bindak (48), öğretmenlerde okul iklimi algısının tükenmişliği negatif yönde etkilediğini ortaya koymuşlardır. Hatta öğretmen adayları ile ilgili yapılan çalışmalarda bile benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Güneş (49), öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumları ile örgüt iklimi algılarının pozitif ilişkili olduğu; Çulcuoğlu ve Şentürk (50), spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin “spora yönelik tutumları” ve “üniversiteye duydukları güvenin” okul iklimi algılarını olumlu şekilde etkilediği sonuçlarına ulaşmışlardır.

Bu bölümde dikkat çekici bulgulardan biri “okul ortamından kaynaklanan motivasyon” ile okul ikliminin “samimiyet” boyutu arasındaki negatif ilişkidir. Bu bulgudan, okul yönetiminin desteği ve imkanları arttıkça beden eğitimi öğretmenlerinin okul çalışanları ile vakit geçirme, okul dışında da görüşme ve birbirleriyle uyumlarında azalma olduğu çıkarımında bulunulabilir. Yapılan çalışmada “okul ortamından kaynaklanan motivasyon”, okul ikliminin diğer boyutları ve mesleki doyum ile ilişkili bulunmamıştır. Bu sonuç, Yüner (40), Getmez (51), Kaplan (52) ve İrban’ın (53) çalışma sonuçlarıyla farklılaşmaktadır. Bu çalışmalarda okul yönetiminin iletişim becerileri ile okul iklimi arasında ilişki tespit edilmiştir.

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin “mesleki motivasyon ve mesleki doyumlarının” okul iklimini yordama düzeyi incelendiğinde yordama düzeyi denklemi anlamlı bulunmuştur. “Okul iklimi” ile “veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon” ve “niteliklere uygunluk” arasında pozitif yönlü etki olduğu görülmüştür. Bu bulgulara dayanarak “beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin” mesleki motivasyon ve mesleki doyumlarının okul iklimini toplam puanda yordadığı görülmüş, “veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon” ve “niteliklere uygunluk” arttıkça okul iklimi memnuniyetlerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde, benzer şekilde çalışmalara rastlamak mümkündür (17,54,55).

Sonuç

Bulgular genel olarak gözden geçirildiğinde;

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin “veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon” ve “işsel motivasyon” puan ortalamalarının çok yüksek, “okul ortamından kaynaklanan motivasyon” ve “çatışma” puanlarının düşük; diğer boyutların puan ortalamalarının ise yüksek düzeyde olduğu; Cinsiyet değişkeninde, okul ikliminin “çatışma” boyutunda erkek “beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin” kadınlar arasında erkekler lehine anlamlı farklılık olduğu; yaş

değişkeninde, okul ikliminde, “demokratiklik ve okula adanma” ile “liderlik ve etkileşim” boyutlarında 22-30 yaşın; mesleki motivasyonda “okul ortamından kaynaklanan”, “veli ve öğrenciden kaynaklanan” motivasyon boyutlarında 51-60 yaşın diğer yaş aralıklarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu; mesleki doyumda 41-50 yaşın diğer yaş gruplarına göre puanlarının anlamlı şekilde düşük olduğu; hizmet yılı değişkeninde, birçok boyutta 0-10 yıl aralığında olan “beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin” puanlarının diğer hizmet yıllarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu, sadece “okul ortamından kaynaklanan motivasyon” boyutunda hizmet yılı 31-40 yıl olan öğretmenlerin daha az hizmet yılına sahip olanlara göre puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu; okul kademesi değişkeninde, “demokratiklik ve okula adanma” ve “işsel motivasyon” boyutlarında ortaokul kademesindeki beden eğitimi öğretmenlerinin puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu; ölçekler arasındaki ilişkide, “mesleki motivasyonla” “okul iklimi”, “mesleki doyumla” “okul iklimi” ve “mesleki doyumla” “mesleki motivasyon” arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu; yordama düzeylerinde mesleki motivasyon ve mesleki doyumun okul ikliminin toplamda yordayıcısı olduğu, “veli ve öğrenciden kaynaklanan motivasyon” ve “niteliklere uygunluk” boyutlarının okul iklimini pozitif yönde etkilediği ortaya konmuştur.

Sonuç olarak, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, mesleki motivasyon ve mesleki doyum düzeylerinin yüksek olduğu, yaş ve hizmet yılı ilerledikçe okul iklimi, motivasyon ve doyum algılarında azalmalara rastlandığı ve yönetici tutumları, okul imkanları, veli ve öğrenci kaynaklı motivasyonun daha önemli olmaya başladığı, mesleki motivasyon ve mesleki doyum ile okul iklimi, mesleki doyumla mesleki motivasyon arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu aynı zamanda mesleki motivasyon ve doyumun okul ikliminin yordayıcısı olduğu görülmektedir.

Çalışma sonuçlarına dayalı olarak şu önerilerde bulunulabilir:

Çalışmada ölçeklerin genel olarak düzey ortalamaları yüksek bulunmuştur. Ancak “okul ortamından kaynaklanan motivasyon” ve “çatışma” puanları düşüktür. Bu bağlamda okullarda öğretmenlerin beraber katılacakları, okul atmosferini ve iletişim artıracak sosyo-kültürel ve sportif etkinlikler yapılabilir. Örneğin toplantılar okul ortamı dışında düzenlenebilir. Sinema, tiyatro etkinliklerine gidilebilir. İl dışı veya il içi geziler düzenlenebilir. Okul içinde ufak sportif yarışma veya müsabakalar düzenlenebilir, varsa il-ilçe çapındaki turnuvalara katılım sağlanabilir. Okulda bir fon oluşturularak öğretmenlerin önemli günlerinde maddi-manevi destek sağlanabilir.

Kadın beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin “çatışma” boyutunda erkek öğretmenlere göre daha çok sorun yaşadıklarından yola çıkarak, okullarda kadın öğretmenlere karşı erkek meslektaşlarının daha duyarlı ve iletişime açık olmaları önerilmektedir.

Yaşı ve hizmet yılı artmaya başladıkça beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul iklimi, motivasyon ve doyum ortalamalarında düşüşler gözükmeye başlamaktadır. Bu durumda kendilerini mesleklerinde canlı, istekli ve aktif tutabilmeleri adına hizmet içi eğitimlerin verilerek

yenilenmeleri sağlanabilir. Ayrıca gerek okul yönetimi gerekse ilgili bakanlıkların, beden eğitimi ve spor öğretmenlerine araç-gereç, malzeme, sağlıklı ve güvenli ders ortamları, özlük haklarında birtakım iyileştirmeler yapmaları önerilmektedir. Böylece öğretmenlerin zaman içinde meydana gelen yorgunluk ve isteksizliklerinin önüne geçmek mümkün olabilir.

Olumlu bir okul iklimi oluşturmada mesleki motivasyon ve mesleki doyumun etkili olduğu ortadadır. Bu bağlamda okul yöneticilerinin öğretmenlerinin motivasyon ve doyumlarını artırmaya yönelik adil, iletişime açık, iş birliğine, dayanışmaya dayalı, demokratik yönetim tutumları sergilemeleri önerilmektedir.

Kaynaklar

- Lewin K, Lippit R, White RK. Patterns of aggressive behaviour in experimentally created 'social climate'. Journal of Social Psychology. 1939;10:271-90.
- Yılmaz K, Altinkurt Y. Örgütsel iklim ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2013;3(1):1-11.
- Hoy WK, Tarter TJ, Kottkamp RB. Open schools/healthy schools: Measuring organisational climate. London: Sage; 1991. 1-177 s.
- Halpin AW. Theory and research in administration. New York: Macmillan; 1966. 1-351 s.
- Kaya C. Hemşirelerin verimliliğe ilişkin tutumları ve örgüt iklimi algılayışları [Yüksek lisans tezi]. [İstanbul]: Marmara Üniversitesi; 2018.
- Mullins LaurieJ. Management and organizational behavior. 6th edition. Evesham: Prentice Hall.; 2002. 1-933 s.
- Burton R, Lauridsen J, Obel B. The impact of organizational climate and strategic fit on firm performance. Human Resource Management 2004;43(1):67-82.
- Kurt T, Çalık T. Okul İklimi Ölçeği'nin (OİÖ) geliştirilmesi. Eğitim ve Bilim. 2010;35(157):167-80.
- Halis M, Uğurlu ÖzlemY. Güncel çalışmalar ışığında örgüt iklimi. ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources. 2008;10(2):101-23.
- Waters JK, Roach D, Batlis N. Organizational climate dimensions and job related attitudes. Pers Psychol. 1974;27(3):465-76.
- Ayık A, Diş O, Şayir G. Öğretmenlerin karşılaştıkları yıldırma (mobbing) davranışları ile örgütsel iklim ve işe yabancılaşma algıları arasındaki ilişki. International Journal of Social Humanities Sciences Research (JSHSR). 01 Ocak 2020;7(55):1603-17.
- Gonder PO, Hymes D. Improving school climate, & culture (AASA Critical Issues Report No. 27) . Arlington; 1994.
- Ellis TI. School climate. Research Roundup. 1998;4(2):1-6.
- Özdemir S, Sezgin F, Şirin H, Karip E, Erkan S. İlköğretim okulu öğrencilerinin okul iklimine ilişkin algılarını yordayan değişkenlerin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2010;38:213-24.
- Freiberg HJ. Measuring school climate: Let me count the ways. Educational Leadership. 1998;56(1):22-6.
- Kelley RG, Thornton B, Daugherty R. Relationships between measures of leadership and school climate. Education (Chula Vista). 2005;126:17-24.
- Gök R, İdem B. Okul ikliminin ilköğretim ve ortaokul öğretmenlerinin motivasyonuna etkisi. Asya Studies. 2022;6(22):1-12.
- Bracho-Amador CM, Granero-Gallegos A, Baena-Extremera A, López-García GD. The effect of the motivational climate on satisfaction with physical education in secondary school education: mediation of teacher strategies in maintaining discipline. Behavioral Sciences. 2023;13(2):178.
- Özdemir TY, Kartal SE, Yirci R. Okul müdürlerinin öğretmenleri motive etme yaklaşımları. Turkish Journal Of Educational Studies. 2014;1(2):190-215.
- Kocabaş İ, Karaköse T. Okul müdürlerinin tutum ve davranışlarının öğretmenlerin motivasyonuna etkisi (özel ve devlet okulu örneği). Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 2005;3:79-91.
- Aypay A. İlk ve ortaöğretim öğretmenlerinin davranış alışkanlıkları ve "iyi öğretmen" özelliklerine ilişkin algıları. İlköğretim Online. 2011;10(2):620-45.
- Zeynel E, Çarıkçı İlker H. Mesleki motivasyonun, iş tatmini ve örgütsel bağlılık üzerine etkisi: akademisyenler üzerine görgül bir araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 2015;20(3):217-48.
- Akkaş S. Özel eğitim ve öğem sınıflarında çalışan öğretmenlerin iş doyumunu. Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi. 2017; 1(1):53-65.
- Erdoğan İ. İşletme yönetiminde örgütsel davranış. 1996. 1-333 s.
- Kılıç S, Tanrıkulu T, Uğur H. Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin iş doyumunu ve sosyal karşılaştırma düzeylerinin incelenmesi. 2013; 10(1):760-779.
- Yelboğa A. Örgütsel adalet ile iş doyumunu ilişkisi: Ampirik bir çalışma. Ege Akademik Bakış. 2012;12(2):171-82.
- Karasar N. Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler ve teknikler. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2019. 1-368 s.
- Yazıcıoğlu Y, Erdoğan S. SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. 4. baskı. Ankara: Detay yayıncılık; 2014. 1-448 s.
- Canlı S, Demirtaş H, Özer N. Okul İklimi Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. İlköğretim Online. 2018;17(4): 1797-1811 Erişim adresi: <http://ilkogretim-online.org.tr/doi>
- Alpar R. Uygulamalı Çok değişkenli istatistik yöntemler. Ankara: Detay Yayıncılık; 2013. 1-853 s.

31. Uğraş S. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki etik ve mesleki motivasyon durumlarının değerlendirilmesi. [Doktora tezi]. [Malatya]: İnönü Üniversitesi; 2018.
32. Kuzgun Y, Aydemir Sevim S, Hamamcı Z. Mesleki Doyum Ölçeği'nin geliştirilmesi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 1999;2(11):14-8.
33. Tabachnick Barbara L, Fidell Linda S. Using multivariate statistics . 6th edition. New Jersey: Sage Publications, Thousand oaks.; 2013. 1-938 s.
34. Acar G. Okul Yöneticilerinin etik liderlik davranışlarının beden eğitimi öğretmenlerinin örgütsel adalet ve motivasyon düzeyleriyle ilişkisi [Doktora Tezi]. [Ankara]: Gazi Üniversitesi; 2011.
35. Karayol M, Yavuz Eroğlu S. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki etik ve mesleki motivasyon durumlarının incelenmesi: Muş İli Örneği. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2020;8(2):655-64.
36. Tataroğlu EK. Örgüt İkliminin Motivasyon ile İlişkisi Üzerine Bir Araştırma [Yüksek lisans tezi]. [Kırklareli]: Kırklareli Üniversitesi; 2017.
37. Oran S. Spor bilimleri mezunlarının motivasyon düzeyi ile örgüt iklimi ilişkisi. [Yüksek lisans tezi]. [İstanbul]: İstanbul Gelişim Üniversitesi; 2021.
38. Kumaş V, Deniz L. Öğretmenlerin iş doyum düzeylerinin incelenmesi. MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 2010;32(32):123-39.
39. Karakuzu M. Beden eğitimi öğretmenlerinde iş doyumunu, meslektaş ilişkileri ve okul idaresi desteğinin incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. [Aksaray]: Aksaray Üniversitesi; 2019.
40. Yüner B. Okul yönetimi ile okul iklimi arasındaki ilişkinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi [Doktora tezi]. [Ankara]: Hacettepe Üniversitesi; 2018.
41. Recepoğlu E. Öğretmenlerin iş motivasyonlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi. 2013;21(2):575-88.
42. Ertürk R, Aydın B. İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin örgütsel adalet ve içsel motivasyona yönelik algılarının incelenmesi. Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 2015;2(4):233-46.
43. Çetinkaya A, Mutlu TO. Ege bölgesinde bulunan spor bilimleri fakültelerinde sergilenen liderlik tarzının akademik personelin öğrenme motivasyonu üzerine etkisinin incelenmesi. Spormetre. 2020;18(4):65-79.
44. Çevik A, Köse A. Öğretmenlerin okul kültürü algıları ile motivasyonları arasındaki ilişkinin incelenmesi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi. 2017; 6(2):996-1014.
45. Donohoo J. Collective teacher efficacy research: Productive patterns of behaviour and other positive consequences. Journal of Educational Change. 2018;19(3):323-45.
46. Akhan Çağırtekin G. Öğretmenlerin örgütsel değer algıları ile örgütsel bağlılık ve okul iklimi arasındaki ilişki [Doktora tezi]. [Diyarbakır]: Dicle Üniversitesi; 2022.
47. Doğan Ü, Aslan M. Öğretmenlerin okul iklimine ilişkin algıları ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Trakya Eğitim Dergisi. 2022;12(3):1482-1499.
48. Dönük O, Bindak R. Ortaokul matematik öğretmenlerinin tükenmişliklerinin yordayıcısı olarak okul iklimi ve örgütsel bağlılık. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2022;23(1):599-620.
49. Güneş AM, Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarıyla Okul İklimi Arasındaki İlişki. KEFAD Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi [İnternet]. 2019;20(3):1595-1632. Erişim adresi: <https://orcid.org/0000-0002-7484-5685>
50. Çulcuoğlu T, Şentürk HE. Spor bilimleri öğrencilerinin okul iklimi algılarını yordayan faktörlerin incelenmesi. Spormetre. 2021;19(3):176-90.
51. Getmez D. Okul müdürlerinin iletişim becerileri ile okul iklimi arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek lisans]. [İstanbul]: Sebhattin Zaim-Marmara Üniversitesi; 2018.
52. Kaplan G. Liderlik davranışları ilişkisi: Beden eğitimi ve spor öğretmenleri üzerine bir araştırma [Yüksek lisans tezi]. [Mersin]: Mersin Üniversitesi; 2020.
53. İrbani D. Okul müdürlerinin mentörlük becerileri ile okul iklimine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri [Doktora tezi]. [Ankara]: Ankara Üniversitesi; 2023.
54. Araşkal S, Gürbüz A. Eğitim kurumlarında okul iklimi ve öğretmen yabancılaşmasının incelenmesi. The Journal of International Educational Sciences. 2021;28(28):137-67.
55. Raúl Eirín-Nemiña, Sanmiguel-Rodríguez A, Rodríguez-Rodríguez J. Professional satisfaction of physical education teachers. Sport, Education and Society. 2022;27(1):85-98.

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem

The aim of this study is to investigate the impact of the institutional climate in which physical education and sports teachers work on their professional motivation and job satisfaction levels.

Research Problems

1. How is the institutional climate, professional motivation, and professional satisfaction levels of physical education teachers?
2. Is there a significant relationship between the ages of physical education teachers and the institutional climate, professional motivation, and professional satisfaction?

3. Is there a significant relationship between the genders of physical education teachers and the institutional climate, professional motivation, and professional satisfaction?

4. Is there a significant relationship between the years of service of physical education teachers and the institutional climate, professional motivation, and professional satisfaction?

5. Is there a significant relationship between the school levels of physical education teachers and the institutional climate, professional motivation, and professional satisfaction?

6. What is the relationship between institutional climate and the professional motivation and job satisfaction of physical education and sports teachers?

7. What is the level of satisfaction of physical education teachers' professional motivation and job satisfaction regarding the school climate?

Literature Review

It is an important factor for individuals to be happy and peaceful in their professional lives as it contributes to increasing their professional productivity. In the literature, organizational climate, initially addressed as "social atmosphere" in the study by Lewin, Lippitt, and White (1), comes into play precisely at this point. Organizational climate refers to the working environment directly or indirectly created by individuals in the organization, consisting of their behaviors and relationships (2). In other words, organizational climate is considered as the "personality" of an organization, and it is noted that each

organization has its own unique climate (3). Organizational climate encompasses many factors in schools such as teacher, administrator, and student behaviors, attitudes, values, beliefs, norms, communication, morale, and motivation levels (7,8). Therefore, it is only possible to establish the necessary conditions for high performance in schools based on a positive organizational climate (9).

It is important for teachers to have high levels of morale and motivation in order to be successful in fulfilling their duties (20). If we were to define this important trait, professional motivation is described as "a psychological process involving the effort and behaviors exhibited by individuals working in any place towards achieving a specific task or job, aiming for spiritual and material rewards" (22).

Another factor thought to affect institutional productivity in schools is the level of job satisfaction among employees. This is because the willingness of employees to be motivated and satisfied with their work is a key factor in the organization's effectiveness and success in achieving its goals (23). Job satisfaction is defined as "the sum of positive or negative feelings that an employee experiences regarding internal and external factors related to their job" (25).

Every situation that could enhance teachers' happiness and professional productivity needs to be examined because teachers are key figures in education. Based on all the definitions and explanations provided, it is believed that job satisfaction, professional motivation, and organizational climate can influence each other, and the relationship between them is of interest. The inadequacy of research related to these concepts concerning physical education and sports teachers is also one of the factors necessitating the study.

Methods

In the study, a correlational survey method, which is a quantitative research design, was employed. A total of 412 voluntary physical education and sports teachers, selected through convenience sampling, participated in the study. The data were collected using a personal information form, the School Climate Scale, the Physical Education Teacher Professional Motivation Scale, and the Job Satisfaction Scale. In the analysis of the data, frequency and percentage analysis, analysis of variance (t-test, one-way ANOVA), Pearson correlation coefficient test, and multiple linear regression analysis were used.

Result and Conclusions

The study found that the levels of school climate, professional motivation, and job satisfaction among physical education and sports teachers were high. However, as age and years of service increased, decreases were observed in perceptions of school climate, motivation, and satisfaction. Additionally, it was noted that managerial attitudes, school facilities, and motivation from parents and students became increasingly important. There was a positive relationship between professional motivation and job satisfaction with school climate, as well as a predictive relationship between professional motivation and satisfaction with school climate. The dimensions of "motivation from parents and students" and "suitability for qualifications" positively influenced school climate.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adayları Mesleklerine Uzak Mı?: Bir Karma Yöntem Araştırması Are Physical Education and Sports Teacher Candidates Far from Their Profession?: A Mixed Method Research

*Hasan Ceyhun CAN¹, Tuğba CAN²

¹ İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Spor Bilimleri Fakültesi, İstanbul, TÜRKİYE / ceyhuncan@iuc.edu.tr / 0000-0001-7000-9172

² İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Spor Bilimleri Fakültesi, İstanbul, TÜRKİYE / tugba.can@ogr.iuc.edu.tr / 0009-0006-3051-4354

* Corresponding author

Özet: Bu araştırmanın amacı Beden Eğitimi ve Spor öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine karşı olan yaklaşımlarının belirlenmesidir. Araştırmada karma yöntem araştırması desenlerinden açılımlı sıralı desen tercih edilmiştir. Araştırmanın nicel aşamasında tarama deseni, nitel aşamasında ise olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmaya maksimum çeşitlilik örneklem yöntemi uyarınca ulaşılan İstanbul İli içerisinde eğitim görmekte olan öğretmen adayları katılım sağlamıştır. Katılımcılardan elde edilen nicel veriler SPSS paket programı vasıtasıyla analiz edilmiştir. Nicel veri analizi sonrası, aykırı örneklem yöntemi kullanılarak belirlenen uç değerlere sahip katılımcılarla odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen nitel verilerin çözümlenmesinde MAXQDA analiz programı aracılığıyla içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen nicel verilere göre, öğretmenlik mesleği tutumları üzerinde cinsiyet değişkeninde kadın öğretmen adaylarının lehine ve sınıf düzeyi değişkeninde ise 1.sınıf düzeyinde olan öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Her iki anlamlı farklılığın küçük düzeyde etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Sporculuk kariyeri, okul dışında çalışma durumu ve yaş değişkenlerinin öğretmen adaylarının mesleki tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür. Yapılan görüşme sonucunda, öğretmen adaylarının kişisel ilgileri temelinde ve eğitim hayatlarında karşılaştıkları öğretmenlerinin etkisi ile mesleki tercihlerini yaptıkları görülmüştür. Diğer taraftan mesleki itibar eksikliği, gelir düşüklüğü ve formasyon sertifika eğitimi beden eğitimi ve spor öğretmenliği mesleği önündeki zorluklar olarak belirtilmiştir. Bu zorluklara rağmen öğretmen adayları arasında mesleğin geleceğinin iyi bir konum elde edeceği inancı da mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Beden eğitimi ve spor, öğretmen adayları, mesleki tutum, karma yöntem araştırması.

Abstract: This research aims to determine the approaches of Physical Education and Sports teacher candidates towards the teaching profession. Exploratory sequential design, one of the mixed methods research designs, was preferred in the research. Survey design was used in the quantitative phase of the research, and phenomenology pattern was used in the qualitative phase. Teacher candidates studying in Istanbul Province, who were reached by the maximum diversity sampling method, participated in the research. Quantitative data obtained from the participants were analyzed through the SPSS package program. After the quantitative data analysis, a focus group interview was held with participants with extreme values determined using the outlier sampling method. Content analysis was carried out through the MAXQDA analysis program to analyze the qualitative data obtained. According to the quantitative data obtained as a result of the research, a significant difference was found in the attitudes of the teaching profession in favor of female teacher candidates in the gender variable and favor of first-year teacher candidates in the grade level variable. It was determined that both significant differences had a small effect. It was observed that the variables of athletic career, working outside of school, and age did not have a significant effect on the professional attitudes of teacher candidates. As a result of the interviews, it was seen that teacher candidates made their professional choices based on their personal interests and the influence of the teachers they encountered in their educational lives. On the other hand, lack of professional reputation, low income, and formation certificate training are stated as difficulties for the physical education and sports teaching profession. Despite these difficulties, there is a belief among teacher candidates that the future of the profession will be good.

Keywords: Physical education and sports, teacher candidates, professional attitude, mixed method research.

Received: 04.12.2023 / Accepted: 05.07.2024 / Published: 30.07.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1400211>

Citation: Can, HC, Can, T. (2024). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adayları Mesleklerine Uzak Mı?: Bir Karma Yöntem Araştırması. The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS), 13 (3), 250-261.

GİRİŞ

İnsan yapısı gereği birçok konuda karar alır ve aldığı kararlar neticesinde yaşantısı şekillenmektedir. İnsan aldığı kararlarda etkilenebilirken, etkilendiği durumlar karar almasına yol açabilir. Doğru karar alma insan yaşantısının büyük bir çoğunluğuna etki eden kariyer gibi etmenlerin önemini artırır.

Kariyer, bireyin mesleki anlamdaki hedeflerine ulaşmak için izlediği yoldur(1). Kariyer yolculuğunun ilk adımı meslek seçimi ile başladığı ifade edilebilir. Bu yolculukta başlangıç çok önemli olmasına rağmen son zamanlarda bilinçsiz tercihlerin artışı dikkat çekmektedir. Tercihlerin sonucunda bireylerin iş doyumunda azalma olmakta hatta süreç işten ayrılmayla sonuçlanmaktadır(2). Bireylerin zaman kaybı yaşamamaları, daha verimli olabilecekleri çalışma alanı bulabilmeleri ve temelde iş doyumunu yaşayabilmeleri adına meslek seçimi gerçekleşmeden evvel doğru kararların alınabilmesi için seçimi etkileyen faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir. Meslek seçimi ve kariyer gelişimini etkileyen faktörleri incelediğimizde; psikolojik faktörler (yetenek, ilgi, kişilik özellikleri, meslek değerleri) (3-5), sosyolojik faktörler (aile, sosyo-ekonomik düzey) ve politik-

ekonomik faktörler öne çıkmaktadır (6). Bu faktörler bireyin hangi mesleği seçerse seçsin kendine uygun mesleğe yönelebilmesi konusunda incelenmesi gereken hususlardır. Günümüzde bilimsel, teknolojik, sosyokültürel alanda meydana gelen hızlı değişimler, meslek seçimindeki bu temel faktörler doğrultusunda nitelikli insan yetiştirme sürecini de doğrudan etkilemektedir (7).

Öğretmenlik Meslek Seçimi

Nitelikli bir insan yetiştirerek tüm insanlığa katkı sağlayabilecek güçte olan (8) öğretmenlik mesleğinin, insanlık tarihinin başlangıcıyla ortaya çıktığı ve en eski mesleklerden biri olduğu kabul edilmektedir. Öğretmenlik mesleği eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas olarak tanımlanmıştır (1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu). Zaman içerisinde toplumsal yapıda görülen değişimler ile yeni ihtiyaçların ortaya çıkmasıyla birlikte bilgi ve kültür aktarımının olduğu bütün ortamlarda öğretmenlik mesleğine olan önem artmaya başlamıştır (9,10). Öğretmenlik mesleğine olan önemin artmasıyla birlikte meslek seçimine

olan talebin de artabileceği düşünülebilir. TALIS Raporuna (11) göre öğretmenlik mesleğinin seçimindeki temel faktörler: Gençlerin ve çocukların gelişimine katkı sağlama, topluma hizmet etme, sosyal olarak dezavantajlı öğrencilere fayda sağlama, iş güvencesi, düzenli ve güvenilir gelir, çalışma şartları ve istikrarlı kariyer yolu olarak belirlenmiştir.

Teknolojik gelişmelerin hayatımızın tüm alanında etkisini artırması ile 21. yüzyılda eğitim formunda ve öğretmen rollerinde değişiklik ihtiyacı hissedilmeye başlanmıştır (12,13). Değişen hayat şartları ve teknolojik gelişmeler dünya genelinde mesleğin olumsuz olarak dönüşümüne sebep olmuş; hatta zaman zaman bilgiye kolay ulaşabilmek öğrencinin ve toplumun gözünde öğretmene bakışı değiştirmiştir (14). Yapılan bir çalışmada ülkemizde öğretmenlerin hizmet öncesinde ve hizmet içinde iyi yetiştirilemediği, öğretmenlerin maddi bakımdan sıkıntılar yaşadığı ve mesleğin toplumda gördüğü değerini kaybettiği ifade edilmiştir (15). İfade edilen durum tespitinin üzerinden geçen yıllara rağmen sorunların aynı kaldığı hatta mevcut sorunlara yenilerinin eklendiği görülmektedir. Sözleşmeli ve kadrolu öğretmenler arasındaki özlük hakkı farklılıkları, ücretli öğretmen uygulaması, öğretmenler için motive edici bir kariyer sisteminin bulunmaması Türk eğitim sisteminin zayıf yönleri olarak kabul edilmiştir (16). Bu durum, mesleki eğitim alacakları alanın belirlenmesinden görevlerini icra edene kadar olan süreçte yaşananlar tarafından şekillenmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin mesleki gelişimleri konusunda güçlü adımlara ihtiyaç duyulabilmektedir. Öğretmen adaylarının mevcut niteliklerinin artırılması için mesleki tercih nedenleri belirleyici rol oynamaktadır (17). Nitelikli bir öğretmenin mesleğini bilinçli seçmesi, mesleğine ilgi duyması ve kişisel özellikleriyle öğretmenlik mesleğinin uyum sağlaması gerekmektedir (18). Kendi istek ve ilgileri doğrultusunda seçim yapmayan öğretmen adaylarının mesleki doyumsuzluk yaşamaları muhtemeldir (19).

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Mesleklerine Devam Etmede Yaşadığı Sorunlar

Öğretmen adayları bazı durumlardan dolayı mesleklerini yapmayı tercih etmemekte ya da farklı bir arayışa yönelme ihtiyacı duymaktadır. Bunun en birincil etmeni olarak ülkemizde devlet kurumlarında öğretmen olarak görev alabilmek adına girmek yükümlülüğünde oldukları Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) öne sürülebilir. Bu sınav sınırlı sayıdaki kadrolara öğretmen ataması yapabilmek adına adayları elde ettikleri puanlara göre sıralayarak, elemine etmek adına hazırlanmıştır. Sınava giren kişi sayısına göre atama oranları oldukça düşüktür. Örneğin bu oran 2021 yılı Beden Eğitimi ve Spor öğretmenliği atamalarında %1.36'dır (20). Bu durum öğretmen

adaylarının birden fazla kez sınava girmesine yol açabilir (21). Atanabilmek adına tekrar tekrar sınava girilmesi durumu öğretmen adayları üzerinde kaygı ve baskı yaratabilir. Kamuda istihdamın yarattığı sınırlılık sonucu atanamayan öğretmen adaylarının bir kısmı tekrar sınava hazırlanırken bir kısmı ise sınavın yaratmış olduğu kaygı ve baskıyla mücadele etmek istemeyip, özel sektöre ya da eğitim aldıkları alanın dışındaki sektörlere yönelebilmektedir (22–24).

Pedagojik formasyon, Öğretmenlik Bölümünde eğitim almamış olan bireylerin belirli bir süre zarfında sertifika programına katılarak, başarılı olmaları durumunda öğretmen olabilme hakkı kazanabilmelerini ifade eder. Böylelikle öğretmen olabilme yarışında yer alan kişi sayısında görülen artış, öğretmenlik bölümünde eğitim almaya hak kazanan bireyleri etkilemektedir. Bu alanlardan biri olan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğretmen adaylarını da sürecin haksız rekabet yarattığını düşünmektedirler (25). Diğer taraftan çağımızdaki bireyler popüler kültürün etkisiyle ilgi duydukları mesleklerden ziyade en çok para kazandıran meslekleri tercih etmektedir (26). Bu da hayat boyu mutsuz bir yaşama ve iş verimsizliğine yol açmaktadır (27). Yapılan bir araştırmada, çevrenin etkisiyle eğitim göreceği bölümü tercih eden öğrencilerin kendi isteğiyle seçenlere oranla bölümden daha fazla uzaklaştıkları görülmüştür (28). Tüm bu faktörler öğretmen adaylarını bir çıkış yolu bulmaya itmektir. Öğrenciliklerinden itibaren spor okulları, spor-sağlık merkezleri gibi alanlarda çeşitli görevler üstlenebilmektedirler (25). Ayrıca Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde eğitim görmüş kişilerin aradıkları çıkış yolunu; spor, eğitim, turizm, sağlık ve sosyal hizmetler ve yerel hizmetler olarak sınıflanabilecek çalışma sahalarında bulmaktadır (29). Öğretmen adaylarının bu denli geniş yelpazede iş imkanına sahip olmaları aynı zamanda eğitim aldıkları mesleği doğrudan icra etmeye odaklanamama sorununu doğurabilir. Öğretmen adayları önemli derecede meslek seçimi sorunu yaşamakta ve bu sorun gittikçe büyümektedir. Beden eğitimi ve spor alanında eğitim gören öğretmen adaylarının mesleklerini yapmakta zorluk çekiyor olmaları, çoğunlukla eğitim gördükleri alan dışında çalışmak zorunda kalmaları ya da meslek sahibi olamamaları, öğrencilerin meslekleri ile ilgili geleceğe yönelik beklentilerini olumsuz yönde etkilemiştir (30). Sonuç olarak; öğretmen adaylarının mesleklerini icra etme şansı elde edememeleri ve alternatif iş imkanlarının çeşitliliğinden dolayı mesleklerine uzaklaştıkları söylenebilir.

Mevcut Araştırma

Tutum, kişinin kendisine veya çevresindeki herhangi bir olaya karşı sergilediği deneyim ve bilgi birikimini kullanarak vermiş olduğu tepkidir (31). Öğrenciler

öğretmenin jest, mimik, tutum, konuşma tarzı ve davranışlarından etkilenebilir dolayısıyla öğretmenin meslekle ilgili değer ve tutum kazanması önemlidir (32). Öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu tutumları artırtıkça aralarında bir bağlantı olduğu belirtilen öğretmen adaylarının akademik başarıları da artmaktadır (33,34). Bu sebeple mesleki tutum güncelliğini koruyan konulardandır.

Literatürde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen adaylarının mesleki tutumlarını belirlemeye yönelik çalışmalar yapıldığı görülmektedir (35–41). Yapılan çalışmalarda öğretmen adaylarının meslekten uzaklaşma nedenlerinin ve sonuçlarının incelenmediği görülmüştür. Bu çalışmanın sınırlı sayıdaki alanyazına katkı sağlaması ve gelecek araştırmalara ışık tutması beklenmektedir.

Bu araştırma, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine karşı olan tutum düzeylerinin ve konu ile ilgili görüşlerinin öğrenilmesini amaçlamaktadır. Araştırma amacı doğrultusunda cevap bulunması planlanan araştırma soruları türetilmiştir. Bu sorular şu şekildedir:

- 1) Beden Eğitimi ve Spor öğretmen adaylarının mesleki tutum puan ortalamaları nedir?
- 2) Beden Eğitimi ve Spor öğretmen adaylarının demografik özelliklerinin mesleki tutum düzeyleri üzerine etkisi nedir?
- 3) Beden Eğitimi ve Spor öğretmeni adaylarının mesleki tutum düzeyleri üzerine sahip oldukları görüşler nelerdir ve elde edilen nicel verileri ne yönde desteklemektedir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Araştırma modeli olarak nicel ve nitel araştırmaların birlikte kullanıldığı karma yöntem araştırması tercih edilmiştir. Araştırmanın planlanması ve yürütülmesinde desen olarak “açımlayıcı sıralı desen” tercih edilmiştir. Açımlayıcı sıralı desen; nicel verilerin toplanması ve çözümlenmesinin ardından sonuçlar doğrultusunda nitel verilerin toplanması ve çözümlenmesinden oluşmaktadır (42). Araştırma nicel ve nitel olarak iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel aşaması tarama desenine göre planlanmıştır. Bu yöntem var olan durumu olduğu halde betimleyebilmek olarak ifade edilebilir. Anlaşılacak istenen durumun uygun bir biçimde belirlenimin asıl önemli olan nokta olduğunu savunur (43).

Araştırmanın nitel aşaması, Beden Eğitimi ve Spor öğretmen adaylarının mesleki tutum ölçeğinden elde ettikleri değerler arasından, uç değerlerde bulunan katılımcılar arasından seçilen bireyler ile odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Bu verilerin elde edilmesinde, nitel araştırma yaklaşımlarından olgubilim deseni tercih edilmiştir. Olgubilim, farkında

olmamıza rağmen ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanır (44). Odak grup görüşmelerine araştırma kapsamında yer verilmesinin sebebi olarak, araştırma desenine uygun bir şekilde araştırmanın veri çeşitliliğinin sağlanması, katılımcıların konu hakkında derinlemesine görüşlerinin alınması, bu yöntemin daha hızlı ve ekonomik olması ve nicel verilerin desteklenmesi isteği gösterilebilir. Araştırmacının hazırlamış olduğu az sayıda soru, belirlenen odak grup görüşmesi katılımcılarına aktararak; konu hakkında zengin bilgi edinimi sağlamayı hedeflemektedir.

Araştırma Grubu: Araştırmanın nicel boyutunda, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Örnekleme yöntemi geniş kapsamda olan temaların yansıtılmasını ve tanımlanmasını amaçlamaktadır (45). Araştırmanın amacına yönelik çeşitlilik gösteren durumların arasında ne tür benzer ve farklı olguların bulunduğunu ortaya çıkarmayı hedefler (44). Bu amaçla 2022-2023 eğitim-öğretim yılı içerisinde İstanbul ili sınırlarında yer alan Beden Eğitimi ve Spor öğretmen adaylarına ulaşılmaya gayret edilmiştir. Tercih sebebi olarak, İstanbul ilinin kozmopolit bir yapıda olması ve çeşitli demografik özelliklere sahip bireylerin ülke genelini daha iyi temsil edebileceği inancı gösterilebilir. Bu sebepten araştırma sınırları içerisinde yer alan olabildiğince fazla katılımcıya erişilmeye çalışılmıştır. Gönüllülük esasına dayalı olarak 298 öğretmen adayı araştırmaya katılım sağlamışlardır.

Tablo 1. Katılımcıların özelliklerine göre frekans dağılımları

		N	%	Toplam %
Cinsiyetiniz Nedir?	Erkek	135	45,3	45,3
	Kadın	163	54,7	100,0
Bir işte çalışıyor musunuz?	Evet	155	52,0	52,0
	Hayır	143	48,0	100,0
Sporculuk geçmişiniz var mı?	Evet	216	72,5	72,5
	Hayır	82	27,5	100,0
Yaşınız Kaçtır?	19 yaş ve altı	119	39,9	39,9
	20-22 yaş arası	147	49,3	89,3
	23 yaş ve üzeri	32	10,7	100,0
Sınıf Düzeyiniz nedir?	1. Sınıf	80	26,8	26,8
	2. Sınıf	68	22,8	49,7
	3. Sınıf	72	24,2	73,8
	4. Sınıf	78	26,2	100,0

Odak grup görüşmesine katılacak olan bireylerin seçimlerinde aykırı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Aykırı örneklemede, incelenen problemle ilgili aykırı (uç) durumlar, araştırmacıya değişkenliği daha net bir şekilde görme imkânı verir (46). Araştırmaya katılan öğretmen adayları öğretmenlik tutum puanına göre sıralanmıştır. En yüksek ve en düşük puana sahip toplamda 10 öğretmen adayı, odak grup görüşmesine davet edilmiş ancak 3 katılımcı çeşitli gerekçelerle son anda görüşmeye katılmamışlardır.

Verilerin Toplanması: Araştırmada veri toplama aracı olarak; nicel aşamasında “Kişisel Bilgi Formu” ve Üstüner (47) tarafından geliştirilen “Öğretmenlik Mesleği Tutum Ölçeği”; nitel aşamasında ise araştırmacılar tarafından oluşturulan “Odak Grup Görüşmesi” formu kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formu; cinsiyet, yaş, sınıf, çalışma durumu, lisans durumlarına yönelik bilgi almak suretiyle oluşturulmuştur. Formun kullanımında araştırmaya katılan öğretmen adayları hakkında genel bir bilgi edinmek amaçlanmıştır.

Öğretmenlik Mesleği Tutum Ölçeği: Öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarını belirlemeyi amaçlayan ölçek, 34 maddeden oluşan tek boyutlu bir veri toplama aracıdır. Bu veri toplama aracında 5’li Likert tercih edilmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 170, en düşük puan ise 34’tür. Ölçekten alınan puanın yüksekliği, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun olumlu olması, düşüklüğü ise olumsuz olması anlamına gelmektedir (47).

Odak Grup Görüşme Formu: Nitel veriler toplanırken nicel bölümü destekleyen ve konu ile ilgili daha ayrıntılı bilgi edinme amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan “odak grup görüşme formu” hazırlanmıştır. Formun taslak hali konu uzmanları tarafından kontrol edilmiştir. Deneme görüşmeleri yapılarak gerekli görülen düzenlemeler gerçekleştirildikten sonra forma nihai hali verilmiştir. Görüşmeler, ülke genelinde okulların uzaktan eğitime geçmesi sebebiyle katılımcılara yüz yüze erişilememesinden ötürü çevrimiçi gerçekleştirilmiştir (10 Şubat 2023). Katılımcılara görüşme kapsamıyla ilgili bilgiler sunulmuştur. Katılımcılardan alınan izin dahilinde görüşmeler sesli olarak kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi: Araştırmanın nicel boyutunda elde edilen veriler SPSS paket programına işlenmiştir. İşlenen veriler arasında kayıp verinin olup olmadığı öncelikli kontrol edilmiştir. Veri ayıklaması gerçekleştirildikten sonra normal dağılım testleri yapılmıştır. Bir veri toplama aracının güvenilir olarak kabul edilebilmesi için hesaplanan katsayının .70 değerinin üzerinde olması gerekmektedir (46). Ölçeğin Cronbach’s Alpha güvenilirlik katsayısı ölçeğin geneli için .93 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin analizine karar verebilmek adına parametrik test varsayımları kontrol edilmiştir. Çarpıklık (Skewness) değeri olan -.788 ve basıklık (kurtosis) değeri olan, 486 normal dağılım için kabul edilebilir aralıkta yer almaktadır (48). Veri analizine başlanmadan önce parametrik varsayımlar kontrol edilmiştir. Parametrik test varsayımlarının karşılanması üzerine grupların karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t Test ve Tek Yön ANOVA Testi tercih edilmiştir. Test sonuçları %95 güven aralığında değerlendirilmiştir. Ölçeklerden elde edilen puanların arasındaki ilişkiyi ortaya

koyabilmek için Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi (r) uygulanmıştır. Etki büyüklüklerinin hesaplanmasında kısmi eta kare (η^2) değerlerinden (.01 ile .05 arası küçük; .06 ile .13 arası orta; .14 ve üzeri büyük etki) yararlanılmıştır (49). Yapılan testler sonucunda ortaya çıkan anlamlı farklılıkların kaynağının belirlenmesi adına post-hoc testlerinden Tukey tercih edilmiştir.

Araştırmanın nitel boyutunda odak grup görüşmelerinden elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç; toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (50). Elde edilen bulgular metne dönüştürülerek, MAXQDA Analytics Pro 2020 paket programına işlenmiştir. İşlenen veriler kodlanarak, ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir şekilde düzenlenip temalara ulaşılmaya çalışılmıştır (44,51). Metin içi doğrudan alıntılarda katılımcılara ait betimsel bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgiler; cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, çalışma durumu ve sporculuk durumunu kapsamaktadır. Örneğin “ÖA1, E, 19, 2.sınıf, Çalışmıyor, Sporcu” kısaltmasıyla verilmek istenilen bilgi; Sporculuk geçmişine sahip olan, okul dışında bir işte çalışmayan, 2. Sınıf öğrencisi, 19 yaşındaki erkek öğretmen adayı 1’e ait olduğudur.

BULGULAR

Araştırmanın amacına uygun olduğu düşünülen karma yöntem araştırma desenlerinden açılımlı sıralı desen bu araştırma kapsamında tercih edilmiştir. Araştırma kurgusuna göre öncelikle nicel veriler toplanmış sonrasında elde edilen verileri anlamlandırmak adına nitel veriler toplanmıştır. Bu sebeple elde edilen bulgular ayrı ayrı bu başlık altında sunulacaktır.

Nicel Bulgular

Araştırmanın nicel aşamasında Beden Eğitimi ve Spor Bölümü öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine karşı tutum düzeylerine yönelik veriler elde edilmiştir (M=142,69, SE=17.20). Buna göre kadın öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği tutum ortalamaları (M=146,59, SE=1.12), erkek öğretmen adaylara göre (M=139,47, SE=1.43) yüksek bulunmuştur, t(296), p=.00, r=.20. Kadın ve erkek öğretmen adayları arasındaki anlamlı farklılığın etkisi küçük düzeydedir.

Sporculuk kariyeri olan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği tutum ortalamaları (M=142,89, SE=1.82) ve sporcu olmayan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği tutum ortalamaları arasında (M=142,17, SE=1.18) farklılık bulunmamıştır, t(296), p>.05. Okul dışında herhangi bir işte çalışmakta olan öğretmen adayları (M=143,15, SE=1.46) ile çalışmayan öğretmen adayları (M=142,20, SE=1.32)

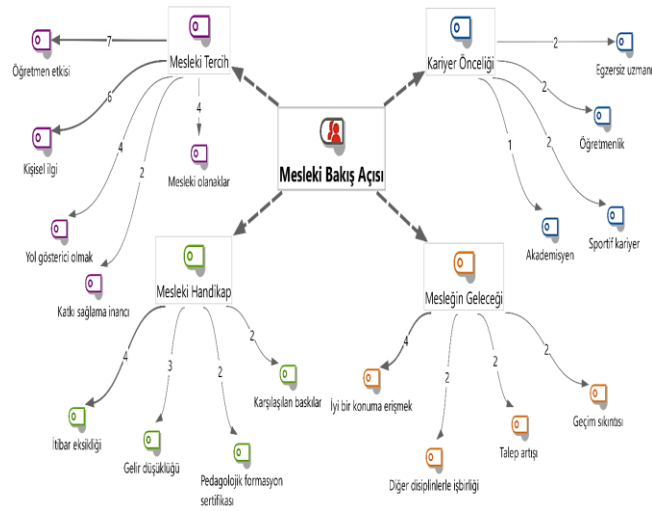
arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır, $t(296)$, $p>.05$.

Yaş değişkenine göre öğretmenlik mesleği tutum ortalamaları 19 yaş ve altında olan ($M=143,44$, $SE=1,47$), 20-22 yaş arasında olan ($M=142,29$, $SE=1,36$) ve 23 yaş ve üzerinde olan ($M=141,81$, $SE=4,14$) öğretmen adayları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır, $F(2,295)=.193$, $p>.05$.

Sınıf düzeylerine göre puan ortalamaları incelendiğinde, anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir, $F(3,294)=3,04$, $p=.29$, $\eta^2=.030$. Tukey karşılaştırma testine göre anlamlı farklılık 1.Sınıf düzeyinde olan öğretmen adaylarının ($M=146,20$, $SE=1,67$) lehine 3. Sınıf düzeyinde ($M=138,46$, $SE=1,54$) olan öğretmen adayları arasında tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, öğretmen adaylarının sınıf düzeylerinden küçük düzeyde etkilendiğini göstermektedir.

Nitel Bulgular

Araştırmada elde edilen nicel bulguların açıklanmasına yardımcı olması amacıyla nitel veriler toplanmıştır. Nicel verilere dayalı olarak belirlenen öğretmen adayları ile gerçekleştirilen odak grup görüşmesi sonucunda mesleki tercih, mesleki handikap, mesleğin geleceği ve kariyer önceliği kategorilerindeki katılımcı görüşleri mesleki bakış açısı teması altında toplanmıştır.

Şekil 1. Mesleki bakış açısı

Mesleki Tercih

Katılımcıların bakış açılarının temelini oluşturan mesleki tercihleri incelendiğinde, beden eğitimi ve spor öğretmenliği alanında eğitim alma isteklerinin öğretmen etkisi ve kişisel ilgileri temelinde olduğu ifade edilmiştir. Öğretmenlerinin etkisine ÖA7 şu şekilde vurgu yapmıştır: “Benim hocalarım bu noktada bana örnek oldu. Beden eğitimi dersinin ne kadar önemli olduğunu ve hafife alınmayacak bir meslek olduğunu aşıladılar bana...(K, 18, 1.sınıf, Çalışmıyor,

Sporcu).” ÖA3 öğretmeninden etkilenişini ve geldiği noktayı şu sözlerle ifade etmiştir: “...Ben beden eğitimi öğretmenlerini hep çok sevmişimdir, ilk beden eğitimi öğretmenim kadındı ve eve gelir gelmez anneme anlatırdım. O zamanlar kadın Beden Eğitimi Öğretmeni çok yaygın olmadığından annem şaşırırdı ama şimdi kızı öyle...(K, 21, 4.sınıf, Çalışıyor, Sporcu).” Mesleki tercihi etkileyen bir diğer öne çıkan etmen olan kişisel ilgi ile ilgili ÖA1 “Ben bu bölümü seçmeden önce dedim ki, öyle bir meslek seçmeliyim ki hem üniversite hayatında çalışacağım hem de üniversite biter bitmez işte çalışmalıyım, e zaten çocuk da çok seviyorum, bir şeyler öğretmeyi de çok seviyorum bu noktada beden eğitimi öğretmenliği bana çok cazip geldi (E, 22, 4.sınıf, Çalışıyor, Sporcu)” ifadelerini kullanmıştır.

Mesleğe karşı olan kişisel ilgilerin sıklıkla tercih etkeni olarak ifade edilmesi, mesleğin bilinçli olarak seçildiğini gösterebilir. Benzer şekilde mesleki olanaklardan bahsedilirken de öncesinde mesleğe dair bilgi sahibi olduğu göze çarpmaktadır: “...hem çocuklarla iç içe olsun hem öğlen saati evime gidip eşimle çocuğumla vakit geçireyim hem de akşam müzik yapacaksam yapayım (ÖA1, E, 22, 4.sınıf, Çalışıyor, Sporcu)”. ÖA5 ise milli sporcu olduğundan mezuniyet sonrası öğretmenlik ataması hakkı elde etme olanağını vurgulamaktadır: “...Garanti olarak görüyorum atama olduğu için... (E, 21, 4.sınıf, Çalışıyor, Sporcu).”

Beden eğitimi alanına yeteri kadar önemin verilmediği noktasından yola çıkarak katkı sağlayabilmek adına mesleki tercihini yaptığını belirten bir katılımcının düşünceleri şu şekildedir:

“Harekete önem veriyoruz ve küçük yaşta spora başladığımız için haliyle hareket her yaşta insanın ihtiyacı fakat bu beceriyi küçük yaşta aşılabilir. Gittiğim okullarda beden eğitimi öğretmenlerinde hep bu eksikliği ve önemsememeyi gördüm. Bu noktada ben de “bir gün öyle bir öğretmen olmalıyım ki çocukları topluma kazandırabilirdim, çocuklara bu dersin ne kadar önemli olduğunu göstermeliyim ki diğer öğretmen arkadaşların bizden ders telafisi yapmak için ders isteyecek kadar geri plana atılmayalım (ÖA7, K, 18, 1.sınıf, Çalışmıyor, Sporcu).”

Mesleki Handikap

Katılımcılar seçmiş oldukları mesleğin kendilerine çeşitli handikaplar yarattığını belirtmişlerdir. Öğretmenlik mesleğini icra etmenin karşılığında elde edilecek gelirin yeterli olmadığı düşünülmemektedir:

“Başta maaşlar konusunda bir dezavantajımız var. Her ne kadar öğretmen olsak da doktorları bile biz yetiştirsek de gerek doktorlar olsun gerek mühendisler olsun bizden

daha yüksek meblağda maaş alıyorlar. Bunun haricinde Türkiye’de olduğumuz bir yandan da şöyle bir sıkıntımız var; biz ne kadar antrenörlük yaparsak yapalım ya da hiç yapmadığımızı varsayalım milli eğitime atandığımız zaman maaşımız stabildir (ÖA7, K, 18, 1.sınıf, Çalışmıyor, Sporcu).”

Beden eğitimi ve spor öğretmenliği mesleğinin itibar eksikliğinden dolayı önemli bir handikap yarattığı vurgulanmaktadır. Konu hakkındaki görüşlerin özeti niteliğinde olan bir katılımcının düşünceleri şöyledir:

“...Öğretmenliğe zaman geçtikçe yüklenen misyon “hiçbir şey olamazsan öğretmen ol” tarzında bir misyona döndü. Oysa ki Atatürk’ün önem verdiği mesleklerin en başında gelen bir meslek. Ama şimdilerde “hiçbir şey olamazsan öğretmen ol” tarzında bir kıvama denk geliyor. Beden eğitimi öğretmenliği gözüyle bakacak olursak da okulun en sevilen öğretmenleri beden eğitimi öğretmenleri ama okulun en gereksiz dersleri her zaman beden eğitimi dersleri olarak görülüyor insanların gözünde. Burada bir tezatlık söz konusu. Dersimizin önemi aslında küçük yaşlarda başlıyor... Bakış açısı bizim en büyük sıkıntımız. Öğretmenliğe olan bakış açısı ayrıca beden eğitimi öğretmenliğine olan bakış açısı. Öğretmenlik okuyorum dediğimde, beden eğitimi öğretmenliği okuyorum dediğimde “niye ya başka bir öğretmenlik okuyamadın mı” gibi sorularla karşılaşılıyor (ÖA3, K, 21, 4.sınıf, Çalışıyor, Sporcu).”

Beden eğitimi alanında uzun zamandır karşılaşılan handikaplar olarak düşünülebilecek ve katılımcılar tarafından da ifade edilmiş olan itibar ve gelir eksikliği yanında son zamanlarda uygulanmaya başlayan formasyon uygulamasına da katılımcılar dikkat çekmektedirler. ÖA2, “...Geleceği zor görüyorum çünkü yeni sistemde antrenörler ve yöneticilikler formasyonla öğretmen oluyor ve bu da öğretmenlik okuyanların avantajını ortadan kaldırmış oluyor. Yani herkes öğretmen olabilir...(E, 22, 3.sınıf, Çalışıyor, Sporcu)” ifadeleriyle formasyon uygulamasının meslek seçimlerini sıradanlaştırdığının altını çizmektedir. Diğer taraftan beden eğitimi ve spor öğretmenliği üzerinde oluşan baskı hakkında bir katılımcı aktardığı düşünceleriyle henüz mesleğe başlamadan bile baskıyı hissedebildiğini belirtmektedir:

“...Beden Eğitimi öğretmenleri üzerinde büyük bir baskı var aslında. Ben şu anda ilk yılımda olmama rağmen bu duyguyu net olarak hissediyorum. Beden Eğitimi öğretmenliği sanki çok kolay meslekmiş gibi, istediğimiz zaman boş bırakabilirmişiz gibi bir algı yaratılıyor... (ÖA7, K, 18, 1.sınıf, Çalışmıyor, Sporcu).”

Mesleğin Geleceği

Mesleki handikaplar içerisinde yer verilen gelir düşüklüğü, katılımcıların mesleğin geleceği hakkında görüş bildirdiklerinde de ortaya çıkmıştır. Beden eğitimi ve spor öğretmenliğinin önemli bir sorunu olan gelir düşüklüğünün geçim sıkıntısı yaratacağı düşünülmektedir: “...Beden Eğitimi öğretmenliğinin maaş olarak çok büyük dezavantajı olduğunu düşünüyorum, ileride geçim dertleri olabilir. Ek iş olmak zorunda kalabilir (ÖA5, E, 21, 4.sınıf, Çalışıyor, Sporcu).” Geçim sıkıntısı haricinde öğretmen adaylarının mesleğin geleceği hakkında iyi bir konum elde edeceği yönünde fikir birliğinde oldukları görülmüştür. ÖA1, beden eğitimi ve spor öğretmenliği mesleğine karşı talep artışı olacağını düşündüğünü aynı zamanda bu durumun farklı disiplinlerle de iş birliği doğurabileceğini ifade etmektedir:

“...Şu an çoğu insan evden çalıştığı için egzersiz alanında destek almak isteyeceklerini ve talebin artacağını düşünüyorum. Beden Eğitimi öğretmenliğinin çok avantajı var. Öğretmenken ekstra çok fazla yapabileceğin iş oluyor... Çok fazla çocuğa dair işler de yapabiliyorum. Okurken de manevi ve maddi açıdan kazanç sağlayacak işler de yapılabiliyor ve şu an dünyada bir hareketsizlik var ve bunun bizim daha fazla iş yapabileceğimiz anlamına geldiğini düşünüyorum (E, 22, 4.sınıf, Çalışıyor, Sporcu).”

Kariyer Önceliği

Öğretmen adaylarına; mesleği seçmeden önce tercih belirleyicilerinin ne olduğunun, mesleğin handikaplarının ve geleceğinin neler olduğu hakkında sorular yöneltildikten sonra genel kanıyı öğrenmek adına kariyer öncelikleri sorulduğunda öğretmenlik mesleğinin ön planda olmadığı görülmüştür. Katılımcılar meslek seçimleriyle bağlantılı olarak devam edebilecekleri egzersiz uzmanlığı, akademisyenlik ve sportif kariyer alanlarında kariyerlerini şekillendireceklerini belirtmiştir.

Öğretmenlik mesleğini kariyer önceliğine alan ÖA3 bu tercihini şu ifadelerle açıklamaktadır:

“...Öğretmenlik seçme amacım insanlara dokunmak. Bir öğretmenimiz vardı, “Her mesleğin girdisi, öğretmenlik mesleğinin çıktısıdır.”” derdi. Çocuklara bir şekilde ulaşmak, sadece çocuklara değil gençlere, gerekirse yetişkinlere, yaşlılara fark etmez, parolamız insan kazanmak bu benim kendi parolam, bunun da birtakım mesleklerden geçtiğini düşünüyorum. Bunun biri de öğretmenlik... (K, 21, 4.sınıf, Çalışıyor, Sporcu).”

Öğretmenlik yaptığında karşılaşıcağını düşündüğü baskılardan dolayı kariyer önceliğini akademisyen olmak şeklinde değiştirdiğini ifade eden ÖA2 görüşlerini şu şekilde aktarmaktadır: “...Akademide kalmak istememin nedeni

Milli Eğitimde üzerimizde daha büyük bir baskı var bence. Belli bir yere kadar kısıtlıyorlar ve düşüncelerinizi tamamen aktaramıyorsunuz ama üniversite bölümünde düşüncelerinizi aktarabiliyorsunuz ve biraz daha rahat... (E, 20, 3.sınıf, Çalışıyor, Sporcu).” Öğretmen adayının ifadelerinde görüleceği üzere aslında öğretmenlik mesleğine karşı olumsuz bir tutumu olmadığı sadece mesleği icra etmeyle ilgili kaygılara sahiptir.

Öğretmenlik dışı bir başka kariyer önceliği planlayan ÖA1 egzersiz uzmanı olarak çalıştığını ve bu yolda ilerleyeceğini belirtmektedir. Öğretmenlik üzerine doğrudan bir kariyer planlamamasını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Bu mesleği seçme nedenim yaşam standartlarımı belli bir seviyede tutmak aslında. Standardımı belli bir seviyede tuttuktan sonra sanatla, müzikle ya da herhangi bir şeyle destekleyecek hale geldiğim zaman insanlara hem daha yararlı olabileceğimi düşünüyorum. Bu şartları oluşturmadan öğretmenlik yapmanın da hem çevreme hem de kendime zararlı olabileceğini düşünüyorum. O yüzden belli bir süre başka bir işle uğraşıp sonrasında öğretmenlik yapmayı düşünüyorum (E, 22, 4.sınıf, Çalışıyor, Sporcu).”

TARTIŞMA VE SONUÇ

Beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının mesleklerine uzak olup olmadıklarının belirlenmesi ve bu durumların çeşitli değişkenlere (cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, çalışma durumu, sporculuk geçmişi) göre farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla yürütülen karma desenli bu çalışmada nicel araştırma grubu ve nitel araştırma grubu olmak üzere iki çalışma grubundan verilere ulaşılmıştır.

Araştırmanın cinsiyet değişkenine göre kadın öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği tutum ortalamaları erkek öğretmen adalara göre yüksek bulunmuştur. Konu ile ilgili alanyazın incelendiğinde kadın ve erkek öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine olan tutumları arasında fark olmadığını belirten çalışmalar (52,53) ve örneklem grubu benzer çalışmalara bakıldığında benzer sonuçlara rastlanılmaktadır (54).

Öğretmen adaylarının sporculuk kariyerleri mesleki tutumları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Literatürde benzer araştırmalara da rastlanmıştır (37,55). Bu durumun sporculuk kariyerinin mesleki tutuma anlamlı bir fark yaratacak kadar etki etmediği düşünülebilir. Sporcu kariyerine sahip öğretmen adaylarının kariyerlerinin belli sebeplerden dolayı kısa sürmek zorunda kalmasından ya da öğretmen adayları hem sporu hem de eğitim hayatını dengede tutmayı başarabilmesinden dolayı araştırma sonucunda bir fark yaratmadığı kanısına varılabilir. Çalışma

sonucuna göre öğretmen adaylarının mesleki tutumları üzerinde okul dışında çalışma durumlarının anlamlı düzeyde etkisi olmadığı görülmüştür. Bu durumun öğretmen adaylarının okul dışında çalışma durumlarından dolayı mesleklerine odaklanamadıkları dolayısıyla mesleki tutumları üzerinde bir etkisi olmadığı sonucuna varılabilir.

Sınıf düzeyine göre tutum puanları incelendiğinde, 1. Sınıfta olan öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Benzer çalışmalar yer almaktadır (56–58). Bu farklılığın temelini öğretmenlik eğitimine yeni başlamış olmanın verdiği heyecanın etkilemiş olabileceği düşünülebilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu olan yaş değişkeninde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Konu ile ilgili alanda yapılan benzer araştırma bulguları mevcuttur (59–62) Buna rağmen 19 yaş ve altı öğretmen adaylarının tutumlarının daha yüksek olması sınıf düzeyinde elde edilen sonuç ile paralellik göstermektedir.

Adayların mesleki tercihlerinde rol model aldıkları beden eğitimi öğretmenlerinin ve alana olan özel ilgilerinin etkili olduğu görülmektedir. Yapılan birçok çalışma öğretmen adaylarının bu mesleği kendi istek ve ilgileri doğrultusunda seçtiklerini destekler niteliktedir (63–66). Katılımcıların çoğu üniversite öncesi ve sürecinde karşılaştıkları öğretmenlerin bu mesleği tercih etmelerine pozitif yönde katkı sağladığını belirtmektedir. Bazı katılımcılar ise bu fikrin aksine karşılaştıkları öğretmenlerin meslek seçimlerinde kendilerini desteklemediğini ve öğretmenlerinin yarattığı bu eksikliği kapatılmak için, daha idealist bir öğretmen olma hedefiyle beden eğitimi ve spor öğretmenliği mesleğini tercih ettiklerini bildirmişlerdir. Bir öğrencinin karşısına çıkan öğretmenin tutum ve davranışlarından etkilendiğini ve bu durumun mesleğe karşı olan tutumunu etkilediği belirtilmektedir (67). Bu bağlamda geçmişte karşılaşılan öğretmenlerin, öğretmen adaylarının üzerinde iyi veya kötü etki bırakması onların şu an oldukları konuma gelmelerinde büyük öneme sahip oldukları söylenebilir (68). Sonuç olarak her ne kadar öğretmenlerin etkisi, öğrencilerin eğitim hayatını büyük oranda etkileyen ve yönlendiren köşe taşlarından biri olarak düşünülse de bireysel olarak ele alınması gerekliliği yadsınmaz. Bu sebepten araştırma da kesin bir yargı ortaya çıkmadığı ifade edilebilir.

Beden eğitimi ve spor öğretmenliği mesleğine olan ilgi araştırmanın bir diğer önemli noktalarından biridir. Öğretmen adaylarının birçoğu sporu sevdiklerinden, sporun içinden geldiklerinden ya da çevresinde spor yapan kişileri rol model aldıklarından, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği mesleğine yöneldiklerini belirtmişlerdir. Benzer çalışmalar da bu konuyu desteklemektedir (32,69).

Dolayısıyla katılımcılar büyük oranda kendi ilgi ve istekleri doğrultusunda bu mesleği seçtiklerinden, mezun olduktan sonra da bu konunun mesleklerini icra etmelerine fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Devlet güvencesinde öğretmenlik kadrolarına atanma zorluğunun kaygı yarattığını ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarında ortaya çıkan kaygının daha çok KPSS ile ilgili olabileceği ya da mevcut kaygı durumunun sınav dolayısıyla artış gösterebileceği belirtilmiştir (41). Ayrıca sınava giren sayısında artış yaşanmasına sebep olan pedagojik formasyonun meslek kaygısını artırdığı ifade edilebilir. Eğitim fakültesi öğretmen adaylarının ve pedagojik formasyon alan öğretmen adaylarının mesleki kaygıları karşılaştırıldığında eğitim fakültesi öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır (70). Bir başka gözden bakıldığında ise mesleki olarak daha az tercih şansları olmasından kaynaklı da eğitim fakültesi öğretmen adaylarının pedagojik formasyon alan öğretmen adaylarına göre mesleki kaygılarının daha yüksek çıkabileceği sonucuna ulaşılmıştır (71). Talep edilmesi açısından değerlendirildiğinde, örneğin spor bilimleri alanında, Spor Yöneticiliği ve Antrenörlük Bölümü öğrencilerinin öğretmen olmak isteme sebeplerinin başında, Beden Eğitimi ve Spor öğretmenliğinin devlette istihdam fırsatı yaratacağı düşüncesi yer almaktadır (72). Ancak öğretmen adaylarının öğretmenliğe olan tutumları incelendiğinde ise pedagojik formasyon alan öğretmen adaylarının öğretmenlik meslek etiği ilkelerine tam olarak uyum sağlayamadığı, Öğretmenlik Bölümü ile aynı dersleri almış olsalar bile uygulamada farklılıklar yaşanacağını belirtilmiştir (73-75). Bu ifade araştırma sonucuyla paralellik göstermekle birlikte, pedagojik formasyon eğitimi sertifika programı hakkında gerekli düzenlemeler yapılması gerektiğini öne sürmektedir.

Sosyo-ekonomik durumu düşük olan ailelerde yaşayan bireylerin iş bulma garantisi ile öğretmenliği tercih etmesi, çevre baskısının bireylerin kendi meslek seçimlerinin önüne geçtiğini göstermektedir (76,77). Fakat bu düşünceyle lisans eğitimine başlayan öğretmen adayları, mezun olduktan sonra maddi doyuma ulaşmada sorun yaşadıklarını belirtmektedir. Bu durum araştırma sonuçlarıyla da paralellik göstermektedir.

Öğretmenlik mesleğinin gelirinin yeterince iyi olmaması, alt seviye meslek gruplarından daha az maddi gelire sahip olması ve gün geçtikçe statüsünün zarar görmesi öğretmen adaylarının mesleklerine yabancılaşmasında bir etken olarak görülmektedir (78,79). Mesleğin bir yaşam alanı doğurduğunu ve öğretmenlik mesleğinin saygınlığının ve gelir seviyesinin her geçen gün düşmesi öğretmen adaylarını mutsuz bir yaşama sevk edeceği belirtilmektedir (80). Öğretmen adaylarına göre bir diğer handikap mesleğe

gerekli önemin verilmemesi ve karşılaşılan baskılar olarak belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunluğu özellikle beden eğitimi derslerinin okullardaki diğer derslere nazaran daha da önemsizleştirildiğini, boş ders olarak görüldüğünü belirtmiş ve bu durumdan rahatsız olduklarını dile getirmişlerdir. Mesleğe gereken önemin verilmemesinden ve mesleğin layıkıyla yapılamamasından dolayı beden eğitimi ve spor öğretmen adayları mesleklerine yabancılaşmakta ve farklı meslek tercihlerine yönelmektedirler (78). Bu bağlamda öğretmenlik mesleğinin, özellikle de beden eğitimi ve spor öğretmenliğinin toplumsal statüsünün artırılmasının büyük önem taşıdığı düşünülebilir.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği dışındaki alternatif meslekler özelinde kariyer inşa etme talepleri mevcuttur. Öğretmen adaylarının çoğunluğu pedagojik formasyon eğitimi programı, gelir düşüklüğü, karşılaşılan baskılar, statü gibi sebeplerden dolayı mesleklerine yabancılaştıklarını ve farklı meslek tercihlerine yönelindiklerini belirtmişlerdir. Bu alternatif meslek tercihlerinde egzersiz uzmanı, sportif kariyer ve akademisyenlik mevcuttur. Buna rağmen beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının mesleğe karşı halen inançlı oldukları görülmektedir. Bu durum mesleğin geleceğinin iyi bir konum elde edeceği, diğer disiplinlerle iş birliği içerisinde gireceği ve talebin artacağına yönelik öğretmen adaylarının sahip oldukları inançlarından kaynaklanmaktadır.

Sonuç

Kadın öğretmen adaylarının mesleki tutum puanlarının erkek öğretmen adaylarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bununla birlikte 1. Sınıf düzeyinde olan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumların lehine anlamlı farklılık oluşturduğu bulunmuştur. Her iki anlamlı farklılığın küçük düzeyde etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adayların sporculuk kariyeri, okul dışında çalışma durumu ve yaş değişkenlerinin mesleki tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Öğretmen adaylarının mesleki tercihlerinin karşılaştıkları öğretmenlerinin ve kişisel ilgilerinin temelinde gerçekleşmiştir. Öğretmenlik mesleğin yaşadığı itibar eksikliği, öğretmenlerin elde ettikleri gelirin düşük olması, pedagojik formasyon sertifika eğitimi ve karşılaşılan baskıların mesleği icra edecekler adına handikap oluşturduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların her ne kadar öğretmenlik eğitimi alsalar da kariyer önceliklerini öğretmenlik mesleği dışındaki meslekler üzerine inşa ettikleri söylenebilir. Tüm olumsuzluklara rağmen mesleğin geleceğinin iyi bir konum elde edeceği inancı öğretmen adayları arasında sıklıkla ifade edilmiştir.

Sınırlılıklar

Araştırma İstanbul ili içerisinde eğitim görmekte olan beden eğitimi öğretmen adayları ile sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda maksimum çeşitlilik sağlanmasına çalışılmıştır. Karma yöntem araştırması olarak tasarlanan çalışmada, odak grup görüşmeleri yapılması planlanan tarihlerde alınan uzaktan eğitim kararı sebebiyle katılımcılarla yüz yüze bir araya gelinemediğinden çevrimiçi gerçekleştirilmiştir. Bu durumun katılımcı ifadelerini sınırladığı düşünülebilir. Araştırmanın sınırlılıklarına rağmen beden eğitimi öğretmen adaylarının mesleki bakış açıları hakkında bilgi verebileceği inancı mevcuttur.

Öneriler

Eğitim almaya yeni başlayan öğretmen adaylarının mesleki tutumlarının yüksek olduğu bulunduğu bulduğundan mesleki eğitim

süreçleri boyunca sahip oldukları olumlu tutumu kaybetmemeleri ve geliştirebilmeleri adına bilinçlendirici etkinlikler yapılması önerilir.

Etik Metni: Bu makalede araştırma sürecinde, dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. 24.05.2022 tarihli ve E-7455795-050.01.04-430950 sayılı İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Etik Kurul onayı alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Bu çalışmada yazarlar arasında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Bu çalışmada bütün yazarların katkı oranları eşittir.

Kaynaklar

1. Aybek S. Spor Bilimleri Öğrencilerinin Kariyer Farkındalığının Araştırılması. ROL Spor Bilimleri Dergisi . 20 Eylül 2023;4(3):1169-81.
2. Şeker G, Çapri B. Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Meslek Seçiminde Etkili Olan Faktörler. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 06 Aralık 2020;16(3):651-63.
3. Kunnen ES. The Effects of Career Choice Guidance on Identity Development. Educ Res Int. 2013;2013:1-9.
4. Nyamwange J. Influence of Student's Interest on Career Choice among First Year University Students in Public and Private Universities in Kisii County, Kenya . Journal of Education and Practice. 2016;7(2222-288X):2222-1735.
5. McLean L, Taylor M, Jimenez M. Career Choice Motivations in Teacher Training as Predictors of Burnout and Career Optimism in The First Year of Teaching. Teach Teach Educ. Ekim 2019;85:204-14.
6. Pişkin M. Kariyer gelişim sürecini etkileyen faktörler. İçinde: Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya. Ankara: Pegem Akademi; 2011. s. 43-78.
7. Duru E, Kalkan ÖK, Türkoğlan T, Yıldırım Ö, Balkıs M, Arıoğlu A. Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Tutumlarının Ölçümü: Pamukkale Öğretmen ve Psikolojik Danışman Adayı Formları. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2023;(58):201-39.
8. Can HC, Güvendi B, Türksoy Işım A. Beden Eğitimi Öğretmenlerine Göre Öğretim Yöntemleri. 2020;22(3).
9. Güven D. Profesyonel Bir Meslek Olarak Türkiye'de Öğretmenlik. Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi. (27(2)):13-21.
10. Ersoy F. Öğretmenlik ve Ahlak. İçinde: Temelleri ve Uygulamalarıyla İş Ahlakı İçinde. İGİAD; 2018. s. 378-400.
11. OECD. TALIS 2018 Results (Volume I). OECD; 2019.
12. Can HC, Zorba E, Türksoy Işım A. Öğretmen Eğitiminde Harmanlanmış Öğrenme Modelinin Kullanıldığı Lisansüstü Tez Çalışmalarının İncelenmesi. Trakya Eğitim Dergisi. 28 Eylül 2022;12(3):1656-72.
13. Can HC. Harmanlanmış Öğrenme-Güçlerin Birleşimi. C. 1. Nobel Akademik Yayıncılık; 2023.
14. Mutluer Ö, Yüksel Z. Emekli ve Kıdemli Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğinin Sosyal Statüsü Hakkındaki Görüşleri. 28.Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi; 2019.
15. Tekişik HH. Türkiye'de Öğretmenlik Mesleği ve Sorunları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 1987;(2 (2)):24-33.
16. Milli Eğitim Bakanlığı. 2019–2023 Stratejik Planı. Milli Eğitim Bakanlığı; 2019.
17. Hacıömeroğlu G, Şahin Taşkın Ç. Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları (OFMA) Eğitimi Bölümü Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Nisan 2010;11(1):77-90.
18. Şara P, Kocabaş A. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sınıf Öğretmenliğini Tercih Nedenleri Ve Aldıkları Eğitimle İlgili Görüşleri. 31 Aralık 2012;1(300 – 7432):8-17.
19. Kuzgun Y. ÖSYM Yayınları. 2008. Meslek Seçiminde Bilinmesi Gerekenler.
20. ÖSYM. Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Başkanlığı Hakkında. ÖSYM; 2021.
21. Arı E, Yılmaz V. KPSS Hazırlık Kursuna Devam Eden Öğretmen Adaylarının Umutsuzluk Düzeyleri. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2015;14(4)(905-931):2149-5459.
22. Toker Gökçe A. Atanamama Nedeniyle Farklı Bir Mesleğe Yönelen İşsiz Aday Öğretmenler Üzerine Bir Çalışma. the Journal of Academic Social Sciences. 01 Ocak 2014;2(2):191-191.
23. Keskin Demirel D. Eğitimde Piyasalaşma ve Öğretmen Emeginde Dönüşüm. Çalışma ve Toplum. 01 Ocak 2012;1(32):167-86.
24. Kırız Z, Kurul N. Türkiye'de Öğretmen İşsizliği ve Ataması Yapılmayan Öğretmenler Hareketi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 20 Nisan 2018;14(1):270-302.

25. Şaşmaz Ataçoğu M, Kerem Zelyurt M. Spor Bilimleri Fakülteleri Mezunlarının İşsizlik Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2017;1:70-97.
26. Ryan RM, Deci EL. Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemp Educ Psychol*. Ocak 2000;25(1):54-67.
27. Boyacı A, Karacabey MF, Bozkuş K. Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Yönelimi ve Yükseköğretim Kurumlarının Seçimini Etkileyen Faktörler. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*. 2016;5(3).
28. Şimşek H, Akdemir Atas H. Üniversite Öğrencilerinde Okula Yabancılaşma. *Current Research in Education*. 2015;1(1):1-12.
29. Taşmektepligil Y, Hazar F, Ağaoğlu A, Öğreten N, Terzioğlu A. Beden Eğitimi ve Spor Alanı Mezunlarının İstihdam Sorunları ve Yeni İş Olanakları . *Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2009;11(2).
30. Ağaoğlu YS, Eker H, Ağaoğlu S. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Kariyer Algılamalarının Değerlendirilmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2013;10(22):283-96.
31. İnceoğlu M. Tutum Algı İletişim [Internet]. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.; 2010 [a.yer 02 Ocak 2024]. Erişim adresi: <https://www.kitapyurdu.com/kitap/tutum-almi-iletisim/262082.html>
32. Dağ R, Ünlü H. Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Üst Biliş Düşünme Becerileri, Akademik Özyeterlilikleri ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları [Yüksek Lisans Tezi]. Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2022.
33. Sunardi J, Geok SK, Komarudin K, Yulianto H, Meikahani R. Effect of Blended Learning, Motivation, Study Hour on Student Learning Achievement. *Jurnal Keolahragaan*. 25 Eylül 2021;9(2):168-77.
34. Zembat R, Akşin Yavuz E, Tunçeli Hİ, Yılmaz H. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ile Akademik Motivasyonları ve Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*. 03 Eylül 2018;789-808.
35. Duman T. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ve Akademik Öz Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Hitit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2018.
36. Kiremitçi O, Yıldız L, Boz B, Engür M, Vurgun Hikmet. Öğretmen Adaylarının Mesleki Tutum ve Yeterlik Algılarının, Mizaç Tiplerine Göre Değerlendirilmesi: Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Pedagojik Formasyon Sertifika Programı Üzerine Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2022;51(1):367-90.
37. Terzioğlu İ. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları ve Mesleki Yeterlilik Algıları: KKTC örneği. *International Journal of Su-Ay Development Association (IJOSDA)*. 30 Haziran 2022;1(1):1-19.
38. Mirze F, Yılmaz A. Beden eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 30 Haziran 2022;22(2):723-37.
39. Yazıcılar Özçelik İ, Çobanoğlu G, Koç U. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutumlarının Araştırılması. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*. 28 Haziran 2020;3(1):91-106.
40. Doğaner S, Özbek O. Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Mesleki Etik İlkeler ve Öğretmenliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 31 Mart 2019;17(1):197-208.
41. Üzüm H. Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları İle Öğretmenlik Mesleğini Tercih Etmelerinde Etkili Olan Faktörlerin Değerlendirilmesi. *Social Sciences Studies Journal*. 01 Ocak 2019;5(40):3928-36.
42. Creswell WJ, Clark VLP. *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. California: SAGE Publications. 2014;
43. Karasar N. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Akademik Yayıncılık. 2010;
44. Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri . *Journal of Theory and Practice in Education* . 2006;2(2):1304-9496.
45. Patton MQ. *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. Bütün M, Demir S, editörler. Ankara: Pegem ; 2018.
46. Büyükoztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün OE, Karadeniz Ş, Funda Demirel. *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi; 2012.
47. Üstüner M. Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 2006;(45):109-27.
48. Gravetter FJ, Wallnau L. *Essentials of Statistics for The Behavioral Sciences*. 8. bs. Belmont: Wadsworth; 2024.
49. Cohen J. *Statistical Power Analysis for The Behavioral Sciences*. 8. bs. New York: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers; 1988.
50. Çepni S. *Introduction to Research and Project Work*. İçinde Trabzon: Celepler; 2012.
51. Berg BL, Lune H. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Arı A, editör. Konya: Eğitim; 2019.
52. Kartal T, Yamak H, Kavak N. The Effect of Micro Teaching on Pre-Service Science Teachers' Professional Attitudes. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 20 Aralık 2017;881-907.
53. Bozkırlı ÇK. The Examination of Turkish / Turkish Language and Literature Teacher Candidates' Attitudes Toward Teacher Profession According to Various Variables. *Journal of Turkish Studies*. 2011;Volume 6 Issue 4(6):457-66.
54. Türkeli A, Hazar Z, Tekkurşun Demir G, Namlı S. Beden Eğitimi ve Spor Alanında Pedagojik Formasyon Alan Öğrencilerin Öğretmen Özyeterlilikleri ile Mesleğe Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (İÜBESBD)*. 2017;4(3):01-11.
55. Yılmaz S. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Mesleklerine Yönelik İnançlarının İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi] [Yüksek Lisans Tezi]. [Çorum]: Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2020.
56. Pektaş M, Kamer T. Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2011;9(4):829-50.

57. Uğurlu Teyyar C, Polat S. Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları. Sosyal Bilimler Dergisi. 2011;35(1):68-74.
58. Pehlivan Z. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Fiziksel Benlik Algıları ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Analizi. Eğitim ve Bilim. 2010;35(156):126-41.
59. İlğan A. Pedagojik Formasyon Programı Öğretmen Adaylarının Mesleki Tutum ve Çağdaş Öğretmen Algıları. Ondokuz Mayıs Univ Eğitim Fakültesi. 01 Ocak 2013;32(2):175-175.
60. Kartal T, Afacan Ö. Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Aralık 2012;12(24):76-96.
61. Ünal K, Akay C. Öğretmenlik Mesleği ve Yaşam Boyu Öğrenme: Öğretmen Adayları Penceresinden. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 29 Aralık 2017;13(3).
62. Üzüm H, Yalçın HB, Biçer B, Yüktaşır B, Yıldırım Y. Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Mesleklerine Karşı Tutumları. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 2015;20(1-4):1-10.
63. Fischer B, Bisterfeld M. Starting point: Motivation for choosing a degree in education. Zeitschrift für Hochschulentwicklung. 16 Aralık 2015;10(4).
64. Fischer B, Paul A, Bisterfeld M. Warum entscheiden sich Studierende für ein Lehramtsstudium? German Journal of Exercise and Sport Research. 30 Mart 2019;49(1):56-64.
65. Rothland M. Why do Students decide to become Teachers? Career Choice Motives and Profession-Related Convictions of Student Teachers [Warum entscheiden sich Studierende für den Lehrerberuf? Berufswahlmotive und Berufsbezogene Überzeugungen von Lehramtsstudierenden]. Handbuch der Forschung zum Lehrerberuf. 2014;319-48.
66. Weiß S, Kiel E. Career Aspiration P.E. Teacher [Berufswunsch Sportlehrer/in]. Ocak 2010;59(10):308-11.
67. Şahin C, Şahin S. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları, Öz-Yeterlik İnançları ve Öğrenciyi Tanıma Düzeyleri. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 2017;15(2):224-38.
68. Kıcı D, Aykaç M. Otobiyografik Yaklaşım İçinde Yaratıcı Drama Yöntemi Kullanılarak Öğretmen Adaylarına Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Farkındalık Kazandırma. Yaratıcı Drama Dergisi. 2020;15(2):305-36.
69. Öztürk Akar E. Motivations of Turkish Pre-service Teachers to Choose Teaching as a Career. Australian Journal of Teacher Education. 01 Ekim 2012;37(10).
70. Dadandı İ, Kalyon A, Yazıcı H. Eğitim Fakültesinde Öğrenim Gören ve Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik İnançları, Kaygı Düzeyleri ve Öğretmenlik Mesleğine Karşı Tutumları [Yüksek Lisans Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi. [Trabzon]: Karadeniz Teknik Üniversitesi; 2016.
71. Akar Öztürk E. Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü Mezunları Neden Öğretmen Olmak İstiyor? Kastamonu Eğitim Dergisi. 2014;22(1):259-72.
72. Temel C, Altınkök M, Kayışoğlu NB. Pedagojik Formasyon Eğitimi Uygulamasının Beden Eğitimi ve Öğretmenliğine Yansımaları. Journal of Human Sciences. 01 Nisan 2016;13(1):1862.
73. Bulut İ, Oral B. Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz Yeterlik Algıları: Pedagojik Formasyon Programına Katılan Fen Fakültesi, Mektuplar, Teoloji ve Güzel Sanatlar Mezunları. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2011;12(3):1-18.
74. Arastaman G. Eğitim ve Fen Edebiyat Fakültesi Öğrencilerinin Özyeterlik İnançları ve Öğretmenlik Mesleğine Karşı Tutumlarının İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD). 2013;14(2):205-17.
75. Ömür YE, Nartgün ŞS. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları İle Güdülenme Düzeyleri Arasındaki İlişki. Eğitimde Politika Analizi Dergisi. 2013;2(2):41-55.
76. Pohlmann B, Möller J. Motivation for Choosing Teacher Education Questionnaire. [Fragebogen zur Erfassung der Motivation für die Wahl des Lehramtsstudiums (FEMOLA)]. Zeitschrift für Pädagogische Psychologie. 01 Ocak 2010;24(1):73-84.
77. Kniveton BH. The Influences and Motivations on Which Students Base Their Choice of Career. Research in Education. 2004;72(1):47-57.
78. Korucuk M, Havadar T. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Öğretmenliğe İlişkin Tutumları: Karma Yöntem Araştırması. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi. 25 Ocak 2023;12(1):123-38.
79. Emir S. Ortaöğretim Öğretmenlerinin Yabancılaşma Düzeyleri (Aydın İli Örneği) [Yüksek Lisans Tezi]. [Yüksek Lisans Tezi]. [Aydın]: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi; 2012.
80. Tran H, Smith D. Insufficient Money and Inadequate Respect: What Obstructs the Recruitment of College Students to Teach in Hard-To-Staff Schools. Journal of Educational Administration. 2019;57(2):152-67.

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem

The purpose of this study is to determine the attitudes of prospective Physical Education and Sports teacher candidates towards the teaching profession.

Research Problems

This research aims to explore the attitude levels and opinions of prospective Physical Education and Sports department teacher candidates towards the teaching

profession. Research questions, designed to find answers in line with the research objectives, have been formulated as follows:

- 1) What are the average professional attitude scores of Physical Education and Sports teacher candidates?
- 2) What is the impact of the demographic characteristics of Physical Education and Sports teacher candidates on their professional attitude levels?

- 3) What are the opinions of Physical Education and Sports teacher candidates regarding their professional attitude levels, and how do these opinions support the obtained quantitative data?

Literature Review

In the literature, there are studies conducted to determine the professional attitudes of Physical Education and Sports teacher candidates (Kiremitçi et al., 2022; Terzioğlu, 2022; Mirze, 2022; Özçelik, Çobanoğlu & Koç, 2020; Doğaner & Özbek, 2019; Üzüm, 2019; Duman, 2018). However, it has been observed that these studies did not examine the reasons for teacher candidates distancing themselves from the profession and the subsequent outcomes of disengagement from the profession. It is expected that this study will contribute to the limited literature on the subject and shed light on future research.

Methods

The explanatory sequential design, a mixed-methods research pattern, was preferred for the planning and execution of this study. In the quantitative phase of the research, a survey design was employed, while in the qualitative phase, a phenomenological design was used. The study included prospective physical education and sports teacher candidates within Istanbul Province, who participated on a voluntary basis following a maximum diversity sampling method. Quantitative data obtained from the participants were analyzed using the SPSS software package. Outliers were identified among the participants

using the outlier sampling method, and a focus group interview was conducted. The inclusion of focus group discussions in the research was motivated by the desire to ensure data diversity in line with the research design and to complement quantitative data. The qualitative data obtained were analyzed through content analysis using the MAXQDA analysis program.

Result and Conclusions

According to the quantitative data obtained from the research, there was a significant difference in favor of female teacher candidates in terms of attitudes toward the teaching profession based on the gender variable, and a significant difference in favor of 1st-grade teacher candidates in terms of the grade level variable. It was found that both significant differences had a minor impact. The variables of sports career, working outside of school, and age were observed to have no significant effect on the professional attitudes of teacher candidates. Through interviews with teacher candidates, it was observed that the foundation of their professional preferences was based on the teachers they encountered during their educational journey and their personal interests. On the other hand, a lack of professional reputation, low income, and the challenges of obtaining a teaching certification in physical education and sports were identified as obstacles to pursuing a career in this field. Despite these challenges, there is also a belief that the future of the profession will attain a favorable position.

Aerobik Cimnastik Tek Erkekler Kategorisi Sporcularının Müsabaka Performanslarının Değerlendirilmesi ve Normatif Değerleri

Evaluation and Normative Values of Competition Performances of Aerobic Gymnastics Individual Men Category Athletes

Özlem KESKİN¹

¹ Sinop Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Sinop, TÜRKİYE / okeskin@sinop.edu.tr / 0000-0003-0223-5914

Özet: Bu çalışmada aerobik cimnastikte tek erkekler kategorisinde yarışan sporcuların performanslarının değerlendirilebilmesi için uygulama, artistik, zorluk ve sonuç puanlarının standartlaştırılarak z-puanlarına ve t-puanlarına dönüştürülerek t-puanı performans aralıklarının belirlenmesi ve uluslararası müsabaka sonuçlarına göre norm değerlerin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada aerobik cimnastikte dünya sıralamasının belirlenmesinde değerlendirilen üç yarışmaya katılan toplam 45 sporcunun verileri değerlendirilmiştir. Çalışmada ikincil veri toplama tekniklerinden belgesel tarama olarak da bilinen doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Kamuya açık, işlenmemiş bir formattaki verilerle betimsel bir çalışma olarak yürütülmüştür. Yarışma hem sporcuların bireysel performans seviyelerindeki farklılıkları hem de rakip sporcuların seviyesinin belirlenmesi ve performans takibi yapılarak geliştirilmesi gereken özelliklere yönelik antrenman önlemleri alınabilmesi açısından önemli bir durum saptaması olarak görülmektedir. Ayrıca normatif veriler ve veriler arasındaki ilişkilerin, araştırmacılar, antrenörler ve sporcular için performans gelişimine yönelik ayrıntılı değerlendirmeler yapılabilmesi açısından yol gösterici olacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aerobik cimnastik, Z-puanı, T-puanı, norm değerleri.

Abstract: In this study, it was aimed to determine t-score performance ranges by standardizing the execution, artistic, difficulty and final scores and converting them into z-scores and t-scores, and to establish norm values according to international competition results, to evaluate the performances of athletes competing in the individual men category in aerobic gymnastics. For this purpose, the data of a total of 45 athletes participating in three competitions were evaluated in the study to determine the world ranking in aerobic gymnastics. In the study, the document analysis method, also known as documentary scanning, was used as a secondary data collection technique. It was conducted as a descriptive study with data in a publicly available, raw format. Competition data is obtained from official documents in the results section published on the FIG website. As a result of the evaluations, t-score performance ranges ranging from extremely poor (<20) to excellent (>80) were created. These scores, which are created through standardized scores, are seen as an important determination of the situation in terms of determining both the differences in the individual performance levels of the athletes and the level of the rival athletes and taking training measures for the features that need to be improved by monitoring the performance. In addition, it is envisaged that normative data and the relationships between the data will be guiding for researchers, coaches, and athletes in making detailed evaluations regarding performance development.

Keywords: Aerobic gymnastics, Z-scores, T-scores, norm values.

Received: 14.03.2024 / Accepted: 07.07.2024 / Published: 30.07.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1453038>

Citation: Keskin, Ö. (2024). Aerobik Cimnastik Tek Erkekler Kategorisi Sporcularının Müsabaka Performanslarının Değerlendirilmesi ve Normatif Değerleri, The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS), 13 (3), 262-268.

GİRİŞ

Cimnastik disiplinlerinden biri olan Aerobik Cimnastik, 1 dakika (dk) 25 saniye(sn) ±5 sn süreyle yarışma düzenine sahip bir branştır. Bu süre içerisinde sporcular temel aerobik adımları (AMP) ile kol hareketlerinin kombinasyonunu, yüksek ve düşük şiddetteki hareketleri müzik eşliğinde sürekli, ritmik ve dinamik bir dizi oluşturacak biçimde sunmaktadırlar (1).

Her spor performansı müsabaka kurgusu ile sunulduğundan, diğer sporlarda olduğu gibi burada da sportif performansın gelişimi, her bir ayrı hareketin rasyonel tekniği ve çeşitli zorluklardaki egzersiz biçimleri ile karşılıklı uyum içerisinde belirli kondisyon ve koordinasyon yeteneklerinin düzeyi ile sınırlandırılmaktadır (2).

Aerobik Cimnastiği performans boyutunda değerlendirdiğimizde, karmaşık sinematik unsurlara sahip, fizyolojik sınırlara kapalı fonksiyonel seviyeler gerektiren, oldukça teknik-birleşik bir spor branşdır. Bu koşullar altında antrenman programları, özellikle yüksek şiddetteki rutinlerde teknik unsurların çoğunda istenen ince motor kontrolüne ulaşmaya yönelik özel bir dikkat gerektirmektedir. Antrenman perspektifinden bakıldığında, odak noktası iki seviyeye yönlendirilmiş gibi görünmektedir: performans yeterliliğini belirlemek için kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi gereken biyomekanik kısıtlamalar ve bireysel etkinliklerde 1'30 dakikalık spesifik eforun fonksiyonel talepleri (3).

Performansın değerlendirilmesinde sonuç puanı ile doğrudan ilişkili olan zorluk, uygulama ve artistik puanları antrenörlerin, sporcuların bireysel özelliklerini göz önünde

bulundurarak gelişimlerini sağlamaya yönelik antrenman planlamasında ayrı ayrı değerlendirmesi gereken boyutlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hem sporcuların bireysel farklılıkları yani performans seviyelerindeki farklılıklar hem rakip sporcuların seviyesi hem de yarışma koşulları ve yarışma türü sporculardan beklenen performans seviyesini etkileyebilmektedir. Bu nedenle sporcunun hedef veri kümesinde hangi düzeyde performans sergilerse başarılı sonuçlar elde edebileceğinin belirlenmesine yönelik değerlendirmeler yapılabilmesi açısından standartlaştırılmış puanlar kullanılmaktadır. Z puanı yani standartlaştırılmış puanlar ham puanlar incelendiğinde açıkça görülemeyen durumlar hakkında detaylı bilgiler sunmaktadır. Değerlendirmeye alınan grup içerisinde bir bireyin grubun diğer üyelerine göre nasıl performans gösterdiğinin yorumlanması, sporcuların performans seviyelerinin değerlendirilmesi ve bireysel gelişimlerinin takip edebilmesi ve sporcuların performanslarını geliştirmeye yönelik antrenman önlemlerinin alınması açısından bu değerlendirmeler büyük önem taşımaktadır ki yapılan araştırmalarda da bu görülebilmektedir (4,5, 6, 7, 8, 9, 10).

Bireyselleştirilmiş gözlemlenmenin önemi, belirli bir antrenman uyarısına verilen farklı tepkiler göz önüne alındığında, potansiyel olarak adaptasyon oranını etkilediği açıkça görülmektedir. Sporcular arası antrenman değişkenliği; yaş, cinsiyet, antrenman geçmişi, kondisyon düzeyi, psikolojik durum ve genetik gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanabilmektedir. Daha da önemlisi, bu faktörler sporcu izleme verilerinin nasıl analiz edildiğini,

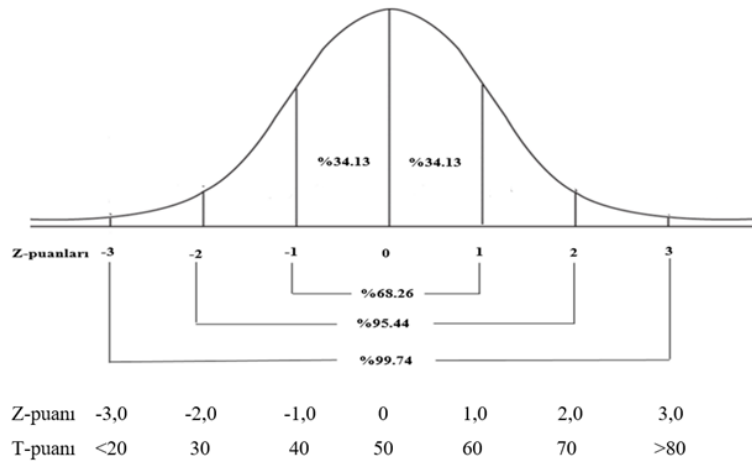
yorumlandığını ve sunulduğunu etkileyebilmektedir. Verilerdeki değişiklikleri yorumlarken, değişimdeki göreceli değişikliği vurgulamak için z-puanları gibi bireyselleştirilmiş standart puanlama yöntemleri kullanılabilir (11).

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan belgesel tarama olarak da bilinen doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır. Bir başka ifadeyle doküman analizi, basılı ve elektronik (bilgisayar tabanlı ve internet erişimli) materyallerin incelenmesi ve değerlendirilmesi sürecinde gerçekleşen bir dizi işlemidir. Aynı zamanda resmi ya da özel kayıtların toplanması, sistematik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Kısacası, araştırma konusu hakkında diğer kişi ya da kurumlar tarafından yazılmış, hazırlanmış ya da yaratılmış

çeşitli yazı, belge, yapım veya kalıntının toplanması ve incelenmesi doküman analizi olarak kabul edilmektedir (12).

Verilerdeki değişiklikleri belirlemenin alternatif yöntemlerinden birisi z-puanı ve t-puanı gibi standartlaştırılmış puanların kullanılmasıdır. Ham verileri ortalaması 0 ve standart sapması 1 olan yeni bir skora dönüştürmektir. Bu yeni skorlara z değerleri ya da standart değerler denilmektedir. Bu dönüşüm sonucunda tüm gözlemlerin z değerlerinin ortalaması sıfır ($z=0$) olduğu için verilen bir puanın ortalamanın altında ya da üstünde olduğu hemen söylenebilir. Standart z puanlarının küçük ondalıklı sayıları içermesi ve de negatif ve pozitif değerler alabilmesi (genellikle -3 ile +3 arasında); z puanına dayalı ancak daha kolay anlaşılabilen ve değerleri pozitif olan diğer bazı değerlerin geliştirilmesine neden olmuştur. T puanları bunlardan biridir. T puanları ortalaması 50 standart sapması 10 olan bir skor kümesi olarak tanımlanabilir. T puanları çoğunlukla 20 ile 80 arasında değer alırlar (13).

Şekil 1. Seçilmiş Z-puanları için standart normal dağılım eğrisi altında kalan alanlar (13)

Araştırmanın Amacı: Bu çalışma da aerobik cimnastik tek erkekler kategorisinde yarışan sporcuların dünya sıralamasındaki yerlerini daha açık ve anlaşılır bir biçimde değerlendirebilmek ve sporcuların niteliklerine ilişkin norm değerlerinin oluşturulabilmesi amacıyla yarışmada gerçekleştirdikleri performans sonucu elde ettikleri zorluk, uygulama, artistik ve sonuç puanlarının standartlaştırılarak z-puanlarına ve t-puanlarına dönüştürülerek t-puanı performans aralıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma Grubu: Aerobik Cimnastikte dünya sıralamasının belirlenmesinde değerlendirilen üç yarışmaya (8th Cantanhede FIG World Cup (n=15), Suzuki World Cup 2023 n=19, Romgym Trophy Aerobic Gymnastics World Cup n=15) katılan ve tek erkekler kategorisinde yarışan toplam 49 sporcunun eleme yarışmalarında aldığı artistik, uygulama, zorluk ve sonuç puanları değerlendirilmiştir. Fakat yapılan değerlendirmeler sonucunda uç değerlere sahip olan ve normal dağılımı olumsuz etkileyen uç veriler çıkarılarak toplam 45 sporcunun (yaş ortalaması $X=22,86\pm 4,30$) verileri üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Verilerin Toplanması: Bu çalışmada veri toplama aracı olarak doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Kamuya açık, işlenmemiş bir formattaki verilerle betimsel bir çalışma

olarak yürütülmüştür. Yarışma verileri FIG web sitesinde yayınlanan sonuçlar bölümündeki resmî belgelerden elde edilmiştir (14).

Verilerin Analizi: Sporcuların yarışmalarda elde ettikleri puanlar z-puanlarına dönüştürülerek uç değerler tespit edilmiştir. Uç değerlere sahip olan ve normal dağılımı olumsuz etkileyen veriler çıkarılarak tanımlayıcı istatistiksel işlemler uygulanmış ve elde edilen z-puanları t-puanlarına dönüştürülmüştür. T puanları, Z puanlarının 10 ile çarpılması ve 50 eklenmesiyle hesaplanabilmektedir ($(z*10)+50$) ve 0'dan 100'e veya 20-100 kadar ölçeklendirilerek ortalama 50, tipik üç standart sapma sınırı dikkate alındığında da 20-80 olarak puanlanmaktadır. Bu çalışmada üç standart sapma sınırı dikkate alındığı için 20-80 puan aralıklarına göre t-puanı performans aralıkları oluşturularak son derece zayıftan mükemmele kadar değişen niteliksel açıklamalar (<20 (son derece zayıf), $\geq 20-30$ (çok zayıf), $>30-40$ (zayıf), $>40-45$ (ortalamanın altında), $>45-55$ (ortalama), $>55-60$ (ortalamanın üstünde), $>60-70$ (iyi), $>70-80$ (çok iyi) ve >80 (mükemmel)) tanımlanarak verilerin normları oluşturulmuştur. Tanımlanan niteliksel açıklamalar tablo 2'de verilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 27 kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Sporcuların uygulama, artistik, zorluk ve sonuç puanları ile bu puanların z-puanı ve t-puanlarına ait tanımlayıcı istatistiksel değerler

Puan Türü		n	Minimum	Maximum	X	Ss
Uygulama Puanı	Yarışma Puanı	45	6,000	8,625	7,429	0,5754
	Z-Puanı	45	-2,4841	2,0776	0,00	1,00
	T-Puanı	45	25,16	70,78	50,00	10,00
Artistik Puanı	Yarışma Puanı	45	7,250	9,100	8,323	0,4462
	Z-Puanı	45	--2,4052	1,7404	0,00	1,00
	T-Puanı	45	25,95	67,40	50,00	10,00
Zorluk Puanı	Yarışma Puanı	45	1,750	3,950	3,026	0,5040
	Z-Puanı	45	-2,5329	1,8319	0,00	1,00
	T-Puanı	45	24,67	68,32	50,00	10,00
Sonuç Puanı	Yarışma Puanı	45	15,300	21,475	18,775	1,3440
	Z-Puanı	45	-2,5855	2,0089	0,00	1,00
	T-Puanı	45	24,14	70,09	50,00	10,00

Üç yarışmada elde edilen ham puanlara göre yapılan değerlendirmeler sonucunda tablo 1 incelendiğinde uygulama puanlarının $x=7,429\pm 0,57$, artistik puanların $x=8,323\pm 0,44$, zorluk puanlarının $x=3,026\pm 0,50$ ve sonuç

puanlarının $x=18,775\pm 1,34$ ortalama puan değerlerine sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Sporcuların uygulama, artistik, zorluk ve sonuç puanlarının t-puanı performans aralıkları

T-Puanı Performans Aralıkları	Uygulama Puanı	Artistik Puanı	Zorluk Puanı	Sonuç Puanı
Son Derece Zayıf (<20)	5,703	6,985	1,515	14,743
Çok Zayıf ($\geq 20 - \leq 30$)	5,703-6,279	6,985-7,431	1,515-2,019	14,743-16,087
Zayıf ($> 30 - \leq 40$)	6,279-6,854	7,431-7,877	2,019-2,523	16,087-17,431
Ortalama Altı ($> 40 - \leq 45$)	6,854-7,142	7,877-8,100	2,523-2,775	17,431-18,103
Ortalama ($> 45 - \leq 55$)	7,142-7,717	8,100-8,546	2,775-3,279	18,103-19,447
Ortalama Üstü ($> 55 - \leq 60$)	7,717-8,005	8,546-8,770	3,279-3,531	19,447-20,119
İyi ($> 60 - \leq 70$)	8,005-8,580	8,770-9,216	3,531-4,035	20,119-21,463
Çok İyi ($> 70 - \leq 80$)	8,580-9,156	9,216-9,662	4,035-4,539	21,463-22,807
Mükemmel (> 80)	9,156	9,662	4,539	22,807

Sporcuların aldıkları puanların değerleri t-puanı performans aralıklarına göre (son derece zayıftan (<20) mükemmel kadar (>80)) değerlendirildiğinde uygulama puanlarının “<5,703” ile “>9,156” puan aralıklarında olduğu, artistik

puanlarının <6,985 ile >9,662 puan aralıklarında, zorluk puanlarının “<1,515 ile >4,539” puan aralıklarında ve sonuç puanlarının “<14,743 ile >22,807” puan aralıklarında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Sporcuların t-puanı performans aralıklarına göre sporcuların yer aldığı aralıkların frekans ve % değerleri

T-Puanı Performans Puan Aralıkları	Uygulama Puanı		Artistik Puanı		Zorluk Puanı		Sonuç Puanı	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Çok Zayıf ($\geq 20 - \leq 30$)	3	6,7%	3	6,7%	1	2,2%	2	4,4%
Zayıf ($> 30 - \leq 40$)	4	8,9%	3	6,7%	5	11,1%	5	11,1%
Ortalama Altı ($> 40 - \leq 45$)	4	8,9%	7	15,6%	8	17,8%	5	11,1%
Ortalama ($> 45 - \leq 55$)	17	37,8%	15	33,3%	16	35,6%	19	42,2%
Ortalama Üstü ($> 55 - \leq 60$)	13	28,9%	10	22,2%	9	20,0%	7	15,6%
İyi ($> 60 - \leq 70$)	3	6,7%	7	15,6%	6	13,3%	6	13,3%
Çok İyi ($> 70 - \leq 80$)	1	2,2%	-	-	-	-	1	2,2%

T-puanı performans aralıklarına göre sporcuların puanları değerlendirildiğinde uygulama puanında 17 kişinin, artistik puanında 15 kişinin, zorluk puanında 16 kişinin ve sonuç puanında 19 kişinin “Ortalama” performans puan aralığında

olduğu, uygulama puanında 13 kişinin, artistik puanında 10 kişinin, zorluk puanında 9 kişinin ve sonuç puanında 7 kişinin “Ortalama Üstü” performans puan aralığında olduğu ve sadece 1 sporcunun uygulama ve sonuç puanında “Çok İyi” performans puan aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Sıralamada ilk 10’da yer alan sporcuların yarışmada aldıkları puanların t-puanı performans aralıklarına göre değerlendirilmesi

Sıralama	Uygulama Puanı	Artistik Puanı	Zorluk Puanı	Sonuç Puanı	Uygulama Puanı T-Puanı Performans Puan Aralığı	Artistik Puanı T-Puanı Performans Puan Aralığı	Zorluk Puanı T-Puanı Performans Puan Aralığı	Sonuç Puanı T-Puanı Performans Puan Aralığı	Sporcuların Dünya Sıralamasındaki Yeri
1	8,625	8,950	3,900	21,475	Çok İyi	İyi	İyi	Çok İyi	7 sıra
2	7,900	8,750	3,950	20,600	Ortalama Üstü	Ortalama Üstü	İyi	İyi	6 sıra
3	8,300	8,750	3,500	20,550	İyi	Ortalama Üstü	Ortalama Üstü	İyi	4 sıra
4	7,800	8,850	3,850	20,500	Ortalama Üstü	İyi	İyi	İyi	3 sıra
5	7,850	8,850	3,700	20,400	Ortalama Üstü	İyi	İyi	İyi	6 sıra
6	7,950	9,100	3,300	20,350	Ortalama Üstü	İyi	Ortalama Üstü	İyi	1 sıra
7	8,100	8,800	3,400	20,300	İyi	İyi	Ortalama Üstü	İyi	1 sıra
8	7,950	8,750	3,200	19,900	Ortalama Üstü	Ortalama Üstü	Ortalama Üstü	Ortalama Üstü	2 sıra
9	7,800	8,650	3,400	19,850	Ortalama Üstü	Ortalama Üstü	Ortalama Üstü	Ortalama Üstü	15 sıra
10	8,025	8,250	3,550	19,825	İyi	Ortalama	İyi	Ortalama Üstü	8 sıra

Dünya sıralamasında 1. sırada yer alan sporcu

Dünya sıralamasında 2. sırada yer alan sporcu

Dünya sıralamasının belirlenmesinde değerlendirmeye alınan 3 yarışmanın (8th Cantanhede FIG World Cup, Suzuki World Cup 2023, Romgym Trophy Aerobic Gymnastics World Cup) sonuçlarına göre ilk 10 sıralamada yer alan sporcuların t-puanı performans aralıkları değerlendirildiğinde performans puanların “Ortalama Üstü” ve “İyi” performans puan aralıklarında olduğu

görülmektedir. Sadece bir sporcunun uygulama ve sonuç puanında “Çok İyi” performans puan aralığında olduğu ve bu sporcunun da sıralamada 1 sırada yer aldığı görülmektedir. 10 sırada yer alan sporcunun ise artistik puanının “Ortalama” performans puan aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Dünya sıralamasında 1. sırada yer alan sporcunun performansının t-puanı performans aralıklarına göre değerlendirmesi

Puan Türü		8th Cantanhede FIG World Cup (24-26 Mart 2023)	Suzuki World Cup 2023 (22-23 Nisan 2023)	Romgym Trophy Aerobic Gymnastics World Cup (13-15 Ekim 2023)			
Eleme Yarışması Sonuçları	Uygulama Puanı	7.500	Ortalama	8.100	İyi	7.950	Ortalama Üstü
	Artistik Puanı	9.000	İyi	8.800	İyi	9.100	İyi
	Zorluk Puanı	3.300	Ortalama Üstü	3.400	Ortalama Üstü	3.300	Ortalama Üstü
	Sonuç Puanı	19.800 (5 sıra)	Ortalama Üstü	20.300 (2 sıra)	İyi	20.350 (2 sıra)	İyi
Final Yarışması Sonuçları	Uygulama Puanı	7.700	Ortalama	8.150	İyi	7.950	Ortalama Üstü
	Artistik Puanı	9.100	İyi	8.900	İyi	9.200	İyi
	Zorluk Puanı	3.650	İyi	3.700	İyi	3.700	İyi
	Sonuç Puanı	20.450 (5 sıra)	İyi	20.750 (2 sıra)	İyi	20.850 (1 sıra)	İyi

Dünya sıralamasında 1. sırada yer alan sporcunun katıldığı 3 yarışmada eleme ve final yarışmalarında elde ettiği puanlara göre t-puanı performans aralıkları değerlendirildiğinde uygulama, artistik, zorluk ve sonuç puanlarının “Ortalama”,

“Ortalama Üstü” ve “İyi” performans puan aralıklarında olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Dünya sıralamasında 2. sırada yer alan sporcunun performansının t-puanı performans aralıklarına göre değerlendirilmesi

Puan Türü		8th Cantanhede FIG World Cup 24-26 Mart 2023	Suzuki World Cup 2023 22-23 Nisan 2023	Romgym Trophy Aerobic Gymnastics World Cup 13-15 Ekim 2023			
Eleme Yarışması Sonuçları	Uygulama Puanı	7.950	Ortalama Üstü	7.850	Ortalama Üstü	7.800	Ortalama Üstü
	Artistik Puanı	8.750	Ortalama Üstü	8.350	Ortalama	8.900	İyi
	Zorluk Puanı	3.200	Ortalama	3.00	Ortalama	2.750	Ortalama Altı
	Sonuç Puanı	19.900 (4 sıra)	Ortalama Üstü	19.200 (4 sıra)	Ortalama	19.450 (5 sıra)	Ortalama Üstü
Final Yarışması Sonuçları	Uygulama Puanı	8.000	Ortalama Üstü	7.950	Ortalama Üstü	7.650	Ortalama
	Artistik Puanı	9.050	İyi	8.650	Ortalama Üstü	8.800	İyi
	Zorluk Puanı	3.500	Ortalama Üstü	3.450	Ortalama Üstü	3.400	Ortalama Üstü
	Sonuç Puanı	20.550 (3 sıra)	İyi	20.050 (4 sıra)	Ortalama Üstü	19.850 (6 sıra)	Ortalama Üstü

Dünya sıralamasında 2. sırada yer alan sporcunun katıldığı 3 yarışmada eleme ve final yarışmalarında elde ettiği puanlara göre t-puanı performans aralıkları değerlendirildiğinde

TARTIŞMA VE SONUÇ

Aerobik cimnastikte yarışma puanlaması ölçütlerinde sporcuların “uygulama” değerlendirmesinde doğru ve uygun vücut formunu göstererek hareketleri ustalıklı gerçekleştirilmesi, “artistik” değerlendirmede koreografinin müzikle kusursuz bir biçimde sanatsal bileşenlerle uygulanması ve “zorluk” değerlendirmesinde de teknik elementlerin minimum gerekliliklere sahip olacak şekilde uygulanması dikkate alınmaktadır. Değerlendirilen bu ölçütlerdeki en ufak puan sapmaları sporcuların sıralamadaki yerlerini önemli ölçüde etkileyeceği için sporcuların bireysel performanslarının değerlendirilerek eksik yönlerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi açısından standartlaştırılmış puanlar ve bu puanlar doğrultusunda oluşturulan performans puan aralıkları ya da norm puanlar antrenörlere sporcularını değerlendirmeleri açısından yol gösterici olabilmektedir.

Bu çalışmada aerobik cimnastik tek erkekler kategorisinde yarışan sporcuların yarışmada gerçekleştirdikleri performansları değerlendirilerek sporcuların dünya sıralamasındaki yerleri ve sporcuların niteliklerine ilişkin norm değerlerin oluşturulabilmesi amacıyla uygulama, artistik, zorluk ve sonuç puanlarına ait veriler z-puanları ve t-puanlarına dönüştürülerek standartlaştırılmış puanlar ile oluşturulan t-puanı performans puan aralıkları üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Tablo 1 incelendiğinde üç yarışmada elde edilen ham puanlara göre yapılan değerlendirmeler sonucunda, uygulama puanlarının $x=7,429\pm 0,57$, artistik puanların $x=8,323\pm 0,44$, zorluk puanlarının $x=3,026\pm 0,50$ ve sonuç puanlarının $x=18,775\pm 1,34$ ortalama puan değerlerine sahip olduğu belirlenmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu puanlar bize genel bir profil çıkartmaktadır. Bu puanlar t-puanı performans aralıklarına göre (son derece zayıftan (<20) mükemmele kadar (>80)) değerlendirildiğinde uygulama puanlarının “<5,703” ile “>9,156” performans puan aralıklarında olduğu, artistik puanların <6,985 ile >9,662 performans puan aralıklarında, zorluk puanlarının “<1,515 ile >4,539” performans puan aralıklarında ve sonuç puanlarının “<14,743 ile >22,807” performans puan aralıklarında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde, Dünya sıralamasının belirlenmesinde değerlendirmeye alınan 3 yarışmanın (8th Cantanhede FIG World Cup, Suzuki World Cup 2023, Romgym Trophy Aerobic Gymnastics World Cup) sonuçlarına göre ilk 10 sıralamada yer alan sporcuların t-puanı performans aralıkları değerlendirilmiş ve performans puanlarının “Ortalama Üstü” ve “İyi” performans puan aralıklarında olduğu belirlenmiştir. Sadece bir sporcunun uygulama ve sonuç puanında “Çok İyi” performans puan aralığında olduğu belirlenmiştir.

Dünya sıralamasında yer alan sporculardan 2 tanesi (8 ve 15 sırada yer alan sporcular) üç yarışmadan sadece 1 tanesine, 2 sporcu (1. ve 2. sırada yer alan sporcular) 3 yarışmaya ve diğerleri ise 2 yarışmaya katılım sağlamışlardır. Katıldıkları müsabakalarda aldıkları derecelere göre yapılan puanlama

uygulama, artistik, zorluk ve sonuç puanlarının “Ortalama Altı”, “Ortalama”, “Ortalama Üstü” ve “İyi” performans puan aralıklarında olduğu görülmektedir.

sonrasında dünya sıralamasındaki yerleri belirlendiği için yarışma eksikliği olan sporcuların sıralamadaki yerleri değişiklik göstermektedir. Sadece bu sıralamaya bakarak sporcuların değerlendirilmesi sonucunda sporcuların performans düzeylerinin yeterli olmadığı düşünülebilmektedir. Fakat tablo 4’te de görüldüğü gibi dünya sıralamasında 7. sırada yer alan sporcunun t-puanı performans aralıkları değerlendirildiğinde genel sıralamada 1. sırada yer aldığı görülmektedir. Aynı şekilde dünya sıralamasında 1 ve 2. sırada yer alan sporcuların t-puanı performans aralıkları değerlendirildiğinde genel sıralamada 6-8. sırada yer aldıkları görülmektedir.

Dünya sıralamasında 1. sırada yer alan sporcunun katıldığı üç yarışmada eleme ve final yarışmalarında elde ettiği puanlara göre t-puanı performans aralıkları değerlendirildiğinde uygulama, artistik, zorluk ve sonuç puanlarının “Ortalama”, “Ortalama Üstü” ve “İyi” performans puan aralıklarında olduğu görülmektedir (bkz. tablo 5). Bu sonuçlar sporcunun sıralamada üst sıralarda yer alabilmesi için “Ortalama” ve “Ortalama Üstü” performans aralıklarında yer alan uygulama, artistik veya zorluk puanlarını en az “İyi” performans puan aralıklarına yükseltmesinin etkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Bu sporcunun ilk yarışmada 5. sırada yer alırken puan artışları sonrasında ikinci yarışmada 2. sıraya, üçüncü yarışmada 1. sıraya yükseldiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre sporcunun performans düzeyinin sıralama puanlarına göre daha yüksek olduğu görülse de tablo 4’teki sonuçlara göre sporcunun performansı hakkında daha farklı açılardan yorumlamalarda da bulunulabilmektedir.

Dünya sıralamasında 2. sırada yer alan sporcunun katıldığı üç yarışmada eleme ve final yarışmalarında elde ettiği puanlara göre t-puanı performans aralıkları değerlendirildiğinde ise, uygulama, artistik, zorluk ve sonuç puanlarının “Ortalama Altı”, “Ortalama”, “Ortalama Üstü” ve “İyi” performans puan aralıklarında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda antrenörler sporcunun hangi özelliklerini geliştirmesi gerektiği yönünde ayrıntılı bilgilere sahip olabileceklerdir. Bu sporcunun performansına ait tablo 4’teki veriler değerlendirildiğinde tüm değerlendirme ölçütlerinde “Ortalama Üstü” performans puan aralıklarında olduğu görülmektedir ve sıralamadaki yerinin riskli bölgede olduğu dikkat çekmektedir. Çünkü 9. sırada yer alan sporcunun da aynı performans puan aralıklarına sahip olduğu dikkate alınırsa bu sıralamada yer alan sporculardan hangisinin final yarışmasında yer alacağı belirlenmesinde kritik durumlar söz konusu olabilmektedir. Hatta 10. sırada yer alan sporcuda için de aynı durum söz konusu olabilmektedir. Bu sporcunun artistik puanlamadan aldığı “Ortalama” performans aralığı puanının iyileştirilmesi (en az “Ortalama Üstü” performans puan aralığına yükselmesi) sonucunda final yarışmasına katılmasının mümkün olacağı söylenebilir.

Sonuç olarak dünyanın en iyi sporcularının norm verilerinin derlenmesi ve sonucu belirleyen artistik, uygulama ve zorluk

norm değerleri arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması aerobik cimnastikçilerin uluslararası müsabakalardaki sıralamaları ve sporcuların nitelik düzeylerinin belirlenmesinde önemli bir durum saptaması olarak görülmelidir. Ayrıca normatif veriler ve veriler arasındaki ilişkilerin incelenmesi, araştırmacılar, antrenörler ve sporcular için performans gelişimine yönelik ayrıntılı değerlendirmeler yapılabilmesi açısından yol gösterici olacağı öngörülmektedir.

Kaynaklar

1. FIG-Fédération Internationale de Gymnastique. 2022-2024 Code of Points Aerobic Gymnastics. <https://www.gymnastics.sport/site/rules/#4;2024>.
2. Tibenská M, Medeková H. Z"-Scores of anthropometric and motor parameters of girls in aerobic gymnastics. Acta Facultatis Pharmaceuticae Universitatis Comenianae. 2014; 61:55-58. 10.2478/afpuc-2014-0008.
3. Aura B, Constanta U, Mariana M. Corelative aspects regarding the functional exertion and the technical difficulty elements in high performance aerobic gymnastics. Ovidius University Annals, Series Physical Education & Sport/Science, Movement & Health. 2012;12(2):120-126.
4. Čović N, Čaušević D, Alexe CI, et al. Relations between specific athleticism and morphology in young basketball players. Frontiers in Sports and Active Living. 2023;5.
5. Gerling S, Pollinger T, Michel H, Dechant MJ, Melter M, Krutsch W. Z-score values of left ventricular dimensions in adolescent elite male soccer players. European Journal of Pediatrics. 2021;180: 299-302.
6. MacKay ID, Markusen JW, Sommers PM. Who Was z-Best Olympian in 2008 and 2012? Journal of Student Research. 2014;3(1):1-12.
7. McMahon J, Ripley N, Comfort P. Force Plate-Derived Countermovement Jump Normative Data and Benchmarks for Professional Rugby League Players. Sensors. 2022;22;8669. 10.3390/s22228669.
8. Marina M, Jemni M, Rodríguez F. Jumping performance profile of male and female gymnasts. J Sports Med Phys Fitness. 2013;53(4);378-86.
9. Philipp NM, Crawford DA, Fry AC. A total score of athleticisms to estimate the amount of variance explained in on-field performance within collegiate American football players. International Journal of Strength and Conditioning. 2022;2(1).
10. Souza-Lima JD, Zamora JL, Yáñez-Sepúlveda R, Matsudo VKR, Mahecha-Matsudo S. Detecting sporting talents with z-strategy-cross sectional study. Revista Brasileira de Medicina do Esporte. 2020;26;147-152.
11. Compton H, Delaney J, Duthie G, Dascombe B. Developing Athlete Monitoring Systems in Team Sports: Data Analysis and Visualization. International Journal of Sports Physiology and Performance. 2019;10;1123/ijsp.2018-0169.
12. Sak R, Şahin Sak İT, Öneren Şendil Ç, Nas E. Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi. 2021;4(1);227-250. <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>
13. Alpar R. Spor Bilimlerinde Uygulamalı İstatistik. 3. Basım. Nobel yayın dağıtım; 2006. sf.90.
14. FIG-Fédération Internationale de Gymnastique. Results <https://www.gymnastics.sport/site/events/searchresults.php#filter; 2024>.

EXTENDED ABSTRACT

In the study, the document analysis method, also known as documentary scanning, was used as a secondary data collection technique. Document analysis is the collection, systematic examination, and evaluation of official or private records. In short, the collection and examination of various writings, documents, works or remains written, prepared, or created by other people or institutions about the subject of research is considered document analysis (12).

One alternative method of identifying changes in data is to use standardized scores such as z-scores and t-scores. It transforms the raw data into a new score with a mean of 0 and a standard deviation of 1. These new scores are called z values or standard values. T scores can be defined as a set of scores with a mean of 50 and a standard deviation of 10. T scores mostly range between 20 and 80 (13).

In this study, to evaluate the place of the athletes competing in the aerobic gymnastics' individual men category in the world rankings more clearly and understandably and to create norm values regarding the qualifications of the

Etik Metni: Bu makalede araştırma sürecinde, dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir.

Çıkar Çatışması: Bu çalışmada yazarlar arasında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Bu çalışmada bütün yazarların katkı oranları eşittir.

athletes, the difficulty, execution, artistic and final scores they obtained because of their performance in the competition were standardized and converted into z-scores and t-scores. It is aimed to determine t-score performance ranges by transforming.

For this purpose, in the study, the artistic, execution, difficulty and final scores received in the qualifying competitions of a total of 45 athletes competing in the individual men category and participating in three competitions evaluated in determining the world ranking in Aerobic Gymnastics were evaluated.

The scores obtained by the athletes in the competitions were converted into z-scores and extreme values were determined. Descriptive statistical procedures were applied by removing data with extreme values and negatively affecting the normal distribution, and the obtained z-scores were converted into t-scores with the formula $(zx10) + 50$. Then, t-score performance ranges were created and qualitative explanations ranging from extremely poor to excellent (<20 (extremely poor), $\geq 20 - \leq 30$ (very poor), $>30 - \leq 40$ (poor), $>40 - \leq 45$ (below average), $>45 - \leq 55$

(average), $>55\text{--}\leq 60$ (above average), $>60\text{--}\leq 70$ (good), $>70\text{--}\leq 80$ (very good) and >80 (excellent)). Norms have been established. The qualitative descriptions identified are given in table 2.

As a result, compiling the norm data of the world's best athletes and comparing the relationships between the artistic, execution and difficulty norm values that determine the

result should be seen as an important determination in determining the rankings of aerobic gymnasts in international competitions and the qualification levels of the athletes. In addition, it is anticipated that examining the normative data and the relationships between the data will be guiding for researchers, coaches, and athletes in making detailed evaluations regarding performance development.

Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Teknoloji Bağımlılıkları ile Spora Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Investigation of the Relationship Between the Technology Addictions and the Level of Commitment to Sports Sciences Faculty Students

Tolga ESKİ¹, *Berk Hakan YILMAZ²

¹ Kastamonu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Kastamonu, TÜRKİYE / teski@kastamonu.edu.tr / 0000-0002-2905-5457

² Kastamonu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Kastamonu, TÜRKİYE / bhyilmaz@kastamonu.edu.tr / 0000-0001-6688-648X

* Corresponding author

NOT: Bu çalışma 20. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde sunulan özet bildiriden hazırlanmıştır.

Özet: Araştırmanın amacı, spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin, teknoloji bağımlılıkları ile spora bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma kapsamında ilişkisel tarama modelinden faydalanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu kolayda örnekleme yöntemi ile seçilen 302 (131 kadın, 171 erkek) katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği (TBÖ)" (Sosyal Ağ, Anlık Mesajlaşma, Çevrimiçi Oyun ve Web Siteleri alt boyutları), "Spora Bağlılık Ölçeği (SBÖ)" (Zinde Olma, Adanma ve İçselleştirme alt boyutları) ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilmiş olan veriler; bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson Korelasyon analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde; spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin teknoloji bağımlılığı ölçeği ortalama puanlarının cinsiyet değişkenine göre çevrimiçi oyun alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür ($t = -5.954$; $p < .05$). Sınıf düzeyi değişkeninde ise anlamlı düzeyde farklılık tespit edilememiştir ($p > .05$). Katılımcıların Spora Bağlılık Ölçeği ortalama puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ($p > .05$), sınıf düzeyi değişkenine göre ise birinci sınıfta yer alan katılımcıların lehine anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p < .05$). Araştırmanın ana problemine ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde ise Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği alt boyutları ile Spora Bağlılık Ölçeği alt boyutları arasında anlamlı düzeyde ilişki tespit edilmiştir ($p < .05$). Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği alt boyutu sosyal ağ ile Spora Bağlılık Ölçeği alt boyutları; zinde olma, adanma ve içselleştirme alt boyutları arasında negatif yönde düşük düzeyde, sosyal ağ alt boyutu ile zinde olma alt boyutu arasında negatif yönde düşük düzeyde, web siteleri alt boyutu ile ise adanma ve içselleştirme alt boyutu arasında negatif yönde ve içselleştirme alt boyutu arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($p < .05$). Sonuç olarak, spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin teknoloji bağımlılıkları ile spora bağlılık düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji bağımlılığı, spora bağlılık, spor, spor bilimleri.

Abstract: The aim of the study is to examine the relationship between technology addiction and sports commitment levels of students studying at the faculty of sports sciences. Relational screening model was used within the scope of the research. The sample group of the study consists of 302 (131 female, 171 male) participants selected by convenience sampling method. In the research, "Technology Addiction Scale" (Sub-dimensions; Social Network Addiction, Instant Messaging Addiction, Online Gaming Addiction, Web Site Addiction), "Sport Engagement Scale" (Sub-dimensions; Vigor, Dedication and Absorption) and "Personal Information Form" were used as data collection tools. The data obtained within the scope of the research; Independent groups were analyzed using t-test, one-way variance (ANOVA) and Pearson Correlation Analysis. When the research findings are examined; It was seen that the mean scores of the technology addiction scale of the students of the faculty of sports sciences differed significantly in the online game sub-dimension according to the gender variable ($p < .05$). No significant difference was found in the grade level variable ($p > .05$). It was determined that the mean scores of the participants' sports commitment scale did not show a significant difference according to the gender variable ($p > .05$), but according to the class level variable, it differed significantly in favor of the first class participants ($p < .05$). When the results of the analysis regarding the main problem of the research were examined, a significant relationship was found between the sub-dimensions of the technology addiction scale and the sub-dimensions of the scale of commitment to sports ($p < .05$). Technology addiction scale sub-dimension, social network and sports commitment scale sub-dimensions; A low level of negative correlation was found between the sub-dimensions of vitality, dedication and internalization, a low negative correlation between the social network sub-dimension and the sub-dimension of vitality, and a negative and low-level significant relationship between the websites sub-dimension and the sub-dimension of dedication and internalization. ($p < .05$). As a result, it has been determined that there is a significant relationship between the technology addiction of the students of the faculty of sports sciences and their level of commitment to sports.

Keywords: Technology addiction, sports commitment, sports, sports sciences.

Received: 08.02.2024 / Accepted: 07.07.2024 / Published: 30.07.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1433849>

Citation: Eski T., & Yılmaz, B.H. (2024). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Teknoloji Bağımlılıkları ile Spora Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS), 13 (3), 269-276.

GİRİŞ

Günümüzde teknoloji denildiğinde akla internete bağlı olarak çalışan elektronik ve dijital cihazlar gelmektedir. Günlük hayatımızın ayrılmaz bir parçası olan telefon, tablet, televizyon ve bilgisayar vb. cihazlar bunlardan sadece bazılarıdır. Cihazların ve içlerinde bulunan uygulama ve yazılımların (sosyal medya, oyun, dizi, müzik, iletişim, harita, banka vb.) hayatımıza getirmiş olduğu kolaylıklar daha da sık kullanmamızın en temel sebebi olduğu düşünülmektedir.

Teknoloji, insanlık tarihinin başlangıcından günümüze dek gelişim göstermekte ve günden güne insan hayatını kolaylaştırmaktadır (1). Ateşin bulunması, balta yapımı, tekerleğin icadı, araba ve gemilerin yapılması, telgraf, televizyon ve binlercesi insanın varoluşundan günümüze kadar teknolojik gelişmeler olarak sayılabilen örneklerdir. Bu bakış açısıyla da teknoloji, insan hayatını kolaylaştırarak hayat standartlarını ve kalitesini iyileştiren, zamanını verimli kullanmasını sağlayan, yaşamını devam ettirebilmesi için olanaklar veren bütün olarak tanımlanabilmektedir. İletişim

aracı olarak telefondan, neredeyse her sektörde kullanılan internete, sanayi sektöründe kullanılan yapay zekâlı robotlara kadar günlük işleri kolaylaştıran teknoloji sanayi, bankacılık, turizm, eğitim gibi hayatın tam anlamıyla her noktasına temas eden geniş bir yelpazede insanların ihtiyaçlarına yanıt verebilmektedir (2). Teknolojide yaşanan hızlı gelişimler günlük yaşamın pek çok alanında kolaylık sağlarken, farklı amaçla kullanılması bakımından da insan yaşamının vazgeçilmez bir parçası haline geldiği düşünülmektedir (3,4).

Teknolojinin bireylere sunduğu kolaylıklar gün geçtikçe artarak günlük hayata yerleşmiş bulunmaktadır. Ortaya çıkan aşırı kullanım neticesinde de teknolojiye karşı bağımlılık yapıcı davranışlar gözlenmeye başlamış bulunmaktadır (5,6). Bu durum her yaşta bireyleri sosyal, zihinsel, duygusal yönden olumsuz etkilerken özellikle de teknolojinin içine doğmuş ve teknolojiyi hayatlarının bir parçası haline getiren günümüz gençlerini daha da fazla

etkilemekte, bireylerin sosyal yaşamları, öğrencilik ve iş hayatları da bu durumdan olumsuz etkilenmektedir (7-9).

Günlük hayatta teknolojik tüm gelişmelere olan bağıllık ve kullanım sıklığının bu denli artması “teknoloji bağıllığı” kavramını akıllara getirmektedir. Bir konu, olay, nesne ya da bir araca günlük yaşamını etkileyecek, zarar görecektir boyutta, ilişki ve iletişime tesiri dokunacak biçimde, sürekli doz artırmak zorunda kalarak bağıllılık yapıcı madde/davranışa gereğinden fazla zaman ayrılması bağıllılık olarak değerlendirilmektedir (10). Bir diğer ifade ile bağıllılık, bireyin kullandığı teknolojik araçlar üzerinde kontrolü kaybetmesi ve bu araçlar ile ölçsüz bir etkileşim kurması sonucunda zarar görmesi durumu olarak da nitelendirilmektedir (11).

İnternete erişimin kolaylaşması ve teknolojinin bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkan yeni bağıllılık türleri toplumu endişelendirmekte, bu bağlamda akademik çalışmalara ve farklı araştırmalara konu olmaktadır (12,13). Nitekim teknoloji bağıllığının özellikle teknolojinin içine doğan, yeni teknolojileri hayatının bir parçası haline getiren gençleri daha da fazla etkilediği göz önünde bulundurulduğunda bu bağıllıkların önlenmesi noktasında yapılacak araştırmalara bir hayli ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Ancak teknoloji bağıllığı hem ruhsal hem de bedensel sorunları beraberinde getirebilmektedir. En temel problemlerin başında inaktivite ve hareketsiz yaşam kültürü gelmekte, beraberinde ise başta obezite olmak üzere, kas ve iskelet sistemi bozuklukları, kalp damar hastalıkları, ortopedi hastalıkları, diyabet, uyku problemleri gibi farklı rahatsızlıkları ortaya çıkarabilmektedir (14,15).

Hareketsizliğin önlenmesi için gerekli en önemli sosyal faaliyetlerin başında ise spor gelmektedir (9). Spor, bireylerin sosyal, bilişsel, duyuşsal ve fiziksel olarak tüm yönlerine hizmet etmektedir (16). Buna karşın ne yazık ki spor bugün genç nüfusun hareket imkânlarının şehir yaşamında azalmasının yanında teknoloji araçlarını daha uzun süre kullanabilme motivasyonu ile de her geçen gün hayatlarından çıkardıkları ya da azalttıkları bir noktaya gelmiştir (17). İşte tam da bu noktada spora bağıllık kavramı öne çıkmaktadır. Nitekim bağıllık tüm aktivitelerin merkezindedir ve spora katılım noktasında da olumlu etkiler ortaya çıkarabileceği göz önünde bulundurulmalıdır (18).

Spora bağıllık kavramı; ilgi duyulan spor branşına yönelik arzu, heyecan, inanç ve hazzı barındıran süreklilik ve tutarlılık olarak tanımlanmakta olup (19), özellikle yetenekli sporcuların spora devamlılık sağlaması hem sağlık hem de teknoloji bağıllığından uzaklaşp serbest zamanı verimli değerlendirebilmek açısından oldukça önemlidir (20). Bağıllık kavramı, kavramsal açıdan incelendiğinde

tükenmişlik kavramının tam tersi olarak da ifade edilmektedir (19). Spora bağıllık kavramı, üst düzey performans sergilemeyi ifade eden zindelik, gerçekleştirilen spora anlam yükleme ve gurur duymayı ifade eden adanmışlık ve sporu özümsemeyi ifade eden içselleştirme değerlerinden oluşmaktadır (21). Bununla birlikte bağıllık, sporunun önemli olarak düşündüğü hedeflere ulaşabilmesi için zamanını ve çabasını harcama arzusu olarak da tanımlanmaktadır (19). Spora bağıllık ve beraberinde gelen spora katılım, bireyin teknoloji kullanımına ayırdığı vakitte almış olduğu haz ve heyecana benzer şekilde keyif verici olabilmekte (22) ve bu durum ise teknoloji bağıllığı ile spora bağıllık arasında bir ilişkinin olup olmadığı sorusunu akıllara getirmektedir.

Literatürde konu üzerine gerçekleştirilen araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Özellikle son yıllarda genç nüfusun teknolojiye olan bağıllığının arttığı düşünüldüğünde spor kavramının önemi bir kez daha anlaşılmaktadır. Bu bağlamda gerçekleştirilecek olan araştırma ile birlikte literatüre destek sağlanacağı düşünülmektedir. Teknoloji bağıllığı ile spora bağıllık arasındaki ilişkiyi inceleyen bu araştırmanın toplumsal sağlık ve refah kavramları bakımından da önemli olduğu düşünülmektedir. Gerçekleştirilen bu araştırmanın yeni araştırmalar için de yön gösterici bir araştırma olması beklenmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Gerçekleştirilen bu araştırmada “ilişkisel tarama modeli” kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli “iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri” olarak tanımlanmıştır (23). Araştırmaya dahil olan katılımcıların teknoloji bağıllıkları ile spora bağıllıkları arasındaki ilişki istatistiksel yöntemler aracılığı ile belirlenmiştir.

Araştırmanın Amacı: Gerçekleştirilen araştırmanın amacı spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin teknoloji bağıllıkları ile spora bağıllık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Araştırma Grubu: Araştırma evrenini 2022-2023 eğitim-öğretim döneminde Kastamonu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi’nde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise evren içerisinden kolayda örnekleme yöntemi ile seçilen 131’i kadın, 171’i erkek olmak üzere 302 spor bilimleri öğrencisi oluşturmaktadır. Tercih edilen kolayda örnekleme yöntemi “hızlı ve ucuz yoldan veri elde etmenin en kestirme yolu” olarak görülmektedir (24).

Tablo 1. Araştırma grubunu betimleyici tablolar

Değişkenler	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Kadın	131	43.4
	Erkek	171	56.6
Sınıf	1	51	16.9
	2	101	33.4
	3	60	19.9
	4	90	29.8
Bölüm	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	117	38.7
	Antrenörlük Eğitimi	66	21.9
	Spor Yöneticiliği	119	39.4

Tablo 1'e göre araştırmaya katılım gösteren bireylerin 131'inin (%43.4) kadın, 171'inin (%56.6) erkek olduğu; 51'inin (%16.9) 1. Sınıf, 101'inin (%33.4) 2. Sınıf, 60'ının (%19.9) 3. Sınıf ve 90'ının (%29.8) 4. Sınıf olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılım gösteren bireylerin 117'si (%38.7) beden eğitimi ve spor öğretmenliği, 66'sı (%21.9) antrenörlük eğitimi, 119'u ise (%39.4) spor yöneticiliği bölümünde öğrenim görmektedir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcılar hakkında detaylı bilgiye (cinsiyet, sınıf, bölüm) ulaşmak için araştırmacılar tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" katılımcılara iletilmiştir.

Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği (TBÖ): Araştırmada kullanılan ölçek Aydın (25) tarafından geliştirilmiş olup 24 madde ve 4 alt boyuttan (sosyal ağ bağımlılığı, anlık mesajlaşma bağımlılığı, çevrimiçi oyun bağımlılığı ve web siteleri bağımlılığı) oluşmaktadır. Ölçeğe ilişkin yanıt anahtarı "hiçbir zaman, nadiren, orta sıklıkta, çok sık ve her zaman" şeklinde oluşturulmuştur. Aydın (25) tarafından yapılan güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach Alpha değerleri .78 ile .89 aralığında hesaplanmıştır. Mevcut araştırma için ise bu değerlerin .77 ile .88 aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Spora Bağlılık Ölçeği (SBÖ): Spora Bağlılık Ölçeği Guillén ve Martínez-Alvarado (21) tarafından spor ortamına uyarlanarak geliştirilmiş, Sırgancı, Araç Ilgar ve Cihan (26) tarafından ise Türkçe geçerlik ve güvenilirliği

yapılmıştır. Ölçek 3 alt boyuttan (zinde olma, adanma ve içselleştirme) ve 5'li likert şeklinde hazırlanmış 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğe ilişkin Cronbach Alpha değerlerinin .79 ile .82 aralığında olduğu hesaplanmıştır. Mevcut araştırma için ise bu değerlerin .79 ile .81 aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması: Araştırma kapsamında Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 03.10.2022 tarih ve 10/15 sayılı kararı ile araştırmanın gerçekleştirilmesine yönelik gerekli izinler alınmıştır. Araştırma soruları katılımcılara "Google Formlar" aracılığı ile çevrimiçi olarak aktarılmıştır. Gönüllü olarak katılmayı kabul eden spor bilimleri öğrencilerinden araştırma verileri elde edilmiştir.

Verilerin Analizi: Araştırma kapsamında Google Formlar aracılığı ile elde edilen veriler Excel aracılığı ile kodlanıp SPSS paket programına aktarılmıştır. Normallik analizi yapılarak verilerin çarpıklık (Skewness) ile basıklık (Kurtosis) değerleri incelenmiştir. Yapılan istatistiklere göre $-2 < \dots < +2$ aralığında olduğu tespit edilen değerlerin normal dağılıma uygun olduğu anlaşılmıştır (27). Bu bağlamda veriler; betimsel istatistik, bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson korelasyon analizleri kullanılarak çözümlenmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma bulgularına yönelik cinsiyet değişkenine yönelik t testi sonuçları, tek yönlü varyans analizi sonuçları ve korelasyon analizi sonuçları tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 2. Araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre t-testi sonuçları

Ölçekler	Alt Boyut	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
TBÖ	Sosyal Ağ	Kadın	131	2,39	,820	300	-6,25	.532
		Erkek	171	2,45	,899			
	Anlık Mesajlaşma	Kadın	131	2,23	,794	300	-1,742	.083
		Erkek	171	2,41	,942			
	Çevrimiçi Oyun	Kadın	131	1,74	,932	300	-5,954	.000*
		Erkek	171	2,43	1,049			
Web Siteleri	Kadın	131	2,09	,949	300	-1,420	.156	
	Erkek	171	2,25	,960				
Toplam	Kadın	131	2,11	,699	300	-3,141	.002*	
	Erkek	171	2,38	,781				
SBÖ	Zinde Olma	Kadın	131	3,6763	.73650	300	-1,767	.078
		Erkek	171	3,8281	.74212			
	Adanma	Kadın	131	4,0916	.71608	300	-5,530	.597
		Erkek	171	4,1380	.78284			
	İçselleştirme	Kadın	131	3,9481	.76403	300	-0,071	.944
		Erkek	171	3,9544	.76667			
Toplam	Kadın	131	58,5802	9,82771	300	-8,68	.386	
	Erkek	171	59,6023	10,38125				

* $p < .05$

Tablo 2 incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre çevrimiçi oyun alt boyutu ortalama puanları ($t = -5.954$; $p < .05$) ve Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği toplam puanları ($t = -3.141$; $p < .05$) arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Erkeklerin ortalama puanlarının çevrimiçi oyun alt boyutunda (Ort. = 2.43) kadınlardan (Ort. = 1.74) daha yüksek olduğu,

teknoloji bağımlılığı ölçeğinde de yine erkeklerin ortalama puanlarının (Ort. = 2.38) kadınların ortalama puanlarından (Ort. = 2.11) daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p < .05$). Spora Bağlılık Ölçeği toplam puanları ve alt boyutlarında ise cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Tablo 3. Araştırma grubunun sınıf düzeyi değişkenine göre ANOVA sonuçları

Ölçekler	Alt Boyut	Sınıf	n	$\bar{X}$	SS	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
TBÖ	Sosyal Ağ	1	51	2.24	.779	Gruplar Arası	2.932	3	.977	1.311	.271	
		2	101	2.40	.832	Gruplar İçi	222.160	298	.746			
		3	60	2.55	.883							
		4	90	2.46	.928							
	Anlık Mesajlaşma	1	51	2.06	.786	Gruplar Arası	6.093	3	2.031	2.641	.050	
		2	101	2.30	.875	Gruplar İçi	229.156	298	.769			
		3	60	2.48	1.004							
		4	90	2.43	.836							
	Çevrimiçi Oyun	1	51	1.92	1.034	Gruplar Arası	4.552	3	1.517	1.367	.253	
		2	101	2.07	1.018	Gruplar İçi	330.831	298	1.110			
		3	60	2.23	1.127							
		4	90	2.25	1.054							
	Web Siteleri	1	51	2.02	.866	Gruplar Arası	1.730	3	.577	.627	.598	
		2	101	2.18	.957	Gruplar İçi	274.091	298	.920			
		3	60	2.19	.990							
		4	90	2.25	.990							
Toplam	1	51	2.06	.668	Gruplar Arası	3.429	3	1.143	2.010	.113		
	2	101	2.24	.743	Gruplar İçi	169.482	298	.569				
	3	60	2.36	.802								
	4	90	2.35	.778								
SBÖ	Zinde Olma	1	51	4	.664	Gruplar Arası	4.989	3	1.663	3.081	.028*	1>3, 4
		2	101	3.79	.776	Gruplar İçi	160.861	298	.540			
		3	60	3.71	.702							
		4	90	3.62	.746							
	Adanma	1	51	4.33	.575	Gruplar Arası	5.522	3	1.841	3.315	.020*	1>3, 4
		2	101	4.20	.828	Gruplar İçi	165.481	298	.555			
		3	60	4.03	.670							
		4	90	3.96	.778							
	İçselleştirme	1	51	4.07	.653	Gruplar Arası	2.027	3	.676	1.159	.326	
		2	101	4.01	.834	Gruplar İçi	173.787	298	.583			
		3	60	3.90	.627							
		4	90	3.85	.819							
	Toplam	1	51	4.13	.542	Gruplar Arası	881.441	3	293.814	2.911	.035*	1>4
		2	101	4	.735	Gruplar İçi	30072.930	298	100.916			
		3	60	3.88	.593							
		4	90	3.81	.705							

*p< .05

Tablo 3 incelendiğinde sınıf değişkenine yönelik gerçekleştirilmiş olan ANOVA analizi Tukey Testi sonuçlarına göre TBÖ'de gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır ($p > .05$). Ancak sınıf değişkenine yönelik gerçekleştirilmiş olan ANOVA sonuçlarına göre spora bağlılık ölçeği ($F=2.911$; $p < .05$),

zinde olma ($F=3.081$; $p < .05$) ve adanma ($F=3.315$; $p < .05$) alt boyutlarında gruplar arası istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre 1. Sınıf katılımcılarının (Ort. = 4.13) 3. Sınıf (Ort. = 3.88) ve 4. Sınıf (Ort. = 3.81) katılımcılarına göre ortalama puanlarının daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir ($p < .05$).

Tablo 4. Teknoloji bağımlılığı ölçeği ile spora bağlılık ölçeği korelasyon analizi sonuçları

	Sosyal Ağ	Anlık Mesajlaşma	Çevrimiçi Oyun	Web Siteleri
Zinde Olma	r	-.176	-.136	.083
	p	.002*	.018*	.149
Adanma	r	-.192	-.108	.039
	p	.001*	.061	.503
İçselleştirme	r	-.183	-.052	.061
	p	.001*	.365	.293

*p< .05

Tablo 4 incelendiğinde yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre teknoloji bağımlılığı ölçeği ile spora bağlılık ölçeği alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Zinde olma alt boyutu ile sosyal ağ ($r=-.176$; $p < .05$) ve anlık mesajlaşma ($r=-.136$; $p < .05$) alt boyutlarında negatif yönde düşük düzeyde, adanma

alt boyutu ile sosyal ağ ($r=-.192$; $p < .05$) ve web siteleri ($r=-.114$; $p < .05$) alt boyutları arasında negatif yönde düşük düzeyde, içselleştirme alt boyutu ile ise sosyal ağ ($r=-.183$; $p < .05$) ve web siteleri ($r=-.120$; $p < .05$) alt boyutları arasında negatif yönde düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada yer alan katılımcıların teknoloji bağımlılığı ölçeği ortalama puanlarının cinsiyet değişkenine göre çevrimiçi oyun alt boyutunda anlamlı derecede farklılık gösterdiği, erkek katılımcıların ortalama puanlarının

kadımlara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Teknoloji bağımlılığı ölçeği diğer alt boyutlarında ise cinsiyet değişkenine yönelik bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu durum erkeklerin video oyunlarında

kadınlara göre daha fazla bağımlı olma eğiliminde olma durumları ile yorumlanabilir (28). Hoef, Watson, Kesler, Bettinger ve Reiss (29), yapmış oldukları araştırmada erkeklerin kadınlara göre video oyun sırasında bağımlılık ile ilgili daha fazla aktivasyon sergilediklerini belirtmişlerdir. Buradan yola çıkarak erkeklerin çevrimiçi oyun alt boyutunda elde ettikleri ortalama puanlarının daha yüksek olması ve anlamlı bir farklılığın oluşması muhtemel bir sonuç olarak görülmektedir. Literatür incelendiğinde araştırma sonuçlarımız ile benzerlik gösteren farklı çalışmaların da yer aldığı görülmektedir (25,30–33). Fakat bununla birlikte literatür incelendiğinde çevrimiçi oyun alt boyutunda kadınların ortalama puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiş araştırmalarında yer aldığı görülmektedir (34). Bununla birlikte bazı araştırmalarda ise teknoloji bağımlılığı ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların tespit edilmediği görülmektedir (35,36). Katılımcı grupların ilgi, ihtiyaç ve istekleri, teknolojiye erişimin kolaylığı, bunun yanı sıra teknolojinin evrenselleşmesi bu durumlar üzerinde etkili rol oynuyor olabilir.

Katılımcıların teknoloji bağımlılığı ölçeği ortalama puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre alt boyutlarda anlamlı derecede farklılık göstermediği, katılımcıların sınıf düzeyinin teknoloji bağımlılıklarını belirlemede etkin bir rolünün olmadığı araştırma sonuçlarından yola çıkarak söylenebilmektedir. Nitekim literatür incelendiğinde araştırma sonuçları ile benzerlik gösteren çalışmaların yer aldığı görülmektedir (25,30,32,33,36). Fakat bununla birlikte literatürde teknoloji bağımlılığı ile sınıf düzeyi değişkeni arasında anlamlı derecede farklılıkların olduğu çalışmalara da rastlanılmıştır (31,34).

Katılımcıların spora bağlılık ölçeği alt boyutu ortalama puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı derecede farklılık göstermediği sonucu elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen bu durumu sporun evrensel olması ve araştırmaya dahil olan katılımcıların spor kültürü ile yetiştikleri varsayıldığında bu sonucun ortaya çıkması olası bir sonuçtur. Ek olarak araştırmaya katılan bireylerin aynı ortamda eğitim görmeleri de spora olan bağlılık düzeylerinin farklılaşmaması noktasında bir rol oynadığı düşünülmektedir. Spora bağlılık içsel ve motivasyonel bir süreç olması bakımından cinsiyet değişkeninin bağlılık üzerinde doğrudan bir rol oynaması beklenmemektedir. Literatür incelendiğinde mevcut araştırma sonuçları ile benzerlik gösteren, spora bağlılık ile cinsiyet değişkeni arasında farklılık tespit edilemeyen, mevcut araştırma sonuçlarını destekler nitelikte çalışmaların yer aldığı gözlemlenmektedir (37–41). Fakat bununla birlikte literatürde tespit edilen bazı araştırmalar ise mevcut araştırma sonuçlarından farklılık göstermekte ve cinsiyet değişkeni ile spora bağlılık arasında anlamlı düzeyde farklılık tespit edildiğini ortaya koymaktadır (42–44).

Katılımcıların spora bağlılık ölçeği alt boyutu ortalama puanlarının sınıf düzeyi değişkenine göre zinde olma ve adanma alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Her iki alt boyutta da birinci sınıftaki katılımcıların üç ve dördüncü sınıftakilere göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Spora bağlılık ölçeği ortalama puanları incelendiğinde birinci sınıfların ortalama puanlarının dördüncü sınıflara göre daha yüksek

olduğu, sınıf düzeyi arttıkça spora olan bağlılığın azaldığı sonucu elde edilmiştir. Bu durum statü ve kariyer elde edebilmek için mesleki hazırlık sürecine ayrılan zamanın ve sorumlulukların artması, yaşa bağlı olarak ilgi alanlarının değişmesi ile açıklanabilir (45). Spor lisesi öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada da sınıf düzeyi arttıkça değişiklik arayışlarının arttığı gözlenmiştir (46). Benzer durum üniversite öğrencileri için de geçerli olabilir. Literatür incelendiğinde eğitim düzeyi ile spora bağlılık arasında anlamlı düzeyde ilişkilerin tespit edilen çalışmalara rastlanmıştır (47–49). Bu durum göz önünde bulundurulduğunda bireylerin sınıf düzeylerinin artması ile birlikte spora olan bağlılıklarının azalması potansiyel bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın ana problemine ilişkin elde edilen analiz sonuçlarına göre, katılımcıların teknoloji bağımlılığı alt boyutlarından elde ettikleri puanlar ile spora bağlılık ölçeği alt boyutlarının ortalama puanları arasında negatif yönde düşük düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Teknoloji bağımlılığının engellenmesinde spor etkinliklerinin önemli bir sosyal araç olduğu bilinmektedir (9). Dolayısıyla spora olan bağlılığın artması ile birlikte teknoloji bağımlılığının azalması beklenmektedir. Spora bağlılık bileşenlerinden biri olan zinde olma; yüksek düzeyde performans gösterebilmelerini ve zorluklar ile karşılaştıklarında bile ellerinden gelen en iyi performansı sergileme durumlarını göstermektedir. Adanmışlık ise bireyin yaptığı işe dahil olması, yaptığı spordan gurur duyması ve ona anlam yüklemesi olarak ifade edilir. İçselleştirme de konsantre olmayı, yaptığı spora kendisini kaptırmasını ve o sporu özümsemesini ifade eder (21). Bireylerin bu duruma ulaşabilmeleri için sürekli spor içerisinde olmaları gerekmektedir. Bağlılığın tüm aktivitelerin merkezinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda bireyin spora olan bağlılığının artması ile birlikte teknoloji bağımlılıklarının azalması olası bir sonuç olarak düşünülmektedir.

Sonuç

Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin teknoloji bağımlılıkları ile spora bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan bu araştırma neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Katılımcıların teknoloji bağımlılık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Erkek katılımcıların kadınlara göre çevrimiçi oyun alt boyutuna daha fazla bağımlılık gösterme eğiliminde oldukları görülmektedir. Araştırmaya katılan erkeklerin kadınlara göre teknolojiye daha bağımlı oldukları görülmektedir. Araştırmada yer alan katılımcıların teknoloji bağımlılık düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılık göstermediği sonucu elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular göre katılımcıların spora olan bağlılıkları cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemektedir. Fakat diğer bir değişken olan sınıf düzeyi değişkenine göre ise katılımcıların spora bağlılıkları birinci sınıfta daha yüksek olduğu görülmektedir. Sınıf düzeyi arttıkça spora olan bağlılığın azaldığı görülmektedir. Araştırmanın problem cümlesine ilişkin ulaşılan sonuç ise teknoloji bağımlılığı ölçeği alt boyutları ile spora bağlılık ölçeği alt boyutları arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda katılımcıların spora olan bağlılıkları arttıkça teknoloji bağımlılıklarının azaldığı söylenebilmektedir.

Öneriler

- Elde edilen sonuçlara göre; erkeklerin dijital oyunlara ilgisinin fazla olmasından dolayı spor bağlamında erkeklerin fiziksel aktivite düzeylerini artırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir. Bu sayede teknoloji ile geçirecekleri zaman da azaltılabilir.
- Sınıf düzeyleri yükseldikçe spora bağlılıklarının azalması spora olan ilgilerinin azaldığına işaret olabilir. Bu durumu ortadan kaldırabilmek için gençler yaş seviyelerine göre ilgilerini çekecek yeni sportif branşlara yönlenebilirler ve hazırlık ve müsabaka süreci daha uzun kapsamlı organizasyonlara katılmaları sağlanabilir.
- Bu araştırma kapsamında spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin teknoloji bağımlılıkları ile spora bağlılıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu

bağlamda teknoloji bağımlılıkları veya spora bağlılık ile farklı parametreler incelenebilir.

- Katılımcıların yaş ve sınıf düzeyleri arasındaki ilişki ve farka bakılmıştır. Bu demografik değişkenlerden farklı olarak gelir durumu, teknolojik ürünlere ayrılan zaman, en çok kullanılan teknolojik alet gibi farklı demografik değişkenlerin incelendiği bir araştırma yapılabilir.
- Farklı bir spor evreni içerisinde bir örneklem grubu ile çalışılabilir.

Etik Metni: Bu makalede araştırma sürecinde, dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. 03.10.2022 tarihli ve 10/15 sayılı Kastamonu Üniversitesi Etik Kurul onayı alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Bu çalışmada yazarlar arasında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Bu çalışmada bütün yazarların katkı oranları eşittir.

Kaynaklar

1. Hergüner G. Tablet Computer literacy levels of the physical education and sports department students. Malaysian Online Journal of Educational Technology. 2016;4(2):58–65.
2. Bayzan Ş. İnternetin bilinçli ve güvenli kullanımı. In: Kalkan M, Kaygusuz C, editors. İnternet bağımlılığı sorunlar ve çözümler. 1st ed. Ankara: Anı Yayıncılık; 2013. p. 259–78.
3. Sigerson L, Li AYL, Cheung MWL, Cheng C. Examining common information technology addictions and their relationships with non-technology-related addictions. Comput Human Behav. 2017 Oct 1;75:520–6.
4. Hazar Z, Hazar M. Çocuklar için dijital oyun bağımlılığı ölçeği. Journal of Human Sciences. 2017 Feb 6;14(1):203–16.
5. Emre İE, Selçuk M, Budak VÖ, Bütün M, Şimşek İ. Eğitim amaçlı sanal gerçeklik uygulamalarında kullanılan cihazların daldırma açısından incelenmesi. Bilişim Teknolojileri Dergisi [Internet]. 2019 Apr 30 [cited 2024 Feb 6];12(2):119–29. Available from: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gazibtd/issue/44915/453381>
6. Kumar S, Manhas A. An analysis of internet, novel technology addiction among adolescents and psychological health effect. J Cardiovasc Dis Res. 2021;12(3):1795–801.
7. O'Brien C. Addiction and dependence in DSM-V. Addiction. 2011 May;106(5):866–7.
8. Tutgun Ünal A, Deniz L. Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığının incelenmesi. Route Educational and Social Science Journal. 2016;3(2):155–81.
9. Gündüzalp C, Yıldız EP. Spor yapan bireylerin teknoloji bağımlılık düzeylerinin demografik özelliklerine göre incelenmesi. EKEV Akademi Dergisi [Internet]. 2020 [cited 2024 Feb 6];24(82):23–43. Available from: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2581868>
10. Aktan E. Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. Erciyes İletişim Dergisi [Internet]. 2018 [cited 2024 Feb 6];5(4):405–21. Available from: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesiletisim/issue/38659/379886>
11. Griffiths M. Technological addictions. Clinical Psychology Forum. 1995 Feb;(76):14–9.
12. Çavuş S, Ayhan B, Tuncer M. Bilgisayar oyunları ve bağımlılık: Üniversite öğrencileri üzerine bir alan araştırması. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi [Internet]. 2016 [cited 2024 Feb 6];(43):265–89. Available from: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ikad/issue/72974/992418>
13. Şahin C, Yağcı M. Sosyal medya bağımlılığı ölçeği - yetişkin formu: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. 2017;18(1):523–38.
14. Göksu ÖC, Harutoğlu H, Yiğit Z. Sedarter kişilere uygulanan 10 haftalık egzersiz programının fiziksel uygunluk ve kan parametrelerine etkisi. İstanbul Üniversitesi Spor Bilim Dergisi [Internet]. 2003 [cited 2024 Feb 6];(3):18–23. Available from: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/101392>
15. Akdur H, Donuk B, Korkmaz A, Polat G, Şahin S. Ev kadınlarının ve çalışan kadınların fiziksel aktive düzeylerinin araştırılması. İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi [Internet]. 2003 [cited 2024 Feb 6];(3):43–6. Available from: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/101396>
16. Yavuz Ü, İlhan EL. Spor Yapmak ve Psikolojik İyi Oluş: Üniversite Öğrencileri Profili. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi [Internet]. 2023 Jan 31 [cited 2024 Feb 6];28(1):1–7. Available from: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2433524>
17. Dinç M. Teknoloji bağımlılığı ve gençlik. Gençlik Araştırmaları Dergisi [Internet]. 2015;3(3):31–65. Available from: <http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
18. Wheatley D, Bickerton C. Subjective well-being and engagement in arts, culture and sport. Journal of Cultural Economics. 2017;41(1):23–45.
19. Lonsdale C, Ken H, Raedeke TD. Athlete engagement: I. A qualitative investigation of relevance and dimensions. Int J Sport Psychol. 2007;38(4):451–70.
20. Sücüllü U. Spora bağlılık ölçeğinin Türkçeye uyarlanması ve geçerlik güvenilirlik çalışması [Yayımlanmamış yüksek lisans

- tezi]. [Denizli]: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2019.
21. Guillén F, Martínez-Alvarado JR. The Sport Engagement Scale: An adaptation of the Utrecht Work Engagement Scale (UWES) for the sports environment. *Universitas Psychologica*. 2014 Mar 27;13(3):975–84.
  22. Ateca-Amestoy V. Leisure and subjective well-being. In: Cameron S, editor. *Handbook on the economics of leisure*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing; 2011. p. 52–76.
  23. Karasar N. *Bilimsel araştırma yöntemleri: Kavramlar, ilkeler ve teknikler*. 32nd ed. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2018.
  24. Karagöz Y. *Spss ve Amos uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2017.
  25. Aydın F. Teknoloji bağımlılığının sınıf ortamında yarattığı sorunlara ilişkin öğrenci görüşleri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. [Ankara]: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2017.
  26. Sırgancı G, Araç İlgar E, Cihan BB. “Spora Bağlılık Ölçeği”nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Gençlik Araştırmaları Dergisi* [Internet]. 2019 [cited 2024 Feb 6];7(17):171–81. Available from: <https://dergipark.org.tr/en/pub/genclikarastirmalari/issue/66474/1040697>
  27. George D, Mallery P. *Spss for windows step by step: A simple guide and reference 10.0 update*. 3rd ed. Allyn and Bacon; 2001.
  28. Griffiths MD, Hunt N. Dependence on Computer Games by Adolescents. *Psychol Rep*. 1998;82(2):475–80.
  29. Hoefl F, Watson CL, Kesler SR, Bettinger KE, Reiss AL. Gender differences in the mesocorticolimbic system during computer game-play. *J Psychiatr Res*. 2008 Mar;42(4):253–8.
  30. Nurullah F. Öğretmen adaylarının teknoloji bağımlılığının, problem çözme ve karar verme becerisi ile ilişkisinin incelenmesi: Kastamonu örneği [Master]. [Kastamonu]: Fen Bilimleri Enstitüsü; 2020.
  31. Koç A. Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin teknoloji bağımlılıkları ile kişilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. [Konya]: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2021.
  32. Birdal E. Üniversite öğrencilerinin e-öğrenme stilleri ile teknoloji bağımlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. [İstanbul]: Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2022.
  33. Karakaş M. Pandemi sürecinde sınıf öğretmenleri adaylarının teknoloji bağımlılığı nedenlerinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. [Elazığ]: Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2022.
  34. Demiral C. Okul öncesi öğretmen adaylarının bağlanma durumlarının teknoloji bağımlılığı ile ilişkisinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. [İstanbul]: Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü; 2022.
  35. Çağın M. Spor bilimleri öğrencilerinde fiziksel aktive düzeyi, uyku kalitesi ve teknoloji bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Sakarya]: Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü; 2021.
  36. Doğan Koç H. Üniversite öğrencilerinin teknoloji bağımlılıklarının akademik erteleme davranışları üzerine etkisi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. [Konya]: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2022.
  37. Siyahtaş A, Tükenmez A, Avcı S, Yalçınkaya B, Çavuşoğlu SB. Bireysel ve takım sporu yapan sporcuların spor bağımlılık düzeylerinin incelenmesi. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*. 2020 Jan 1;6(34):1310–7.
  38. Uluç EA, Akçakoyun F. Bocce sporcularının hedef yönelimlerinin spora bağımlılıkları üzerindeki rolü: Çanakkale ili örneği. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*. 2021 Dec 28;4(3):424–37.
  39. Can E, Kızılet A. Düzenli olarak antrenman yapan bireylerin spor salonlarına yönelik hizmet halitesi algılarının spora bağımlılığa etkisi. *Spor Eğitim Dergisi* [Internet]. 2021 [cited 2024 Feb 6];5(3):87–97. Available from: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/seder/issue/65261/1004630>
  40. Altun B. Takım sporcularının iletişim becerileri ve spora bağımlılık düzeylerinin incelenmesi (Kocaeli ili örneği) [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. [Ardahan]: Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü; 2022.
  41. Akkuş İ. Sporcuların spora olan bağımlılıkları ile sporcu kimliklerinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. [Samsun]: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü; 2022.
  42. Uzgur K, Pekel HA, Aydos L. Rekreatif koşucuların spora bağımlılık düzeylerinin incelenmesi. *Aksaray University Journal Of Sport And Health Researches*. 2021;2(1):62–82.
  43. Ermisket T. Amatör basketbolcularda görev ve ego yönelimleri ile spora bağımlılık düzeylerinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. [Hatay]: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2022.
  44. Çakır R. Türkiye’deki çift kariyerli öğrencilerin spora bağımlılığı [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. [Giresun]: Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2022.
  45. Soyer F, Can Y, Güven H, Hergüner G, Bayansaldız M, Tetik B. Sporculardaki başarı motivasyonu ile takım birlikteliği arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 2010;7(1):225–39.
  46. Saraç S, Kırtepe A. Spor lisesi öğrencilerinin değişiklik arayışları ve rekreatif egzersiz motivasyon düzeylerinin incelenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2023 Oct 30;28(4):291–9.
  47. Uzgur K. Koşu gruplarında rekreatif koşucuların spora bağımlılık düzeylerinin belirlenmesi. [Ankara]: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2020.
  48. Polat A, Kaynak K. Kadın voleybolcuların spora bağımlılıkları ile prososyal ve antisosyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ulusal Kinesyoloji Dergisi* [Internet]. 2022 [cited 2024 Feb 6];3(2):38–47. Available from: <https://www.turkishkinesiology.com/index.php/ukd/article/view/19/41>
  49. Eynur A, Özdilek Ç, Erzeybek MS. Dumlupınar Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin spora bağımlılık düzeylerinin incelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2022;9(3):397–408.

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem

The aim of this study is to examine the relationship between technology addiction and commitment to sports among students of sports science faculties, and to investigate the relationship and differences between various demographic information and these dependent variables.

Research Problems

This study sought answers to the following research problems:

- Is there a significant difference in technology addiction between participants based on gender?
- Is there a significant difference in technology addiction among participants based on their class levels?
- Is there a significant difference in commitment to sports between participants based on gender?
- Is there a significant difference in commitment to sports among participants based on their class levels?
- Is there a significant relationship between participants' levels of technology addiction and commitment to sports?

Literature Review

The increasing reliance and frequency of use of all technological advancements in daily life bring to mind the concept of "technology addiction." Excessive dedication of time to a substance/behavior that significantly affects daily life, causes harm, requires increasing doses, and impacts relationships and communication is considered addiction (10). The ease of access to the internet and the convergence of technology have led to new types of addiction, causing concern in society and becoming the subject of academic studies and various research (12,13). Among the most crucial social activities necessary for preventing sedentary behavior is sports (9). Sports serve individuals in all aspects—social, cognitive, emotional, and physical (16). Commitment to sports and the accompanying participation can be as enjoyable as the pleasure and excitement derived from the use of technology (21), raising the question of whether there is a relationship between technology addiction and commitment to sports.

Methods

In this study, a "relational survey model" was used. The relational survey model is defined as research models aiming to determine the presence and/or degree of co-variation among two or more variables (22). The relationship between the technology addiction and commitment to sports of the participants included in the study was determined through statistical methods. The purpose of the study was to examine the relationship between technology addiction and commitment to sports among students of sports science faculties. The sample group of the study consists of 302 sports science students, including 131 females and 171 males, selected through convenient sampling from the population. Within the research limits, the "Personal Information Form," "Technology Addiction Scale," and "Commitment to Sports Scale," created by the researchers, were used. With the necessary permissions obtained, the research questions were transferred to the participants online via "Google Forms." The data were analyzed using descriptive statistics, independent samples t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and Pearson correlation analyses.

Result and Conclusions

As a result of this research, the following conclusions have been reached:

The levels of technology addiction among participants show a significant difference based on gender. Male participants tend to exhibit higher addiction to online gaming compared to females. It is observed that male participants are more addicted to technology compared to females. The levels of technology addiction among participants do not differ significantly based on their class levels. The commitment to sports among participants does not differ based on gender. However, regarding the variable of class level, it is observed that the commitment to sports is higher among first-year students. As class level increases, the commitment to sports decreases. Regarding the research problem statement, it is found that there is a low-level significant negative correlation between the sub-dimensions of the technology addiction scale and the sub-dimensions of the commitment to sports scale. It can be said that as participants' commitment to sports increases, their technology addiction decreases.

Investigation of Coaches' Attitudes Towards Teaching Students with Disabilities

Antrenörlerin Engelli Öğrencilere Öğretmenlik Yapmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

Abdullah BACI¹, * Zekai ÇAKIR²

¹ Uşak Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Uşak, TÜRKİYE/ abdullahbaci2011@hotmail.com / 0009-0005-6617-2096

² Bayburt Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt, TÜRKİYE / zekaicakir@bayburt.edu.tr / 0000-0002-7719-1031

* Corresponding author

NOT: "This study is derived from the master's thesis titled "Attitudes of Trainers to Teaching Students with Disabilities" conducted by the first author under the supervision of the second author"

Abstract: This study aims to determine the attitudes of the trainers while teaching disabled students. Two hundred eighty-two people randomly selected among the trainers working under the Ministry of Youth and Sports in the Black Sea region participated in the research. The participants are 79 female and 203 male trainers working in the youth sports provincial and district directorates of the youth sports ministry. The descriptive method was used in the research. The descriptive method is a situation determination that indicates the current situation. Only one scale was used as a measurement tool. The scale of teachers' attitudes towards teaching disabled students consists of personal information and 22 items. In addition, the scale consists of four sub-dimensions. Attitudes are evaluated in terms of dimensions and overall attitude totals. Scale dimensions are behavioural purpose, subjective norms, perceived behavioural control, attitudes towards behaviour, and general attitude total. Since the data were normally distributed in the analysis of quantitative data, t-tests and ANOVA tests from parametric tests were used. As a result of the research, when the General Attitude Scale score is examined, it is seen that while the trainers' attitudes towards teaching disabled students are positive, some variables that predict these positive attitudes influence the attitudes, while others are not. Although it is seen that the special norm sub-dimension is effective in the effect of the trainers' attitudes, their general attitudes are positive.

Keywords: Coach, disability, teaching, student.

Özet: Bu çalışmanın amacı antrenörlerin engelli öğrencilere eğitim verirken sergilemiş oldukları tutumları belirlemektir. Araştırmaya Karadeniz bölgesinde çalışan antrenörler arasından rastgele seçilen 282 kişi katılmıştır. Katılımcılar kamuda görev yapan 79 kadın ve 203 erkek antrenörlerdir. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Betimsel yöntem var olan durumu belirten bir durum saptamasıdır. Ölçme aracı olarak yalnızca bir ölçek kullanılmıştır. Öğretmenlerin engelli öğrencilere öğretmeye yönelik tutum ölçeği, kişisel bilgiler ve 22 maddeden oluşmaktadır. Ayrıca ölçek dört alt boyuttan oluşmaktadır. Tutumlar, boyutlar ve genel tutum toplamlarına göre değerlendirilir. Ölçek boyutları davranışsal amaç, öznel normlar, algılanan davranışsal kontrol, davranışa yönelik tutumlar ve genel tutum toplamıdır. Nicel verilerin analizinde veriler normal dağıldığı için, parametrik testlerden t testi ve ANOVA testleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda genel tutum ölçeği puanına bakıldığında antrenörlerin engelli öğrencileri öğretmeye yönelik tutumları olumlu iken bu olumlu tutumları yordayan bazı değişkenler tutumlarında etkili iken bazılarını etkili olduğunu göstermemiştir. Antrenörlerin tutumlarının etkisinde özel norm alt boyutunun etkili olduğu görülmekle birlikte genel tutumları olumludur.

Anahtar Kelimeler: Antrenör, engellilik, öğretim, öğrenci.

Received: 13.07.2024 / Accepted: 14.07.2024 / Published: 30.07.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1501075>

Citation: Bacı, A. & Çakır, Z. (2024). Investigation of Coaches' Attitudes Towards Teaching Students with Disabilities, *The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS)*, 13(3), 277-287.

INTRODUCTION

A coach, in line with the definition of training, is a person who has received specialized education and operates at an amateur or professional level to achieve a specified goal (1). In recent years, the rapid evolution and consumption of knowledge have necessitated that students and athletes acquire the skills to structure knowledge, use it effectively, think creatively, and generate new information in their development processes (2)

Physical education teachers and coaches should be qualified individuals who continuously improve themselves professionally and stay updated on developments in their field. In Turkey, a coach can be defined as a person who, in their specific sports discipline, completes specific qualifications in practical and theoretical training programs at their respective levels and is responsible for training and guiding individual athletes or sports teams following national or international rules and techniques (3).

Coaches play an effective role in preparing athletes physically, tactically, and psychologically, and it is also their responsibility to ensure teams' success on both national and international levels. Therefore, they must closely follow current sports laws, regulations, and techniques and guide athletes. What sets these coaches apart are their training, beliefs, values, and attitudes towards athletes and sports. In the existing system, the level of pre-service education, their values, and their perspective on diversity distinguish quality coaches from others at every level. This can be evaluated as the quality of the pre-service education that guides their attitudes and decisions.

In Turkey, most coaching education programs in undergraduate studies only include a single 3-credit course on physical education and sports for people with disabilities, and 66% of this course is practical. Physical education teachers teach students the fundamentals of sports in schools, encourage their interest in sports, and support them in adopting healthy lifestyle habits. Determining individual athletes' abilities and directing them to the right sports, fostering team spirit in group activities, and emphasizing the value of sports are also important aspects of their responsibilities.

Practical training, known as internship practice, in coaching education programs, is significant in facilitating positive attitudes towards including students with disabilities in physical education classes in inclusive educational environments (4). Studies have shown that basic-level adapted physical education courses supported by practical training during undergraduate education can improve instructor attitudes (5,6).

For coaches to effectively provide instruction to disabled and non-disabled students in inclusive education programs, pre-service education programs need to be redesigned to meet the requirements of inclusive education classrooms. However, there is a lack of existing literature on the factors influencing coaches' ability to provide education in inclusive environments and their attitudes towards teaching disabled students during the pre-service period. Therefore, this study aims to determine the attitudes of coaches towards teaching disabled students during the pre-service period and to

examine, elucidate, and report the factors that influence these attitudes.

Upon reviewing the literature, I noticed that some studies have examined physical education teachers' attitudes towards disabled students. One of these studies showed that young physical education teachers exhibited a more positive attitude towards including disabled students in their classes (7). According to the research, younger physical education teachers may be more willing and open-minded regarding including disabled students in their classes. In another study, it was stated that gender differences did not influence physical education teachers' attitudes towards including disabled students in classes. In other words, the gender of the teachers did not emerge as a significant factor in determining their approaches to including disabled students in their classes. Such studies are essential for educators and educational programs to understand and improve their attitudes and approaches towards disabled students.

This enables disabled students to actively participate in physical education classes, allowing them to fully benefit from physical activity and sports opportunities. Additionally, young physical education teachers' positive and inclusive attitudes can contribute to increasing awareness of individuals with disabilities in society, thereby fostering a more equitable and inclusive educational environment. However, for disabled students to be better included in classes, it is essential for all physical education teachers to learn about their particular needs and appropriate methods and to be equipped with up-to-date knowledge during their training.

The presence of teachers with continuously evolving knowledge and skills in this field is crucial for disabled students to fully realize their potential and enjoy all the advantages of sports (8,9). The attitudes of physical educators towards disabled students have been associated with various factors. For example, in a study by Rizzo and Vispoel (1991), it was found that physical educators were more likely to exhibit positive attitudes when teaching disabled students if they perceived themselves as highly competent in teaching. This indicates that teachers display positive attitudes when they feel more confident and can approach disabled students more effectively (10).

Similarly, Rizzo's study (1985) indicated that physical educators with a higher academic preparation were more likely to exhibit positive attitudes when teaching disabled students. This suggests that physical educators being better educated may contribute to them having greater awareness and self-confidence when working with disabled students. Therefore, they are more likely to display a positive attitude (11).

Furthermore, a study conducted by Marchesi and colleagues (2005) noted that the likelihood of physical educators exhibiting positive attitudes was higher among teachers with more academic preparation and a higher perceived teaching competence when working with disabled students (12). This suggests that physical educators' educational level and teaching competence can play a significant role in shaping their attitudes towards disabled students. The attitudes of physical educators towards disabled students may vary

depending on factors such as teachers' perceived teaching competence, academic preparation levels, and educational backgrounds.

Teachers feeling more competent and prepared can help them approach working with disabled students with a more positive outlook and provide better guidance. Therefore, it is believed that physical educators can enhance their attitudes towards disabled students in a positive direction by emphasizing their education and professional development. The collective examination of all these studies has helped us better understand the specific factors that influence physical education teachers' attitudes towards disabled students. However, we must also learn about coaches' attitudes towards teaching disabled students. This is because different disability groups can present significant challenges for coaches.

Particularly in exercise settings, it is crucial to assess whether coaches are adequately prepared to include disabled students successfully. Investigating whether coaches believe they possess the necessary competencies for working with disabled students is also essential. Coaches' competence levels and attitudes are of great significance to ensure the effective participation of disabled students in sports and exercise programs.

Research in this area will provide a crucial foundation for understanding how ready and informed coaches are when teaching disabled students. It will also offer guidance on how to enhance the education and preparation of coaches to improve the achievements of disabled students in sports and exercise and support them. In this way, it will contribute to the creation of an inclusive and supportive environment in the field of sports and exercise.

METHODS

Research Model: In this study, the aim was to determine the attitudes of coaches working in the Black Sea region towards disabled athletes. A descriptive method was used in the research. The descriptive method is a statement of the existing situation (13).

Purpose of the research: The aim of this study is to examine the attitudes of coaches towards teaching students with disabilities in terms of various variables.

Research Group: In this study, a single-stage sampling procedure was used among coaches in the Turkish Black Sea region. The population of the research encompasses all coaches in the region. To reduce the possible error with a tolerance of 0.05, it was determined that the minimum sample size to be taken from the population is 260 people, as specified by Ural and Kılıç (2006). To enhance reliability, the data collection instrument was administered to 282 individuals (14). The demographic characteristics of the coaches are presented in detail in Table 1.

This study may have been conducted to understand the demographic characteristics of coaches in the Turkish Black Sea region and to gain general knowledge about the research population. The single-stage sampling method can simplify and streamline the research process, aiding in representing the population. However, if generalizations are to be made based on the study's results, it is essential to ensure that the

sample size is sufficient, and statistical analyses should be conducted carefully.

The demographic characteristics presented in Table 1 include essential information such as the age, gender, education level, and years of experience of the coaches. These details can be utilized in the analysis and interpretation of the obtained data, adding meaning to the research results. Variables like education level and years of experience, in particular, can provide significant insights into the coaches' skills and knowledge levels.

An online survey prepared using Google Forms was sent to the participants as an invitation letter for the research. In this invitation letter, the purpose and significance of the study were explained, and participants were requested to complete a brief five-minute questionnaire. Additionally, it was

mentioned that the participants' information would be kept confidential, and their participation was entirely voluntary. The web link in the invitation letter was provided to facilitate participants' survey completion. By clicking this link, participants indicated their willingness to participate in the research. The crucial point is that participants voluntarily chose to engage in the research. The invitation letter is important to inform participants about how and why they should participate in the research and to provide assurance that their data will be shared securely. Explaining the purpose and significance of the research can enhance participants' motivation and lead them to approach the research with a more positive attitude. Respecting participants' privacy rights and emphasizing the principle of voluntariness are also ethically essential.

Table 1. Demographic characteristics of the participants

Demographic Characteristics		f	%
Gender	Female	79	28
	Male	203	72
Years of Professional Experience	1-5 years	183	64,9
	6-11 years	58	20,6
	12-17 years	23	8,2
	18 + years	18	6,4
Age	<=30	147	52,1
	31-40	102	36,2
	41+	33	11,7
Have you received training or taken courses in physical education and sports for disabled individuals during your coaching career?	Yes	98	34,8
	No	184	65,2
Do you have a disabled family member?	Yes	24	8,5
	No	258	91,5
Do you have disabled individuals among your close friends?	Yes	89	31,6
	No	193	68,4
What do you consider the level of competence of your teaching experience for disabled students to be?	Insufficient	52	18,4
	Somewhat sufficient	75	26,6
	Moderately sufficient	133	47,2
	Highly sufficient	13	4,6
	Completely sufficient	9	3,2

In Table 1, female participants comprise 28%, while male participants account for 72% of the sample. Concerning participants' years of professional experience, 1-5 years constitute 64.9%, 6-11 years represent 20.6%, 12-17 years make up 8.2%, and 18 years and above account for 6.4%. Regarding participants' age, those aged 30 and below constitute 52.1%, those aged 31-40 make up 36.2%, and those aged 41 and above account for 11.7% of the participants. Among the participants, 34.68% have taken courses or received training in physical education and sports for disabled individuals, while 65.2% have not received any special instruction. Based on the variable of having a disabled family member, 8.5% responded "Yes," and 91.5% responded "No." As for the variable of having disabled individuals in their close circle and among their friends, 31.6% responded "Yes," and 68.4% responded "No." Regarding their perception of their teaching experience for disabled students, 18.4% found it insufficient, 26.6% found it somewhat sufficient, 47.2% found it moderately enough,

4.6% found it highly good, and 3.2% found it entirely acceptable.

Data Collection: Only one scale was used as the measurement instrument. Permission was obtained from the owners of this scale. The measurement instrument was applied to voluntary participants. Attitude Scale Towards Teaching Disabled Students for Coaches (ASTTDSC) (15). Consists of personal information and 22 items. In addition, the scale consists of four sub-dimensions. Scores are evaluated according to dimensions and general attitude totals. The scale dimensions are BI (Behavioral Intention), SN (Subjective Norms), PBC (Perceived Behavioral Control), ATT (Attitudes Toward Behavior), and the overall attitude total. The scale is structured in a 5-point Likert type. Scale rating intervals were calculated using the formula $(n-1/n) = (5-1/5) = 0.80$. The reliability coefficient of the general total scores of the scale is .92; Cronbach's Alpha values for BA (Behavioral Intention), SN (Subjective

Norms), PBC (Perceived Behavioral Control), and ATT (Attitudes Toward Behavior) range from .757 to .928. The

options and score ranges of the scale items are shown in Table 2.

Table 2. Five-point Likert scale options and degree ranges

Opinion Participation Level Options	Score range
HK	1.00 - 1.79
AK	1.80 - 2.59
ODK	2.60 - 3.39
ÇK	3.40 - 4.19
TK	4.20 - 5.00

HK: I strongly disagree, AK: I disagree, ODK: I moderately agree, ÇK: I strongly agree, TK: I completely agree

The scale includes no reverse coding in the 5-point Likert-type scale items. The minimum and maximum scores that can be obtained from the sub-dimensions of the scale are as follows: " BI (Behavioral Intention)" 3-15, " SN (Subjective Norms)" 5-25, " ATB (Attitude Toward Behavior)" 4-20, " PBC (Perceived Behavioral Control)" 10-50, and the overall scores of the scale range from 22 to 110. An increase in scores is interpreted as the participants' attitudes towards teaching disabled students being positive. The scale is structured as a 5-point Likert scale. In this context, an average score of 2.60 and above is interpreted as the participants' attitudes being at a positive level, and an average score of 2.59 and below indicates that the participants' attitudes are at a negative level.

Analysis of Data: The ethical appropriateness of the study was approved by the Bayburt University Ethics Committee on December 16, 2022, with decision number 309. Ethical approval was obtained to ensure that the research would respect the rights of the participants and maintain the confidentiality of information. Before collecting data, written permission was obtained from the scale owners, thus ensuring that participants voluntarily participated in the research.

The scale, prepared using Google Forms, was sent to participants through a short web link via digital platforms. The invitation link explained the purpose and significance of the study to the participants, emphasized the request for participation, and guaranteed the confidentiality of the

information. Participants voluntarily joined the study by clicking on the link to the website.

It was determined that the obtained data were normally distributed; therefore, parametric tests, including t-tests and one-way analysis of variance (ANOVA), were used. Scheffe's test was applied to test the differences between groups. These analysis methods indicate that the obtained data were suitable for obtaining statistically significant results. The ethical appropriateness of the methods used in the research demonstrates a commitment to protecting the rights of participants and ensuring the confidentiality of information. Furthermore, it is emphasized that the statistical analyses were conducted using appropriate methods to obtain accurate and reliable results. In this way, the scientific and ethical validity of the research has been ensured.

Significance of the Study: Examining the role of service quality in customer satisfaction in fitness centres is essential in this research. In this context, our study is crucial as it can serve as a basis for future research.

Limitations of the Study

- The study is limited to coaches working in the Black Sea Region.
- The study is confined to the planned behavior theory sub-dimensions.

RESULTS

In this section, the results are presented based on the quantitative data obtained from the scale

Table 3. "T-Test analysis of "ASTTDSC" scale scores by gender

Scale and Sub dimensions.	Gender	N	X	S	t	Sd	p
ASTTDSC	Female	79	76,189	12,538	-1,658	280	.098
	Male	203	78,896	12,221			
SN	Female	79	17,189	3,591	-2,643	280	.008
	Male	203	18,443	3,539			
PBC	Female	79	32,557	7,269	-885	280	.377
	Male	203	33,389	7,021			
ATB	Female	79	14,24	2,167	-1,707	280	.089
	Male	203	14,684	1,877			
BI	Female	79	12,202	2,583	-513	280	.608
	Male	203	12,379	2,604			

ASTTDSC: Scale Total, BI (Behavioral Intention), SN (Subjective Norms), PBC (Perceived Behavioral Control), ATB (Attitude Toward Behavior)

According to the t-test analysis results for the opinions related to "ASTTDSC" in Table 3, the total scale score ($t(282) = -1.658$; $p > .05$) and opinions regarding the " PBC" ($t(282) = -0.885$; $p > .05$), " ATB " ($t(282) = -1.707$; $p > .05$), and

" BI " ($t(282) = -0.513$; $p > .05$) sub-dimensions were not found to be statistically significant. However, the " SN" ($t(282) = -2.263$; $p < .05$) score was found to be statistically significant.

Table 4. "ANOVA analysis of "ASTTDSC" scale scores by professional seniority (PS)

Scale and Sub dimensions	Groups	N	X	F	p	Significant (Scheffe)
BI	1-5 years	183	12,251	1,681	,171	-
	6-11 years	58	12,293			
	12-17 years	23	13,434			
	18 + years	18	11,833			
	Total	282	12,329			
ATB	1-5 years	183	14,573	2,103	,100	-
	6-11 years	58	14,500			
	12-17 years	23	15,260			
	18 + years	18	13,722			
	Total	282	14,560			
PBC	1-5 years	183	33,327	,332	,802	-
	6-11 years	58	32,741			
	12-17 years	23	32,173			
	18 + years	18	34,000			
	Total	282	33,156			
SN	1-5 years	183	18,000	,853	,466	-
	6-11 years	58	17,810			
	12-17 years	23	18,913			
	18 + years	18	18,888			
	Total	282	18,092			
ASTTDSC	1-5 years	183	78,153	,218	,884	-
	6-11 years	58	77,344			
	12-17 years	23	79,782			
	18 + years	18	78,444			
	Total	282	78,138			

ASTTDSC: Scale Total, BI (Behavioral Intention), SN (Subjective Norms), PBC (Perceived Behavioral Control), ATB (Attitude Toward Behavior)

In Table 4, it was observed that there were no statistically significant differences in the "ASTTDSC" scale scores based on the "BI" [F(282)=1.681, p>.05], "ATB" [F(282)=2.103, p>.05], "PBC" [F(282)=0.332, p>.05], "

SN" [F(282)=0.853, p>.05] sub-dimensions, as well as ASTTDSC [F(282)=0.218, p>.05], concerning the "PS" variable.

Table 5. One-way analysis of variance (ANOVA) for 'AEÖÖYT' scale scores according to age (AV) variable

Scale and Sub dimensions	Groups	N	X	F	p	Significant (Scheffe)
BI	<=30	147	12,183	,495	,610	-
	31-40	102	12,470			
	41+	33	12,545			
	Total	282	12,329			
ATB	<=30	147	14,530	,256	,774	-
	31-40	102	14,656			
	41+	33	14,393			
	Total	282	14,560			
PBC	<=30	147	33,129	,013	,988	-
	31-40	102	33,235			
	41+	33	33,030			
	Total	282	33,156			
SN	<=30	147	17,938	,808	,447	-
	31-40	102	18,078			
	41+	33	18,818			
	Total	282	18,092			
ASTTDSC	<=30	147	77,782	,137	,872	-
	31-40	102	78,441			
	41+	33	78,787			
	Total	282	78,138			

ASTTDSC: Scale Total, BI (Behavioral Intention), SN (Subjective Norms), PBC (Perceived Behavioral Control), ATB (Attitude Toward Behavior)

In Table 5, it can be observed that there were no statistically significant differences in the means of "AEÖÖYT" scale scores for the "BI" [F(282)=,495 p>.05], "PBC"

[F(282)=,013 p>.05], "ASTTDSC" [F(282)=,137 p>.05], "ATB" [F(282)=,256, p>.05], and "SN" [F(282)=,808, p>.05] sub-dimensions according to the "AV" variable.

Table 6. "ASTTDSC" independent samples t-test analysis on scale scores according to the variable of receiving training/courses, etc., in adapted physical education and sports for individuals with disabilities by the participants

Scale and Sub Dimensions	Groups	N	X	S	t	Sd	p
BI	Yes	98	12,898	2,447	2,713	280	,007
	No	184	12,027	2,626			
ATB	Yes	98	15,010	2,198	2,835	280	,005
	No	184	14,320	1,795			
PBC	Yes	98	34,500	7,058	2,342	280	,020
	No	184	32,440	7,019			
SN	Yes	98	18,663	3,496	1,958	280	,051
	No	184	17,788	3,614			
ASTTDSC	Yes	98	81,071	12,476	2,951	280	,003
	No	184	76,576	12,024			

ASTTDSC: Scale Total, BI (Behavioral Intention), SN (Subjective Norms), PBC (Perceived Behavioral Control), ATB (Attitude Toward Behavior)

Table 6 indicates that in the opinions related to "ASTTDSC", significant differences in the mean scores were found based on the variable of receiving training/courses, etc., in adapted physical education and sports for individuals with disabilities during the coaching career. According to the

results of the t-test analysis, significant differences were observed in the "BI" ($t(282)=2.713$; $p<.05$), "ATB" ($t(282)=2.835$; $p<.05$), "PBC" ($t(282)=2.342$; $p<.05$), "SN" ($t(282)=1.958$; $p<.05$) sub-dimensions, as well as the "PBC" ($t(282)=2.951$; $p<.05$) opinions.

Table 7. T-test analysis of "ASTTDSC" scale scores based on the variable of having a disabled family member

Scale and Sub dimensions	Groups	N	X	S	t	Sd	p
BI	Yes	24	11,458	3,296	-1,379	280	,009
	No	258	12,410	2,512			
ATB	Yes	24	14,791	2,264	,601	280	,548
	No	258	14,538	1,942			
PBC	Yes	24	31,625	7,654	-1,107	280	,269
	No	258	33,298	7,033			
SN	Yes	24	17,291	4,338	-1,142	280	,254
	No	258	18,166	3,515			
ASTTDSC	Yes	24	75,166	14,895	-1,234	280	,218
	No	258	78,414	12,081			

ASTTDSC: Scale Total, BI (Behavioral Intention), SN (Subjective Norms), PBC (Perceived Behavioral Control), ATB (Attitude Toward Behavior)

In Table 7, the t-test analysis of "ASTTDSC" scale scores based on the variable of having a disabled family member revealed that the opinions on the "ASTTDSC" ($t(282)=-1.234$; $p>.05$), "SN" ($t(282)=-1.142$; $p>.05$), "PBC" ($t(282)=-1.107$; $p>.05$), "ATB" ($t(282)=0.601$; $p>.05$) sub-

dimensions did not show statistically significant differences in mean scores. However, a statistically significant difference was found in the "BI" ($t(282)=-1.379$; $p<.05$) sub-dimension.

Table 8. "Analysis of variance (ANOVA) based on participants' level of competence in teaching experiences for "ASTTDSC" scale scores

Scale and Sub dimensions	Groups	N	X	F	p	Significant (Scheffe)
BI	IE ¹	52	11,480	5,251	,001	1 < 5, 2 < 5
	SSE ²	75	11,946			
	MSE ³	133	12,594			
	VSE ⁴	13	13,461			
	FSE ⁵	9	14,888			
	Total	282	12,329			
ATB	IE ¹	52	13,461	10,327	,001	1 < 3, 5 < 2
	SSE ²	75	14,266			
	MSE ³	133	14,902			
	VSE ⁴	13	15,692			
	FSE ⁵	9	16,666			
	Total	282	14,560			
PBC	IE ¹	52	29,307	9,133	,001	1 < 3, 4, 2 < 4
	SSE ²	75	32,440			
	MSE ³	133	34,323			
	VSE ⁴	13	40,230			
	FSE ⁵	9	33,888			
	Total	282	33,156			
SN	IE ¹	52	16,384	7,769	,001	1 < 4, 3, 5
	SSE ²	75	17,800			
	MSE ³	133	18,451			
	VSE ⁴	13	20,384			
	FSE ⁵	9	21,777			
	Total	282	18,092			
ASTTDSC	IE ¹	52	70,634	11,819	,001	1 < 3, 4, 5
	SSE ²	75	76,453			
	MSE ³	133	80,270			
	VSE ⁴	13	89,769			
	FSE ⁵	9	87,222			
	Total	282	78,138			

(IE): Insufficient Experience, SSE:Slightly Sufficient Experience; (MSE):Moderately Sufficient Experience; (VSE):Very Sufficient Experience; (FSE): Fully Sufficient Experience. ASTTDSC: Scale Total, BI (Behavioral Intention), SN (Subjective Norms), PBC (Perceived Behavioral Control), ATB (Attitude Toward Behavior)

In Table 8, there was a statistically significant difference in the scores of the "ASTTDSC" scale based on the teaching experience levels for "BI" [F(282)=5.251, $p<.05$], "ATB" [F(282)=10.327, $p<.05$], "PBC" [F(282)=9.133, $p<.05$], "SN" [F(282)=7.769, $p<.05$], and "ASTTDSC" [F(282)=11.819, $p<.05$]. For the "BI," "ATB," "PBC," and "SN" sub-dimensions and the total scale score, the Scheffe

DISCUSSION AND CONCLUSIONS

In this section, the findings will be discussed in the light of the literature. The attitudes of these coaches, as revealed by the results, indicate some deficiencies among coaches regarding demographic characteristics in providing education to disabled students. It is observed that variables such as the professional seniority or age of coaches are statistically insignificant in providing education to disabled students. While there are international studies measuring the attitudes of coaches towards disabled students, domestic studies are limited.

In this study, coach attitudes were evaluated, and the relationship between variables and coach attitudes was examined and elucidated in light of the literature. Although the mentioned study found that demographic characteristics and coach attitudes are associated with teaching behaviour, the lack of association between some demographic variables and coaching teaching behaviours is noteworthy. Variables related to coach attitudes were found to be gender, coach views on their attitudes towards teaching disabled students and whether they received education related to physical education and sports for disabled individuals, coach views on teaching disabled students, the presence of disabled individuals in the coaches' families, and the level of competence of coaches in terms of teaching experience.

The four dimensions found in the scale used in the study are crucial in explaining coach behaviours. The coach attitudes concerning variables are discussed in detail through these four scale dimensions. When examining the gender variable, it is observed that there is no difference in the overall attitude of coaches towards teaching disabled students in the study (16). However, in the sub-dimension of subjective norms, male coaches exhibit more positive attitudes than female coaches.

Subjective norm is a precursor to attitude related to social perception and motivation to conform to the situation. In this case, it is observed that male coaches tend to form a more positive attitude towards teaching disabled students, influenced more by society or superiors than women. Some studies have also addressed gender differences in attitude development towards disabled students (17). Hutzler, in a study conducted in 2003, found that female educators exhibited a more positive attitude towards teaching disabled students than male educators (18). The general responses to this variable across the scale supported expressions that reflect positive attitudes towards disabled athletes (19).

When examining the variable of coaching experience years regarding coaches' attitudes towards teaching disabled students, it was determined that no significant differences were found in the overall scale total and among the sub-dimensions. The absence of a relationship between attitude and experience is among the studies reported by Downs and

Test revealed a statistically significant difference between the scores of "IE" ($\bar{x}=3.98$) and "MSE" ($\bar{x}=4.08$), "VSE" ($\bar{x}=4.74$), and "FSE" ($\bar{x}=4.75$). In all dimensions, the participant teachers who found their experience insufficient had lower scores compared to the participant teachers who had "SSE," "MSE," "VSE," and "FSE" experiences.

Williams (1994). The results of this study indicate that coaches' behaviour in teaching disabled students is not dependent on the number of years they have been in the profession (20). Although the literature suggests that instructors with more years of experience are expected to have more positive attitudes towards teaching disabled students(12), this study did not yield such a conclusion.

While studying the age variable, which is considered to be an influential factor in coaches' attitudes towards teaching disabled students, no significant differences were found between groups in our study. However, in the studies of Rizzo and Vispoel (1991), they found that adapted physical education classes showed better alignment with older instructors (5). In our study, physical education teachers stated that in their opinions regarding their attitudes toward teaching disabled students, teachers who received in-service training exhibited positive attitudes in all dimensions of the attitude scale based on the variable of receiving education during their teaching careers in physical education and sports for people with disabilities.

In the literature, it has been observed that coaches' and physical education teachers' attitudes towards individuals with disabilities can vary based on variables such as gender, age, type of disability, years of experience working with individuals with disabilities, age group of the individuals with disabilities, and whether they work in the public or private sector. Research on university students' awareness of individuals with special needs concluded that students' awareness levels were low (21). While another study found that their perception levels towards individuals with special needs were moderate (22).

Students in health-related fields have been found to have low levels of perception and attitude towards individuals with special needs (23).

Integrating individuals with disabilities into society through regular physical activities will enhance their life satisfaction and mental states. However, individuals with disabilities face numerous barriers, such as accessibility, transportation, awareness, financial reasons, and cognitive impairment (24). It can be said that in-service training for coaches is crucial to increasing their attitudes towards individuals with disabilities. Generally, it would be beneficial for physical education students, particularly coaches, to be in contact with individuals with disabilities during their internship periods to change their attitudes towards these individuals and to enhance their competencies in working with disabled students (25,26). Interaction with individuals with disabilities significantly changes coaches' attitudes towards these individuals (27–29). Providing coaches with special seminar training and support before entering inclusive educational environments will positively affect their attitudes towards individuals with disabilities (30).

The importance of coaching experience with disabled individuals and feelings of inadequate training may indicate the need for further investigation of previous experiences as a variable (19) Rizzo (1997) supports the need to improve education for coaches (31). The number of courses taken at the undergraduate and graduate levels can affect instructors' readiness, as well as being a significant factor in coaches' attitudes towards teaching individuals with disabilities (32).

When looking at the variable of instructors perceiving themselves as adequate, our study revealed a significant difference in all dimensions. However, this difference suggests that individuals who perceive themselves as adequate exhibit positive attitudes. As self-perceived competence increases, instructors show an increase in positive attitudes and behaviour towards teaching disabled students (17).

Regarding the variable of having a disabled family member in coaches' families, our study found a significant difference only in the behavioural intention dimension. The behavioural intention dimension is considered a significant predictor of attitudes. It can be said that coaches develop positive attitudes towards teaching disabled students when there is a disabled family member in the behavioural intention dimension.

In conclusion, coaches must demonstrate sensitivity to individual needs in providing sports education for individuals with disabilities. They should adhere to the principles of inclusivity and equality, provide athletes with confidence and support, establish effective communication, offer physical and emotional support, exhibit adaptability and flexibility, and strive for expertise in their respective fields. In this way, coaches will contribute to disabled athletes engaging more actively in sports, enhancing their self-confidence, and achieving success in the sports arena. Given that various variables influence attitudes, coaches need better preparation for working with children. Increasing in-service training can potentially enhance the development of positive attitudes within institutions.

Considering the data from our research, the following recommendations can be made to relevant individuals, institutions, and organizations: Coaches' approaches to sports education for individuals with disabilities should be based on freedom, respect, understanding, and a personalized perspective. Sports education for individuals with disabilities encompasses individuals with special needs, both physically and emotionally, and it is essential for coaches to act following the following principles:

Disabled individuals have different needs and abilities. Each disabled athlete is a unique individual with their strengths and challenges. Coaches should adopt an individualized approach for each athlete and personalize their training based on their characteristics, goals, and physical condition (Individual Approach).

Sports education for individuals with disabilities should be based on principles of equality and inclusion in all aspects of sports. Disabled athletes should access the same standards and opportunities as other athletes. Coaches should support and encourage the participation of disabled athletes without treating them differently (Inclusion and Equality).

Creating a safe and supportive environment where disabled athletes feel secure has a positive impact on their performance and experiences. Coaches should establish a trustworthy atmosphere among athletes and boost their self-confidence through positive feedback and encouragement (Trust and Support).

Coaches should communicate effectively with disabled athletes and show empathy to understand their needs, concerns, and goals. Good communication enhances efficiency during training and motivates athletes further (Communication and Understanding).

Sports education for disabled individuals requires not only physical skills but also emotional and psychological support. Coaches should prioritize the emotional needs of athletes. Athletes who feel supported and motivated perform better (Physical and Emotional Support). Disabled individuals may face specific needs and obstacles when participating in sports. Coaches should adapt and be flexible in tailoring training and educational programs to suit disabled athletes. This, in turn, increases athletes' participation and success (Adaptation and Flexibility).

Being knowledgeable in disability sports education is essential. Coaches must understand the unique needs of disabled athletes and appropriate training methods for different sports disciplines. This enables them to provide effective and efficient training (Education and Expertise).

Prior education for coaches working with disabled children is believed to contribute to the children's physical development and also foster an inclusive attitude among coaches. In this regard, it is recommended to promote in-service training.

This changing paradigm necessitates us to view the role of coaches not merely as confined to technical knowledge transfer but as educators and guides. Coaches should support and develop not only athletes' physical skills but also their mental and emotional aspects. Educational techniques, teaching strategies, and communication methods should be continually updated to maximize athletes' learning processes and help them realize their potential.

In future studies, adding variables related to specific sports to measure coaches' sport-specific attitudes would allow for sport-specific interpretations. Educational institutions should gain more knowledge about the needs of coaches regarding information, competence, and inclusion. Collaboration is vital in educating individuals with disabilities, so organizing educational settings like panel discussions to bring together families and coaches to achieve cooperation is necessary.

The Ethics text.

The Ethics Committee of Bayburt University approved the study with the decision numbered 309 dated 16.12.2022 for ethical compliance.

Conflicts of Interest: There is no personal or financial conflict of interest within the scope of the study.

Funding: None of the authors received financial support for the study.

Author Contribution Rate: In this study, the contribution rates of all authors are equal.

References

1. Şahin HM. *Beden Eğitimi ve Spor Sözlüğü*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2005.
2. Semiyha DT. Sınıf içi öğretmen davranışlarının beden eğitimi ve diğer branş öğretmenleri açısından karşılaştırılması. *Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi (SPORMETRE)*. 2011 Jun 1;9(2):65–9.
3. Sunay H. *Spor Yönetimi Anlamı ve Tanımı*. Ankara: Gazi Kitabevi; 2016.
4. Folsom-Meek SL, Groteluschen W., . NRJ. The influence of academic major and hands-on experience on college students' attitudes toward learners with mild disabilities. *Brazilian Journal of Adapted Physical Education Research*. 1996;31(1):47–66.
5. Rizzo TL., Vispoel WP. Physical Educators' Attributes and Attitudes Toward Teaching Students With Handicaps. *Adapted Physical Quarterly*. 1991;8:4–11.
6. Splinter WM, Stewart JA, Muir JG. Large volumes of apple juice preoperatively do not affect gastric pH and volume in children. *Canadian Journal of Anesthesia/Journal canadien d'anesthésie*. 1990;37:36–9.
7. DePauw KP, Karp GG. Attitudes of selected college students toward including disabled individuals in integrated settings. In Doll-Tepper G, Dahms C., Doll B., von Selzam H., editors. *Adapted physical activity*. 1990;149–57.
8. Patrick G. Improving attitudes toward disabled persons. *Adapted Physical Activity Quarterly*. 1987;4(4):316–25.
9. Rowe J., Stutts R, M. Effects of practicum type, experience, and gender on attitudes of undergraduate physical education majors toward disabled persons. *Adapted Physical Activity Quarterly*. 1987;4:268–77.
10. Rizzo TL., Vispoel WP. Physical Educators' Attributes and Attitudes Toward Teaching Students With Handicaps. *Adapted Physical Quarterly*. 1994;8:4–11.
11. Rizzo TL. Attributes related to teachers' attitudes. *Percept Mot Skills*. 1985;60(3):739–42.
12. Marchesi Á, Martín E, Echeita G, Pérez Em. Assessment of special educational needs integration by the educational community in Spain. *Eur J Spec Needs Educ*. 2005;20(4):357–325.
13. Büyükoztürk Ş. Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2005;3(2):133–51.
14. Ural A., Kılıç İ. *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi*. 2nd ed. Ankara: Detay Yayıncılık.; 2006.
15. Beyazoğlu G, Günel İ. Hizmet Öncesi Antrenörlerin Engelli Öğrencileri Öğretmeye Yönelik Tutumları. In: Gülay GÜNAY, Zeynel KARACAGİL, editors. 4 th International Congress on Multidisciplinary Social Sciences. Ankara: Support and Development of Science Association Publications--Bidge Publications; 2022. p. 184.
16. Kudláček M, Sherrill C, Válková H. Components/indicators of attitudes toward inclusion of students with physical disabilities in pe in the atipdpe instrument/scale for prospective czech physical educators. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Gymnica*. 2002;32(2).
17. Columna L, Hoyos-Cuartas LA, Foley JT, Prado-Perez JR, Chavarro-Bermeo DM, Mora AL, et al. Latin American Physical Educators' Intention to Teach Individuals With Disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*. 2016 Jul;33(3):213–32.
18. Hutzler Y. Attitudes Toward the Participation of Individuals With Disabilities in Physical Activity: A Review. *Quest*. 2003 Nov;55(4):347–73.
19. Kozub Fm, Porretta DI. Interscholastic coaches' attitudes toward integration of adolescents with disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*. 1998;15(4):328–44.
20. Downs P, Williams T. Student attitudes toward integration of people with disabilities in activity settings: A European comparison. *Adapted Physical Activity Quarterly*. 1994;11(1):32–43.
21. Sağlam M, Altındağ Ö. Üniversite öğrencilerinin engelli bireyler hakkındaki farkındalıkları. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*. 2017 Dec 31;17(1):22–37.
22. Diğer H, Yıldız A. Engelli bireylere yönelik algı ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2021 May 20;31(2):807–22.
23. Kritsotakis G, Galanis P, Papastefanakis E, Meidani F, Philalithis AE, Kalokairinou A, et al. Attitudes towards people with physical or intellectual disabilities among nursing, social work and medical students. *J Clin Nurs*. 2017 Dec 13;26(23–24):4951–63.
24. Diaz R, Miller EK, Kraus E, Fredericson M. Impact of Adaptive Sports Participation on Quality of Life. *Sports Med Arthrosc Rev*. 2019 Jun;27(2):73–82.
25. Hodge SR, Tannehill D, Kluge MA. Exploring the Meaning of Practicum Experiences for PETE Students. *Adapted Physical Activity Quarterly*. 2003 Oct;20(4):381–99.
26. Hodge SR, Davis R, Woodard R, Sherrill C. Comparison of Practicum Types in Changing Preservice Teachers' Attitudes and Perceived Competence. *Adapted Physical Activity Quarterly*. 2002 Apr;19(2):155–71.
27. Forlin C, Fogarty G, Carroll A. Validation of the factor structure of the interactions with disabled persons scale. *Aust J Psychol*. 1999 Apr 1;51(1):50–5.
28. Gregory D. Before and After the Americans with Disabilities Act: An Analysis of Attitude and Knowledge of Undergraduate Music Majors. *J Music Ther*. 1997 Jun 1;34(2):119–28.
29. Hastings RP, Hewes A, Lock S, Witting A. Do Special Educational Needs courses have any impact on student teachers' perceptions of children with severe learning difficulties? *British Journal of Special Education*. 1996 Sep 31;23(3):139–44.
30. Block ME. Why all students with disabilities should be included in regular physical education. *Palaestra*. 1994;10(3):17–25.
31. Rizzo AR. Tools from the Theory of Constraints. *TRIZ Journal*. 1997;5.
32. Block ME. Why all students with disabilities should be included in regular physical education. *Palaestra*. 1994;10(3):17–25.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Bu çalışmanın amacı antrenörlerin engelli öğrencilere eğitim verirken sergilemiş oldukları tutumları belirlemektir. Araştırmaya Karadeniz bölgesinde çalışan antrenörler arasından rastgele seçilen 282 kişi katılmıştır. Katılımcılar kamuda görev yapan 79 kadın ve 203 erkek antrenörlerdir.

Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Betimsel yöntem var olan durumu belirten bir durum saptamasıdır. Ölçme aracı olarak yalnızca bir ölçek kullanılmıştır. Öğretmenlerin engelli öğrencilere öğretmeye yönelik tutum ölçeği, kişisel bilgiler ve 22 maddeden oluşmaktadır. Ayrıca ölçek dört alt boyuttan oluşmaktadır. Tutumlar, boyutlar ve genel tutum toplamalarına göre değerlendirilir. Ölçek

boyutları davranışsal amaç, öznel normlar, algılanan davranışsal kontrol, davranışa yönelik tutumlar ve genel tutum toplamıdır. Nicel verilerin analizinde veriler normal dağıldığı için, parametrik testlerden t testi ve ANOVA testleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda genel tutum ölçeği puanına bakıldığında antrenörlerin engelli öğrencileri öğretmeye yönelik tutumları olumlu iken bu olumlu tutumları yordayan bazı değişkenler tutumlarda etkili iken bazılarını etkili olduğu görülmemiştir. Antrenörlerin tutumlarının etkisinde özel norm alt boyutunun etkili olduğu görülmekle birlikte genel tutumları olumludur. Türkiye’de çoğu antrenörlük eğitimi lisans programları yalnızca bir adet 3 kredilik engellilerde beden eğitimi ve spor dersini içerir ve bu dersin %66’sı uygulamadır (Yüksek Öğretim kurumu, 2021). Antrenörlük eğitim programlarında staj uygulaması olarak geçen uygulamalı eğitim kapsayıcı eğitim ortamlarında engelli öğrencilerin beden eğitimi derslerine dahil edilmesine yönelik olumlu tutumları kolaylaştırmak adına önemlidir (4). Lisans eğitimi sırasında uygulamalı eğitimle desteklenen temel seviyede uyarlanmış beden eğitimi kurslarının eğitmen tutumlarını geliştirebileceğini gösteren çalışmalar mevcuttur (4,6). Antrenörlerin engelli olan ve olmayan öğrencilere yönelik kapsayıcı eğitim programlarında her iki nüfusa etkili bir öğretim sağlayabilmesi için hizmet öncesi eğitim programlarının kapsayıcı eğitim sınıflarının gerekliliklerine göre yeniden tasarlanması gerekmektedir (15)

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı antrenörlerin engelli öğrencilere öğretmeye yönelik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir.

Araştırma Problemleri

1. Antrenörlerin engelli öğrencileri öğretmeye yönelik tutumları nasıldır.
2. Hangi demografik değişkenler antrenörlerin engelli öğrencileri öğretmeye yönelik tutumları ile ilgilidir?
3. Antrenörlerin engelli öğrencileri öğretmeye yönelik tutumlarının alt boyutları arasındaki ilişki nasıldır?

Literatür Araştırması

Beden eğitimi öğretmenlerinin engelli öğrencilere yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla genellikle ölçekler tasarlanmıştır (15). Bu ölçekler, beden eğitimi öğretmenlerinin engelli öğrencilerle ilgili düşüncelerini, hissettiklerini ve davranışlarını değerlendirmek için kullanılmaktadır. Ayrıca, ulusal ve uluslararası alanda yapılan araştırmalarda, beden eğitimi öğretmenlerinin engelli öğrencilere yönelik tutumları, farklı engel gruplarına özgü olarak da incelenmiştir. Bu çalışmada ise, antrenörlerin engelli öğrencilerin öğretimine yönelik genel tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu tür araştırmalar, antrenörlerin engelli öğrencilerle çalışma konusundaki tutumlarını anlamak ve değerlendirmek için önemlidir. Engelli öğrencilere yönelik pozitif tutumlar, onların spor ve fiziksel aktivitelere katılımını artırabilir ve onlara daha iyi bir spor deneyimi yaşatabilir. Beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörlerin engelli öğrencilere yönelik tutumlarının olumlu olması, engelli bireylerin sporla daha aktif bir şekilde ilgilenmelerine ve sosyal katılımını artırmalarına

katkı sağlayabilir. Bu nedenle, öğretmen ve antrenörlerin engelli öğrencilere yönelik tutumlarını anlamak ve geliştirmek, engelli sporcuların potansiyellerini tam anlamıyla ortaya çıkarabilmeleri için önemli bir adımdır. Son yıllarda dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de engelli bireylerin spor ile rehabilitasyonu, önleyici, destekleyici, geliştirici ve problem çözmeye odaklı bir uygulama alanı olarak giderek yaygınlaşmaktadır. Bu alanda hizmet verecek olan beden eğitimi öğretmenlerinin, engelliler için beden eğitimi ve spor uygulamaları konusunda bilgi ve deneyim sahibi olması gerekmektedir. Ancak mevcut durumda Türkiye’de engelliler için beden eğitimi ve spor eğitmen eğitimi uygulamalarının yeterli olmadığı belirtilmelidir. Bu nedenle, ülkemizde engelliler için beden eğitimi ve spor uygulamalarının geliştirilmesi için özellikle gelişmiş ülkelerdeki deneyimlerin gözlenmesi ve değerlendirilmesi önemlidir. Bu deneyimlerin, uygun yanlarının uyarlanması ve Türkiye’deki eğitim sistemi ve sosyal yapısıyla bütünleştirilmesi gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki alan yazınları incelenerek, kişilerin bakış açılarının genişletilmesi ve kültürlerarası yeterliliklerin önemini anlamaları sağlanabilir. Bu şekilde, beden eğitimi öğretmenleri faaliyet alanlarında daha yaratıcı ve etkili bir yaklaşım benimseyerek, engellilerin spor ve rehabilitasyon süreçlerine daha iyi katkı sağlayabilirler.

Yöntem

Bu çalışmada, Karadeniz bölgesinde çalışan antrenörlerin engelli sporculara karşı tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Betimsel yöntem var olan durumu belirten bir durum saptamasıdır (13).

Sonuç ve Değerlendirme

Çalışma kullanılan ölçekte bulunan dört boyut antrenör davranışlarını açıklamada önem arz etmektedir. Ölçeğin bu dört boyutu ile değişkenlere göre antrenör tutumları ayrıntılı şekilde tartışılmaktadır. Cinsiyet değişkenine baktığımızda çalışmada antrenörlerin engelli öğrencileri öğretme konusunda genel tutum yönünden bir fark bulunamazken (16), alt boyutlardan özel norm boyutunda erkek antrenörlerin kadın antrenörlere göre daha olumlu tutum sergiledikleri görülmektedir. Öznel norm tutum öncüsü sosyal algı ve içinde bulunduğu duruma uyma motivasyonu ile ilgili bileşendir. Bu durumda erkek antrenörlerin içinde bulunduğu toplum veya üstlerinden kadınlara göre daha fazla etkilenecek engellilere eğitim verme konusunda olumlu tutum oluşturdukları görülmektedir. Yine yapılan bazı çalışmalarda engelli öğrencilere karşı tutum geliştirmede cinsiyet farklılıklarına değinilmiştir (17). Hutzler, 2003’te yapmış olduğu çalışmada kadın eğitmenlerin engelli öğrencilere öğretmede erkek eğitmenlere göre daha olumlu tutum sergilediğini bulmuştur (18). Ölçek genelinde bu değişkene verilen genel yanıtlar, engelli sporculara yönelik olumlu tutumları yansıtan ifadeleri desteklemiştir (19).

Sonuç olarak, Antrenörlerin engellilere yönelik spor eğitiminde bireysel gereksinimlere duyarlılık göstermeleri, içerme ve eşitlik ilkesine uygun davranışları, sporculara güven ve destek sağlamaları, etkili iletişim kurmaları, fiziksel ve duygusal destek sunmaları, adaptasyon ve esneklik göstermeleri ve alanlarında uzman olmaları

gerekmektedir. Bu şekilde antrenörler, engelli sporcuların sporla daha aktif bir şekilde ilgilenmelerine, kendilerine olan güvenlerini artırmalarına ve spor alanında başarılı olmalarına yardımcı olacaklardır. Antrenörlerin engelli öğrencileri öğretebilmeleri için birçok değişkenin tutumlarını etkilediği görüldüğünden çocuklarla çalışmaya daha iyi hazırlanmaları gerekmektedir. Hizmet içi eğitimin artırılması kurumlarda olumlu tutum geliştirmeyi arttırabileceği düşüncesini doğurmaktadır. Araştırma sonuçlarımıza ilişkin veriler göz önünde bulundurulduğunda ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara yönelik şu önerilerde bulunulabilir; Antrenörlerin engellilere yönelik spor eğitimi ile ilgili yaklaşımları, özgürlük, saygı, anlayış ve kişiselleştirilmiş bir perspektife dayanmalıdır. Engellilere yönelik spor eğitimi, fiziksel ve duygusal açıdan özel ihtiyaçları olan bireyleri kapsar ve antrenörlerin aşağıdaki prensiplere uygun şekilde hareket etmeleri önemlidir: Engelli bireylerin farklı ihtiyaçları ve yetenekleri vardır. Her engelli sporcu, kendi güçlü yönleri ve zorlukları olan bir bireydir. Antrenörler, her sporcu için bireysel bir yaklaşım benimsemeli ve eğitimi, sporcuların özelliklerine, hedeflerine ve fiziksel durumlarına uygun şekilde kişiselleştirmelidir (Bireysel Yaklaşım). Engellilere yönelik spor eğitimi, sporun her alanında eşitlik ve içerme prensiplerine dayanmalıdır. Engelli sporcular, diğer sporcularla aynı standartlara ve fırsatlara sahip olmalıdır. Antrenörler, engelli sporcuları diğerlerinden farklı muamele etmeden desteklemeli ve katılımı teşvik etmelidir (İçerme ve Eşitlik).

Engelli sporcuların kendilerini güvende ve desteklenmiş hissetmeleri, performanslarını ve deneyimlerini olumlu yönde etkiler. Antrenörler, sporcular arasında güvenilir bir ortam yaratmalı, olumlu geri bildirimler ve teşviklerle sporcuların kendilerine olan güvenlerini artırmalıdır (Güven ve Destek). Antrenörler, engelli sporcularla etkili bir iletişim kurmalı ve onların ihtiyaçlarını, endişelerini ve hedeflerini anlamak için empati göstermelidir. İyi iletişim, antrenman sürecinde verimliliği artırır ve sporcuların daha fazla motive olmasını sağlar (İletişim ve Anlayış). Engellilere yönelik

spor eğitimi, sadece fiziksel becerileri değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik destek gerektirir. Antrenörler, sporcuların duygusal ihtiyaçlarına önem vermelidir. Kendilerini desteklenmiş ve motive hisseden sporcular, daha iyi performans gösterirler (Fiziksel ve Duygusal Destek). Engellilerin spor yaparken karşılaşılabileceği özel ihtiyaçlar ve engeller olabilir. Antrenörler, antrenman ve eğitim programlarını engellilere uygun olarak adapte etmeli ve esneklik göstermelidir. Böylece, sporcuların katılımı ve başarısı artar (Adaptasyon ve Esneklik) Engellilere yönelik spor eğitimi konusunda uzmanlık sahibi olmak önemlidir. Antrenörler, engelli sporcuların özel gereksinimlerini ve farklı spor branşları için uygun eğitim yöntemlerini anlamalıdır. Bu sayede etkili ve verimli bir eğitim sunabilirler (Eğitim ve Uzmanlık)

Antrenörlerin engelli çocuklarla çalışma öncesi eğitim alması çocukların fiziksel gelişimlerine katkı sağlayacağı gibi antrenörlerinde engelli çocuklarla bütünleştirici bir tutum içinde olmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda hizmet içi eğitimlerin artırılması önerilmektedir. Bu değişen paradigma, antrenörlerin rolünü sadece teknik bilgi aktarımıyla sınırlamaktan çıkararak, onları eğitimci ve rehber olarak görmemizi gerektirir. Antrenörler, sporcuların sadece fiziksel becerilerini değil, aynı zamanda zihinsel ve duygusal yönlerini de desteklemeli ve geliştirmelidir. Eğitim teknikleri, öğretim stratejileri ve iletişim yöntemleri, sporcuların öğrenme süreçlerini en üst düzeye çıkarmak ve potansiyellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmak için sürekli olarak güncellenmelidir Bundan sonra yapılacak çalışmalarda antrenörlerin branşlarına özgü tutumlarının ölçülmesi branş bazında yorum yapılabileceği sonucu doğurduğundan değişkenlere branşlar eklenmelidir. Eğitimle ilgili kurumların, antrenörlerin bilgi, yeterlilik ve dahil edilmeye ilişkin ihtiyaçları hakkında daha fazla bilgi edinmesi gerekir. Engellilerin eğitiminde işbirliği önemli olduğundan aile antrenöre iş birliğinin sağlanması amacı ile panel toplantı gibi eğitim ortamlarında aile ve antrenörlerin buluşturulması gerekmektedir.

Üniversite Öğrencilerinin Rekreatyon Farkındalık ve Yükseköğrenim Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

The Relationship between University Students Awareness of Recreational Activities and Higher Education Life Satisfaction Levels

Cem GEVEN¹, *Fatih YAŞARTÜRK²

¹ Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, TÜRKİYE / cemgeven@gmail.com / 0000-0001-5347-0418

² Bartın Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Bartın, TÜRKİYE / fatihyasarturk@gmail.com / 0000-0003-4934-101X

* Corresponding author

* Bu çalışma, ikinci yazarın danışmanlığında yürütülen Cem GEVEN'e ait yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Özet: Araştırmanın amacı üniversitede öğrenim gören öğrencilerin rekreatyon farkındalık ve yaşam doyum seviyeleri arasındaki ilişkiyi belirli değişkenler doğrultusunda ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda birincil verilerin elde edilmesi nicel veri toplama yöntemlerinden anket ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada veriler araştırmacı tarafından düzenlenen "Kişisel Bilgi Formu", "Rekreatyon Farkındalık Ölçeği (RFÖ)" ve "Yükseköğrenim Yaşam Doyum Ölçeği (YYDÖ)" kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın örneklem grubunu 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında Bartın Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi ve Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören 351 kadın, 627 erkek olmak üzere 978 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. SPSS 25.0 paket programına aktarılan veriler ile tanımlayıcı istatistikleri belirlemek amacıyla frekans ve yüzde dağılımları incelenmiştir. Ayrıca bağımsız grup t-Testi, Mann Whitney-U, tek yönlü varyans ANOVA, Kruskal Wallis ve Spearman Korelasyon analizleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, cinsiyet değişkenine göre RFÖ toplam puan ortalamaları ve alt boyutları ile YYDÖ arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Yaş değişkenine göre RFÖ "Sosyal Başarı" alt boyutunda "21-23 yaş" aralığındaki öğrencilerin "24 yaş ve üzeri" öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaş değişkenine göre YYDÖ "18-20 yaş" ve "21-23 yaş" aralığındaki öğrencilerin "24 yaş ve üzeri" öğrencilere göre daha yüksek oranda yaşam doyum düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. RFÖ ve YYDÖ arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılan inceleme sonucunda ise yükseköğrenim yaşam doyumunu alt boyutlarından; haz-eglenme, sosyal-başarı ve kendini geliştirme ile rekreatyon farkındalık toplam puanlarında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır. Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinin çeşitli etkinliklere katılımı sonucunda rekreatyon farkındalık düzeyi arttıkça yükseköğrenim yaşam doyum düzeyinin artacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite öğrencileri, rekreatyon farkındalık, yükseköğrenim yaşam doyum.

Abstract: The aim of the research is to reveal the relationship between recreation awareness and life satisfaction levels among students studying at the university according to certain variables. In line with this purpose, primary data were obtained through a quantitative data collection method, namely a questionnaire. The data were obtained using the "Personal Information Form", "Recreation Awareness Scale (RAS)", and "Higher Education Life Satisfaction Scale (HELSS)" prepared by the researcher. The sample group of the study consists of 978 voluntary students, 351 female and 627 male, studying at the Faculty of Sports Sciences of Bartın University and the Faculty of Sports Sciences of Gazi University during the 2020-2021 academic year. Descriptive statistics were examined to determine frequency and percentage distributions using the data transferred to the SPSS 25.0 package program. Additionally, independent group t-Test, Mann Whitney-U, one-way variance ANOVA, Kruskal Wallis and Spearman Correlation analyzes were used. According to the findings, there was a significant difference between the total scores and sub-dimensions of RAS and HELSS according to the gender variable. It was found that students in the age group of "21-23 years" had higher scores in the "Social Achievement" sub-dimension of RAS compared to students aged "24 and over". According to the age variable, students in the age groups of "18-20 years" and "21-23 years" had a higher level of life satisfaction compared to students aged "24 and over" according to HELSS. As a result of the examination conducted to determine the relationship between RAS and HELSS, a positively low level of significant relationship was found between the total scores of recreation awareness and the sub-dimensions of higher education life satisfaction, namely pleasure, social achievement, and self-development. As a result, it can be said that as the recreation awareness level of university students increases as a result of their participation in various activities, their higher education life satisfaction level will also increase.

Keywords: University students, recreation awareness, higher education life satisfaction.

Received: 19.03.2024 / Accepted: 30.04.2024 / Published: 30.07.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1455240>

Citation: Geven, C., & Yaşartürk, F. (2024). Üniversite Öğrencilerinin Rekreatyon Farkındalık ve Yükseköğrenim Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS), 13 (3), 288-298.

GİRİŞ

Üniversite dönemi, bireylerin gelecek hayatını biçimlendirme yolunda önemli aşamaların gerçekleştirdiği bir süreçtir. Bu süreç içerisinde öğrenciler aileden uzak kalma, yalnızlık, maddi imkansızlıklar ve sosyallik olguları gibi kaygılar yaşayabilmektedir. Bu bağlamda, üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetlerine devamlılığını teşvik etmek hem rekreatyon farkındalık hem de karşılaştıkları olumsuz duygu durumlarını aşarak yaşam doyum düzeyinin yükselmesini destekleyecektir.

Roberts (2006) tarafından bireyin uyku, kendi bakım ihtiyaçları ve iş dışında kalan zaman dilimi serbest zaman olarak tanımlanmaktadır (1). Serbest zaman etkinlikleri, bireyin serbest olduğu zaman içinde, kişiye özgü yöntem veya hedefe yönelik amacı olacak şekilde bağımsız ve bağlantısız şekilde gönüllülük esasıyla yapılan faaliyetlerin tamamını içermektedir (2). Üniversite öğrencilerinin serbest zaman etkinliklerini verimli geçirdiği sürece hem sosyal ilişkilerinde hem de akademik eğitiminde diğer bireylere göre daha güçlü, daha dinamik ve sağlam kişisel özellikler kazandığı görülmektedir (3). Serbest zaman etkinliklerini faydalı şekilde değerlendiren öğrencilerin çeşitli olumsuz alışkanlıklardan uzaklaşabileceği gibi (4) serbest zamanını doğru biçimde değerlendirilmesi akademik sürece de katkı

sağlayacaktır (5). Bu nedenle üniversiteler öğrencilerin serbest zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirmelerini yönelik oldukça önemli bir rol üstlenmektedir.

Rekreatyon kavramı; serbest zamanın içerisinde yer alan ve bu zaman içerisinde bireylerin yaptıkları etkinlikler şeklinde ifade edilmektedir (6). Sanayinin gelişmesi ve toplumsal haklardaki ilerlemeler ışığında insanların günlük yaşamında serbest zamanları oluşmuş ve bu zaman dilimi insanlar tarafından çeşitli etkinliklerle değerlendirilerek rekreatyon kavramı ortaya çıkmıştır (7). Rekreatyon bireyin özgürce hareket etmesini, keyif almasını, yeni insanlar tanımasını ve kendini yenilemesini sağlayan faaliyetleri içinde barındırmaktadır (8). Öğrencilerin rekreatyon aktivitelerinin olumlu etkilerini kazanabilmesi için rekreatyon kavramının farkında olmaları önem arz etmektedir.

Rekreatyon ihtiyacını ortaya çıkaran bir durum ya da bu kavramı oluşturan bir etken olarak farkındalık kavramı rekreatyon faaliyetlerinin plan ve programında da etkili bir unsur olarak değerlendirilmektedir (9). Bireyin rekreatyonel faaliyetler sonrasında kazandığı mental, çevresel ve sosyolojik etkileri farkına varması "rekreatyonel farkındalık" olarak ifade edilmektedir (10). Serbest zaman faaliyetleri sonucunda kazanılan olumlu

etkiler, rekreatif alanların hem niteliğinde hem de niceliğindeki artışlar toplumsal olarak rekreasyonel farkındalığa ulaşmamızı sağlamaktadır. (11). Rekreasyon faaliyetlerinin bireye kazandıracığı faydaların farkında olmak rekreasyon etkinliklerine katılımı olumlu yönde etkileyeceği düşünülebilir ve bu bağlamda bireyin yaşamından aldığı hazzı ve doyumunu da olumlu yönde etkileyebilir.

Bireyin hayat karşısında hedeflediği istek ve arzularının gerçekleşmesi yaşam doyum olarak ifade edilmektedir (12). Yaşam doyum kavramı hem bireyin kendi değerlendirmesini yapmasını hem de toplumdaki memnuniyet düzeyini belirlenmesini sağlayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (13). Bireyin günlük işlerini gerçekleştirdiği zaman içerisinde yaşadığı olumsuz hislerin, motivasyon, mutluluk, haz ve moral gibi çeşitli olumlu kavramlara oranla daha sönük kalma durumu yaşam doyum ile ilgilidir (14). Rekreasyonel faaliyetlere katılım sonucunda bireyin güçlü kişilik, irade, haz ve çeşitli olumlu duyguları elde etmesi yaşam kalitesi ve doyum düzeyine katkı sağlamaktadır (15). Rekreasyon etkinliklerini gerçekleştiren kişilerin yaşam doyum düzeyleri olumlu anlamda etkilenmektedir (16). Serbest zaman etkinlikleri bireye yaşam doyumunda olduğu gibi sağlık, aile ve ekonomik açıdan olumlu etkiler sağlamaktadır (17). Rekreasyonel faaliyetler yalnızca bireyin değil toplumların da yaşam kalitesini geliştirmektedir (18). Dolayısıyla üniversite öğrencileri eğitim ve öğrenim süreci boyunca kültürel, sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılması kişisel gelişimlerine katkı sağlayacaktır. Üniversite öğrencilerinin rekreasyonel etkinliklere katılması motivasyon düzeylerini olumlu yönde etkileyeceği düşünülürse çeşitli faaliyetlere katılarak hem akademik başarı hem de yaşam doyum düzeylerinin gelişebileceği düşünülmektedir.

Bu bilgiler doğrultusunda yaşam doyum ve rekreasyon arasındaki ilişki, bireyin genel mutluluk ve tatmin düzeyini etkileyen önemli bir faktör olarak açıklanabilir. Bu iki kavramın etkileşimi, bireyin yaşam kalitesini artırma ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılama sürecinde ortaya çıkmaktadır. Genel olarak, düzenli rekreasyon aktivitelerine katılan bireylerin daha yüksek yaşam doyumuna ulaştığı düşünülmektedir. Dolayısıyla, yaşam doyumunu ile rekreasyon arasındaki ilişki, bireyin sağlığı, mutluluğu ve genel yaşam kalitesi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu bağlamda çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından rekreasyon farkındalık ve yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Bu çalışmada Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin rekreasyon farkındalık ve yükseköğrenim yaşam doyum düzeylerini incelemek amacıyla kolayda örnekleme metodu kullanılmıştır. Kolayda örnekleme, araştırmacının yargılarının belirlendiği ve ana kütleden seçilen bir örnek kesimin, rastgele olmayan bir şekilde seçildiği bir örnekleme metodu olarak açıklanmaktadır (19).

Araştırmanın Amacı: Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin rekreasyon farkındalık ve yükseköğrenim yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenlere göre incelemektir.

Araştırma Grubu: Araştırma grubunu 2020-2021 akademik yılında Bartın Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi ve Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören 351 kadın ve 627 erkek olmak üzere 978 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu 5 sorudan oluşmaktadır. Bu formda katılımcıların yaş, cinsiyet, sınıf, öğrenim gördüğü bölüm ve gelir düzeyi ile ilgili sorular yer almaktadır.

Rekreasyon Farkındalık Ölçeği (RFÖ): Ekinci ve Özdilek (2019) tarafından, öğrencilerin rekreasyon etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyini belirlemek amacıyla geliştirmiştir (20). Rekreasyon Farkındalık Ölçeği; Kendini Geliştirme, Sosyal-Başarı ve Haz-Eğlence olmak üzere 3 adet alt boyuttan meydana gelmektedir. Ölçek aynı zamanda 41 maddeden oluşmaktadır. Ayrıca ters kodlanmış soru bulunmamakla birlikte ölçek "1-Tamamen Katılmıyorum ile 5- Tamamen Katılıyorum" şeklinde beşli likert tipinde bir ölçektir. RFÖ Cronbach Alpha kat sayısı .98 olarak tespit edilmiştir.

Yükseköğrenim Yaşam Doyum Ölçeği (YYDÖ): Erol ve Yıldırım (2016) tarafından, üniversite öğrencilerinin yaşam doyum düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirmiştir (21). Yükseköğrenim Yaşam Doyum Ölçeği; 29 maddeden oluşmakta ve puan aralığı 29 ile 145 arasında değişiklik göstermektedir. Katılımcıların yüksek puan alması bulunduğu üniversitenin hem eğitim hem de yaşamıyla ilgili olumlu düşüncelere sahip olduğunu göstermektedir. Ölçek beşli likert tipinde olup "1-Hiç Katılmıyorum ile 5- Tamamen Katılıyorum" şeklindedir. YYDÖ Cronbach Alpha kat sayısı .82 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi: Elde edilen veriler SPSS 25.0 paket programına kaydedilerek hata kontrolleri, tabloları, istatistiksel analizleri bu program aracılığı ile yapılmıştır. Araştırmanın analizi için kullanılacak testleri belirlemek için verilerin çarpıklık-basıklık değerleri incelenmiştir. Analizlerde frekans (f), yüzde (%) ve iki seçeneğe bağımsız değişkenlerde dağılım normal ise t-Testi, değil ise Mann Whitney-U testi kullanılmıştır. Benzer şekilde, ikiden fazla seçeneğe olan bağımsız gruplarda dağılım normal ise tek yönlü varyans ANOVA analizi, değil ise non-parametrik ise Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Ayrıca kullanılan ölçeklerin birbiri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Spearman Korelasyon analizi kullanılmıştır. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etiği: Araştırmacılar, ölçme araçları için izin alma, gönüllü onam formu imzalatma ve gizlilik esaslarına uyma gibi ilkeleri benimsemiştir. Tüm katılımcılar, araştırmanın amacı hakkında bilgilendirilmiştir. Ayrıca, mevcut araştırma süresince "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" çerçevesinde hareket edilmiştir.

Bartın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu tarafından 30.12.2020 tarihli ve 25 numaralı toplantıda 2020-SBB-0297 numaralı başvuruya oy birliği ile karar verilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların demografik dağılımları

	Değişkenler	Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	351	35,9
	Erkek	627	64,1
Yaş	18-20 yaş	299	30,6
	21-23 yaş	545	55,7
	24 yaş ve üzeri	134	13,7
Sınıf	1.Sınıf	127	13
	2.Sınıf	235	24
	3.Sınıf	291	29,8
	4.Sınıf	325	33,2
Bölüm	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	231	23,6
	Antrenörlük Eğitimi	340	34,7
	Rekreasyon	205	21
	Spor Yöneticiliği	202	20,7
Aylık Gelir Düzeyi	Düşük	374	38,2
	Orta	553	56,5
	Yüksek	51	5,3

Tablo 1’de katılımcıların %64,1’inin erkek, %55,7’sinin 21-23 yaş aralığında, %33,2’sinin 4. Sınıf, %34,7’sinin

antrenörlük eğitimi bölümünde, %56,5’inin aylık gelirinin orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Cinsiyet değişkenine göre RFÖ Mann Whitney U testi sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	U	P
Haz-Eğlence	Kadın	627	521,98	98637,00	,007*
	Erkek	351	471,32		
Sosyal-Başarı	Kadın	627	534,21	94345,00	,000*
	Erkek	351	464,47		
Kendini Geliştirme	Kadın	627	522,88	98322,50	,005*
	Erkek	351	470,81		
RFÖ	Kadın	627	465,85	95208,50	,000*
	Erkek	351	531,75		

*(p<0,05).

Tablo 2’de katılımcıların cinsiyet değişkeni ile RFÖ arasındaki anlamlı farklılığı belirlemeye yönelik yapılan Mann Whitney U testi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre “haz-eğlence”, “sosyal-başarı” ve “kendini

geliştirme” alt boyutunda kadın katılımcıların yüksek olduğu, RFÖ toplam puan ortalamalarında ise erkek katılımcıların yüksek olduğuna yönelik anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0,05).

Tablo 3. Cinsiyet değişkenine göre YYDÖ T testi sonuçları

	Değişkenler	N	$\bar{X}$	SS	T	P
YYDÖ	Kadın	351	3,34	,6728	2,551	,011*
	Erkek	627	3,22	,7212		

*(p<0,05).

Tablo 3’de katılımcıların cinsiyet değişkeni ile YYDÖ arasındaki anlamlı farklılığı belirlemeye yönelik yapılan T testi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre

YYDÖ kadın katılımcıların yüksek olduğuna yönelik anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0,05).

Tablo 4. Yaş değişkenine göre RFÖ Kruskal Wallis testi sonuçları

Alt Boyutlar	Yaş	N	$\bar{X}$	KW	P	Bonferroni
Haz-Eğlence	18-20 yaş (1)	299	489,68	1,069	,586	
	21-23 yaş (2)	545	494,92			
	24 yaş üzeri (3)	134	467,06			
Sosyal-Başarı	18-20 yaş (1)	299	477,71	6,129	,047	2>3*
	21-23 yaş (2)	545	507,12			
	24 yaş üzeri (3)	134	444,14			
Kendini Geliştirme	18-20 yaş (1)	299	475,14	2,848	,241	
	21-23 yaş (2)	545	502,84			
	24 yaş üzeri (3)	134	467,28			
RFÖ	18-20 yaş (1)	299	478,79	4,207	,122	
	21-23 yaş (2)	545	504,38			
	24 yaş üzeri (3)	134	452,85			

*(p<0,05).

Tablo 4’de katılımcıların yaş değişkeni ile RFÖ arasındaki anlamlı farklılığı belirlemeye yönelik yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre

“sosyal başarı” alt boyutunda 21-23 yaş aralığındaki katılımcıların 24 yaş üzeri katılımcılara göre daha yüksek olduğuna yönelik anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0,05).

Tablo 5. Yaş değişkenine göre YYDÖ ANOVA testi sonuçları

	Değişkenler	N	X	SS	F	P	Bonferroni
YYDÖ	18-20 (1)	299	3,4349	,64560	11,761	,000	1>2* 1>3*
	21-23 (2)	545	3,2069	,72933			
	24+ (3)	134	3,1760	,68434			

*(p<0,05).

Tablo 5’de katılımcıların yaş değişkeni ile YYDÖ arasındaki anlamlı farklılığı belirlemeye yönelik yapılan ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre 18-20 yaş grubunda yer alan katılımcıların yaşam

doyum düzeyi 21-23 ile 24 ve üzeri yaş grubundaki katılımcılardan daha yüksek olduğuna yönelik anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0,05).

Tablo 6. Sınıf değişkenine göre RFÖ Kruskal Wallis testi sonuçları

Alt Boyutlar	Sınıf	N	X	KW	P	Bonferroni
Haz-Eğlence	1.Sınıf	127	447,94	6,130	,105	
	2.Sınıf	234	514,28			
	3.Sınıf	292	474,23			
	4.Sınıf	325	501,62			
Sosyal-Başarı	1.Sınıf	127	434,40	6,083	,108	
	2.Sınıf	234	508,81			
	3.Sınıf	292	492,99			
	4.Sınıf	325	493,99			
Kendini Geliştirme	1.Sınıf	127	428,48	9,383	,025	2>1*
	2.Sınıf	234	523,00			
	3.Sınıf	292	486,21			
	4.Sınıf	325	492,18			
RFÖ	1.Sınıf	127	433,10	7,139	,068	
	2.Sınıf	234	513,93			
	3.Sınıf	292	485,65			
	4.Sınıf	325	497,41			

*(p<0,05).

Tablo 6’da katılımcıların sınıf değişkeni ile RFÖ arasındaki anlamlı farklılığı belirlemeye yönelik yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre

“kendini geliştirme” alt boyutunda 2. sınıf öğrencileri ile 1. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0,05).

Tablo 7. Sınıf değişkenine göre YDÖ ANOVA testi sonuçları

	Sınıf	N	X	SS	F/Welch	P	Tamhane’s
YYDÖ	1. Sınıf	127	3,56	,5804	12,475	,000	1>2 1>3 1>4
	2. Sınıf	234	3,30	,6351			
	3. Sınıf	292	3,24	,6874			
	4. Sınıf	325	3,16	,7827			

*(p<0,05).

Tablo 7’de katılımcıların sınıf değişkeni ile YYDÖ arasındaki anlamlı farklılığı belirlemeye yönelik yapılan ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre 1. sınıf öğrencilerinin 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden

daha yüksek yaşam doyum düzeyine sahip olduğuna yönelik istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0,05).

Tablo 8. Bölüm değişkenine göre RFÖ Kruskal Wallis testi sonuçları

Alt Boyutlar	Bölüm	N	X	KW	P	Bonferroni
Haz-Eğlence	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (1)	231	466,86	14,027	,003	3>1* 3>2* 3>4*
	Antrenörlük Eğitimi (2)	340	471,91			
	Rekreasyon (3)	205	553,98			
	Spor Yöneticiliği (4)	202	479,56			
Sosyal-Başarı	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (1)	231	473,35	5,640	,130	
	Antrenörlük Eğitimi (2)	340	496,30			
	Rekreasyon (3)	205	522,79			
	Spor Yöneticiliği (4)	202	462,74			
Kendini Geliştirme	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (1)	231	449,81	10,718	,013	3>1*
	Antrenörlük Eğitimi (2)	340	501,92			
	Rekreasyon (3)	205	531,58			
	Spor Yöneticiliği (4)	202	471,28			
RFÖ	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (1)	231	461,63	9,461	,024	3>1*
	Antrenörlük Eğitimi (2)	340	491,41			
	Rekreasyon (3)	205	538,17			
	Spor Yöneticiliği (4)	202	468,76			

*(p<0,05).

Tablo 8’de katılımcıların bölüm değişkeni ile RFÖ arasındaki anlamlı farklılığı belirlemeye yönelik yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları yer almaktadır. Analiz

sonuçlarına göre RFÖ “haz-eğlence” alt boyutunda Rekreasyon bölümü öğrencilerinin “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Antrenörlük Eğitimi ve Spor Yöneticiliği”

bölümü öğrencilerinden daha yüksek olduğuna yönelik anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ayrıca RFÖ “kendini geliştirme” alt boyutunda Rekreasyon bölümü öğrencilerinin “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği” bölümü öğrencilerinden daha yüksek olduğuna yönelik

anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ek olarak RFÖ toplam puan ortalamasında Rekreasyon bölümü öğrencilerinin “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği” bölümü öğrencilerinden daha yüksek olduğuna yönelik anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 9. Bölüm değişkenine göre YYDÖ ANOVA testi sonuçları

	Bölüm	N	$\bar{X}$	SS	F/Welch	P
YYDÖ	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (1)	231	3,24	,6188	,145	,933
	Antrenörlük Eğitimi (2)	340	3,28	,7112		
	Rekreasyon (3)	205	3,27	,7788		
	Spor Yöneticiliği (4)	202	3,28	,7186		

*($p<0,05$).

Tablo 9’da katılımcıların bölüm değişkeni ile YYDÖ arasındaki anlamlı farklılığı belirlemeye yönelik yapılan ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına

göre katılımcıların bulunduğu bölüm ile YYDÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 10. Gelir düzeyi değişkenine göre RFÖ Kruskal Wallis testi sonuçları

Alt Boyutlar	Gelir Düzeyi	N	$\bar{X}$	KW	P	Bonferroni
Haz-Eğlence	Düşük (1)	374	501,19	5,289	,071	
	Orta (2)	553	489,37			
	Yüksek (3)	51	405,24			
Sosyal-Başarı	Düşük (1)	374	490,08	7,370	,025	1>3* 2>3*
	Orta (2)	553	498,59			
	Yüksek (3)	51	386,67			
Kendini Geliştirme	Düşük (1)	374	490,05	3,468	,177	
	Orta (2)	553	495,63			
	Yüksek (3)	51	419,07			
RFÖ	Düşük (1)	374	492,32	5,786	,055	
	Orta (2)	553	496,10			
	Yüksek (3)	51	397,29			

*($p<0,05$).

Tablo 10’da katılımcıların gelir düzeyi değişkeni ile RFÖ arasındaki anlamlı farklılığı belirlemeye yönelik yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre RFÖ “sosyal-başarı” alt boyutunda düşük

ve orta gelir düzeyi olan katılımcıların yüksek gelir düzeyi olan katılımcılarla arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 11. Gelir düzeyi değişkenine göre YYDÖ ANOVA testi sonuçları

	Gelir Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	F	P	Bonferroni
YYDÖ	Düşük (1)	374	3,20	,6918	3,184	,042	2>1*
	Orta (2)	553	3,32	,7014			
	Yüksek (3)	51	3,275	,8252			

*($p<0,05$).

Tablo 11’de katılımcıların gelir düzeyi değişkeni ile YYDÖ arasındaki anlamlı farklılığı belirlemeye yönelik yapılan ANOVA testi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına

göre orta gelir düzeyi olan öğrencilerin düşük gelir düzeyi olanlara göre daha yüksek yaşam doyum düzeyine sahip olduğuna yönelik anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Tablo 12. RFÖ ve YYDÖ arasındaki spearman korelasyon analizi sonuçları

		Haz-Eğlence	Sosyal-Başarı	Kendini Geliştirme	RFÖ
YYDÖ	r	,108*	,123*	,087*	,120*
	p	,001	,000	,006	,000

*($p<0,05$).

Tablo 12 incelendiğinde ölçekler arası ilişkiyi belirlemek amacıyla Spearman Korelasyon testi yapılmıştır. Testten elde edilen verilere göre; yükseköğrenim yaşam doyumunu ile haz-eğlence alt boyutu ($r_{\text{spearman}} = ,108$; $p<0,05$), sosyal-başarı alt boyutu ($r_{\text{spearman}} = ,123$; $p<0,05$), kendini geliştirme alt boyutu ($r_{\text{spearman}} = ,087$; $p<0,05$) ve

rekreasyon farkındalık toplam puanlarında ($r_{\text{spearman}} = ,120$; $p<0,05$) pozitif yönde ve düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre yükseköğrenim yaşam doyum düzeyi arttıkça rekreasyon farkındalık düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın amacı üniversitede öğrenim gören öğrencilerin farkındalık ve yaşam doyum seviyeleri arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler doğrultusunda ortaya koymaktır. Çalışmada elde edilen bulgular alanyazın çerçevesi altında tartışılmıştır.

Katılımcıların cinsiyet değişkeni ile rekreasyon farkındalık toplam ve alt boyut puanları incelendiğinde anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($p<0,05$). Literatür incelendiğinde, üniversite öğrencileri üzerine yapılan çalışmalarda cinsiyet değişkeni ve rekreasyon farkındalık düzeyi arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir (22-27). Bu araştırmaların aksine çalışmamız ile paralellik gösteren sonuçlar da yer almaktadır (28,29). Bu bilgiler doğrultusunda cinsiyet değişkeni ile

rekreasyon farkındalık düzeyi arasında farklılık çıkması öğrencilerin içinde bulunduğu sosyal ortamların farklılık göstermesinden kaynaklandığı olduğu düşünülebilir.

Katılımcıların cinsiyet değişkeni ile yükseköğrenim yaşam doyum düzeyleri arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir ($t=2,551$ $p<0,05$). Literatür incelendiğinde yaşam doyum düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında çalışmayı destekleyen sonuçlar tespit edilmiştir (30-43). Literatürdeki diğer araştırmalarda ise cinsiyet değişkeni ile yaşam doyum düzeyi arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir (44-58). Bu çalışmaların sonucu araştırmamız ile zıtlık göstermekte olup cinsiyet değişkenine göre yaşam doyum düzeyinin belirli bir grup üzerinde baskın olduğunu söylemek zor olacaktır. Bu yüzden yaşam doyum kavramını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen rekreasyonel etkinlikler, akademik başarı, sosyo-ekonomik faktörler, çevresel etkiler, motivasyon, stres veya öznel iyi oluş gibi birçok somut ve soyut kavramın etkisi bulunmaktadır.

Katılımcıların yaş değişkeni ile rekreasyon farkındalık toplam ve alt boyut puanları incelendiğinde sosyal başarı alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Kadınlar üzerine yapılan çalışmalarda yaş değişkeni ile rekreasyon farkındalık düzeyi arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir (59,60). Üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmada rekreasyon farkındalık ile yaş değişkeni arasında tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmiştir (20). Bu çalışmaların aksine literatür incelendiğinde rekreasyon farkındalık ve yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki tespit edilmeyen çalışmalarda yer almaktadır (26,61,62).

Katılımcıların yükseköğrenim yaşam doyumları ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($f=11,761$ $p<0,05$). Konuyla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde; yaşam doyum düzeyi ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilen çalışmalar literatürde ağırlıklı olduğu görülmektedir (23,28,35,47,63,64). Buna karşın yapılan diğer çalışmalarda da katılımcıların yaşam doyum düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmeyen bulgular literatürde yer almaktadır (65,66).

Katılımcıların sınıf değişkeni ile rekreasyon farkındalık toplam puanları ve alt boyut puanları incelendiğinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada rekreasyon farkındalık ile sınıf değişkeni arasında tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık tespit edilmiştir (20). Araştırmanın aksine üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmada ise öğrencilerin sınıf değişkenine göre rekreasyon farkındalık düzeylerinde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir (22). Bu araştırmada katılımcıların sınıf düzeyi arttıkça sorumluluk, baskı ve gelecek kaygısı düzeylerinin arttığından dolayı 1. sınıf öğrencilerinin farkındalık düzeyinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların sınıf değişkeni ile yükseköğrenim yaşam doyumunu arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Yapılan çalışmalar incelendiğinde sınıf düzeyi yükseldikçe yaşam doyum düzeyi düşmektedir. Bu bağlamda çalışma literatürün geneline göre paralellik göstermektedir. Üniversite öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmada, yaşam doyum ile öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf değişkeni arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir (67).

Astsubay öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmada da yaşam doyum düzeyi ile sınıf değişkeni arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (68). Çalışmada birinci sınıf öğrencilerinin yaşam doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Rekreasyon bölümü öğrencileri üzerine yapılan bir çalışmada sınıf düzeyi değişkeni ile yaşam doyum düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (69). Beden eğitimi öğrencileri üzerine yapılan araştırmada, öğrencilerin sınıf düzeyi ile yaşam doyum düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir (36). Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde yaşam doyum ile sınıf değişkeni arasında anlamlı farklılıklar tespit edilen farklı çalışmalar bulunmaktadır (70-75). Ayrıca araştırmamız sonuçları aksine üniversite öğrencileri üzerine yapılan çalışmalarda katılımcıların yaşam doyum düzeyleri ile sınıf değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmeyen çalışmalar da mevcuttur (76,34,77). Lise düzeyindeki öğrenciler üzerinde yapılan bir çalışmada da yaşam doyum ile sınıf değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir (78). Yükseköğrenim yaşam doyum düzeyi sınıf değişkenine göre 1. sınıflar lehine anlamlı olarak farklılık göstermesinin sebebi olarak; üniversiteye yeni katılan öğrencilerin haz, eğlence, sosyal ortam gibi olgulara daha fazla önem vermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Katılımcıların okudukları bölüm değişkeni ile rekreasyon farkındalık toplam puanları ve alt boyut puanları incelendiğinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu bağlamda; haz- eğlence alt boyutunda rekreasyon bölümü okuyan öğrencilerin ortalaması diğer bölümlere göre yüksektir. Kendini geliştirme alt boyutunda rekreasyon bölümü öğrencilerinin öğretmenlik bölümü öğrencilerine göre ortalamaları yüksektir. Rekreasyon farkındalık toplam puanlarında da rekreasyon bölümü öğrencilerinin öğretmenlik bölümü öğrencilerine göre ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada rekreasyon bölümü öğrencilerinin rekreasyon farkındalık düzeylerinin diğer bölüm öğrencilerine göre yüksek çıkmasının sebebi olarak; rekreasyon derslerini diğer bölüm öğrencilerine göre daha yoğun görmesi, rekreasyonel etkinliklere daha fazla katılması olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların yükseköğrenim yaşam doyumları ile okudukları bölüm değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p<0,05$). Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde öğrencilerin yaşam doyum düzeyleriyle bölüm değişkenleri arasında anlamlı farklılık tespit edilen çalışmalar mevcuttur (36,79,81). Bu sonuçlar çalışma ile zıtlık gösterirken paralellik gösteren bulgular da mevcuttur (82,84). Bu çalışmada Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Fakültesi öğrencileri yer almaktadır. Bu bağlamda katılımcıların gördükleri eğitim ve sosyal ortamlar benzerlik göstermesi sebebiyle yükseköğrenim yaşam doyumları arasında farklılık olmadığı düşünülmektedir.

Katılımcıların gelir düzeyi değişkeni ile rekreasyon farkındalık toplam ve alt boyut puanları incelendiğinde sosyal-başarı alt boyutu ile gelir değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Buna göre; sosyal-başarı alt boyutunda düşük gelir düzeyi ile yüksek gelir düzeyi arasında düşük gelir düzeyinin puan ortalamaları daha fazladır. Orta gelir düzeyi ile yüksek gelir düzeyi arasında orta gelir düzeyi puan ortalamaları daha fazladır. Rekreasyon etkinliklerine katılımında en önemli etkenler

arasında para yer almaktadır (85). Bu bağlamda yapılan bir çalışmada katılımcıların refah düzeyi ile rekreasyon etkinliklerine katılımı arasında yüksek refaha sahip katılımcıların daha düşük refaha sahip katılımcılara göre daha az etkilendiğini tespit edilmiştir (86). Kadınlar üzerine yapılan bir çalışmada katılımcıların aylık gelir seviyesi arttıkça rekreasyon farkındalık düzeylerinin de arttığı gözlemlenmiştir (52).

Katılımcıların yükseköğrenim yaşam doyumları ile gelir değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Fark yaratan grubu bulmak amacıyla Post Hoc testlerinden Bonferroni testi uygulanmıştır. Bu sonuçlara göre; gelir düzeyi orta olan katılımcılar ile gelir düzeyi düşük olan katılımcılar arasında gelir düzeyi orta olan katılımcıların ortalamaları daha yüksektir. Yüksek gelir durumuna sahip olmak her ne kadar yaşam doyumunu arttıracak gibi düşünülse de yüksek geliri elde etme amacıyla bireyler gerektiğinden fazla efor sarf edebilmektedir. Düşük gelirli bireylerin de yaşam doyum düzeyleri düşük olması olağan bir sonuç olarak görülmekte ve bu bağlamda orta gelirli bireylerin yaşam doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde elde edilen sonuçların çalışmamızla paralellik gösterdiği görülmektedir. Literatürdeki çalışmalar incelediğinde bireylerin gelir düzeyleri ile yaşam doyumları arasında anlamlı farklılık tespit edildiği görülmektedir (24,35,48,51,87,93). Ayrıca bazı çalışmaların sonuçları incelendiğinde araştırmaya zıtlık gösteren araştırmalar bulunmaktadır (43, 94).

Çalışmada kullanılan ölçekler arasındaki ilişkiyi bulmak amacıyla spearman korelasyon testi sonuçlarına göre, yükseköğrenim yaşam doyumunu ile haz-eglençe alt boyutu,

Kaynaklar

1. Roberts K. Leisure in contemporary society. Cabi; 2006.
2. Özkan A, Yaşartürk F, Elçi G. The relationship between leisure satisfaction, physical activity level and healthy life-style behaviors of sport science students during the COVID-19 pandemic. Physical Education of Students. 2021;25(5):257-264. Erişim adresi: <https://doi.org/10.15561/20755279.2021.0501>
3. Yerlisu Lapa T, Ardahan F. Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin serbest zaman etkinliklerine katılım nedenleri ve değerlendirme biçimleri. Hacettepe Journal of Sport Sciences. 2009;20(4):132-144.
4. Akay B, Ceylan M, Arslan S. The relationship between: leisure preferences and problem solving skills of university students. Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi. 2022;28:27-47. Erişim adresi: <https://doi.org/10.17368/uhbab.2022.28.03>
5. Akay B, Ayhan B, Yaşartürk F. Boş zaman yoluyla stresle baş etme stratejisi ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişki. Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi. 2022;8(2):593-607.
6. Karaküçük S, Gürbüz B. Rekreasyon ve kentlileşme. Ankara: Gazi Kitabevi; 2007.
7. Yetim AA. Sosyoloji ve spor. Ankara: Berikan Yayınevi; 2011.
8. Akay B, Yaşartürk F. Beden eğitimi öğretmenlerinin serbest zaman doyumunu ile öz-yeterlik inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Trakya Eğitim Dergisi. 2023;13(1): 318-330 Erişim adresi: <https://doi.org/10.24315/tred.1032955>
9. Barnett LA. Measuring the ABCs of leisure experience: Awareness, boredom, challenge, distress. Leisure Sciences. 2005;27(2):131-155. Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.1080/01490400590912051>
10. Mannell RC, Stynes DJ. A retrospective: The benefits of leisure. Venture Publishing; 1991.
11. Er Y, Kılıçman İ. Üniversite öğrencilerinin yaşam tatminine ulaşmaları yolunda, rekreasyonel farkındalık ve sosyal medya bağımlılığının olası etkileri. İstanbul: Efe Akademi Yayıncılık; 2021.
12. Tümlü ÜG, Receptoğlu E. Üniversite akademik personelinin psikolojik dayanıklılık ve yaşam doyumunu arasındaki ilişki. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi. 2013;3(3):205-213. Erişim adresi: <https://doi.org/10.5961/jhes.2013.078>
13. Suldo SM, Hueber ES. Is extremely high life satisfaction during adolescence advantageous?. Social Indicators Research. 2006;78(2):179-203. Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.1007/s11205-005-8208-2>
14. Sarıgöz OA, Yaşartürk F. Investigation of the relationship between healthy lifestyle behavior, quality of life and leisure constraint levels of amputee individuals who take sports

sosyal-başarı alt boyutu, kendini geliştirme alt boyutu ve rekreasyon farkındalık toplam puanlarında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda sonuç olarak, üniversite öğrencilerinin çeşitli etkinliklere katılımı sonucunda rekreasyon farkındalık düzeyi arttıkça yükseköğrenim yaşam doyum düzeyinin de artacağı söylenebilir.

Öneriler

- Üniversiteye yeni başlayan öğrencilere yönelik rekreasyon farkındalıklarını yükseltmek amacıyla çeşitli çalışmalar üniversite tarafından düzenlenebilir. (RFÖ ve sınıf değişkeninde 2. Sınıfların 1. Sınıflara yönelik puanının yüksek olması bulgusuna yönelik öneri)

- Spor bilimlerinde rekreasyon bölümü dışında öğrenim gören öğrencilerin rekreasyon farkındalık düzeylerini yükseltmeye yönelik eğitim çizelgesi genişletilebilir. (RFÖ ve bölüm değişkeni arasında rekreasyon bölümünün diğer tüm bölümlere oranla yüksek çıkması bulgusuna yönelik)

- Araştırmada Bartın Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi ve Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi öğrencileri katılım göstermiştir. Çalışmanın örneklem grubu yeterli olduğu düşünülse de çeşitliliği geliştirilebilir.

Etik Metni: Bu makalede araştırma sürecinde, dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. 30.12.2020 tarihli ve 25 toplantı numaralı Bartın Üniversitesi Etik Kurul onayı alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Bu çalışmada yazarlar arasında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Bu çalışmada bütün yazarların katkı oranları eşittir.

- education. *International Journal of Sport Culture and Science*. 2020;8(4):286-301. Erişim adresi: <https://doi.org/10.14486/IntJSCS.2020.617>
15. Huang CY, Carleton B. The relationship among leisure participation, leisure satisfaction and life satisfaction of college students in Taiwan. *Journal of Exercise Science & Fitness*. 2003;1(2):129-132.
  16. Dirlık R, Köroğlu Ö. Açık alan rekreasyon faaliyetlerinin yaşam doyumuna etkisi. *Journal of Recreation and Tourism Research*. 2021;8(1):48-72. Erişim adresi: <https://doi.org/10.31771/jrtr.2021.91>
  17. Wang EST, Chen LSL, Lyin JYC, Wang MCH. The relationship between leisure satisfaction and life satisfaction of adolescents concerning online games. *Libra Publishers*. 2008;43:169.
  18. Öztürk Y. Rekreasyon fayda farkındalığı ve yaşam doyum düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*. 2022;13(36):1237-1250. Erişim adresi: <https://doi.org/10.21076/vizyoner.1096705>
  19. Aaker DA, Kumar V, Day GS. *Marketing research*. USA: John Wiley & Sons; 2007.
  20. Ekinci NE, Özdilek Ç. Investigation of university students' awareness of recreational activities. *International Online Journal of Educational Sciences*. 2019;11(2):53-66. Erişim adresi: <https://doi.org/10.15345/iojes.2019.02.004>
  21. Erol M, Yıldırım İ. Yükseköğrenim yaşam doyumunu ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. 2016;12(1):221-243.
  22. Kılıçman İ. Rekreasyon farkındalığı ve sosyal medya bağımlılığının yaşam doyumuna üzerine etkilerinin incelenmesi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. [Yüksek Lisans Tezi]. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi; 2020.
  23. Ekinci NE. Üniversite öğrencilerinin rekreatif etkinlikler hakkındaki farkındalıklarının araştırılması. [Doktora Tezi]. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi; 2017.
  24. Yılmaz A, İnce G, Akaydın Ş, Koç S. A study on the attitudes and awareness of gifted and typically developing children toward sports. *Journal of Gifted Education and Creativity*. 2022;9(4):339-349.
  25. Demirel M, Kaya A, Budak D, Bozoğlu MS, Er Y. Effect of Covid-19 pandemic on recreational awareness and quality of life. *Turkish Journal of Sport and Exercise*. 2021;23(2):197-207. Erişim adresi: <https://doi.org/10.15314/tsed.947795>
  26. Uzun ME, Turgut S. Üstün zekalı ortaöğretim öğrencilerinin rekreasyonel farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*. 2023;6(1):604-616. Erişim adresi: <https://doi.org/10.38021asbid.1361034>
  27. Durhan TA, Kayhalak F, Kurtipek S. Rekreasyon farkındalığının rekreasyonel satın alma tarzları üzerine etkisi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2022;2(8):460-477.
  28. Cöhce B, Duygun S, Öztürk EN, Kırşanlıoğlu AE. Lise öğrencilerinin rekreasyonel farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Anatolia Social Research Journal*. 2022;1(1):52-62.
  29. Üstün ÜD, Üstün NA. Üniversite öğrencilerinin rekreasyonel etkinliklerin faydaları hakkındaki farkındalıklarının incelenmesi. *Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2020;7(7-8):38-48. Erişim adresi: <https://doi.org/10.33468/sbsebd.128>
  30. Joshanloo M, Jovanović V. The relationship between gender and life satisfaction: Analysis demographic groups and global regions. *Arch Womens Ment Health*. 2020;23(3):331-338. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1007/s00737-019-00998-w>
  31. Tuzgöl Dost M. Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2007;2(22):132-143.
  32. Gençay S. Beden eğitimi öğretmeni adaylarının umutsuzluk ve yaşam doyumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 2009;8(27):380-388.
  33. Özyıldırım N. Mesleki müzik eğitimi alan öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının ve yaşam doyumlarının incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2011.
  34. Tümkaya S. Türk üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluşu yordayan sosyodemografik değişkenler ve mizah tarzları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 2011;36(160):158-170.
  35. Eryılmaz S. Üniversite öğrencilerinde psikolojik sağlamlığı yordalama yaşam doyumunu benlik saygısı iyimserlik ve kontrol odağının incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. Muğla: Muğla Üniversitesi; 2012.
  36. Kong F, Zhao J, You X. Emotional intelligence and life satisfaction in Chinese university students: The mediating role of self-esteem and social support. *Personality and Individual Differences*. 2012;53(8):1039-1043. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.07.032>
  37. Gündoğdu R, Yavuzer Y. Eğitim fakültesi öğrencilerinin öznel iyi oluş ve psikolojik ihtiyaçlarının demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2012;12(23):115-131.
  38. Gülcan A, Bal N. Genç yetişkinlerde iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumuna üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Asya Öğretim Dergisi*. 2014;2(1):41-52.
  39. Kanat S, Dikkaya A. Sanat eğitimi alan ve almayan üniversite öğrencilerinin yaşam doyum düzeylerinin karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2015;29:145-158.
  40. Bulut C, Bulut SN. Öğretmen adaylarının üniversite yaşamına uyum düzeyleri ile yaşam doyum arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of New Trends In Arts, Sports & Science Education*. 2016;5(4):1-7.
  41. Bibi F, Chaudhry AG, Awan EA. Impact of gender, age and culture on life satisfaction. *Pakistan Association of Anthropology, Islamabad*. 2015;27(2):1649-1652.
  42. Moksnes UK, Espnes GA. Self-esteem and life satisfaction in adolescents-gender and age as potential moderators. *Quality of Life Research*. 2013;22(10):2921-2928. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1007/s11136-013-0427-4>
  43. Gigantesco A, Fagnani C, Toccaceli V, Stazi MA, Lucidi F, Violani C, et al. The relationship between satisfaction with life and depression symptoms by gender. *Front Psychiatry*. 2019;10:460236. Erişim adresi: <https://doi.org/10.3389/fpsy.2019.00419>
  44. Diener E. Subjective well-being. *Psychol Bulletin*. 1984;95(3):542-575. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>

45. Hampton NZ, Marshall A. Culture, gender, self-efficacy, and life satisfaction: A comparison between Americans and Chinese people with spinal cord injuries. *Journal of Rehabilitation*. 2000;66(3):21-29.
46. Hintikka J. Religious attendance and life satisfaction in the Finnish general population. *Journal of Psychology and Theology*. 2001;29(2):158-164. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1177/009164710102900207>
47. Katja R, Paivi ÅK, Marja-Terttu T, Pekka L. Relationships among adolescent subjective well-being, health behavior, and school satisfaction. *Journal of School Health*. 2002;72(6):243-250. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2002.tb07337.x>
48. Fugl-Meyer AR, Merlin R, Fugl-Meyer KS. Life satisfaction in 18-to 64-year-old Swedes: in relation to gender, age, partner and immigrant status. *Journal of Rehabilitation Medical*. 2002;34(5):239-246. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1080/165019702760279242>
49. Diener E, Oishi S, Lucas RE. Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*. 2003;54:403-425. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1146/ANNUREV.PSYCH.54.101601.145056>
50. Seligman MEP, Diener E. Beyond money: Toward an economy of well-being. *Psychological Science in the Public Interest*. 2004;5(1):1-31. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1111/J.0963-7214.2004.00501001.X>
51. Shek DTL. Perceived parental control processes, parent-child relation qualities and psychological well-being in Chinese adolescents with and economic disadvantage. *Journal of Genetic Psychology*. 2005;166(2):171-188. Erişim adresi: <https://doi.org/10.3200/GNTP.166.2.171-188>
52. Chow HPH. Life satisfaction among university students in a Canadian prairie city: A multivariate analysis. *Social Indicators Research*. 2005;70(2):139-150. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1007/s11205-004-7526-0>
53. Ye S, Yu L, Li KK. A cross-lagged model of self-esteem and life satisfaction: Gender differences among Chinese university students. *Personality and Individual Differences*. 2012;52(4):546-551. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.11.018>
54. Şahin E, Göral M, Demirel M, Demirel DH, Arslan F. Spor bilimleri fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin eğitim hizmetlerine ilişkin doyum düzeylerinin belirlenmesi. *Turkish Journal of Education*. 2014;3(2):38-45.
55. Özkara B, Kalkavan A, Çavdar S. Spor bilimleri alanında eğitim alan üniversite öğrencilerinin yaşam doyum düzeylerinin araştırılması. *International Journal of Science Culture and Sport*. 2015;3(11):336-346. Erişim adresi: <https://doi.org/10.14486/ijscs293>
56. Özdemir Topaloglu A. The relationship between university students' self perception, life satisfaction and various variables. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2015;205(349):349-355. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.09.096>
57. Şahin C. Examination of the relationship between life satisfaction level and internet addiction of the students in guidance and psychological counseling department. *International Journal of Contemporary Education Studies*. 2016;2(1):1-13.
58. Akçit V, Barutçu E. Examination of life satisfaction of university students: Honaz vocational school case. *Route Education and Social Science Journal*. 2017;18:115-126.
59. Bebek S, Çakmak Yıldızhan Y. Researching of the relationship between women's body attitudes, recreational awareness levels of women. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*. 2022;5(Özel Sayı 1):636-652. Erişim adresi: <https://doi.org/10.38021/asbid.1215512>
60. Bülbül A, Olcucu B, Akyol G. Spor elemanlarının rekreasyon fayda farkındalığı ile bedenlerini beğenme düzeyleri arasındaki ilişki. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*. 2021;1(50):110-123. Erişim adresi: <https://doi.org/10.17498/kdeniz.934526>
61. Keleş KZ. Üniversite öğrencilerinde rekreasyonel farkındalık ve yaşam doyum ilişkisi (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi örneği). [Yüksek Lisans Tezi]. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi; 2023.
62. Bebek S. Kadınların bedeni beğenme tutumları rekreasyon farkındalık düzeyleri ve arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. Erzincan: Binali Yıldırım Üniversitesi; 2020.
63. Reçepoğlu E. Öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2013;1(1):311-326.
64. Bartram D. Age and life satisfaction: Getting control variables under control. *Sociology*. 2021;55(2):421-437. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1177/0038038520926871>
65. Siedlecki KL, Tucker-Drob EM, Oishi S, Salthouse TA. Life satisfaction across adulthood: Different determinants at different ages? *Journal of Positive Psychology*. 2008;3(3):153-164. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1080/17439760701834602>
66. Ağyar E. Life satisfaction, perceived freedom in leisure and self-esteem: The case of physical education and sport students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2013;93:2186-2193. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.10.185>
67. Bektaş E. Üniversite öğrencilerinde duygusal zeka ve yaşam doyum ilişkisi (Facebook kullananlar üzerine bir araştırma). [Yüksek Lisans Tezi]. Mersin: Toros Üniversitesi; 2014.
68. Kaya Ö. Askeri öğrencilerin yaşam doyum düzeyleri üzerine bir araştırma. [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2006.
69. Gencel N. Rekreasyon bölümü öğrencilerinin yalnızlık yaşam doyum ve özsaygı düzeylerinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. Kayseri: Erciyes Üniversitesi; 2019.
70. Karatzias A, Power KG, Flemming J, Lennan F, Swanson V. The role of demographics, personality variables and school stress on predicting school satisfaction/dissatisfaction: Review of the literature and research findings. *Educ Psychol (Lond)*. 2002;22(1):33-50. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1080/01443410120101233>
71. Park N. Life Satisfaction among Korean children and youth: A developmental perspective. *School Psychology International*. 2005;26(2):209-223. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1177/0143034305052914>

72. Flouri E, Buchanan A. Life satisfaction in teenage boys: The moderating role of father involvement and bullying. *Aggressive Behavior*. 2002;28(2):126-133. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1002/ab.90014>
73. Lubin B, Van Whitlock R. Psychometric properties of the brief life satisfaction scales. *Journal of Clinical Psychology*. 2004;60(1):11-27. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1002/jclp.10190>
74. Zhang L, Leung JP. Moderating effects of gender and age on the relationship between self-esteem and life satisfaction in mainland Chinese. *International Journal of Psychology*. 2002;37(2):83-90. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1080/00207560143000252>
75. Wardle J, Steptoe A, Guliş G, Sartory G, Sêk H, Todorova I, et al. Depression, perceived control, and life satisfaction in university students from central-eastern and western europe. *International Journal of Behavioral Medicine*. 2004;11(1):27-36. Erişim adresi: https://doi.org/10.1207/s15327558ijbm1101_4
76. Göker Y. Türkiye’de öğrenim gören yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin yaşam doyumları ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. [Ankara: Gazi Üniversitesi; 2013].
77. İlhan G. Üniversite öğrencilerinin günlük davranış alanları ve doyum düzeyleri. [Yüksek Lisans Tezi]. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi; 1994.
78. Ünal AÖ, Şahin M. Lise öğrencilerinin yaşam doyumlarının bazı değişkenlere göre yordanması. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*. 2016;2(3):46-63.
79. Ulucan H, Kiliç M, Kaya K, Türkçapar Ü. Beden eğitimi spor yüksekokullarında öğrenimlerine devam eden öğrencilerin umutsuzluk ve yaşam doyum düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*. 2011;13(3):349-356.
80. Toçoğlu S. Spor bilimleri öğrencilerinin öz yeterlilik ve psikolojik sağlamlıklarının yaşam doyumları üzerine etkisi. [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya: Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi; 2020.
81. Özel B. Üniversite öğrencilerinin rekreasyon faaliyetlerine yönelik yaşam doyum, tatmin ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. Bartın: Bartın Üniversitesi; 2019.
82. Berkaş S. İnönü üniversitesi spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin yaşam doyumları düzeylerinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. Malatya: İnönü Üniversitesi; 2019.
83. Ardahan F. Sosyal sermaye, yaşam doyum ve akademik başarı ilişkisi: BESYO örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 2014;11(1):1213-1226. Erişim adresi: <https://doi.org/10.14687/ijhs.v11i1.2754>
84. Aktaş I, Alpay DD. Abant İzzet Baysal Üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2015;15(0):15-24. Erişim adresi: <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2015.15.1-5000128592>
85. Gratton C, Taylor P. *Economics of sport & recreation*. 3rd ed. *Economics of Sport & Recreation*. London: Sport Press; 2005.
86. Özşaker M. Gençlerin serbest zaman aktivitelerine katılmama nedenleri üzerine bir inceleme. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*. 2012;14(1):126-131.
87. Yıldırım T. Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı ile algılanan sosyal destek ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Haliç Üniversitesi; 2017.
88. Dilmaç B, Ekşi H. Meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyumları ve benlik saygılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2008;20:279-289.
89. Tuzgöl Dost M. Güney Afrika ve Türkiye’deki üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre özlü iyi oluş ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 2010;35(158):75-89.
90. Ergin A, Hatipoğlu C, Bozkurt Aİ, Bostancı M, Atak BM, Kısaoğlu S, et al. Tıp fakültesi öğrencilerinin yaşam doyum ve öz-bakım gücü düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Pamukkale Tıp Dergisi*. 2011;4(3):144-151.
91. Kabasakal Z, Baş AU. Öğretmen adaylarında yaşam doyumunun yordalayıcısı olarak problem çözme becerileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 2013;2(1):27-35.
92. Güler K. Beden imajının üniversite öğrencilerinde yaşam doyum ve umutsuzluk üzerine etkisi. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Beykent Üniversitesi; 2015.
93. Yıkılmaz M, Demir Gündül M. Üniversite öğrencilerinde yaşam doyum, yaşamda anlam ve bilinçli farkındalık arasındaki ilişkiler. *Ege Eğitim Dergisi*. 2015;16(2):297-305. Erişim adresi: <https://doi.org/10.12984/eed.09530>
94. Frieters P, Haisken-DeNew JP, Shields MA. Money does matter! Evidence from increasing real income and life satisfaction in East Germany following reunification. *American Economic Review*. 2004;94(3):730-740. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1257/0002828041464551>

EXTENDED ABSTRACT

Purpose of the research: This study aimed to examine the relationship between recreational awareness and the level of life satisfaction among university students in higher education.

Research Problem: Is there a relationship between recreation awareness and higher education life satisfaction levels among university students?

Literature Review: Leisure activities are activities carried out by an individual during their free time, characterized by

personalized methods and purposes and are entirely dependent on individual preferences (2). When university students spend their leisure time more efficiently, it is observed that they possess stronger, more dynamic and robust personal qualities compared to other employees in both social and professional aspects of life (3). The concept of recreation is expressed as activities that take place within leisure time, encompassing the activities individuals engage in during this time (6). Recreation includes activities that allow individuals to move freely, enjoy themselves, meet new people and renew themselves (8). The concept of

awareness, as a factor that either triggers the need for recreation or contributes to the formation of this concept, is considered an influential element in the planning and programming of recreational activities (9). With the positive effects gained from leisure activities, recreational awareness is developing and, in this context, both qualitatively and quantitatively, the increase in recreational areas enables us to achieve societal recreational awareness (11). The realization of an individual's desired aspirations and desires in life is expressed as life satisfaction (12). Participation in recreational activities contributes to the individual's level of life satisfaction by acquiring strong personality traits, willpower, pleasure and various positive emotions (15). The life satisfaction levels of individuals engaging in recreational activities are positively influenced (16). Considering that recreational activities will have a positive impact on students' life satisfaction, it is important for university students to do various activities in this context. It is thought that the studies to be carried out in this sense will contribute to university students and therefore to the next generation. In line with this information, the aim of our study to examine the recreation awareness and higher education life satisfaction levels of university students according to various variables and to test the relationship between the two variables.

Methods: The research group consists of 978 volunteer students, 351 women and 627 men, studying in Bartın University Faculty of Sports Sciences and Gazi University Faculty of Sports Sciences in the 2020-2021 academic year. The study data were collected using several instruments: a "Personal Information Form" designed by the researcher to gather demographic information about the participants,

"Recreation Awareness Scale (RAS)" to assess the level of recreational awareness, and the "Higher Education Life Satisfaction Scale (HELSS)" to measure higher education life satisfaction level. The obtained data were recorded in the SPSS 25.0 package program and error checks, tables and statistical analyzes were made through this program. Skewness-kurtosis values of the data were examined to determine the tests to be used for the analysis of the research. In the analysis, t-Test was used if the distribution of frequency (f), percentage (%) and two-choice independent variables was normal, otherwise Mann Whitney-U test was used. Similarly, in independent groups with more than two options, one-way variance ANOVA analysis was used if the distribution was normal, and if it was not, Kruskal Wallis test was used if it was non-parametric. Additionally, Spearman Correlation analysis was used to determine the relationship between the scales used. The results were evaluated at the 95% confidence interval and the significance level was $p < 0.05$.

Result and Conclusions: The analysis results revealed significant differences in the scores for recreational awareness and higher education life satisfaction among university students based on various demographic variables. Furthermore, the Spearman Correlation test conducted between the scales uncovered a significant positive relationship between higher education life satisfaction and the sub-dimensions of pleasure-fun, social-success, self-improvement, and the total scores for recreational awareness. As a result, it can be said that as the recreation awareness level of university students increases because of their participation in various activities, their higher education life satisfaction level will also increase.

Spor Yönetimi Bağlamında Görev ve İlişki Yönelimli Liderlik Davranışları İle İletişimde Çözüm Odaklılık İlişkisinin İncelenmesi

Investigation of the Relationship Between Task and Relationship-Oriented Leadership Behaviors and Solution Orientation in Communication in the Context of Sports Management

Pero Duygu DUMANGÖZ¹

¹ Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Aydın, TÜRKİYE / pero.dumangoz@adu.edu.tr / 0000-0002-2827-5538

Özet: Bu araştırma gençlik ve spor ilçe müdürlerinin görev yönelimli ve ilişki yönelimli liderlik davranışları ile iletişimde çözüm odaklılık düzeylerini bazı demografik değişkenlere göre betimlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın ikinci amacı ise, görev yönelimli ve ilişki yönelimli liderlik davranışları ile iletişimde çözüm odaklılık arasındaki ilişki varlığının incelenmesidir. Araştırma ilişkisel tarama yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Araştırma evrenini; Ege bölgesinde yer alan 8 ilin (Muğla, İzmir, Aydın, Afyon, Denizli, Manisa, Kütahya ve Uşak) ilçelerinde görev yapan gençlik ve spor ilçe müdürleri oluşturmaktadır. Evrenin çok büyük olmaması, ulaşmada güçlüğü bulunmaması ve daha güvenilir verilerin elde edilebileceğinin düşünülmesi nedenleri ile araştırmada evrenden örneklem alma yoluna gidilmeyerek, araştırma evreni oluşturan bütün yöneticiler (n=103) üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilk bölümünde araştırmacılar tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu", ikinci bölümde Giray ve Güngör (2015) tarafından geliştirilmiş olan "Görev Yönelimli ve İlişki Yönelimli Liderlik Ölçeği", üçüncü bölümde ise Şahin ve Derin (2020) tarafından geliştirilen "İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklere ait Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları; İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeğinin toplamı için güvenilirlik katsayısı .881 olduğu tespit edilmiştir. Görev Yönelimli Liderlik alt boyutu için güvenilirlik katsayısı .930 ve İlişki Yönelimli Liderlik alt boyutu için güvenilirlik katsayısı .933 olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler için uygulanan istatistiksel analizler, SPSS v.23 paket programı vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldıktan sonra (-2) ile (+2) verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Sonuçta bakıldığında "İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği" toplamı ile "Görev Yönelimli Liderlik" alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilirken; "İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği" toplamı ile "İlişki Yönelimli Liderlik" alt boyutu arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca görev yönelimli ve ilişki yönelimli liderliğin iletişimde çözüm odaklılığın anlamlı yordayıcısı olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmadan elde edilen sonuçların konuya ilgi duyan araştırmacılara kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor, spor yönetimi, liderlik, iletişim.

Abstract: This research aims to describe the task-oriented and relationship-oriented leadership behaviors and solution-oriented communication levels of youth and sports district managers according to some demographic variables. The second purpose of the research is to examine the existence of a relationship between task-oriented and relationship-oriented leadership behaviors and solution-oriented communication. The research was conducted using the relational survey method. Research universe; It consists of youth and sports district managers working in the districts of 8 provinces in the Aegean region. Due to the fact that the population is not very large, there is no difficulty in accessing it, and it is thought that more reliable data can be obtained, sampling from the population was not used in the research, and the research was carried out on all managers (n = 103) that make up the population. As a data collection tool in the research; In the first part, the "Personal Information Form" created by the researchers was used, in the second part, the "Task-Oriented and Relationship-Oriented Leadership Scale" developed by Giray and Güngör (2015), and in the third part, the "Solution Orientation in Communication Scale" developed by Şahin and Derin (2020) was used. Cronbach Alpha reliability coefficients of the scales used in the research; The reliability coefficient for the total Solution Orientation in Communication Scale was found to be .881. The reliability coefficient for the Task-Oriented Leadership sub-dimension was found to be .930 and the reliability coefficient for the Relationship-Oriented Leadership sub-dimension was .933. Statistical analyzes applied to the data obtained within the scope of the research were carried out through the SPSS v.23 package program. When looking at the results, a positive, weakly significant relationship was detected between the total of the "Solution Orientation in Communication Scale" and the "Task-Oriented Leadership" sub-dimension; A positive, moderately significant relationship was detected between the total of the "Solution Orientation in Communication Scale" and the "Relationship-Oriented Leadership" sub-dimension. In addition, task-oriented and relationship-oriented leadership appear to be significant predictors of solution-oriented communication. It is thought that the results obtained from the study will serve as a resource for researchers interested in the subject.

Keywords: Sports, sports management, leadership, communication.

Received: 10.05.2024 / Accepted: 07.07.2024 / Published: 30.07.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1481665>

Citation: Dumangöz, P.D. (2024). Spor Yönetimi Bağlamında Görev ve İlişki Yönelimli Liderlik Davranışları ile İletişimde Çözüm Odaklılık İlişkisinin İncelenmesi, The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS), 13 (3), 299-309.

GİRİŞ

Liderlik kavramı hakkında birçok tanım yapılmaktadır. Bunlar birkaç noktada farklılık gösterir ve bunun nedeni liderliğin insani yönüdür. Sıklıkla karşılaştığımız tanımlarından biri liderliği, bir insanın bazı hedeflere ulaşmak için diğer insanların davranışlarını veya eylemlerini etkileme sürecidir, şeklinde açıklar (25). Bu tanımdan, liderliğin olması için bazı koşulların olması gerektiği sonucuna varılmaktadır: Birincisi lider, grup içerisinde baskın bir konuma sahip olmalı ve aynı zamanda resmi ve önemli bir otoriteye sahip olmalıdır. İkincisi, grubun hedeflerini gerçekleştirecekleri grup üyeleri olmalıdır ve üçüncüsü tüm bunların olması için etkili eylemleri olmalıdır. Bu etkili eylemlerden biri de ortaya çıkan sorunları çözmektir (21).

Ohio State Üniversitesi'nin çalışmaları, liderlerin iki farklı davranışsal rolünü, takım liderlerinin benimseyebileceği liderlik tarzlarını kategorize etmek için bir çerçeve olarak tanımlamıştır. Görev yönelimli liderlik: Liderin takipçilerinin rollerini tanımlama, hedefe ulaşmaya odaklanma ve iyi tanımlanmış iletişim kalıpları oluşturma

derecesini ifade emektedir. İlişki yönelimli liderlik: Bir liderin takipçilerine ilgi ve saygı gösterme, onların refahını gözetme ve takdir ve destek gösterme derecesini ifade etmektedir (4, 28). Bass (1990), başlatıcı yapı olarak adlandırdığı görev odaklı liderlik stilini, liderin yoğun bir şekilde hedefe ulaşmaya odaklandığı ve iyi tanımlanmış iletişim kalıpları kurduğu bir stil olarak ifade eder. Öte yandan, 'düşünme' olarak adlandırdığı ilişki odaklı liderlikte lider, takipçilerine ilgi ve saygı göstermeye, onların refahını gözetmeye, takdir ifade etmeye ve duygusal destek sağlamaya güçlü bir vurgu yapar (4).

Anzalone'a (2017) göre görev odaklı bir lider, eldeki görev veya görev dizisine ve görevi başarmak için gerekli tüm prosedürlere odaklanan kişidir. Görev odaklı bir lider, çalışanların kişisel ihtiyaçlarını karşılama fikriyle daha az ilgilenir ve belirli hedeflere ulaşmak için adım adım teknik çözümler bulmayla daha fazla ilgilenir (2).

Anzalone, görev odaklı liderlik tarzının birçok faydasının olduğunu belirtmektedir. Görev odaklı bir lider son derece mantıklı ve analitiktir ve gerekli işyeri prosedürlerine

odaklanarak işin nasıl yapılacağı konusunda güçlü bir anlayışa sahiptir. Görev odaklı bir lider, büyük bir görevin çok sayıda küçük görevi içerebileceğini bilir; dolayısıyla liderler her şeyin zamanında ve verimli bir şekilde yapılmasını sağlamak için buna göre çalışır. Lider, son teslim tarihlerine uyulmasını ve işlerin tamamlanmasını sağlamaya çalışır ve bu yaklaşımın özellikle zamanlarını iyi yönetemeyen ekip üyeleri için yararlı olduğu düşünülmektedir (2). Ancak Bass (1990), göreve yönelik liderlerin ekiplerinin refahı hakkında fazla düşünme eğiliminde olmadıklarından, bu yaklaşımın, motivasyon ve elde tutma sorunlarına neden olmak da dahil olmak üzere otokratik liderliğin birçok kusuruna maruz kalabileceğini ileri sürmektedir (4).

Larman'a (2015) göre ilişki odaklı bir lider, görevlerin önemini anlar, ancak aynı zamanda göreve katılan herkesin ihtiyaçlarını karşılamaya da çok fazla zaman ayırır ve odaklanır. Bu, ikramiyeler gibi teşvikler sunmayı, işyeri veya sınıf çatışmalarıyla başa çıkmak için arabuluculuk sağlamayı, çalışanların güçlü ve zayıf yönlerini öğrenmek için çalışanlarla bireysel zaman geçirmeyi, ortalamanın üzerinde mali tazminat teklif etmeyi veya sadece cana yakın veya teşvik edici bir şekilde liderlik etmeyi içerebilir (20). Anzalone (2017), ilişki odaklı bir liderin, çalışanlarla kalıcı ilişkiler kurarak genel başarı yaratmaya odaklandığını öne sürüyor. Bu tür bir lider, görevlere ve programlara önem verir, ancak çalışma kültürünün daha önemli olduğuna inanır. İlişki odaklı bir lider, çalışanların takdir edildiği ve kişisel olarak işin başarısına yatırım yapacak ve mümkün olan en yüksek düzeyde çalışacak kadar motive oldukları bir ortam yaratmak için çalışanları takdir etme ve ekip oluşturma çalışmaları gibi ilişki kurma tekniklerini kullanır (2).

Çözüm odaklılık sorunun kendisinden ziyade çözüme yönelme ile ilgilidir. Çözüme yönelme davranışı bireylerde yılmazlık seviyesini artırarak nitelikli bir yaşam sürmelerine ve bundan yüksek düzeyde doyum sağlamalarına neden olmaktadır (24). Grant (2011)' e göre çözüm odaklılık, bireyin ya da bireylerin pozitif açıdan değişimlerini devam ettirebilmeleri için mevcut kaynaklarını ve yılmazlıklarını güçlendirmeyi ifade etmektedir (16).

Literatüre bakıldığında spor yönetimi alanında görev ve ilişki yönelimli liderlik davranışları ile iletişimde çözüm odaklılık arasındaki ilişkiyi irdeleyen başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda mesleki sınıflandırma itibarıyla gençlik ve spor ilçe müdürlerinin görev yönelimi ve ilişki yönelimli liderlik davranışları ile iletişimde çözüm odaklılık düzeylerinin betimlenmesi ve bu iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özelliklerinin frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları

	f	%
Yaş	35 yaş ve altı	8
	36-40	19
	41-45	29
	46-50	28
	51 yaş ve üzeri	19
Çalışma Süresi	10 yıl ve altı	18
	11-15	22
	16-20	17
	21-25	23
	26 yıl ve üstü	23

Çalışmanın Hipotezleri:

H1. Katılımcıların görev ve ilişki yönelimli liderlik davranışları ile iletişimde çözüm odaklılık düzeyleri yaş değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H2. Katılımcıların görev ve ilişki yönelimli liderlik davranışları ile iletişimde çözüm odaklılık düzeyleri çalışma süresi değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H3. Katılımcıların görev ve ilişki yönelimli liderlik davranışları ile iletişimde çözüm odaklılık düzeyleri medeni durum değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H4. Katılımcıların görev ve ilişki yönelimli liderlik davranışları ile iletişimde çözüm odaklılık düzeyleri mezun olunan alan değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H5. Katılımcıların görev ve ilişki yönelimli liderlik davranışları ile iletişimde çözüm odaklılık düzeyleri eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermektedir.

H6. Katılımcıların görev ve ilişki yönelimli liderlik davranışları ile iletişimde çözüm odaklılık düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

H7. Katılımcıların görev ve ilişki yönelimli liderlik davranışları iletişimde çözüm odaklılığın anlamlı bir yordayıcısıdır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Bu araştırma; ilişki odaklı tarama yönteminin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. İlişki odaklı tarama, 2 ve daha fazla değişken arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımıdır(6).

Araştırmanın Amacı: Bu araştırma gençlik ve spor ilçe müdürlerinin görev yönelimli ve ilişki yönelimli liderlik davranışları ile iletişimde çözüm odaklılık düzeylerini bazı demografik değişkenlere göre betimlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca; görev yönelimli ve ilişki yönelimli liderlik davranışları ile iletişimde çözüm odaklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Görev yönelimli ve ilişki yönelimli liderlik davranışlarının iletişimde çözüm odaklılık üzerinde herhangi bir etki yaratıp yaratmadığının tespit edilmesi bu araştırmanın diğer amaçları arasındadır.

Araştırma Grubu: Araştırma evrenini; Ege bölgesinde konumlanan 8 ilin (Aydın, Muğla, İzmir, Afyon, Manisa, Denizli, Kütahya ve Uşak) ilçelerinde görev yapan gençlik ve spor ilçe müdürleri oluşturmaktadır. Evrenin çok büyük olmaması, ulaşmada güçlük bulunmaması ve daha güvenilir verilerin elde edilebileceğinin düşünülmesi nedenleri ile araştırmada evrenden örneklem alma yoluna gidilmeyerek, araştırma evreni oluşturan bütün yöneticiler (n=103) üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. (Devam)

		<i>f</i>	<i>%</i>
Medeni Durum	Evli	84	81,6
	Bekar	19	18,4
Mezun Olunan Alan	Spor Bilimleri Alanları	54	52,4
	Diğer Temel Alanlar	44	42,7
	Lise	5	4,9
Eğitim Durumu	Lise	5	4,9
	Üniversite	82	79,6
	Lisansüstü	16	15,5
Toplam		103	100,0

Tablo 1’de araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri görülmektedir. Tabloya göre, katılımcıların %7,8’i (8) 36 yaş altında, %18,4’ü (19) 36-40 yaş aralığında, %28,2’si (29) 41-45 yaş aralığında, %27,2’si (28) 46-50 yaş aralığında ve %18,4’ü (19) 50 yaş üzerindedir. Katılımcıların %17,5’i (18) 10 yıl ve altı, %21,4’ü (22) 11-15 yıl arası, %16,5’i (17) 16-20 yıl arası, %22,3’ü (23) 21-25 yıl arası ve %22,3’ü (23) 26 yıl ve üstü çalışma süresine sahiptir. Katılımcıların %81,6’sı (84) evli, %18,4’ü (19) bekar. Araştırmaya katılanların %52,4’ü (54) spor bilimleri alanlarından, %42,7’si (44) diğer temel alanlardan ve %4,9’u (5) liseden mezun olmuştur. Son olarak katılımcıların %4,9’u (5) lise, %79,6’sı (82) üniversite ve %15,5’i (16) lisansüstü mezundur.

Verilerin Toplanması: Araştırmada veriler araştırmacılar tarafından online-form vasıtasıyla toplanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler; Google Formlar üzerinden hazırlanmış ve katılımcılara ulaştırılmıştır. Katılımda gönüllülük esası

dikkate alınmıştır. İlk bölümde araştırmacının hazırladığı “Kişisel Bilgi Formu”, ikinci bölümde Giray ve Güngör (2015) tarafından geliştirilmiş olan “Görev Yönelimli ve İlişki Yönelimli Liderlik Ölçeği” (15), üçüncü bölümde ise Şahin ve Derin (2020) tarafından geliştirilen “İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği” (28) kullanılmıştır. İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği (İÇÖÖ) toplam 3 alt boyuttan oluşmaktadır: Çözüm Odaklı Müdahale (8 madde), Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme (5 madde) ve Çözüm Odaklı Yaklaşım (4 madde). İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeğinden en az 17, en çok 85 puan alınmaktadır. Katılımcıların aldığı puan yükseldikçe, iletişimde çözüm odaklılık seviyesinin de yükseldiği söylenebilir (Giray ve Güngör, 2015). Görev Yönelimli ve İlişki Yönelimli Liderlik Ölçeği ise 2 alt boyuttan oluşmaktadır: Görev Yönelimli (10 madde) ve İlişki Yönelimli (11 madde). Araştırmada kullanılan ölçekler 5’li Likert tipi (Kesinlikle Katılmıyorum-1 ve Kesinlikle Katılıyorum-5) ölçeklerdir.

Tablo 2. Ölçeklere ait cronbach alpha güvenilirlik katsayısı

	<i>Madde Sayısı</i>	<i>Güvenirlik Katsayısı</i>
İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale	8	.699
İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme	5	.795
İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım	4	.647
İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği Toplamı	17	.881
Görev Yönelimli Liderlik	10	.930
İlişki Yönelimli Liderlik	11	.933

Tablo 2’de araştırmada kullanılan ölçeklere ait Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları verilmiştir. “İletişimde Çözüm Odaklılık” ölçeğinin toplamı için güvenilirlik katsayısı .881, “İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale” alt boyutu için güvenilirlik katsayısı .699, “İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme” alt boyutu için güvenilirlik katsayısı .795, “İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım” alt boyutu için güvenilirlik katsayısı .647 olduğu tespit edilmiştir. “Görev Yönelimli Liderlik” alt boyutu için güvenilirlik katsayısı .930 ve “İlişki Yönelimli Liderlik” alt boyutu için güvenilirlik katsayısı .933 olduğu tespit edilmiştir. Analizler sonucunda

araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilir olduğu söylenebilir.

Verilerin Analizi: Araştırmada elde edilen veriler SPSS v.23 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilen normal dağılıp dağılmadığına bakılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan iki ölçeğin çarpıklık ve basıklık değerlerine göre, normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre bağımsız örneklem t testi, 3 ve üzeri gruplar için (ANOVA), ölçekler arasındaki ilişkiyi belirlemek için korelasyon analizi ve son olarak yordama durumu için regresyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma hipotezlerinin analiz sonuçlarından elde edilen bulgular verilmiştir.

Tablo 3. Çalışmada kullanılan ölçeklere ait normallik testi sonuçları

	<i>Madde Sayısı</i>	<i>Skewness (Çarpıklık)</i>	<i>Kurtosis (Basıklık)</i>
İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale	8	-,395	-,278
İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme	5	-,113	-,863
İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım	4	-,066	-,690
İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği Toplamı	17	-,249	-,378
Görev Yönelimli Liderlik	10	-,940	1,818
İlişki Yönelimli Liderlik	11	-,536	,439

Tablo 3'te çalışmaya ait ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerleri gösterilmiştir. Verilen normal dağılıp dağılmadığını saptamak için Kolmogorov-Smirnov analiz sonuçlarına bakılmıştır. Analiz sonucunda verilerin normal dağılmadığı ortaya çıkmıştır ($p<.05$). Buna rağmen örneklem sayısının elliden büyük olması ve Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (Basıklık) değerlerinin -2 ile +2 arasında olması durumunda verinin normal dağıldığı kabul edilebilir olduğu belirtilmektedir (14, 17). Tablo 3'e bakıldığında iki ölçeğin çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında olduğu görülmektedir, dolayısıyla normal dağılıma sahip olduğu kabul edilmiştir. Bu sonuca göre ikili gruplar için bağımsız gruplar t testi, üç ve üzeri gruplar için tek yönlü varyans (ANOVA) analizi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında farklılıkları belirlemek için varyansların

homojenlik durumuna göre tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Scheffe testi ve Games-Howell testleri kullanılmıştır. Gruplar arasında -mümkün olan- bütün doğrusal kombinasyonların karşılaştırması için Scheffe metodu geliştirilmiştir. Bu metod genel olarak, en esnek ve karşılaştırılacak grup sayılarının çok olması durumunda α hata payını kontrol altında tutabilen (conservative) ve gruplardaki gözlem sayılarının eşit olması varsayımını dikkate almayan bir post hoc türü olarak değerlendirilmektedir (27). Games-Howell testi ise eşit olmayan varyanslar ve eşit olmayan örnek boyutları için tasarlanmıştır (13). Son olarak ölçekler arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon analizi ve yordama durumu için basit doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır

Tablo 4. Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanlardan elde edilen minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri

	Minimum	Maximum	Ortalama	Std. Sapma	Ölçek Puan Aralıkları
İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale	24,00	40,00	33,87	3,772	8-40
İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme	14,00	25,00	21,01	2,809	5-25
İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım	12,00	20,00	16,57	2,162	4-20
İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği Toplamı	51,00	85,00	71,46	7,642	17-85
Görev Yönelimli Liderlik	17,00	50,00	39,51	6,650	10-50
İlişki Yönelimli Liderlik	22,00	55,00	43,17	7,418	11-55

Tablo 4'e bakıldığında "İletişimde Çözüm Odaklılık" ölçeğinin toplam puan ortalaması $71,46\pm 7,642$, "İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale" alt boyutun puan ortalaması $33,87\pm 3,772$, "İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme" alt boyutun puan ortalaması $21,01\pm 2,809$, "İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım" alt boyutun puan

ortalaması $16,57\pm 2,162$, "Görev Yönelimli Liderlik" alt boyutun puan ortalaması $39,51\pm 6,650$ ve "İlişki Yönelimli Liderlik" alt boyutun puan ortalaması $43,17\pm 7,418$ olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında her iki ölçeğin ve alt boyutlarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Katılımcıların yaşlarına göre ölçeklerden aldıkları puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

	Yaş	n	$\bar{X}$	SS	F	P	Anlamlı Farklılık
İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale	(1) 36 yaş altı	8	33,87	2,356	1,111	,356	
	(2) 36-40	19	32,78	3,881			
	(3) 41-45	29	33,82	3,817			
	(4) 46-50	28	33,67	4,110			
	(5) 50 yaş üstü	19	35,31	3,448			
İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme	(1) 36 yaş altı	8	20,25	2,434	2,434	,052	
	(2) 36-40	19	19,42	2,814			
	(3) 41-45	29	21,48	2,599			
	(4) 46-50	28	21,28	2,719			
	(5) 50 yaş üstü	19	21,78	2,973			
İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım	(1) 36 yaş altı	8	15,37	1,922	1,303	,274	
	(2) 36-40	19	16,10	1,882			
	(3) 41-45	29	16,89	2,380			
	(4) 46-50	28	16,53	2,317			
	(5) 50 yaş üstü	19	17,10	1,822			
İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği Toplamı	(1) 36 yaş altı	8	69,50	5,631	1,662	,165	
	(2) 36-40	19	68,31	7,717			
	(3) 41-45	29	72,20	7,551			
	(4) 46-50	28	71,50	8,203			
	(5) 50 yaş üstü	19	74,21	6,956			
Görev Yönelimli Liderlik	(1) 36 yaş altı	8	35,62	9,349	1,399	,240	
	(2) 36-40	19	38,36	6,767			
	(3) 41-45	29	40,03	6,428			
	(4) 46-50	28	39,39	6,402			
	(5) 50 yaş üstü	19	41,68	5,617			
İlişki Yönelimli Liderlik	(1) 36 yaş altı	8	39,75	9,852	1,110	,356	
	(2) 36-40	19	41,52	7,545			
	(3) 41-45	29	43,62	7,384			
	(4) 46-50	28	43,32	7,552			
	(5) 50 yaş üstü	19	45,36	5,765			

Tablo 5'e göre; "İletişimde Çözüm Odaklılık" ölçeği toplamında ($F_{(4-98)}= 1.662$; $p>.05$), "İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale" alt boyutunda ($F_{(4-98)}= 1.111$; $p>.05$), "İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme" alt boyutunda ($F_{(4-98)}= 2.434$; $p>.05$), "İletişimde Çözüm Odaklı

Yaklaşım" alt boyutunda ($F_{(4-98)}= 1.303$; $p>.05$), "Görev Yönelimli Liderlik" alt boyutunda ($F_{(4-98)}= 1.399$; $p>.05$) ve "İlişki Yönelimli Liderlik" alt boyutunda ($F_{(4-98)}= 1.110$; $p>.05$) yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilememiştir.

Tablo 6. Katılımcıların çalışma süresine göre ölçeklerden aldıkları puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

	Çalışma Süresi	n	$\bar{X}$	SS	F	P	Anlamlı Farklılık
İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale	(1) 10 yıl ve altı	18	32,11	4,213	2,930	,025*	1<4
	(2) 11-15	22	32,72	3,666			1<5
	(3) 16-20	17	33,88	3,586			2<4
	(4) 21-25	23	35,08	3,527			2<5
	(5) 26 yıl ve üstü	23	35,13	3,251			
İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme	(1) 10 yıl ve altı	18	20,27	3,286	3,189	,017*	1<4
	(2) 11-15	22	19,59	2,500			1<5
	(3) 16-20	17	21,17	2,530			2<4
	(4) 21-25	23	21,78	2,295			2<5
	(5) 26 yıl ve üstü	23	22,04	2,852			
İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım	(1) 10 yıl ve altı	18	16,11	2,494	1,727	,150	
	(2) 11-15	22	15,77	2,223			
	(3) 16-20	17	16,64	1,868			
	(4) 21-25	23	17,04	2,305			
	(5) 26 yıl ve üstü	23	17,17	1,696			
İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği Toplamı	(1) 10 yıl ve altı	18	68,50	9,413	3,468	,011*	1<4
	(2) 11-15	22	68,09	7,002			1<5
	(3) 16-20	17	71,70	6,602			2<4
	(4) 21-25	23	73,91	6,966			2<5
	(5) 26 yıl ve üstü	23	74,34	6,456			
Görev Yönelimli Liderlik	(1) 10 yıl ve altı	18	39,72	5,027	,445	,776	
	(2) 11-15	22	38,13	6,854			
	(3) 16-20	17	39,05	7,845			
	(4) 21-25	23	40,69	5,354			
	(5) 26 yıl ve üstü	23	39,82	7,975			
İlişki Yönelimli Liderlik	(1) 10 yıl ve altı	18	43,11	6,798	,648	,630	
	(2) 11-15	22	41,59	6,215			
	(3) 16-20	17	42,11	10,953			
	(4) 21-25	23	44,73	5,894			
	(5) 26 yıl ve üstü	23	43,95	7,345			

Not: *= $p<.05$

Tablo 6'da gösterilen sonuçlara göre; "İletişimde Çözüm Odaklılık" ölçeği toplamında ($F_{(4-98)}= 3.468$; $p<.05$), "İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale" alt boyutunda ($F_{(4-98)}= 2.930$; $p<.05$) ve "İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme" alt boyutunda ($F_{(4-98)}= 3.198$; $p<.05$) çalışma süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Ortaya çıkan anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojenlik durumuna göre LSD ve Games-Howell testleri yapılmıştır. Test sonuçlarına göre,

anlamlı farklılığın çıktığı tüm boyutlarda çalışma süresi 10 yıl ve altında olanlar ile 11-15 yıl arasında olanlar katılımcıların puan ortalaması çalışma süresi 21-25 yıl arasında olanlar ile 26 yıl ve üzerinde olan katılımcıların puan ortalamasından daha düşüktür. Ancak "İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım" alt boyutunda ($F_{(4-98)}= 1.727$; $p>.05$), "Görev Yönelimli Liderlik" alt boyutunda ($F_{(4-98)}= 0.445$; $p>.05$) ve "İlişki Yönelimli Liderlik" alt boyutunda ($F_{(4-98)}= 0.648$; $p>.05$) çalışma süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilememiştir.

Tablo 7. Varyansların homojenlik durumuna yönelik Levene analizi sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale	,576	4	98	,681
İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme	1,291	4	98	,279
İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım	1,481	4	98	,214
İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği Toplamı	1,223	4	98	,306
Görev Yönelimli Liderlik	1,249	4	98	,296
İlişki Yönelimli Liderlik	4,110	4	98	,004

Tablo 8. Katılımcıların medeni duruma göre ölçeklerden aldıkları puan ortalamalarının farklılaşma durumuna ilişkin yapılan bağımsız gruplar t-testi sonuçları

	Medeni Durum	n	$\bar{X}$	SS	t	p
İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale	Evli	84	33,86	4,017	-,036	,972
	Bekar	19	33,89	2,492		
İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme	Evli	84	21,08	2,884	,557	,579
	Bekar	19	20,68	2,495		
İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım	Evli	84	16,53	2,203	-,364	,716
	Bekar	19	16,73	2,023		
İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği Toplamı	Evli	84	71,48	8,035	,088	,930
	Bekar	19	71,31	5,764		
Görev Yönelimli Liderlik	Evli	84	40,21	6,048	2,291	,024*
	Bekar	19	36,42	8,342		
İlişki Yönelimli Liderlik	Evli	84	43,86	6,792	1,663	,110
	Bekar	19	40,10	9,320		

Not: *=p<.05

Tablo 8'e göre; sadece "Görev Yönelimli Liderlik" alt boyutunda [$t_{(103)}= 2.291$; $p<.05$] katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Ortaya çıkan anlamlı farklılığa göre evli olan katılımcıların Görev Yönelimli Liderlik düzeyleri bekar katılımcıların düzeylerinden daha yüksektir. Ancak "İletişimde Çözüm Odaklılık" ölçeği toplamında [$t_{(103)}= 0.088$; $p>.05$],

"İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale" alt boyutunda [$t_{(103)}= -0.036$; $p>.05$], "İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme" alt boyutunda [$t_{(103)}= 0.557$; $p>.05$], "İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım" alt boyutunda [$t_{(103)}= -0.364$; $p>.05$] ve "İlişki Yönelimli Liderlik" alt boyutunda [$t_{(103)}= 1.663$; $p>.05$] katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 9. Katılımcıların mezun oldukları alana göre ölçeklerden aldıkları puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

	Mezun Olunan Alan	n	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Farklılık
İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale	(1) Spor Bilimleri	54	33,59	3,718	,441	,645	
	(2) Diğer Alanlar	44	34,09	3,922			
	(3) Lise	5	35,00	3,316			
İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme	(1) Spor Bilimleri	54	20,50	2,654	2,299	,106	
	(2) Diğer Alanlar	44	21,45	2,952			
	(3) Lise	5	22,60	2,302			
İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım	(1) Spor Bilimleri	54	16,09	2,165	3,064	,051	
	(2) Diğer Alanlar	44	17,04	2,101			
	(3) Lise	5	17,60	1,673			
İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği Toplamı	(1) Spor Bilimleri	54	70,18	7,508	1,863	,161	
	(2) Diğer Alanlar	44	72,59	7,791			
	(3) Lise	5	75,20	6,016			
Görev Yönelimli Liderlik	(1) Spor Bilimleri	54	39,20	6,104	,177	,838	
	(2) Diğer Alanlar	44	39,75	7,355			
	(3) Lise	5	40,80	6,978			
İlişki Yönelimli Liderlik	(1) Spor Bilimleri	54	42,77	7,363	,167	,846	
	(2) Diğer Alanlar	44	43,56	7,298			
	(3) Lise	5	44,00	10,368			

Tablo 9'da verilen sonuçlara göre; "İletişimde Çözüm Odaklılık" ölçeği toplamında ($F_{(2-100)}= 1.863$; $p>.05$), "İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale" alt boyutunda ($F_{(2-100)}= 0.441$; $p>.05$), "İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme" alt boyutunda ($F_{(2-100)}= 2.299$; $p>.05$), "İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım" alt boyutunda ($F_{(2-100)}= 3.064$; $p>.05$), "Görev Yönelimli Liderlik" alt boyutunda ($F_{(2-100)}= 0.177$; $p>.05$) ve "İlişki Yönelimli Liderlik" alt boyutunda ($F_{(2-100)}= 0.167$; $p>.05$) mezun olunan alan değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık elde edilememiştir.

"Görev Yönelimli Liderlik" alt boyutunda ($F_{(2-100)}= 0.177$; $p>.05$) ve "İlişki Yönelimli Liderlik" alt boyutunda ($F_{(2-100)}= 0.167$; $p>.05$) mezun olunan alan değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık elde edilememiştir.

Tablo 10. Katılımcıların eğitim durumlarına göre ölçeklerden aldıkları puan ortalamalarının farklılaşma durumuna yönelik yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

	Eğitim Durumu	n	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Farklılık
İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale	(1) Lise	5	35,00	3,316	1,513	,225	
	(2) Üniversite	82	33,54	3,969			
	(3) Lisansüstü	16	35,18	2,428			
İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme	(1) Lise	5	22,60	2,302	1,442	,241	
	(2) Üniversite	82	20,79	2,896			
	(3) Lisansüstü	16	21,62	2,334			

Tablo 10. (Devam)

	Eğitim Durumu	n	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Farklılık
İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım	(1) Lise	5	17,60	1,673	,589	,557	
	(2) Üniversite	82	16,52	2,150			
	(3) Lisansüstü	16	16,50	2,394			
İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği Toplamı	(1) Lise	5	75,20	6,016	1,325	,270	
	(2) Üniversite	82	70,86	8,059			
	(3) Lisansüstü	16	73,31	5,147			
Görev Yönelimli Liderlik	(1) Lise	5	40,80	6,978	,437	,647	
	(2) Üniversite	82	39,69	6,723			
	(3) Lisansüstü	16	38,18	6,410			
İlişki Yönelimli Liderlik	(1) Lise	5	44,00	10,368	,033	,968	
	(2) Üniversite	82	43,14	7,201			
	(3) Lisansüstü	16	43,06	8,078			

Tablo 10’da verilen sonuçlara göre; “İletişimde Çözüm Odaklılık” ölçeği toplamında ($F_{(2-100)}= 1.325$; $p>.05$), “İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale” alt boyutunda ($F_{(2-100)}= 1.513$; $p>.05$), “İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme” alt boyutunda ($F_{(2-100)}= 1.442$; $p>.05$), “İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım” alt boyutunda ($F_{(2-100)}= 0.589$; $p>.05$), “Görev Yönelimli Liderlik” alt boyutunda ($F_{(2-100)}= 0.437$; $p>.05$) ve “İlişki Yönelimli Liderlik” alt boyutunda ($F_{(2-100)}= 0.033$; $p>.05$) eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilememiştir.

boyutu arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır [$r_{(103)} = .308$; $p<.05$]. Alt boyutlar açısından incelendiğinde “Görev Yönelimli Liderlik” alt boyutu ile “İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme” alt boyutu ve “İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım” alt boyutu arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir ($p<.05$). Son olarak “İlişki Yönelimli Liderlik” alt boyutu ile “İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme” alt boyutu ve “İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım” alt boyutu arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür ($p<.05$).

Tablo 11. Çalışmada kullanılan ölçekler arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon testi sonuçları

	1	2	3	4	5	6
(1) İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale	1					
(2) İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme	,665*	1				
(3) İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım	,545*	,709*	1			
(4) İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği Toplamı	,892*	,897*	,813*	1		
(5) Görev Yönelimli Liderlik	,145	,251*	,293*	,247*	1	
(6) İlişki Yönelimli Liderlik	,184	,346*	,319*	,308*	,825*	1

Not: *= $p<.05$

Tablo 11’ de araştırmada kullanılan ölçekler arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları görülmektedir. Korelasyon katsayısı 0-1 arasında değer alır ve belirli aralıklara göre yorumlanır. Bu aralıklar 0,01-0,29 arasında ise zayıf düzeyde, 0,30-0,70 arasında ise orta düzeyde, 0,71-0,99 arası yüksek düzeyde bir ilişkiyi ifade eder (19). Buna göre, “İletişimde Çözüm Odaklılık” ölçeği toplamı ile “Görev Yönelimli Liderlik” alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir [$r_{(103)} = .247$; $p<.05$]. “İletişimde Çözüm Odaklılık” ölçeği toplamı ile “İlişki Yönelimli Liderlik” alt

boyutu arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır [$r_{(103)} = .308$; $p<.05$]. Alt boyutlar açısından incelendiğinde “Görev Yönelimli Liderlik” alt boyutu ile “İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme” alt boyutu ve “İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım” alt boyutu arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir ($p<.05$). Son olarak “İlişki Yönelimli Liderlik” alt boyutu ile “İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme” alt boyutu ve “İletişimde Çözüm Odaklı Yaklaşım” alt boyutu arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür ($p<.05$).

Tablo 12. Görev yönelimli liderliğin iletişimde çözüm odaklılığını yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	60,247	4,439		13,571	,000
Görev Yönelimli Liderlik	,284	,111	,247	2,560	,012
$R=.247$	$R^2=.061$	$F_{(1-101)}=6,554$	$p=.012$		

Tablo 12’ ye göre, görev yönelimli liderliğin iletişimde çözüm odaklılığını yordamasına yönelik kurulan modelin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($R=.247$, $R^2=.061$; $F_{(1-101)}= 6.554$; $p<.05$). Söz konusu görev yönelimli liderliğin iletişimde çözüm odaklılık düzeyindeki değişimin sadece %6,1’ini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önünde bulundurulduğunda, görev

yönelimli liderliğin iletişimde çözüm odaklılığının anlamlı yordayıcısı olduğu görülmektedir [$t_{(103)}= 2.560$; $p<.05$]. Analizin sonucuna göre iletişimde çözüm odaklılık düzeyini yordayan regresyon denklemi şöyledir: İletişimde Çözüm Odaklılık Düzeyi = (.284* Görev Yönelimli Liderlik) + (60.247)

Tablo 13. İlişki yönelimli liderliğin iletişimde çözüm odaklılığını yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	57,751	4,272		13,519	,000
İlişki Yönelimli Liderlik	,317	,098	,308	3,255	,002
$R=.308$	$R^2=.095$	$F_{(1-101)}=10,595$	$p=.002$		

Tablo 13 incelendiğinde, yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre, ilişki yönelimli liderliğin iletişimde çözüm odaklılığını yordamasına yönelik kurulan modelin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($R=.308$, $R^2=.095$; $F_{(1-101)}=10.595$; $p<.05$). Söz konusu ilişki yönelimli liderliğin iletişimde çözüm odaklılık düzeyindeki değişimin sadece %9,5'ini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma kapsamında Ege Bölgesinde ve kamuda görev yapan spor yöneticilerinin görev ve ilişki yönelimli liderlik davranışları ile iletişimde çözüm odaklılık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve elde edilen bulgular, literatür kapsamında tartışılmıştır. Ayrıca bu iki değişken ile spor yöneticilerine ait bazı demografik değişkenlere göre (yaş, çalışma süresi, medeni durumu, mezun olduğu bölüm ve eğitim durumu) anlamlı bir farklılık olup olmadığının ortaya konulması amacıyla yapılan bu çalışmada;

Spor yöneticilerinin ölçeklerden aldığı puanlar incelendiğinde iletişimde çözüm odaklılık düzeylerinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür (Tablo 4).

Spor yöneticilerinin iletişimde çözüm odaklılık düzeylerinin, araştırma kapsamında ilişkisi merak edilen yaş (H1), medeni durumu (H3), mezun olunan alan (H4) ve eğitim durumu (H5) değişkenlerine bağlı olarak değişmediği ortaya çıkmıştır (Tablo 5, Tablo 8, Tablo 9, Tablo 10). Buna göre araştırmanın H1, H3, H4 ve H5 hipotezleri red edilmiştir.

Eğitim durumu değişkeni dikkate alındığında, literatürde mevcut araştırma bulgularını destekleyen başka sonuçlara da rastlanılmıştır (5, 11, 29). Öte yandan araştırma bulgularını desteklemeyen çalışmaların varlığı (33, 18) tespit edilmiştir. Bu farklılığın, çalışmalara dahil olan katılımcıların farklı sosyo demografik özelliklere sahip olmasından ileri geldiği düşünülmektedir.

Yaş değişkeni dikkate alındığında ise, yine farklı sonuçların ortaya çıktığı çalışmalar dikkati çekmektedir. İletişimde çözüm odaklılık düzeylerinin yaşa göre değiştiği sonucuna ulaşan çalışmalarla (7, 8, 18), mevcut araştırma sonucundaki farklılığın nedeninin, iletişimin çok yönlü bir doğaya sahip olması ve iletişimi etkileyen bir çok parametrenin (fırsat eşitsizliği, sosyalleşme süreçlerindeki farklılıklar vb.) varlığı olduğu tahmin edilmektedir.

Araştırmada test edilen ikinci hipotezin (H2) analiz sonuçları, İletişimde Çözüm Odaklılık ölçeği toplamında, İletişimde Çözüm Odaklı Müdahale alt boyutunda ve İletişimde Çözüm Fırsatlarını Değerlendirme alt boyutunda çalışma süresi değişkenine göre istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir (Tablo 6). Anlamlı farklılığın çıktığı bu boyutlarda çalışma süresi 10 yıl ve altında olanlar ile 11-15 yıl arasında olanlar katılımcıların puan ortalaması çalışma süresi 21-25 yıl arasında olanlar ile 26 yıl ve üzerinde olan katılımcıların puan ortalamasından daha düşüktür. Diğer bir ifadeyle çalışma süresi 21-25 yıl arasında olan ve 26 yıl ve üzeri olanlar daha yüksek iletişimde çözüm odaklılık düzeyine sahiptir. Bu sonuçla H2 hipotezi kabul edilmiştir.

Konu kapsamında yapılan literatür taraması sonucunda, ölçek geliştirme çalışması dışında, iletişim özelinde çözüm

anlamlılık testi göz önüne alındığında, ilişki yönelimli liderliğin iletişimde çözüm odaklılığın anlamlı yordayıcısı olduğu görülmektedir [$t_{(103)}= 3.255$; $p<.05$]. Analizin sonucuna göre iletişimde çözüm odaklılık düzeyini yordayan regresyon denklemi ise şöyledir: İletişimde Çözüm Odaklılık Düzeyi = (.317* İlişki Yönelimli Liderlik) + (57.751)

odaklılık ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Gerek ulusal gerekse uluslararası literatürde, liderlik yönelimleri ile çözüm odaklılık ilişkisinin incelenmemiş olduğu, dolayısıyla alanda bu konuda eksiklik olduğu göze çarpmaktadır. Bu çalışmadan elde edilen bulguların, alandaki eksikliğin giderilmesine ve literatürün gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bundan sonra spor bağlamında konuya ilgi duyan araştırmacılar için kaynak teşkil edecek olan bu çalışmadan yararlanabileceklerdir.

Spor yöneticilerinin görev ve ilişki yönelimli liderlik davranışlarının yüksek düzeyde olduğunu söylemek mümkündür (Tablo 4). Her iki yönelim birbiriyle kıyaslanacak olursa, Ege Bölgesi'nde ve kamuda görev yapan spor yöneticilerinin ilişki yönelimli liderlik davranışlarını, görev yönelimli liderlik davranışlarına tercih ettiği söylenebilir (Tablo 4). Araştırmadan elde edilen bu sonuç, Acar (2014) ve Türkmen (2017) tarafından yapılmış olan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermemektedir (1, 31). Turizm sektöründe çalışanlar örnekleminde yapılan bir başka çalışmada ise, ilişki yönelimli liderlik algılarının görev yönelimli liderlik algılarına göre yüksek olduğu tespit edilmiştir (23). Bir başka çalışmada ise, okul yöneticileri örnekleminde yaptığı çalışmada, okul yöneticilerinin görev yönelimli liderlik davranışlarının ilişki yönelimli liderlik davranışlarına göre biraz daha fazla olduğunu ifade etmiştir (12). Bu sonuç çalışma sonucumuzu destekler niteliktedir. Kamuda yönetici olarak görev yapan spor insanlarının sergiledikleri liderlik davranışlarının, kendisine bağlı olarak çalışan diğer personellerin motivasyonlarını etkileyeceğini ve kurumsal başarılarına olumlu ya da olumsuz yönde tesir edebileceğini söylemek mümkündür. Bir araştırmada elde edilen sonuçlara göre, bir kurumda ortaya koyulan işlerin takdir görmesi, personelin iş tatmin seviyesini artırmaktadır. Yöneticiler tarafından, takdir gibi özendiricilerin kullanılması personelin işe bağlılığını artırabileceği gibi (22), lider-takipçi/yönetici-çalışan ilişkilerinin de iyi yönde düzenlenmesine yardımcı olur. Bu durum hizmet kalitesine de doğrudan etki edecektir.

Spor yöneticilerinin görev ve ilişki yönelimli liderlik davranışlarına göre ise, araştırma kapsamında ilişkisi merak edilen yaş (H1), çalışma süresi (H2), mezun olunan alan (H4) ve eğitim durumu (H5) değişkenlerine bağlı olarak değişmediği ortaya çıkmıştır. Buna göre araştırma kapsamında test edilen hipotezlerden H1, H2, H4 ve H5 red edilmiştir.

Yaş değişkeni dikkate alındığında, çalışmamızın sonuçlarıyla benzerlik gösteren çalışmalara rastlanılmıştır (9, 10). Hakemler (yaşları 17 ile 50 aralığında değişen) üzerinde yapılan bir araştırmada, yaş değişkeninin tek başına görev yönelimini önemli ölçüde etkilemediğini ortaya koymuşlardır (24). Bir başka çalışmanın sonuçlarına

bakıldığında, basketbolcuların görev yönelimi puanlarının yaşa göre farklılık göstermediği belirlenmiştir (3). Başka bir araştırmada amatör ve profesyonel futbolcuların görev yönelimleri incelenmiş ve yaş değişkenine göre anlamlı farklılık görülmemiştir (32). Araştırma konusu ile benzerlik gösteren bir çalışmada katılımcıların liderlik davranışlarında, eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir (1). Literatür incelendiğinde birbirinden farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir. Başka bir çalışmada ise katılımcıların eğitim durumu ve çalışma sürelerinin görev yönelimli liderlik davranışı ile paralel bir artışla, ilişkili olduğu saptanmıştır. İlişki yönelimli liderlik davranışının ise yaş, eğitim durumu ile çalışma süresi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır (30). Mevcut araştırma sonuçları ile çelişen araştırma sonuçlarının nedeninin farklı örneklem grupları üzerinde çalışılmış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü hipotezi (H3) ile ilgili analiz sonuçlarına göre, sadece Görev Yönelimli Liderlik alt boyutunda katılımcıların medeni durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmüştür (Tablo 8). Buna göre evli katılımcıların Görev Yönelimli Liderlik düzeyleri bekar katılımcıların düzeylerinden daha yüksektir. Buna göre H3 hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmada test edilen altıncı hipotezin (H6) sonuçlarına göre, İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği toplamı ile Görev Yönelimli Liderlik alt boyutu arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 11). İletişimde Çözüm Odaklılık Ölçeği toplamı ile İlişki Yönelimli Liderlik alt boyutu arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 11). Araştırmanın H6 hipotezi kabul edilmiştir.

Elde edilen bulgu doğrultusunda, araştırmaya dahil olan spor yöneticilerinin, hem kişilerarası ilişkilere önem verdiği ve ilişkilere hassasiyet gösterdikleri düşünüldüğünden,

Kaynaklar

1. Acar V. Profesyonel turist rehberlerinin liderlik yönelimleri: Aydın Turist Rehberleri Odası'na kayıtlı olan profesyonel turist rehberleri örneği [Yüksek Lisans Tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2014.
2. Anzalone C. Differences between task-oriented leaders & relational-oriented leaders. Retrieved June 01, 2024, from <http://smallbusiness.chron.com/differences-between-taskorientedleaders-relationaloriented-leaders-35998.html>; 2017.
3. Barut A.İ. Farklı hedef yönelimlerine sahip unilig erkek basketbolcularının algılanan liderlik davranışı ve antrenör davranışlarını değerlendirmelerinin karşılaştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2018.
4. Bass BM. From transactional to transformational leadership: Learning to share the vision. *Organisational Dynamics*, 1990; 18(3): 19-31.
5. Bingöl G, Demir A. Amasya Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri. *Göztepe Tıp Dergisi*, 2011; 26(4): 152-159.
6. Büyüköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün OE, Karadeniz Ş, Demirel F. Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi; 2013.
7. Çakır Y. 12-22 Yas grubu gençlerde çok yönlü algılanan sosyal destek ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik araştırması [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi; 1993.
8. Dalkılıç M. Lise öğrencilerinin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2006.
9. Duda JL. Goal perspectives, participation and persistence in sport. *International Journal of Sport Psychology*, 1989; 20, 42-56.
10. Duda JL, Whitehead J. Measurement of goal perspectives in the physical domain. In: J. L. Duda editör. *Advances in sport and exercise psychology measurement*. Fitness Information Technology, Inc.;1998. p. 21-48.

iletişimde çözüm odaklı bir yaklaşımı tercih etmede etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu nedenle ilişki yönelimli liderlik ile iletişimde çözüm odaklılık arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğu ifade edilmektedir. Araştırmanın son hipotezine (H7) ilişkin sonuçlara göre, görev ve ilişki yönelimli liderliğin iletişimde çözüm odaklılığın anlamlı yordayıcısı olduğu belirlenmiş (Tablo 11) ve H7 hipotezi kabul edilmiştir.

Öneriler

Bu çalışmanın sadece Ege Bölgesinde görev yapan spor yöneticileri ile yürütüldüğü göz önünde bulundurulursa, Türkiye'deki diğer bölgelerin spor yöneticilerinin de dâhil edileceği daha kapsamlı bir çalışma ile daha verimli sonuçlar elde edilebilir.

Ayrıca farklı bölgelerde görevli olan spor yöneticileri arasında karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir. Araştırmacılar, spor yöneticilerinin liderlik eğilimlerine ve iletişimde çözüm odaklılık düzeylerine ilişkin gelecek araştırmalarda uluslararası karşılaştırmalarla da ilgilenebilir. Böylece konuya ilişkin kültürel etkilerinde açıklanması literatüre farklı bir boyut katabilir.

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemleri tercih edilmiştir. Benzer çalışmalarda nitel araştırma yöntemleri de tercih edilebilir.

Etik Metni: Bu araştırma, 09.05.2023 tarih ve E-36592570-604.02-4794137 sayılı T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü araştırma izni ve 04.03.2023 tarih ve 31906847/050.04.04-08-297 sayılı Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan 3 no'lu onay kararı ile gerçekleştirilmiştir.

Çıkar Çatışması: Çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Bu çalışmada bütün yazarların katkı oranları eşittir.

11. Erigüç G, Şener T, Eriş H. İletişim becerilerinin değerlendirilmesi: Bir meslek yüksekokulu öğrencileri örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 2013; 16(1): 45- 65.
12. Esmer Y. Okul yöneticilerinin liderlik yönelimlerinin belirlenmesi: Sinop ili örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2020; (24)1:231-241.
13. Games PA. Multiple comparisons of means. *American Educational Research Journal*, 1971; 8: 531-564.
14. George D, Mallery P. SPSS for windows step by step: A simple guide and reference 17.0 update. Boston: Pearson; 2010.
15. Giray MD, Güngör D. Görev yönelimli ve ilişki yönelimli liderlik ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 2015; 18(35):13-18.
16. Grant AM, Cavanagh MJ, Kleitman S, Spence G, Lakota M, Yu N. Development and validation of the solution-focused inventory. *The Journal of Positive Psychology*, 2012; 7(4):334-348.
17. Hahs-Vaughn DL, Lomax RG. An introduction to statistical concepts. London: Routledge; 2013.
18. Kaya B. Evli bireylerin iletişimde çözüm odaklılıkları ile evlilik uyumları arasındaki yordayıcı ilişkiler [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü; 2023.
19. Köklü N, Büyükoztürk Ş, Bökeoğlu ÖÇ. Sosyal bilimler için istatistik. Ankara: Pegem-A Yayıncılık; 2006.
20. Larman A. Task-oriented vs people-oriented leadership styles. Retrieved June 01, 2024, from <http://ezinearticles.com/?Task-Oriented-Vs-People-Oriented-Leadership-Styles&id=9253531>; 2015.
21. Madanchian M, Taherdoos H. Assessment of leadership effectiveness dimensions in small & medium enterprises (SMEs). *Procedia Manufacturing* [Internet], 2019; 32(3):1035-1042. <https://doi.org/10.1016/j.promfg.2019.02.318>
22. Özcan B, Çavuşoğlu SB. İstanbul Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğünde çalışan personelin iş tatmin düzeyinin belirlenmesi. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2016; 6(2):25-33.
23. Özdevecioğlu M, Kanıgür S. Çalışanların ilişki ve görev yönelimli liderlik algılamalarının performansları üzerindeki etkileri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2009; (1): 53-82.
24. Proios M, Doganis G. Experiences from active membership and participation in decision-making processes and age in moral reasoning and goal orientation of referees. *Perceptual and Motor Skills*, 2003; 96:113-126.
25. Sarı E, Uyumaz G, Kaya, C. Çözüm odaklılığın yordayıcı değişkenleri: Yaşam doyumu, stres, depresyon ve yılmazlık. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 2019;11(21): 423-438.
26. Sarıoğlu Uğur S, Uğur U. Yöneticilik ve liderlik ayrımında kişisel farklılıkların rolü, The rol of personal diversities about differentiation of management and leadership. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2014; 6(1):122-136.
27. Scheffe H. The analysis of variance. New York: John Wiley press; 1959.
28. Şahin ES, Derin S. İletişimde çözüm odaklılık ölçeği'nin (İÇÖÖ) geliştirilmesi, geçerlilik ve güvenirliği. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020 (Özel Sayı): 662-674.
29. Şen H, Yılmaz F, Önüvar ÖP. Hizmet içi eğitim hemşirelerinin iletişim beceri düzeyleri. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2013; 4(1): 13-20.
30. Taberero C, Chambel MJ, Curral L, Arana JM. The role of task-oriented versus relationship-oriented leadership on normative contract and group performance. *Social Behavior and Personality*, 2009; 37(10):1391-1404.
31. Türkmen, M. Turist rehberlerinin liderlik yönelimlerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences* [Internet], 2017;16 (3):913-927. <https://doi.org/10.21547/jss.314860>
32. Üngür G. Amatör ve profesyonel futbolcularda hedef yönelimi ve algılanan motivasyonel iklim arasındaki ilişki [Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2009.
33. Yaşar Ekici F, Günhan G, Anılan Ş. Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerileri. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 2017; 11: 1-27.

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem: This research aims to describe the task-oriented and relationship-oriented leadership behaviors and solution-oriented communication levels of youth and sports district managers according to some demographic variables. Moreover; It is aimed to examine the relationship between task-oriented and relationship-oriented leadership behaviors and solution-oriented communication. Other aims of this research are to determine whether task-oriented and relationship-oriented leadership behaviors have any effect on solution-oriented communication.

Literature Review: One of the definitions we frequently encounter explains leadership as the process by which a person influences the behavior or actions of other people in order to achieve some goals (22). From this definition, it follows that there must be some conditions for leadership to exist: First, the leader must have a dominant position within the group and at the same time have formal and significant authority. Secondly, there must be members of the group to

achieve the group's goals, and thirdly, they must have effective actions to make all this happen. One of these effective actions is to solve the problems that arise (15). Studies from Ohio State University have identified two distinct behavioral roles of leaders as a framework for categorizing the leadership styles that team leaders can adopt. Task-oriented leadership: It refers to the degree to which the leader defines the roles of followers, focuses on goal achievement, and establishes well-defined communication patterns. Relationship-oriented leadership: It refers to the degree to which a leader shows interest and respect to his followers, looks after their well-being, and shows appreciation and support (4, 30). Solution focus is about turning to the solution rather than the problem itself. Solution-oriented behavior increases the level of resilience in individuals, causing them to live a quality life and gain a high level of satisfaction from it (12).

Methods: This research; It is a descriptive research using the relational survey method. Research population; It consists of youth and sports district directors in the Aegean

region. Due to the fact that the population is not very large, there is no difficulty in accessing it, and it is thought that more reliable data can be obtained, sampling from the population was not used in the research, and the research was carried out on all managers (n = 103) that make up the population. In the research, the "Personal Information Form" created by the researchers, the "Task-Oriented and Relationship-Oriented Leadership Scale" developed by Giray and Güngör (2015) were used in the second part, and the "Solution Orientation in Communication Scale" developed by Şahin and Derin (2020) was used in the third part (15, 28). Statistical analyzes were performed using SPSS v.23 program.

Result and Conclusions: When the scores of sports managers from the scales are examined, it is seen that their level of solution focus in communication is high. It has been revealed that the solution-oriented levels of sports managers in communication do not change depending on the variables of age, marital status, field of graduation and educational status, the relationship of which is wondered within the scope of the research. As a result of the literature review

conducted within the scope of the subject, no study was found on solution focus in communication, except for the scale development study. It has been determined that the relationship between leadership orientations and solution orientation has not been examined in both national and international literature, and therefore there is a deficiency in this field. Therefore, it is thought that the findings obtained from this study will contribute to filling the gap in the field and developing the literature. From now on, they will be able to benefit from this study, which will serve as a resource for researchers interested in the subject in the context of sports. It is possible to say that sport managers' task and relationship-oriented leadership behaviors are at a high level. According to the task and relationship-oriented leadership behaviors of sports managers, it was revealed that they did not change depending on the variables of age, working period, field of graduation and educational status, the relationship of which was wondered within the scope of the research. It has been determined that task and relationship-oriented leadership is a significant predictor of solution-oriented communication.

İslam ve Spor: Psikososyal Etkiler ve Ahlaki Değerlendirmeler Islam and Sport: Psychosocial Impacts and Moral Considerations

*Zeki TAŞ¹, Gülten HERGÜNER², Abdulvahit İMAMOĞLU³

¹ Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Sakarya, TÜRKİYE / zekitas@subu.edu.tr / 0000-0001-7781-5898

² Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Sakarya, TÜRKİYE / herguner@subu.edu.tr / 0000-0002-3087-3684

³ Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Sakarya, TÜRKİYE / abdulvht@sakarya.edu.tr / 0000-0001-5148-1076

* Corresponding author

* Bu araştırma 2. ve 3. Yazarın danışmanlığında 1. Yazar tarafından hazırlanan doktora tezinden üretilmiştir.

Özet: Bu araştırmanın amacı İslam dininin sporcular üzerindeki psiko-sosyal etkilerini incelemektir. Araştırma, karma yöntem araştırma desenlerinden açıklayıcı arduşık desen yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu nicel boyuttaki örneklemi kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen 336'sı kadın, 610'u erkek toplam 946 sporcu; nitel boyuttaki örnekleme ise benzeşik durum örnekleme ile belirlenen 20 sporcu oluşturmaktadır. Araştırmanın nicel boyutunda veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu" ve "Sportif Faaliyetlerde İslâm Dini Etki Ölçeği" (SFİDEÖ) kullanılmıştır. Nitel veriler ise ölçek alt boyutlarından elde edilen veriler doğrultusunda 6 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yapılan yüzyüze görüşmelerden elde edilmiştir. Nicel boyuttaki veriler SPSS paket programı ile betimsel istatistikler, bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi ve Pearson korelasyon analizleri ile çözümlenmiştir. Nitel boyuttaki verilerin analizinde MAXQDA-2020 nitel veri analiz programı kullanılmış, betimsel ve içerik analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde; cinsiyete göre otokontrol ve ahlâk alt boyutlarında, spor branşına göre; kıyafet ve karşı cins alt boyutlarında, elde edilen dereceye göre; motivasyon, otokontrol ve ahlâk alt boyutlarında, yapılan antrenman sıklığı ve dindarlık düzeylerine göre; katılım, motivasyon, otokontrol, ahlâk, kıyafet ve karşı cins alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p < .05$). Buna karşın dini eğitim alma durumlarına göre ise hiçbir alt boyutta anlamlı farklılık elde edilmemiştir ($p > .05$). Ayrıca yaş ile motivasyon, ahlâk ve kıyafet alt boyutları; spor yaşı ile otokontrol, ahlâk, kıyafet ve karşı cins alt boyutları; gelir ile karşı cins alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir ($p < .05$). Sonuç olarak nitel analiz sonuçlarının da desteklediği; spora katılım, motivasyon, ahlâk, otokontrol, kıyafet ve karşı cins alt boyutlarında sporcular üzerinde İslam Dininin etkilerinin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslâm dini, spor, sporcu, spor faaliyeti.

Abstract: This study aimed to examine the psycho-social effects of Islam on athletes. The research was conducted with an explanatory sequential design approach among mixed method research designs. The study group of the research consisted of 946 athletes, 336 females and 610 males, selected by convenience sampling method in the quantitative dimension, and 20 athletes determined by similar case sampling in the qualitative dimension. In the quantitative dimension of the study, "Personal Information Form" and "Islamic Religion's Impact on Sport Activities Scale" (IRISAS) was used as a data collection tool. Qualitative data were obtained from face-to-face interviews conducted through a semi-structured interview form consisting of 6 questions according to the data obtained from the sub-dimensions of the scale. Quantitative data were analysed with descriptive statistics, independent groups t-test, one-way analysis of variance and Pearson correlation by using SPSS package programme. In the analysis of qualitative data, MAXQDA-2020 qualitative data analysis programme was used and analysed with descriptive and content analysis techniques. When the research results were analysed, statistically significant differences were found in the sub-dimensions of auto-control and morality according to gender, in the sub-dimensions of clothing and opposite sex according to sports branch, in the sub-dimensions of motivation, auto-control and morality according to the degree obtained, and in the sub-dimensions of participation, motivation, auto-control, morality, clothing and opposite sex according to the frequency of training and religiosity levels ($p < .05$). On the other hand, no significant difference was found in any sub-dimension according to the level of religious education ($p > .05$). Furthermore, significant negative correlations were found between age and motivation, morality and dress sub-dimensions; sports experience and auto-control, morality, dress and opposite sex sub-dimensions; income and opposite sex sub-dimensions ($p < .05$). As a result, supported by the results of qualitative analyses, it was determined that the religion of Islam has effects on athletes in the sub-dimensions of sports participation, motivation, morality, ethics, auto-control, clothing and opposite sex.

Keywords: Islamic religion, sport, athlete, sport activity.

Received: 17.04.2024 / Accepted: 14.07.2024 / Published: 30.07.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1470157>

Citation: Taş, Z., Hergüner, G., & İmamoğlu, A. (2024). İslam ve Spor: Psikososyal Etkiler ve Ahlaki Değerlendirmeler, The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS), 13 (3), 310-320.

GİRİŞ

Âdet, durum, ceza, mükâfat (1), itaat, hesap ve İslâm anlamlarına gelen din kavramı (2) insanları her konuda akıllarını, irade ve isteklerini kullanarak hayır olan şeylere götüren, böylece dünya ve ahiret saâdetine ulaşmalarını sağlayan ve peygamberler aracılığıyla Allah'ın gönderdiği ilahi esasların bütünüdür" (3). Dini hayatın etki boyutu gündelik hayat içinde yaşanan dini inanç ve ibadetlerin sonucu olarak ortaya çıkar. Bir dine inanan insan inandığı dinin inanç ilkeleri ve pratikleriyle gündelik hayatın içinde gerçekleşen diğer eylemlerini sahip olduğu dini dünya görüşü çerçevesinde anlamlandırır ve aynı perspektif içinde değerlendirmeye alır. Örneğin, haram olduğuna inandığı bir şeyi gündelik hayat içinde kolaylıkla ve rahatlıkla eyleme geçiremez. Eyleme geçirse bile, ondan rahatsızlık duyar. Meşru veya helal gördüğü bir şeyi de yapmadığı, eyleme geçirmediği zaman rahatsızlık duyar (4). Müslümanların Allah katında tek ve geçerli din olduğuna inandığı İslâm ise; sulh, selamet ve huzur bulma, Allah ve Resulü'nün bildirdiklerine tâbi ve teslim olmak anlamlarına gelir (5). Toplumların sosyal ilişkilerini norm ve kurallarını düzenleyen müessese olan din, inançlar vasıtasıyla spora karşı tutum ve davranışları şekillendirmede önemli fonksiyona sahiptir. Spor ve din tarih boyunca sürekli bir

ilişki içinde olmuştur (6). Bunu Müslümanların icra ettikleri yöneticilik, mimari, musiki, eğitim, düğün, bayram, eğlence ve spor gibi her iş ve uğraşında görmek mümkündür. Müslümanların bu faaliyetleri gerçekleştirirken beslendikleri ana kaynağın ise İslâm dini olduğu görülmektedir. Bu dini etki sportif faaliyetlerde de ortaya çıkmakta sporcular üzerinde motivasyon, özdenetim, ahlak ve etik boyutlarda öne çıkmaktadır.

Motivasyon, spor faaliyetlerinde özellikle sportif başarıyı arttırmak amacıyla temel gereksinimlerden birisi olarak kabul edilir. Motivasyonu arttırmak bir sporcunun sağlık duygusunu hatta performans seviyelerini iyileştirir (7). İnsanı harekete geçiren aynı zamanda onun hareketlerinin yönlerini belirleyen hususlar düşünce, umut, inanç, arzu, ihtiyaç ve korku gibi hususlardır. Dolayısıyla beşeri faaliyetler (davranışlar) bireylerin arzu, inanç, ihtiyaç ve hatta korkularına göre şekil almaktadır (8). Spor ve din arasındaki etkileşime bağlı olarak sporcuların maneviyatından kaynaklanan teşvik ve motivasyon spor psikologlarının ilgisini çekmiş, din ve maneviyatın spor motivasyonu üzerine olan etkisine vurgu yapılmıştır (9).

Spor faaliyetlerine katılanların kendini anlatma eğilimi spor vasıtası ile en iyi şekilde doyumuna ulaşmaktadır. Bazı durumlarda spor, kişiliğin oluşması, karakterin yoğunlaşarak şekil almasına hizmet edebilmektedir (10). Ancak bazen de sporun özünde var olan güzel duygulara yakışmayan spor faaliyetlerinde kardeşlik, sevgi ve huzur ortamının bozulabileceğine ve yerini küfür, kavga ve saldırganlık türünden davranışlara bıraktığına şahit olunabilmektedir. Bu ise sporun asıl amacından uzaklaşmasına kişilerin birbirlerine eziyet ettiği ve şiddetin körüklendiği bir kavram olarak algılanır hale gelmesine neden olmaktadır (11).

İnsanın doğuştan getirdiği veya sonradan kazandığı tutum ve davranışları, kişide huy olarak bilinen iyi ve güzel olan nitelikler ve davranışlar ahlak anlamına gelmektedir (12). Müsabaka esnasında oyuncuların nasıl davranmaları gerektiği gibi farklı şekillerde de ifade edilebilir (13). Spor ve ahlâkın her ikisi de kurallar sistemi olarak düşünülebilir. Spor, kuralları olmadan oyuncuların yaptıkları eylemleri değerlendirmek mümkün değildir. Kuralsız hiçbir spor müsabakası düşünülemez gibi kurala uyma eylemi spor kurallarından ayrı olarak sporcuların sahip olduğu ahlâki yargılardan beslenir. Yazılı spor kurallarının anlam kazanması sporcuların ortaya koyacakları ahlâki davranışlar sayesinde (14).

Bu özellikleriyle spor ve ahlâki değerler birbiri ile ilişki içindedir. Spor belirleyen ilkeler ve özellikler aynı zamanda ahlâki ya da yaşama biçimini de belirlemektedir (15). Spor belirleyen ilkeler ve özellikler aynı zamanda bu ahlâki ya da yaşama biçimini de belirlemektedir (16). Bir davranış tek başına ahlâkla ilgili değildir; ancak bu davranış uygulamadan eyleme dönüştüğü ve başkalarını ilgilendirdiği oranda iyi-kötü, güzel-çirkin ve faydalı-zararlı boyutlar içinde değerlendirmeye tabi tutulur. Bu bakımından sportif eylemler doğrudan doğruya ahlâkla ilgilidir (17). Sportmen denildiği zaman sadece kas geliştiren insan değil nezaket kurallarına uyan kimse anlaşılmalıdır. Özellikle rekabete dayalı takım oyunlarında rakibe zarar vermek ve hakemi aldatmaya yönelik hareketler sportmenliğe uygun olarak değerlendirilmemektedir (18).

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Bu araştırma nicel ve nitel araştırma yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı bir karma yöntem araştırmasıdır. Karma yöntemin tercih edilmesinin nedeni nicel ve nitel araştırma yöntem ve tekniklerinin dezavantajlarını en az seviyeye indirmek ve çalışma konusuna ilişkin daha ayrıntılı bilgilerin elde edilmesini sağlamaktır (19). Araştırmacılar, sporcuların konu bağlamındaki deneyimlerine ulaşma sürecinde nicel yöntem ve tekniklerin yeterli olmayacağı gerekçesinden hareketle daha derin bilgiler elde etmek amacıyla nitel yöntem ve tekniklerden de yararlanmışlardır. Bu noktada sporcuların algılarının, düşüncelerinin ve deneyimlerinin ortaya konması için nitel yöntemlerin de kullanılmasının konunun açıklanmasına önemli katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Araştırma Creswell (19)'ın karma yöntem temel desenlerinden açıklayıcı ardışık desen takip edilerek yürütülmüştür. Açıklayıcı ardışık desen araştırmacıya araştırma problemine yönelik veri toplama ve analizi sürecinde nicel sonuçları açıklamak amacıyla nicel yöntemlerle başlayıp sonuçları açıklayabilmek için nitel yöntemlerle sürdürme imkanı tanır. İstatistiki anlamlılık, güven aralıkları ve etki boyutları gibi nicel sonuçlar araştırmadan elde edilen sonuçların açıklanmasında yetersiz

kalır. Dolayısıyla bu aşamada nitel yöntemler kullanılır ve bu işlem açıklayıcı ardışık desen olarak ifade edilir (19). Araştırmaların nicel boyutundaki sonuçlar arasında ortaya çıkan beklenmedik farkların açıklanmasında yine açıklayıcı ardışık desen tercih edilmelidir (20).

Araştırma şu işlem sırası ile yürütülmüştür.

1. Nicel veriler toplanarak analiz edildi.
2. Nicel verilerin analizleri doğrultusunda hangi sonuçların daha derin keşfinin yapılacağı tespit edildi.
3. Nitel aşamada katılımcılara hangi soruların sorulacağı belirlendi. Görüşme soruları oluşturuldu.
4. Nicel sonuçları açıklamak amacıyla nitel veriler toplanıp analiz edildi.
5. Nitel sonuçların nicel sonuçları açıklamaya nasıl yardımcı olacağına dair çıkarımlar yapıldı.

Bu araştırmanın nicel bölümünde genel tarama modellerinden biri olan “kesit alma yaklaşımı” ve “ilişkisel tarama” modeli kullanılmıştır. Kesit alma yaklaşımı; gelişim ve çeşitli gelişmişlik evrelerini temsil ettiği kabul edilen birbirinden ayrı gruplar üzerinde ve bir anda yapılacak gözlemlerle belirlenmeye çalışılır. Sonuçlar sanki aynı gruptan alınmış gibi yorumlanır ve gelişimin sürekliliğini yansıttığı varsayılır. Çok sayıda örnek üzerinde çalışıldığından kesit alma yoluyla elde edilen verilerin genellenebilirlik olasılığı daha yüksektir. Zamanın kısaltılmasıyla da maliyet önemli ölçüde düşmektedir. İlişkisel tarama modeli ise iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlar (21).

Bu araştırmanın nitel verilerini elde etmek amacıyla fenomenolojik desen tercih edilmiştir. Bu desenin tercih edilme nedeni konu bağlamındaki sporcu deneyimlerine ulaşmaktır. Fenomenoloji yalnızca bir betimleme değil yaşanmış deneyimlerin anlamına ilişkin yorum yapılabilen yorumsal bir süreçtir (22). Fenomenolojik çalışma birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını keşfeder. Fenomenolojinin temel amacı ise bir fenomenle ilgili bireysel deneyimleri evrensel nitelikteki bir açıklamaya indirgemektir. Bu amaçla öncelikle fenomen tanımlanır (23). Daha sonra fenomenle ilgili deneyime sahip olan kişilerden veri toplanır ve bütün bireylerin deneyimlerinin özünü tanımlayan bütüncül bir betimleme ortaya konulur. Bu betimleme onların neyi nasıl deneyimlediklerinden oluşur (24). Deneyimlenen dini etki bu çalışmanın fenomenidir.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın amacı İslam dininin sporcular üzerindeki psiko-sosyal etkilerini incelemektir.

Nicel Bölüm

Araştırma Grubu: Araştırmanın evrenini sporculuk hayatını Türkiye’de devam ettiren sporcular oluşturmaktadır. Özellikleri ve verdiği cevaplar bakımından evreni en iyi şekilde temsil edecek örneklem grubunu belirlemek amacıyla Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan ve Bakanlar Kurulu’nun 2002/4720 sayılı kararı ile 22 Eylül 2002 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması (İBBS)–Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) kullanılmıştır. 3 kademeli bölge

sistemi oluşturulurken, 12 il düzey 1, 26 il düzey 2 ve 81 il düzey 3 olarak tanımlanmıştır. Bu iller ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller de dâhil nüfus büyüklükleri dikkate alınarak belirlenmiştir. Bu bölgelerden kolayda örnekleme yöntemiyle (25, 26, 27) seçilen 12 il'deki (İstanbul, Edirne, İzmir, Sakarya, Ankara, Antalya, Kayseri, Bartın, Trabzon, Erzurum, Malatya, Diyarbakır) 961 sporcu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Katılımcıların % 64.5'i (n=610) erkek; % 35.5'i ise (n=336) kadın sporculardan oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Katılımcıların Sportif Faaliyetlerde İslam Dini Etki düzeylerine bazı değişkenlerin etkisini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu oluşturulmuştur. Form katılımcıların; cinsiyet, yaş ve spor yaşı gibi bilgilerine ulaşmak için beş sorudan oluşmaktadır.

Araştırmanın nicel boyutu için Taş, Hergüner, İmamoğlu, Yaman, Zengin, Üzüm ve Karlı (28) tarafından geliştirilen "Sportif Faaliyetlerde İslâm Dini Etki Ölçeği (SFİDEÖ)" kullanılmıştır. Ölçme aracı 6 boyut, 38 madde ve 5' li likert tipindedir. Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı değerleri; Motivasyon boyutu için $\alpha=0.90$, Ahlak boyutu için $\alpha=0.90$, Otokontrol boyutu için $\alpha=0.92$, Kıyafet boyutu için $\alpha=0.90$, Karşı cins boyutu için $\alpha=0.89$ ve Katılım boyutu için $\alpha=0.53$ olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin toplam Alfa değeri ise $\alpha=0.95$ olarak bulunmuştur (28). Mevcut araştırma sonucunda ölçme aracına ait Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı değerleri; Motivasyon boyutu için $\alpha=0.90$, Ahlak boyutu için $\alpha=0.90$, Otokontrol boyutu için $\alpha=0.92$, Kıyafet boyutu için $\alpha=0.89$, Karşı cins boyutu için $\alpha=0.90$, Katılım boyutu için $\alpha=0.54$, ölçeğin tamamı için ise $\alpha=0.95$ olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın nicel verileri 2020 yılında 12 ilde (İstanbul, Edirne, İzmir, Sakarya, Ankara, Antalya, Kayseri, Bartın, Trabzon, Erzurum, Malatya, Diyarbakır) ikamet eden 946 sporcudan elde edilmiştir. Verilerin bir kısmı araştırmacılar tarafından, bir kısmı ise araştırmanın örnekleme dâhil edilen ildeki belirlenen temsilciler aracılığı ile yüz yüze yapılan görüşmelerle elde edilmiştir. Araştırmacılar ve

temsilciler tarafından veri toplama öncesinde araştırmanın amacını katılımcılara anlatılmış, veri toplama aracındaki sorular hakkında sözlü bilgiler verilmiş ve araştırmaya gönüllü katılım göstermek isteyen sporcular dahil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilere uygulanacak analizlere karar vermeden önce normallik testine tabi tutulmuştur. Normallik testinde verilerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılmıştır. Yapılan istatistiksel işlemin sonucunda verilerin $-2 > \dots < +2$ aralığında olduğu saptanmıştır. Tespit edilen bu değerlerin normal dağılıma uygun olduğu ifade edilebilir (29). Normal dağılıma uygun olan verilere parametrik testler uygulanmıştır. Verilerin genel olarak değerlendirilmesinde betimsel istatistikler, bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans (ANOVA) ve Pearson korelasyon analizleri kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır. Veriler SPSS paket programı ile çözümlenmiştir.

Nitel Bölüm

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın nitel çalışma grubu benzeşik (homojen) örnekleme tekniği kullanılarak 15 sporcudan oluşmaktadır. Bu örnekleme yönteminde küçük ve homojen bir örnekleme ele alınarak ve detaylı olarak çalışılmaktadır (30). Benzeşik örnekleme araştırmanın problemiyle ilgili olarak evrende yer alan benzeşik bir alt grubu ya da oldukça özelleşmiş bir durumu içerebilir (31). Bu açıdan benzeşik örnekleme bir araştırmanın hazırlık aşamasında oluşturulabileceği gibi araştırmanın kendisi de benzeşik örnekleme yöntemi ile desenlenebilir (32). Çalışmada sporcuların İslam dinini'den etkilenme düzeylerine ilişkin bilgilere ihtiyaç duyulduğundan ve onların süreçte yaşadıkları deneyimlerin ortaya konması amaçlandığından benzeşik durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 20 katılımcı ile görüşülmüştür. Fakat bu görüşmelerin son 4'ü veri doygunluğu, 1'i de yetersiz veri nedeniyle araştırma kapsamından çıkarılmış olup, 15-görüşmeden elde edilen veriler dikkate alınmıştır. Bu kapsamda katılımcıların 13'ü erkek, 2'si kadındır. Çalışma grubu ile ilgili diğer bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın nitel verilerini elde etmek amacıyla yapılan katılımcılara ait demografik bilgiler

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Medeni durum	Eğitim durumu	Branş	Branş yaşı	Antrenman yapma sıklığı	En yüksek derece	Aylık gelir	Dindarlık düzeyi	Dini eğitim	İl
K 1:	Erkek	26	Evli	Lisans	Güreş	17	G:4s-H:7g	Türkiye şampiyonluğu	4500 TL	Çok dindar	Evet	Ankara
K 2:	Erkek	27	Evli	Yüksek Lisans	Futbol	15	G:3s-H:4g	Ligde oynamak	6000 TL	Dindar	Evet	Antalya
K 3:	Erkek	29	Evli	Doktora	Kick-Boks	14	G:2s-H:5g	Turnuvalar	7000 TL	Dindar	Evet	Karabük
K 4:	Erkek	32	Evli	Yüksek Lisans	Futbol	12	G:2s-H:5g	Türkiye Şampiyonluğu	5000 TL	Çok dindar	Evet	İstanbul
K 5:	Erkek	26	Evli	Yüksek Lisans	Voleybol	15	G:2s-H:5g	3. ligde oynamak	6000 TL	Çok dindar	Evet	İstanbul
K 6:	Erkek	21	Bekar	Lisans	Futbol	12	G:2s-H:5g	Ligde oynamak	800 TL	Dindar	Evet	Sakarya
K 7:	Erkek	27	Evli	Lisans	Taek-wondo	20	G:1s-H:5g	Bölgesel Şampiyonluk	7000 TL	Dindar	Evet	Samsun
K 8:	Erkek	22	Bekar	Lisans	Bilek güreşi	11	G:2s-H:2g	Derece yok	6000 TL	Dindar	Evet	Bartın

Tablo 1. (Devam)

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Medeni durum	Eğitim durumu	Branş	Branş yaşı	Antrenman yapma sıklığı	En yüksek derece	Aylık gelir	Dindarlık düzeyi	Dini eğitim	İl
K 9:	Kadın	20	Bekar	Lisans	Karate	12	G:2s-H:4g	Türkiye Şampiyonu	1200 TL	Çok dindar	Evet	Malatya
K 10:	Erkek	25	Bekar	Yüksek Lisans	Badminton	14	G:2s-H:4g	Derece yok	6000 TL	Dindar	Evet	Erzurum
K 11:	Kadın	21	Bekar	Lisans	Karate	12	G:2s-H:5g	Türkiye Şampiyonu	4500 TL	Dindar	Evet	Kocaeli
K 12:	Erkek	23	Bekar	Lisans	Judo	15	G:1s-H:3g	Avrupa 2.ligi	6000 TL	Dindar	Evet	İstanbul
K 13:	Erkek	24	Bekar	Lisans	Güreş	15	G:4s-H:5g	Avrupa 3.lüğü	3000 TL	Dindar	Evet	İstanbul
K 14:	Erkek	22	Bekar	Lisans	Güreş	13	G:2s-H:34g	Derece yok	1500 TL	Dindar	Evet	Sakarya
K 15:	Erkek	22	Bekar	Lisans	Su altı sporları	13	G:2s-H:1g	Derece yok	6000 TL	Dindar	Evet	Çanakkale

Veri Toplama Aracı: Bu araştırmanın nitel verilerini toplamak amacıyla araştırmanın nicel veri toplama aracına ait boyut ve maddeler dikkate alınarak altı sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Bu aşamada pilot çalışma yapmak amacıyla açık uçlu sorular dört sporcuya yöneltilmiş ve elde edilen bu dört veri analiz sonuçlarına dahil edilmemiştir. Görüşme soruları alanında uzman iki öğretim üyesine sunularak görüşleri alınmıştır. Son olarak sorular bir Türkçe öğretmeni eşliğinde dilsel yönden kontrole tabi tutulmuştur. Elde edilen yarı yapılandırılmış görüşme formundaki açık uçlu sorular aşağıdadır. Katılımcılara yöneltilen sorulardan elde edilen bulgulara yönelik sorular aşağıda sunulmuştur. Katılımcılardan cevaplara göre sonda sorular sorulmuştur.

Motivasyon boyutu: İslam dininin müsabaka veya diğer sportif faaliyetlerinize ilişkin motivasyonunuz üzerinde etkisi var mıdır?

Ahlak boyutu: Sizin için spor ahlakı nedir? Sportif faaliyetlerdeki ahlaki tutum ve davranışlarınızı İslam dini etkilemekte midir?

Otokontrol boyutu: Sportif faaliyetlerde yaşanabilen olumlu veya olumsuz duygu durumlarında İslami özdenetimin üzerinde bir etkisi oluşmakta mıdır?

Katılım boyutu: Spor faaliyetleri kapsamındaki tercihlerinizde İslami bir etki bulunmakta mıdır?

Kıyafet boyutu: Aktif olarak katıldığımız sportif faaliyetlerde kullandığımız kıyafetlerin tercihinde İslam dininin kuralları etkili midir?

Karşı cins boyutu: Spor faaliyetleriniz esnasında aynı mekanda karşı cinsle spor yapıp yapmamayı nasıl

karşıyorsunuz? Bu noktada üzerinizde İslami bir etki bulunmakta mıdır?

Verilerin Analizi: Bu çalışmada nitel verilerin analizi için MAXQDA 2020 versiyonu kullanılmıştır. Kuckartz ve Rädiker (33)'a göre MAXQDA karma yöntem kullanımında tercih edilen bir programdır. Karma yöntem araştırmalarında MAXQDA'nın kullanılmasının nedeni ilişkilendirme, not alma, kodlama, nitel verileri nicel verilere dönüştürme ve kod dağılımlarının görsel sunumlarını oluşturma bakımından istatistikler sunmasıdır. Elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde Yıldırım ve Şimşek'in (34) betimsel analizde uygulanması önerilen;

1. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma,
2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
3. Bulguların tanımlanması,
4. Bulguların yorumlanması (34) süreci takip edilmiştir.

Buna göre bu çalışmada elde edilen veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenmiştir. Görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Böylece bulgular düzenlenerek ve yorumlanarak okuyucuya sunulmuştur. Bu amaçla elde edilen veriler sistematik ve açık bir biçimde betimlenmiştir. Daha sonra bu betimlemeler açıklanarak yorumlanmış ve neden-sonuç ilişkileri irdelenerek genel sonuçlara ulaşılmıştır.

Etik Beyan: Araştırmanın etik kurul izni, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Etik Kurulu'nun 23.03.2020 tarih ve 02 nolu toplantı kararı ile alınmıştır.

BULGULAR

Nicel Verilerine Ait Bulgular

Tablo 2. Sporcuların sportif faaliyetlerde İslâm dini etki ölçeği alt boyut puanlarının cinsiyete göre karşılaştırma sonuçları

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Katılım	Erkek	610	3,45	1,16	944	-,63	,52
	Kadın	336	3,50	1,10			
Motivasyon	Erkek	610	3,84	,85	944	,42	,67
	Kadın	336	3,82	,67			

Tablo 2. (Devam)

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Otokontrol	Erkek	610	3,85	1,02	944	-4,64	,00
	Kadın	336	4,12	,76			
Ahlâk	Erkek	610	3,83	,94	944	-5,00	,00
	Kadın	336	4,09	,67			
Kıyafet	Erkek	610	3,04	1,11	944	,98	,32
	Kadın	336	2,97	1,11			
Karşı cins	Erkek	610	2,78	1,24	944	,25	,80
	Kadın	336	2,76	1,16			

Tablo 2'deki bağımsız gruplar t-testi sonucunda otokontrol ve ahlâk alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<.05$). Her iki alt boyutta kadın sporcuların puan ortalamaları erkek sporculara göre anlamlı

derecede yüksektir. Öte yandan katılım, motivasyon, kıyafet ve karşı cins alt boyutlarında ise cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır ($p>.05$).

Tablo 3. Sporcuların sportif faaliyetlerde İslâm dini etki ölçeği alt boyut puanlarının dindarlık düzeylerine göre karşılaştırma sonuçları

		n	$\bar{X}$	ss	sd	F	p	Fark
Katılım	1) Çok dindar	66	3,54	1,40	3,942	7,809	,000	2>3,4
	2) Dindar	575	3,60	1,13				
	3) Az dindar	256	3,25	1,00				
	4) Dindar değil	49	3,07	1,27				
Motivasyon	1) Çok dindar	66	4,36	,64	3,942	79,321	,000	1>,2,3,4 2>3,4 3>4
	2) Dindar	575	4,00	,69				
	3) Az dindar	256	3,51	,70				
	4) Dindar değil	49	2,74	,96				
Otokontrol	1) Çok dindar	66	4,40	,74	3,942	36,973	,000	1>,2,3,4 2>3,4 3>4
	2) Dindar	575	4,10	,80				
	3) Az dindar	256	3,65	1,02				
	4) Dindar değil	49	3,04	1,34				
Ahlâk	1) Çok dindar	66	4,36	,81	3,942	49,746	,000	1>,2,3,4 2>3,4 3>4
	2) Dindar	575	4,07	,74				
	3) Az dindar	256	3,68	,81				
	4) Dindar değil	49	2,86	1,27				
Kıyafet	1) Çok dindar	66	3,83	1,03	3,942	64,853	,000	1>,2,3,4 2>3,4 3>4
	2) Dindar	575	3,25	,98				
	3) Az dindar	256	2,49	1,04				
	4) Dindar değil	49	1,96	1,18				
Karşı cins	1) Çok dindar	66	3,52	1,25	3,942	47,216	,000	1>,2,3,4 2>3,4 3>4
	2) Dindar	575	3,00	1,14				
	3) Az dindar	256	2,28	1,11				
	4) Dindar değil	49	1,74	,92				

Tablo 3'deki tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda dindarlık düzeylerine göre katılım, motivasyon, otokontrol, ahlâk, kıyafet ve karşı cins alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<.05$). Farklılığın kaynağını tespit etmek için yapılan Tukey Post Hoc (HSD) testi sonuçlarına göre; katılım alt boyutunda dindarların az dindar ve dindar olmayanlara göre;

motivasyon, otokontrol, ahlâk, kıyafet ve karşı cins alt boyutlarında ise çok dindarların dindar, az dinler ve dindar olmayanlara göre; dindarların az dindar ve dindar olmayanlara göre; az dindarların dindar olmayanlara göre puan ortalaması istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir.

Araştırmanın Nitel Bulgularına Ait Veriler

Katılımcılardan elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiş ve altı temaya ulaşılmıştır. Tema ve alt temaları gösteren tablolar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4. Nitel veriler doğrultusunda ortaya çıkan temalar ve katılımcıların bu temalara göre yoğunluk kazanan görüşleri

Kod Sistemi	K1:	K2:	K3:	K4:	K5:	K6:	K7:	K8:	K9:	K10:	K11:	K12:	K13:	K14:	K15:
> Katılım	■						■			■				■	
> Motivasyon	■												■		■
> Özdenetim															
> Ahlak															
> Kıyafet									■						
> Karşı cinsle yapılan spor															

Tablo 4 incelendiğinde katılımcılardan K1, K7, K10, K13 ve K14'ün "katılım"; K9'un kıyafet; K1', K13 ve K15'in "motivasyon" temalarında yoğun olarak görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. K2 ve K3'ün tüm temalara benzer yoğunlukta, K4'ün katılım ve karşı cinsle yapılan spor

temasına orta yoğunlukta, K5'in katılım ve ahlâk temasına orta yoğunlukta, K6'nın motivasyon, ahlâk ve özdenetim temalarında düşük yoğunlukta görüş bildirdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 5. Katılımcı görüşleri, doğrultusunda elde edilen tema ve alt temalar

Temalar	Alt tema	f
Katılım	Fiziki, ruhi ve sosyal fayda sağlama amacı	18
	Görev ve sorumluluk olarak görme	17
	Dindar insanların teşvigi	15
	Ayet ve hadisler	14
	Tebliğ amacı	12
Motivasyon	Milli duygular	20
	Dua etmeye ve ayet okumaya olan inanç	17
	Sevap kazanma düşüncesi	15
	Dini referanslar	15
	Dini semboller	14
	Manevi beklenti	13
Özdenetim	Rakibe saygı	18
	Adil olma	18
	Saygınlık	17
	Zinadan kaçınma	17
	İrade terbiyesi	16
	Haksızlığa müdahale	16
	Sağlıklı beslenme ve düzenli yaşam	15
	Merhamet	15
	Gücü kontrol etme	15
	Haksız kazancı reddetme	20
Ahlak	Sözlü ve fiziki şiddetten kaçınma	19
	Madde kullanmama	18
	Sporcu şahsiyeti oluşturma	18
	Haya	17
	Maddi hırslardan kaçınma	17
	Manevi hedef belirleme	16
	Tesettür sorunu	15
Kıyafet	Tesettür kıyafeti üretimi sorunu	14
	Mevzuattan kaynaklanana kıyafet dayatması	11
	Branşın terkedilmesi	11
	Sporun terkedilmesi	9
Karşı cinsle yapılan spor	Rahatsız hissetme	14
	Fiziksel temastan kaçınma	14
	Hemcins antrenör talebi	14
	Konsantrasyonu bozma	13
	Performansı olumsuz etkileme	13

Tablo 5'e göre katılımcı görüşleri altı tema altında toplanmıştır. Katılım, motivasyon, özdenetim, ahlak, kıyafet ve karşı cinsle yapılan spor, araştırmanın nitel verilerinden elde edilen temaları oluşturmaktadır. Bu temalardan katılım sporcuların spor faaliyeti yapmasına etki eden dini etkiyi ifade etmektedir. Buna göre sporcuların sportif faaliyetlere katılırken spordan fiziki, ruhi ve sosyal fayda sağlamayı dini bir gereklilik olarak gördükleri; çalışmak, hareket etmek ve sağlıklı olmak gibi gerekçelerle spor faaliyetlerine katılmayı dini görev ve sorumluluk olarak gördükleri; çevrelerindeki dindar insanların spora dair yönlendirmeleri ve okudukları spor konulu ayet ve hadislerin kendilerini spora teşvik ettiğini; ayrıca spor vasıtasıyla insanları iyiye, güzele ve doğruya teşvik etmenin kendilerini spora katılıma yönelten nedenler olduğunu bildirmişlerdir. Aşağıda görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin katılım temasına ait bazı doğrudan aktarmalara yer verilmiştir.

K2: "Çocukluğumdan itibaren hareketli olmam ve spor yapmam çevremde gördüğüm dindar insanlar tarafından hep övüldü."

K5: "Okuduğum dini kaynakların tamamı insanı spor yapmaya yönlendiriyor. Ben de yetenekli olduğum alanda branşımı sürdürürken buradan ilham alıyorum."

K11: "Spor yaptıkça bedenim de ruhum da dinleniyor. Yenileniyorum. Artık bunu bir görev sayıyorum."

K12: "Peygamberimizin de yaptığı bir spor olmasından dolayı güreş sporu ile ilgilenmek bana sevap işlediğim hissi veriyor."

K17: "İslâmiyet aslında Müslümanları spora teşvik edecek örneklerle dolu. Sporun yapılmasına mani olacak hiçbir şey yok İslâmiyet'te, aksine spor yapmaya teşvik edecek, sporla güçlü olmamızı sağlayacak birçok hadis ve yönlendirmeler var."

Müsabakalarda milli duyguların oluşması; antrenman ve müsabakalardan önce performans gelişimi ve başarı için dua edilmesi veya ayet okunması; spor yapmanın sevap kazanma aracı olduğuna inanılması; öne çıkan müslüman şahsiyetlerin örnek alınması; müsabaka ve egzersiz öncesinde yapılan dua vb. gibi sembolik dini içeriklerin gerçekleştirilmesi ve dini inançtan ötürü manevi bir başarı

beklentisi içinde olunması sporcuları dini yönden motive eden unsurlar olarak motivasyon teması altında tespit edilmiştir. Aşağıda görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin motivasyon temasına ait bazı doğrudan aktarmalara yer verilmiştir.

K8: "Maça çıkmadan dua ediyorum. Yenilmem durumunda nasibimizde bu varmış diyorum."

K15: "Dini inancıma göre Allaha güvenmekten dolayı dua eder maça öyle çıkarım."

K17: "Müsabaka öncesi ve sonrası ellerimi açarak dua ediyorum. Günümüzde birçok sporcu inandığı dine ait dua şeklini rahatlıkla yapıyor. Ben de kendimi bu şekilde daha rahat hissediyorum."

Antrenman ve müsabakalarda rakibe saygılı olma, adaletli olma, sportif faaliyetlerde saygın bir konum edinme, zinadan kaçınma, iradeye sahip çıkma, haksızlığa müdahale etme, sağlıklı beslenme ve düzenli bir yaşam sürdürme, merhametli olma ve elde ettiği maddi ve manevi gücü kontrollü kullanma sporcuların dini bir etki ile deneyimledikleri özdenetim teması altında ortaya çıkan alt temalardandır. Aşağıda görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin özdenetim temasına ait bazı doğrudan aktarmalara yer verilmiştir.

K1: "Rakibimi yendiğimde sarılarak onu kaldırıp teselli ediyorum. Bu hareket dinimin bana tavsiyesi diye düşünüyorum."

K4: "Biz şu düsturla hareket ediyorduk, haksızlık yapmayın haksızlığa da uğramayın."

K14: "Kul hakkına girmemek için spor ortamında bende çok dikkat ediyorum."

Ahlak teması altında sporcuların dini bir etki ile; ödül, para, şöhret vb. maddi ve manevi haksız kazancı kabul etmeme; takım arkadaşlarına, rakibe, hakeme veya taraftarlara karşı sözlü veya fiziki şiddetten kaçınma; doping ve benzeri haksız kazanç sağlayan maddeleri kullanmama; kendine güvenen bir duruş sergileyebilen karakter oluşturabilme; spor alanlarında toplum değerlerine aykırı söz ve fiiller karşısında utanma duygusuna sahip olma; maddi hırslar için yarışmama ve manevi hedefler belirleme gibi özellikler geliştirdikleri tespit edilen alt temalar arasındadır. Aşağıda görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin ahlak temasına ait bazı doğrudan aktarmalara yer verilmiştir.

K3: "Dini bir yükümlülük olduğu için maçlarda hırçın davranmıyorum. Agresif olmamaya gayret ediyorum. Küfür veya argo bir kelime kullanmıyorum."

K16: "Üryan bir şekilde duşa girenler var. Ama ben dinimin bana aşıladığı ahlâkla kimsenin önünde çıplak durmam. Dünya çapında böyle bir ahlâksızlık var."

Kıyafet teması altında sporcuların sportif faaliyetler esnasında özellikle dini açıdan tesettür sorunu yaşadığı, tesettür kıyafeti üreten firmaların azlığı nedeniyle seçeneğin az olması, bazı mevzuatların ulusal veya uluslararası müsabakalarda tesettüre uygun olmayan kıyafetleri zorunlu tutması, kıyafet sebebiyle özellikle kadın sporcuların bazı branşları terketmesi, branş değiştirmesi hatta sporu terk etmesi gibi sorunlara neden olduğu tespit edilen alt temalara

ulaşmıştır. Aşağıda görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin kıyafet temasına ait bazı doğrudan aktarmalara yer verilmiştir.

K7: "Mesela voleybol oynamak istemem. Çünkü kıyafeti dinime aykırı. Kız kardeşim de oynasın istemem bu sebepten dolayı. Aynı görüşleri bayan güreşi konusunda da savunuyorum. Ben kendi giymeyeceğim mayoyu bayan yakınlarıma da giydirmek istemem."

K15: "Maça çıkarken başörtümü açmak istemiyorum."

Karşı cinsle aynı mekanda yapılan spor faaliyetlerine ilişkin sporcuların dini etki sonucunda rahatsızlık hissetmesi, fiziksel temastan kaçınmak için özel çaba harcaması, kadın sporcuların kadın, erkek sporcuların erkek antrenörle antrenman yapma isteği, karşı cinsten bir sporcunun olduğu ortamda çoğu zaman ortaya çıkan konsantrasyon kaybı ve tüm etkenlere bağlı olarak yaşanan performans kaybı elde edilen alt temalar arasındadır. Aşağıda görüşmelerden elde edilen verilere ilişkin karşı cins temasına ait bazı doğrudan aktarmalara yer verilmiştir.

K11: "Belli hareketler var insanlar tarafından farklı algılanıyor. Ya da yan yana durmak istemiyorlar, rahatsız oluyorlar. Aslında ben de bu gruba dâhilim."

K12: "Benim de spor yaptığım yerde karşı cins olduğunda kendimi biraz daha geri plana atıyorum. İstedğim gibi çalışamıyorum. Bu da performansımı yansıyor."

TARTIŞMA VE SONUÇ

İslâm dini inananlarını spor faaliyetlerine teşvik etmektedir (35). Bunu; spora pasif ve aktif katılım güdülenmesi ile dinsel eğitim arasında var olan ilişki (36), spor yapmaya dinin pozitif yönde etki etmesi (37) dahası dindarlık düzeyi yükseldikçe spora katılımın da yükseldiğini ortaya koyan sonuçlar (38) göstermektedir. Öte yandan Müslümanların; ahlâki değerleriyle uyumsuzluk göstermesi (39), sportif tercihlerine saygı duyulmaması, dini ihtiyaçların karşılanamaması (40), dini ve kültürel yaşam kurallarına uygun düzenlemeler yapılmaması (41) gibi gerekçelerin ortaya koyulduğu araştırma sonuçları spora karşı olumsuz tutum geliştirilmesine neden olmaktadır. Bu olumsuz tutumun üstesinden gelmek için araştırmalar onların; örgüt içindeki aidiyetlerinin geliştirilmesi gerektiğine, organizasyonlarda daha fazla antrenör ve yönetici olarak görev verilmesinin motive edici olduğuna (42), ailelerine sportif organizasyon hakkında daha fazla tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerinin yapılarak güvenlerinin kazanılmasına (43), spor tesislerinin fiziki yönden ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesine (44) yönelik vurgu yapmaktadır. Tüm bu etkenlerin yanında genel olarak kadınların erkeklere oranla sportif faaliyetlere katılımının daha düşük olduğu görülmektedir. Bütün dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de durum benzerdir. Kadınlardaki katılım düşüklüğü onların fizyolojik özelliklerinden, kültürel baskılardan, erkeklik ve dişiliğe özgü kavram ve rollerinden (10) ve toplumun temel değerlerine göre kimliklerini oluşturarak toplumsal rollere uygun şekilde davranmaları gerektiğine olan inançtan kaynaklanmaktadır (45).

Spor faaliyetlerinde fiziki temasın sporcular tarafından oyun kuralları kapsamında kontrol edilemediği durumlar yaşanabilmektedir. Bu durumda sporcuların birbirlerine, hakeme veya seyircilere yönelik fiziki veya sözlü kontrolsüz tutumları olabildiği gibi sporcunun kontrolsüz tutum ve davranışı kendine yansıttığı durumlar da gerçekleşebilmektedir. Araştırmalar sportif faaliyetlerde kadınların erkek sporculardan daha kontrollü tutum ve davranışlarda bulunduğu (46), erkek sporcuların kadın sporculardan sözel veya fiziki olarak daha saldırgan ve kontrol dışı hareketler sergilediği (47) yönündedir. Öz denetimin çeşitli boyutlarıyla incelendiği araştırmalar kontrolsüz tutum ve davranışların özellikle ulusal ve uluslararası müsabakalarda etnik köken ve dini inanç gibi etkenlerden beslendiğini göstermektedir. Esasen günümüzde erkeklerin sadece sporda değil aynı zamanda ticarete, trafikte veya diğer sosyal ilişkilerin gerçekleştiği ortamlarda da kadınlardan bariz şekilde daha fazla kontrol içermeyen tutum ve davranışlar gerçekleştirdikleri kanaati yaygındır (48). Erkekler güç ve hız gerektiren uygulamalarda veya sahip oldukları kas ve kemik yapısının yanında toplum cinsiyet normları tarafından da buna teşvik edilirler (49). Sportif faaliyetlerde kadınların erkeklerden daha otokontrollü olması; Türk toplumunun karakteristik özelliklerinin oluşmasında ve bu etkinin bireylere yansımada İslâm dininin etkisini göz önünde bulundurarak, kadınların her sosyal ortamda olduğu gibi sportif faaliyetlerde de kendini daha fazla kontrol edebilen ve daha fazla denetleyebilen özelliklerinin gelişmesine katkıda bulunduğu şeklinde yorumlanabilir.

Sporcular sportif faaliyetin oluşturduğu heyecan türünden duygular eşliğinde bazen kazanmak veya kaybetmek endişesiyle sportif ahlâktan uzak davranışlar gösterebilmektedir. Takımın menfaati için hakeme yalan söyleme (50) bu davranışların başında gelmektedir. Kadınların; sosyal normlara uyum, kurallar, yönetime saygı ve sporda sorumluluklara bağlılıklarının (51), ahlâki karar alma düzeylerinin (52) erkek sporculardan yüksek olduğu yapılan araştırmaların ortak sonucudur. Aynı zamanda oyun kurallarını çiğneyen ve ahlâki olmayan davranışlarda bulunan sporcuların çoğunlukla erkek sporcular olduğunu diğer bir çalışma (17) ortaya koymaktadır. Bu çalışmadaki nitel veriler erkek sporcuların kadın sporculardan daha yoğun olarak sportif faaliyetin sonucunu kendi lehine çevirmek amacıyla sportif faaliyetlerde ahlâki olmayan tutum ve davranışlara başvurduğunu göstermektedir. Sonuç olarak sporcuların spor yaşı artsa bile yaşanan birtakım duygusal yoğunluklar sporcularda özdenetimi olmayan davranışları tetikleyebilmektedir (53).

Yüksek deneyime sahip olan sporcuların başarısızlıktan kaçınma güdülerinin az deneyimli sporculara göre daha düşük olduğu (54), bu yüzden yaşı ilerleyen sporcuların dindarlık düzeyleri artsa bile müsabaka kazanma isteği ve müsabakalardaki hırsı gibi motivasyon kaynaklarını olumsuz etkileyebilmektedir. Bazı araştırmalarda (55), başarı motivasyonu ile yaş arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememesine rağmen performansa etki eden motivasyonel faktörlerin beş yıldan az süredir spor yapan sporcular ile on yıldan fazla süredir spor yapan sporcuların motivasyon düzeylerinin daha düşük olduğunu tespit eden araştırmalar da (56) bulunmaktadır. Sporun insanların moral gücünü

arttıracağı (57), benlik duygularını kucaklayıp somutlaştırabileceği ve dini ideallerin gerçekleştirilmesinde bir araç görevi görebilecek olması (58) sportif motivasyonu arttıran etkenlerdendir. Yaşın artışına bağlı olarak ortaya çıkan tecrübeyle sporcunun ahlâki tutum ve davranışlarında da artış olması beklenmektedir. Ancak bu durum sporcunun özellikle insani ve nefsi özelliklerinden dolayı değişiklikler gösterebilmektedir. Bu çalışmanın nitel verilerinden elde edilen “fiziki, ruhi ve sosyal fayda elde etme”, gibi beklentilerin gerçekleşmemesi sporcuyu ahlâki olmayan tercihlere itebilmektedir. Yine çalışmadaki “hayâ duygusu”, “haksız kazancı reddetme” ve “maddi hırslardan arınma” gibi kategoriler içsel motivasyonların yönünün dışsal motivasyon kaynaklarına doğru evrilmeye başladığını göstermektedir.

Farklı yaş grubundaki insanların istek ve gereksinimleri farklılaşmakta bu yüzden her yaş grubunun ihtiyaç ve ilgileri de farklılık göstermektedir. Yaş gruplarının değişmesi ile kıyafet seçimleri de değişmektedir (59). Yaş ile İslâmi kıyafet tercihi arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu ortaya koyan araştırmalar (60, 61) Müslüman sporcular açısından kıyafetin spor faaliyetlerine katılma kararları üzerindeki etkisini göstermektedir. Aktif spor yaşantısı olanlar dindar sporcular spor kıyafet ilişkisini sportif faaliyetlerini engellemeyecek şekilde yorumlamaktadır. Modern sporun gereklerini dinden bağımsız olarak değerlendirenlerin de sayıca çokluğundan bahsetmek mümkündür. Buna rağmen modern sporun dinden bağımsız bir biçimde geliştirilmiş olan tarz, kural ve giysilerin zorunlu olarak sporda kullanılması (62) Müslüman sporcuları dini kuralları göz ardı etme veya sporu bırakma seçenekleri arasında bir tercihte bulunmaya itmektedir. Katılımcılardan K9'un görüşü de bu yöndedir: “Basketbol ve atletizm gibi spor faaliyetlerini kılık kıyafet konusundaki dini kurallar nedeniyle bırakmak zorunda kaldım. Birçok hayalim vardı. Severek yaptığım işten vazgeçmek zorunda kaldım.” İslâmi örtünme kurallarına riayet etmek amacıyla sporcuların tesettür sorunu olmayan spor branşlarına yönelmeleri onlar tarafından alternatif bir çözüm yolu olarak görülmektedir. Katılımcılardan K2'nin “güreşi bırakıp bilek güreşine yöneldim.” şeklindeki ifadesi bunu göstermektedir. Katılımcılardan K9 kodlu kadın katılımcı ise “Önceden başörtüsü kullanıyordum. Ama sporculuk hayatımın ilerleyen yıllarında bu şekilde bu faaliyeti yapamayacağımı gördüm. Dolayısıyla başörtüsünü çıkardım.” ifadeleriyle tercihini sportif faaliyetlerden yana kullandığını beyan etmiştir.

“Karşı cins” boyutu sporcunun karşı cinsle aynı mekânda spor yapma görüşünü ifade etmektedir. Üzerinde İslâmi etkiyi hisseden sporcuların bu husustaki rahatsızlıkları onların güreş, taekwondo, karate, vb. salon veya bireysel mücadele sporlarından, rekreasyon ve doğa sporlarına doğru bir yönelmenin olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılardan K9” karşı cinsle görünmemek için geri planda kalmayı tercih ediyorum” şeklindeki ifadeleri bu boyut kapsamındadır. Ayrıca sporcular gelir düzeyi arttıkça çalışma ortamını seçebilmekte ve bireysel çalışma alanları oluşturabilmektedir. Dolayısıyla gelir durumu artan sporcular İslâmi bir etkiyi göz önünde bulundurarak kendine ait çalışma ortamı oluşturabilmekte veya bu tür tercihlerde bulunabilme imkânına sahip olmaktadır.

Öneriler

- 1- Türkiye'deki spora katılımı ve sporcu sayısını arttırmak, nitelikli ve yetenekli sporcu tespitine yönelik daha geniş bir kitleden yararlanmak ve toplumun her kesiminden insana spor hizmeti sunmak için spor faaliyetlerinde İslâmi tesettür kurallarına olanak tanınması amacıyla yönetmelik ve yönergelerde düzenlemeler yapılabilir.
- 2- Karşı cinsle aynı mekânda spor yapmaktan kaçınan sporcular için alternatif tesisler oluşturulabilir.
- 3- Kendi cinsinde antrenör talep eden sporcuların bu talebinin yerine getirilmesi, sporcuların sporu bırakması veya başarılı olduğu spor branşında devam edememesi gibi sorunların önüne geçebilir.
- 4- Spor tesislerinde de ibadet edilecek temiz ve nezih mekânların tesis edilmesi spor faaliyetlerine katılanların bu yöndeki ihtiyaçlarını giderebilir.
- 5- Sporcuların dini inançlarını rahatça ifade edebileceği imkânların sunulması ve onların dini tercihlerine hoşgörüle bakılmasına yönelik sporun genel çevresini ilgilendiren tüm paydaşlara eğitimler verilebilir.
- 6- İslâmi kriterlere uygun spor kıyafetlerinin üretilmesinin ve pazarlanmasının yaygınlaştırılması bu doğrultuda ortaya çıkan problemlere bir çözüm önerisi olabilir.
- 7- Psikososyal Etkiler Üzerine Derinlemesine Araştırma: İslam'ın spor üzerindeki psikososyal etkilerini daha geniş bir kitle üzerinde inceleyen çalışmalar yapılabilir. Özellikle yaş ve sosyo-ekonomik durum gibi faktörlerin etkisi araştırılabilir.
- 8- Ahlaki Değerlendirmelerin Pratikteki Yansımaları: İslam'ın spor ahlakı üzerindeki etkilerini daha somut örneklerle değerlendiren çalışmalar gerçekleştirilebilir. Sporcuların bu ahlaki ilkeleri nasıl uyguladığını ve bunun spor performanslarına etkileri araştırılabilir.
- 9- Farklı Spor Branşlarında İnceleme: Çalışmalar, farklı spor branşlarında uygulanan İslam ahlakı ve psikososyal etkileri inceleyerek genişletilebilir. Farklı spor dallarının ahlaki ve psikolojik boyutlarını karşılaştırmak farklı sonuçlar ortaya koyabilir.
- 10- İslam ve Spor Eğitim Programları: İslam'ın spor ahlakını ve psikososyal etkilerini yansıtan eğitim programları geliştirilebilir. Bu programların etkilerini ölçen araştırmalar yapılabilir.
- 11- Uluslararası Perspektif: Farklı coğrafyalarda İslam'ın spor üzerindeki etkilerini inceleyen karşılaştırmalı çalışmalar gerçekleştirilebilir. Özellikle farklı kültürlerin bu etkileri nasıl algıladığını araştırmak ortaya farklı sonuçlar çıkarabilir.

Etik Metni: Bu makalede araştırma sürecinde, dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayım etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. 23.03.2020 tarih ve 02 nolu toplantı numaralı Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Etik Kurul onayı alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Bu çalışmada yazarlar arasında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Bu çalışmada bütün yazarların katkı oranları eşittir.

Kaynaklar

1. el-İsfahâni R. Müfredat - Kur'an Terimleri Sözlüğü. ter. Abdulbaki Güneş, Mehmet Yolcu. İstanbul: Çıra Yay, 2010.
2. Tümer G. TDV İslam ansiklopedisi, İstanbul, 1994, c.9 s.s. 312-320.
3. Akseki A.H. İslam dini itikat, ibadet ve ahlak. İstanbul: Yeniakım Yayınevi, 1996.
4. Günay Ü. Din sosyolojisi. Ankara: İnsan Yayınları, 1998, ss.217-232-243.
5. Döndüren H. Şamil İslam Ansiklopedisi, İstanbul: Şamil Yayınevi, 2000, c.4. s.s.129- 131.
6. Coakley J.J. Sport in society issues and controversies (third edition), St. Louis: Mosby/Timer Mirror, College Publishing, 1986.
7. McCarthy P.J. Positive emotion in sport performance: current status and future directions. Int. Rev. Sport Exerc Psychol, 2011, 4: pp. 50-69.
8. Eren E. Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi, İstanbul: Beta Yayınları, 2001.
9. Watson NJ, Czech DN. The use of prayer in sport: implications for sport psychology consulting. athletic insight, The Online Journal of Spor Psychology, 2005, 26.
10. Hergüner G. Kadınların spor yapmalarını etkileyen sosyo-kültürel faktörler Samsun İli Örneği. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1993, s.s. 21,30,103.
11. Girginer N, Aydın S, Çavdar Z. Üniversite öğrencilerinin sporda şiddet konusuna yaklaşımları: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi öğrencilerine yönelik bir uygulama. Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2006, 7(2): 1-30
12. Püsküllüoğlu A. Türkçe Sözlük, 7. Baskı, Can Yayınları, İstanbul, 2007.
13. Köhler R. Moralerziehung im sportunterricht. Verlag Harri Deutsch, Thun Frankfurt am Main, 1985.
14. Hesapçıoğlu M. Öğretim ilke ve yöntemleri. İstanbul: Pegem Akademi, 1994, b.7, s.8
15. Tel M. Türk toplum yaşantısında fair play. International Journal of Science Culture and Sport, 2014, 2(1): ss. 694-704.
16. Erdemli A. Temel sorunlarıyla spor felsefesi. İstanbul: E yayınları, 2016.

17. Yapan H.T. Spor ahlakı, beden eğitimi dersinde ahlaki eğitim. (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1992, s.110.
18. Bozkurt N. Spor, İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, 2009, c.37, s.s. 418, 421.
19. Creswell J.W. Karma yöntem araştırmalarına giriş, Çev. Edit. Mustafa Sözbilir, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2017, b.1, s.5
20. Morse JM. Approaches to to qualitative-quantitative methodological triangulation. *Nursing Research*, 1991, 40(2), 120-123.
21. Karasar N. Bilimsel araştırma yöntemleri, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2019, s.31.
22. Van Manen M. Researching lived experience. New York: State University of New York Press, 1990, ss. 26,163,177.
23. Creswell JW. Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma deseni. (Çeviri Editörleri: Bütün, M., S.B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi, 2020, b.5, s.79.
24. Moustakas C. Phenomenological researc methods. Thousand Oaks, CA: Sage, 1994.
25. Aaker DA, Kumar V, Day GS. Marketing Research, 9. Edition, John Wiley & Sons, Danvers, 2007.
26. Malhotra N K. Marketing Research an Applied Orientation (4. Edition). Pearson Prentice Hall, New Jersey. 2004.
27. Zikmund WG. Business Research Methods, 5. Edition, The Dryden Press, Orlando, 1997.
28. Taş Z, Hergüner G, İmamoğlu A, Yaman Ç, Zengin M, Üzüm H, Karlı Ü. Sportif Faaliyetlerde İslam Dini Etki Ölçeği geliştirme çalışması. *Journal of Human Sciences*, 2020, 17(2), 730-745.
29. George D, Mallery P. SPSS for windows step by step: A simple guide and reference 10.0 update. (3. Baskı). Allyn and Bacon, 2001.
30. Neuman LW. Social research methods: Qualitative and quantitative approaches (Seventh Ed.). Essex: Pearson Education Limited, 2014.
31. Strauss A, Corbin J. Basics of qualitative research techniques. New York: Sage Publications, 2014.
32. Denzin NK, Lincoln YS. The landscape of qualitative research (Vol. 1). Sage. 2008.
33. Kuckartz U, Rädiker S. Analyzing Qualitative Data with MAXQDA: Springer Cham, 2019.
34. Yıldırım A. Şimşek H. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013, b.9, s.11, 91, 351, 352.
35. Kuşçuzade M. Sünnette spor, Bartın: International Journal of science culture and sport (INTJSCS), Special Issue 3(4), 2015, s.s. 396-403.
36. Doğan B. Spora katılım güdülenmesi ve dinsel eğilim arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 2020.
37. Akgül M.H. Popüler spor kültürü ve din. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2014.
38. Varol R, Varol S, Türkmen M. Bartın üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin spora yönelik tutumlarının belirlenmesi, *International Journal of Cultural and Social Studies (INTJCSS)*, 2017, 3(2), s.327.
39. Bayraktar C. Sosyal yapı özelliklerinin spora etkisi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2003, c.17, s.1.
40. Benn T, Dagkas S, Jawad H. Embodied faith: Islam, religious freedom and educational practices in physical education. *Sport, Education and Society*, 2011, v.16, pp. 17-34.
41. Knop P, Theebom M, Wittcock H, Martelaer K. Implications of Islam on Muslim girls' sport participation in western europe. literature review and policy recommendations for sport promotion, *Review and Policy Recommendations for Sport Promotion, Sport, Education and Society*, 2006, 1:2, ss. 147-164
42. Maxwell H, Taylor T. A Culture of trust: Engaging Muslim women in community sport organizations, *European Sport Management Quarterly*, 2010, 10:4, 466-483.
43. Tes K. Daughters of ıslam, family influences on muslim young women's participation in sport, *International Review for The Sociology of Sport* 41/3– 4(2006) 2006, 357–373.
44. Amara M. Henry IP Sport, Muslim identities and cultures in the UK, an emerging policy issue: case studies of Leicester and Birmingham. *European Sport Management Quarterly*, 2010, 10(4): ss. 419-443.
45. Temel A. Yakın M, Misci S. Örgütsel cinsiyetlerin örgütsel davranışa yansımaları, Manisa, Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 2006, c.13, s.1, ss.136.
46. Erşan EE, Doğan O, Doğan S. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik açıdan değerlendirilmesi, *Cumhuriyet Tıp Dergisi*. 2009, 31: ss. 231–238
47. Lancelotta GX, Vaughn S. Relation between types of aggression sociometric peer and teacher perception. *Journal of Educational Psychology*, 1989, 81 (1) ss. 890.
48. Çobanoğlu M.G. Sporda saldırganlık olgusu ve bu olgunun sportif performans üzerine etkisi. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 1993.
49. Kısac İ. Erkeklik rolü normları, Ankara: Mesleki Eğitim Dergisi, 1999.
50. Gürpınar B. Sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği kısa formunun Türk kültürüne uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2015, 13(1), pp. 57- 64.
51. Akoğlu HE, Ayyıldız E, Sunay H. Uluslararası spor organizasyonlarına katılan sporcuların sporda ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik davranışlarının incelenmesi. II. Dünya Spor Bilimleri Araştırmaları Kongresi, 2019, ss. 21-24.
52. Yıldız Y, Yıldız K, Tutucu B. Genç sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının araştırılması, 2. Uluslararası Rekreasyon ve Spor Yönetimi Kongresi, 2019, s.107.
53. Özdevecioğlu M, Yalçın Y. Spor tatmininin sporcuların stres ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2010, c. 4, s.1.
54. Karabulut C, Kirazcı S, Aşçı HF. Takım ve bireysel sporcuların başarı motivasyonu düzeylerinin incelenmesi,

- Hacettepe Üniversitesi 6. Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitapçığı, Ankara, 2000, ss. 221- 222.
55. Soyer F, Can Y, Güven H, Hergüner G, Bayansalduz M, Tetik B. Sporculardaki başarı motivasyonu ile takım birlikteli arasındaki ilişkinin incelenmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2010, c.7, s.1, s.233.
56. Ural O. Futbolda Takım Performansına Etki Eden Motivasyonel Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Uygulama (Gençlerbirliği Spor Kulübü Örneği), 61, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.
57. Bayram M, Aka ST, Geçit MS, Şebin K. İslam'da sporun önemi ve ahlakı, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2019, 5/1, ss.207,209.
58. Farooq S, Parker A. Sport, physical education, and Islam: Muslim independent schooling and the social construction of masculinities. *Sociology of Sport Journal*, 2009, 26(2): pp. 277-295.
59. İci S. Gençlerin kıyafet tercihleri üzerine sosyolojik bir araştırma: cumhuriyet üniversitesi örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas. 2019, s.s. 61.
60. AbdulRazak M, Sofian M, Fauzee O, Rozita AL. The perspective of arabic muslim women toward sport participation, *Journal of Asia Pacific Studies*, 2010, Vol 1, No 2, s.364-377. Malaysia.
61. Ahmad A. British football: Where are the Muslim female footballers? Exploring the connections between gender, ethnicity and Islam, *Soccer & Society*, 2011, 12:3, 443-456.
62. Canbaz S. Değişen toplumda din ve spor. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004.

EXTENDED ABSTRACT

The Islamic faith aims to bring Muslims to happiness, peace, and in a more inclusive expression, happiness in this world and the hereafter. Muslims achieve this goal to the extent that they comply with divine principles in areas of life such as trade, management, education and art. Sports, which people are intensely interested in today, is one of these areas of activity. When the literature is examined, the effects of each belief system on its followers are also seen on those who practice sports. The way sports are performed, expectations from sports, and intention to participate in sports activities can be cited as some examples of these effects. Starting from this point, the aim of this research is to examine the psycho-social effects of Islam on athletes. It is thought that discussing the religious impact on athletes will make significant contributions to the literature on the subject. The lack of a comprehensive study on the religious influence on athletes in the relevant literature points to a gap in the field and highlights the propositions of this research. Considering the causal basis of religious effects, important inferences can be made in the psychological and social dimensions, and realistic arrangements can be made by responding to individual and social expectations. The sample group of the research was collected from a wide population and attention was paid to content validity. Collecting and analyzing quantitative and qualitative data, that is, conducting a mixed method study, contributed to the originality of the research in terms of method. This study aimed to examine the psycho-social effects of Islam on athletes. The research was conducted with an explanatory sequential design approach among mixed method research designs. The study group of the research consisted of 946 athletes, 336 females and 610 males, selected by convenience sampling method in the quantitative dimension, and 20 athletes determined by similar case sampling in the qualitative dimension. In the quantitative dimension of the study, "Islamic Religion's Impact on Sport Activities Scale" (IRISAS) was used as a data collection tool. Qualitative data were obtained from face-to-face interviews conducted through a semi-structured interview form consisting of 6 questions according to the data obtained from the sub-dimensions of the scale. Quantitative data were analysed

with descriptive statistics, independent groups t-test, one-way analysis of variance and Pearson correlation by using SPSS package programme. In the analysis of qualitative data, MAXQDA-2020 qualitative data analysis programme was used and analysed with descriptive and content analysis techniques. When the research results were analysed, statistically significant differences were found in the sub-dimensions of auto-control and morality according to gender, in the sub-dimensions of clothing and opposite sex according to sports branch, in the sub-dimensions of motivation, auto-control and morality according to the degree obtained, and in the sub-dimensions of participation, motivation, auto-control, morality, clothing and opposite sex according to the frequency of training and religiosity levels ($p < .05$). On the other hand, no significant difference was found in any sub-dimension according to the level of religious education ($p > .05$). Furthermore, significant negative correlations were found between age and motivation, morality and dress sub-dimensions; sports experience and auto-control, morality, dress and opposite sex sub-dimensions; income and opposite sex sub-dimensions ($p < .05$). As a result, supported by the results of qualitative analyses, it was determined that the religion of Islam has effects on athletes in the sub-dimensions of sports participation, motivation, morality, ethics, auto-control, clothing and opposite sex. This research; The creation of alternative facilities for athletes who avoid doing sports in the same place with the opposite sex, this demand of athletes who demand coaches of the same gender can prevent problems such as athletes quitting sports or not being able to continue in the sports branch in which they are successful, the establishment of clean and decent places to worship in sports facilities will help those who participate in sports activities. It suggests that providing athletes with opportunities to express their religious beliefs freely and tolerating their religious preferences should be provided to all stakeholders concerned with the general environment of sports, and that disseminating the production and marketing of sportswear in accordance with Islamic criteria could be a solution to the problems that arise in this regard.

Sporcu Dikkat Ölçeği Geliştirme ve Doğrulama Çalışması Athlete Attention Scale Development and Validation Study

Aydanur ÖNAL¹, *Nuh Osman YILDIZ², Ahmet ÖZSOY³

¹ Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bolu, TÜRKİYE / ayda.onal33@icloud.com / 0009-0000-9526-265X

² Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Bolu, TÜRKİYE / nuhosmanyildiz@gmail.com / 0000-0002-0122-4335

³ Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Bolu, TÜRKİYE / ahmetozsoy@ibu.edu.tr / 0000-0002-5429-4732

* Corresponding author

Özet: Bu çalışmanın amacı sporcuların müsabaka sırasında dikkatlerine ilişkin algılarının belirlenmesine ilişkin geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı geliştirmektir. Bu doğrultuda literatür taraması ve uzman görüşmeleri ile 16 ifadeden oluşan, bir madde havuzu oluşturulmuştur. İlgili madde havuzuna ilişkin ilk olarak yapının ortaya konulması için ölçüt örnekleme yöntemine göre belirlenmiş, aktif lisanslı sporculardan oluşan 183 katılımcıdan veri toplanmıştır. Elde edilen verilere açılımlı faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan AFA sonucunda toplam varyansın %64.93'ünü açıklayan 12 madde 3 faktörlük yapı belirlenmiştir. Sonrasında ölçeğin geçerlik doğrulaması amacıyla 270 katılımcıdan veri toplanmıştır. Elde edilen verilere doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. DFA sonucunda modelin verilerle iyi uyum sağladığı saptanmıştır. DFA sonrasında modele Yakınsak geçerlik, Test Tekrar-Test güvenilirliği ve Ölçüt geçerliği analiz ve teknikleri uygulanmıştır. Bu analizler sonrasında da ölçek geçerlik ve güvenilirliğini sağlamıştır. Genel olarak tüm bulgular değerlendirildiğinde 12 madde 3 faktörden (Genel uyarılmışlık, Seçicilik ve Yoğunlaşma) oluşan Sporcu Dikkat Ölçeği istatistiksel olarak yeterli düzeyde geçerlik ve güvenilirlik sağlamıştır. Bu çalışma literatürdeki sporcu dikkat düzeyi üzerine ölçme aracı eksikliğinin giderilmesi açısından önemli bir çalışma olmasının yanı sıra sporcuları geliştirmekle görevli antrenörlere sporcularının dikkat düzeylerini öğrenmesini sağlayarak ona göre daha faydalı plan ve program geliştirme imkanı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: İçsel dikkat, dışsal dikkat, odaklanma, konsantrasyon.

Abstract: The aim of this study is to develop a valid and reliable scale to determine athletes' perceptions of their attention during competition. In this regard, an item pool consisting of 16 statements was created through literature review and expert interviews. In order to first reveal the structure of the relevant item pool, data was collected from 183 participants consisting of active licensed athletes, determined according to the criterion sampling method. Exploratory factor analysis was applied to the data obtained. As a result of EFA, a 12-item and 3-factor structure was determined, explaining 64.93% of the total variance. Afterwards, data was collected from 270 participants to verify the validity of the scale. Confirmatory factor analysis was applied to the data obtained. As a result of CFA, it was determined that the model fit the data well. After CFA, Convergent validity, Test-Retest reliability and Criterion validity analysis and techniques were applied to the model. After these analyses, the scale ensured its validity and reliability. When all the findings were evaluated in general, the Athlete Attention Scale, consisting of 12 items and 3 factors (General arousal, Selectivity and Concentration), provided sufficient statistical validity and reliability. This study is important in terms of eliminating the lack of measurement tools on athlete attention levels in the literature. In addition, it will enable coaches who are responsible for developing athletes to learn the attention levels of their athletes and provide the opportunity to develop more useful plans and programs in this direction.

Keywords: Internal attention, external attention, focus, concentration.

Received: 27.03.2024 / Accepted: 18.07.2024 / Published: 30.07.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1460062>

Citation: Önal, A., Yıldız, N.O., & Özsoy, A. (2024). Sporcu Dikkat Ölçeği Geliştirme ve Doğrulama Çalışması, The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS), 13 (3), 321-333.

GİRİŞ

Günlük yaşantılarında bireylerin, bir işi en iyi şekilde yapabilmesi için o iş üzerine yoğunlaşabilmesi gerekir. Literatürde bu durum dikkat kavramı ile açıklanmıştır. Tüm bireyler için her bakımdan önemli olduğu gibi dikkat, bilişsel fonksiyonlar arasında da önemli işlev olarak görülmektedir (1). Dikkat, insanlar için önemli bir bilişsel işlev olduğundan alan yazında çokça ele alınmıştır (2, 3, 4, 5). Bu incelemeler doğrultusunda, kökeni Latince "concentrare" kelimesine dayanan dikkat kavramı (6), ilk olarak 100 yılı aşkın süre önce Williams James tarafından açıklanmıştır (7). Dikkat, aynı anda zihinde var olan birden fazla düşünce ya da nesnelere ilgili olan uyarana canlı, belirgin, bilinçli ve farkında olarak odaklanma sürecidir (8,9,10,11). Başka bir tanımda ise dikkat, dış çevreden gelen uyarılar arasından yalnızca kişinin kendi ihtiyaç ve hedefleri doğrultusunda ilerlemesine olanak tanıyan merkezi sinir sisteminin görevi olarak tanımlanmıştır (12). Farklı araştırmacılar, dikkati, zihinsel becerilerin aktifleşerek duyu organları ile birlikte uyumlu şekilde hedefe yönelmesi olarak ifade etmişlerdir (13,14). Bu tanımlarda ifade edilen dikkat becerisinin sağlanması adına ön koşul sinir sisteminin uyarılabilmesidir. Sistemin uyanık olması, genel olarak etkinlik durumunu yansıtmaktadır. Dikkatin sağlanması noktasında süreç fizyolojik ve psikolojik açıdan incelenmiştir. Fizyolojik açıdan incelendiğinde, uyanık olma durumu nöronlar arasında uygun bir şekilde aktivitenin gerçekleştiğini gösterir. Bu da birbirlerini uyarabilir durumda olmaları anlamına gelir (15). Ayrıca dikkat işlevi için merkezi sinir sisteminde özelleştirilmiş sistemlerin olduğu görülmektedir yani dikkat anatomik alanlardan oluşan bir ağ sistemi tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu sistemler buldukları beyin bölgeleriyle birlikte harekete

geçmektedir. Bu bölgelerden birisi beyin norepinefrin sistemiyle bağlantılı olan talamus ve korteks bölgelerini kapsayan uyarıcı ağıdır. İkincisi frontal lobun arkasında bulunan parietal bölgesi için merkez olan yönlendirici ağıdır. Sonuncusunu ise frontal ağlarla birlikte anterior singulat bölgesinin ağı olan yürütme ağıdır (16,17). Bu üç beyin ağı ve bölgeleri etkileşime geçerek dikkatin oluşumu sağlanmaktadır. Dikkat yapısı gereği, motor sistemler ve duysal alanlar gibi beyin çok farklı bölgeleriyle bağlantı halindedir (16). Psikolojik açıdan dikkat incelendiğinde, işleme koyma ve yanıt verme yollarından davranışsal boyut kazanarak olaylara tercihli şekilde yönelmeyi ifade eder (18). Dikkate ilişkin bu bakış açısı birbirinden ayrılmaz bir döngüdür. Psikoloji kuramlarında olan monizm ve düalizm de genel anlamda dikkatin de içerisinde bulunduğu etkinliklerin beden ve zihin döngüsünün birlikte çalışmasına vurgu yaparak bu durumu desteklemektedir (19). Dikkat yapısal olarak Anderson (1989) tarafından dikkatin birbirini takip eden üç süreçten meydana geldiğini ifade etmiştir. İlki genel uyarılmışlık durumudur. Bu süreç geneli kapsayacak şekilde dış çevreden gelen uyarıların anlaşılıp, anlamlandırılması ve anlamlandırılmış uyarıların duyarlılık ve farkındalık çerçevesinde yapılabilmesidir. İkinci süreç seçiciliktir. Bu süreçte hedef doğrultusunda ilgili uyarıların incelenip taranmaktadır. Gerekli uyarıların içselleştirilmesi durumudur. Son süreç ise yoğunlaşmadır. Bu süreç de dikkatin sürdürülmesi ve hedefe yönelik odaklanarak yoğunluk verilmesi durumudur (20,21). İlgili literatür dikkatin yapısını bu şekilde ifade etmektedir.

Bu bağlamda üzerine birçok çalışma yapılan dikkat, birey için olduğu gibi sporcular için de önemli bir olgudur çünkü

dikkatini yoğunlaştırma yeteneğine sahip sporcuların performanslarının genellikle yüksek olduğu bilinmektedir (22,23). Sporcuların performanslarını sergiledikleri nokta olan spor müsabakalarında, onların performanslarını, olumlu veya olumsuz yönde etkileyen bilişsel faktörler bulunmaktadır. Dikkat de bu faktörlerden birisidir. Sporcuların performanslarını gerçekleştirecekleri ana uygun uyarılara yönlendirme ve sürdürme yeteneği olan dikkatin, bu açıdan spor başarısı için önemli bir bileşen olduğu bilinmektedir (24). İlgili alanda dikkat ve spora ilişkin birçok çalışma yapılmış ve spor dikkat ilişkisinin önemi vurgulanmıştır (25,26,27).

Spor ve Dikkat

Dikkat, müsabaka sırasında sporcuların algılarının görevlerinden sapmaması adına, sporcunun odaklanmasını sağlamaktadır. Bu durumun neticesinde sporcuya başarı getireceği için spor ile dikkat birbirleriyle ayrılamayacak şekilde ilişkilidir (28,29). Dikkat, sporcuların algılarını doğru ve bilinçli bir şekilde yönlendirmesini sağlamaktadır (30). Bu yüzden spor psikolojisi içinde dikkat olgusu sportif performansı etkileyen bir olgu olup sporda önemli performans bileşeni olarak algılanmaktadır. Bu doğrultuda sporcuların başarılı olabilmeleri için teknik becerilerinin yanında konsantrasyon olabilmeleri, kendini kontrol edebilme ve yeterince dikkat becerisine sahip olabilmeleri gerektiği vurgulanmaktadır (31). Sporda; algılama, düşünme ve imgeleme gibi psikolojik ve bilişsel fonksiyonlar 'bilinçli dikkat' adı altında toplanmaktadır. Dikkatin yoğunlaşma seviyesi bilinçte aktifleşmeyi sağlayan bir yetenek ve beceri olarak ifade edilmektedir. Bu sayede algı, bilince doğru yönelmiş olur. İlgisiz uyarılar ise zihin sayesinde bilinçdışı bırakılmış olur (32). Bu bağlamda müsabaka sırasında dikkat seviyesi yüksek olan sporcular bilincini, ilgili uyarılara yoğunlaştırarak ilgisiz uyarıcılardan kendilerini uzak tutar ve böylece algılarını sadece hedeflerine odaklayabilirler. Bunun sonucunda dikkatlerini üst seviyede tutan sporcular, stres ve baskı gibi sporcuyu olumsuz etkileyebilecek psikolojik faktörlere rağmen hedefine doğru konsantrasyon olma durumunu koruyarak performansını arttıracaktır. Dikkat yeteneği çok boyutludur ve sporda dikkatin en az üç boyutta var olması gerekmektedir. Bunlardan ilki, dikkatle dinlemek; sporcular, antrenörlerin yapacağı bilgilendirme direktiflerine karşı onları can kulağıyla dinleyebilmelidir. İkinci dikkat boyutu, Seçici algı; örneğin futbol müsabakası sırasında bir kaleci rakip takımın köşe vuruşu sırasında odağını diğer oyuncuların hareket ve davranışlarından uzaklaştırıp ceza sahası sınırlarındaki hareketliliği kontrol ederek topun uçuşuna odaklanmalıdır. Son boyut ise hedefe doğru yoğunlaşmış dikkate sahip olunmasıdır. Yani sporcuların çoklu görevlerinde bulunduğu hedefi gerçekleştirebilecek kabiliyette olmaları onları başarıya taşıyacaktır (33). Bu üç boyut dikkatin yapısını vurgulamaktadır.

Sporda dikkate ilişkin yapılmış olan daha önceki çalışmalar incelendiğinde sporcular için dikkat becerisini içsel ve dışsal olarak iki faktör altında inceleyen çalışmalar da mevcuttur (34,2). İçsel dikkat; Sporcunun kendi vücudundaki hareketlere yönelik olan odaklanma, dışsal dikkat ise bu vücuttaki hareketlerin çevredeki etkisine yönelik olmasıdır (35). Sporda her iki dikkat faktörünün de etkin olması, sporcunun iyi bir performans ortaya çıkartması noktasında faydalı olacağı vurgulanmıştır (36). Ayrıca dikkatin çeşitlerine ilişkin de yapılmış çalışmalar mevcuttur (35,37,38). Bu araştırmalar, dikkat çeşitlerinden hangisinin

motor becerileri öğrenimini daha iyi etkilediğini ortaya çıkartmak amacıyla yapılan çalışmalardır. Bu çalışmaların sonucuna göre dışsal dikkatin içsel dikkatin doğal kontrol sistemlerine müdahale ederek öğrenimi kısıtlamasından dolayı dışsal dikkatin motor öğrenimine daha faydalı olduğu ortaya çıkarılmıştır (35, 37). Bu çalışmanın aksine ise motor beceri öğrenimi için dışsal dikkatin önemli olduğu vurgulanırken içsel dikkatin sporcuların uzuvlarına odaklanmada kontrol düzeyi yüksek olduğundan dolayı önemli ve daha faydalı olduğu ileri sürülmüştür (38).

Dikkat çeşitleri bakımından ele alındığında yoğun olarak altı dikkat çeşidinin kullanıldığı saptanmıştır (39). Bunlardan ilki dikkatin özel bir noktada odaklanması olarak ifade edilen seçici dikkattir. İkincisi bireyin dikkatini dağıtabilecek diğer uyarıcılara rağmen dikkatini belli bir uyarıcı üzerinde odaklayabilme yeteneğine olarak tanımlanan yoğunlaşmış dikkattir. Üçüncüsü aynı anda birden fazla göreve odaklanabilme becerisi olan bölünmüş dikkattir. Dördüncüsü bireyin dikkatini koruyabilme ve uyanıklık durumunun sürdürülmesi olarak ifade edilen sürekli dikkattir. Beşincisi bireyin dikkatini yapmakta olduğu işten diğer bir işe yönlendirebilmesi olan değişken dikkattir. Sonuncusu ise pasif olarak herhangi bir uyarıcıya çaba harcamadan odaklanması (refleks gibi) veya aktif şekilde kişinin istemli olarak bir uyarana odaklanması olarak ifade edilen aktif- pasif dikkattir. Dikkate yönelik daha önce yapılmış çalışmaların taranması sonucunda (17,22,40,41,42,43,44,45,46,47,48,49,50) dikkate ilişkin farklı ölçme yöntem ve tekniklerinin mevcut olduğu bulunmuştur.

Dikkate İlişkin Ölçme Araçları

Dikkat ile ilgili mevcut çalışmaların taranması sonucunda, dikkati ölçebilmek için kullanılan ölçüm araçlarının, meslek, yaş vb. demografik faktörlere ayırmaksızın genel anlamda testler üzerinden yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu testlerin amacı sürdürülebilir dikkat ve görsel tarama becerisinin ölçülmesidir. Bu testlerden en çok kullanılanlardan biri, Benjamin Bourdon tarafından 1955 yılında geliştirilmiş olan, 660 tane karışık harflerin içinden 'a, b, d ve g' harflerinin bulup işaretlemeleri sonucunda bireylerin doğru işaretleme sayısına göre dikkatin ölçüldüğü Bourdon Dikkat Testidir (Harf Formu) (22). Diğer önemli dikkat testi ise Brickenkamp tarafından geliştirilmiş olan, d harfi ve ona benzeyen harfler (b, p, q) ile dizilmiş bir görsel diziliminden oluşmuş olan D2 testidir. Bu şekilde dizilmiş olan harfler içerisinde, her satıra 20 saniye süre tutularak altında veya üstünde toplam iki çizgi olan d harflerinin işaretlenmesi sonucundaki elde edilen puanlamadan dikkatin hesaplanmasını sağlayan testtir. Bu testin spora uyarılama geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Çağlar ve Kuruç tarafından 2006 yılında yapılmıştır. Diğer bir ölçüm aracı, çocukların dikkat düzeyinin öğrenilmesi için 1971 yılında Raatz ve Möhling tarafından geliştirilmiş olan Franfurter Konsantrasyon Testidir (FTF-K). Bu teste çocuklara armut, elma gibi meyve şekilleri verilerek bu şekillerin içinden armut şeklindeki meyveleri işaretlemeleri istenmektedir. Bunun sonucunda işaretlenen armut sayısına göre çocukların dikkat düzeyi hesaplanmaktadır (42). Yapılan ölçek incelemelerinde ise Thienot ve ark. (2014) tarafından geliştirilmiş ve Tingaz (2020) tarafından Türk kültürüne uyarlanan Sporcu Bilinçli Farkındalık ölçeğinin 3 alt boyuttan oluştuğu saptanmıştır. Bu alt boyutlardan birisi 'yeniden odaklanma' olarak ölçekte yer almaktadır. Odaklanmanın dikkat kavramıyla yakın anlamlı olmasından

dolayı “yeniden odaklanma” alt boyutunun sporcuda dikkati kısmen ölçebileceği düşünülmektedir. İncelenen diğer bir ölçüm aracı, Schwarzer ve ark. (1999) tarafından Öz düzenlemenin dikkat kontrolünü ölçmek için geliştirilmiş olan ve Çevik ve ark. (2017) tarafından Türk kültürüne uyarlanması yapılan 7 maddelik “Özdüzenlemenin Dikkat Kontrolü” adındaki bir dikkat ölçeğidir. Son olarak dikkat kavramıyla yakından alakalı dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) ile ilgili ölçekler (47,48,49,50) literatürde yer almaktadır. Fakat bu ölçeklerin de dikkati tüm boyutlarıyla değerlendirmeyip dikkatin eksikliğine yoğunlaştığı görülmüştür. Yapılan dikkat ölçüm aracı incelemeleri sonucunda doğrudan sporculara yönelik dikkat ölçeğinin olmadığı saptanmıştır. Daha önce yapılmış olan, sporcunun dikkat becerisinin ölçüldüğü araştırmalarda bile tam olarak sporcuya özel hazırlanmış bir ölçeğin kullanılmadığı, bunun yerine sporculara uyarlanan testler ile çalışmalarının yürütüldüğü gözlemlenmiştir (24). Bu bağlamda çalışmanın amacı müsabaka sırasında sporcuların dikkat düzeylerinin bilinmemesinden kaynaklanan geliştirici adımların atılmaması durumuna çözüm üretmek için sporcuların müsabaka sırasındaki dikkat düzeylerini ölçecek bir ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapmaktır. Yapılan araştırmalar sonucunda günümüzde tam olarak sporcunun müsabakadaki dikkati ölçebilecek materyalin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada sporcuların müsabaka sırasındaki dikkat düzeyini ölçebilecek, alana özel olmayan dikkat ölçüm aracı dışında herhangi bir ölçeğe rastlanılmadığı için bu çalışma literatürdeki sporcu dikkat düzeyi üzerine ölçme aracı eksikliğinin giderilmesi açısından önem arz etmektedir. Yapılan araştırmaların (17,22,40,41,42,43,44,45,46,47,48,49,50) incelenmesi sonucunda günümüzde tam olarak sporcunun müsabaka öncesindeki, müsabaka sırasındaki ve müsabaka sonrasındaki dikkatini ölçebilecek alana özgü bir materyalin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat çalışma kapsamında geçerliliği ve güvenilirliği sağlanan ölçme aracının bu sorunu çözebilecek nitelikte olduğu düşünülmektedir. Bu durum müsabaka öncesinde ya da sonrasında sporcunun hazırlanmasını sağlayan antrenmanlardaki dikkat düzeyi belirsizliğini ortadan kaldırarak, ölçek sonuçlarına göre sporcuların dikkat düzeylerini yükseltmek veya seyretmek üzere düzenlenen dikkat geliştirme programının daha etkili yapılmasını sağlayacaktır. Çünkü sporcu fiziksel olduğu kadar psikolojik olarak da müsabakada en iyi performans sergilemek için performans öncesi rutinler, imgeleme, telkin vb. yöntemlerle antrenman yapmaktadır (28,29,31). Müsabaka sonrasında ise müsabaka esnasında ortaya koymuş olduğu performansı değerlendirmekte ve eksikliklerini gidermek için antrenman planını yeniden

tasarlamaktadır. Bu döngü performansın artışı için sürekli değerlendirme ve iyileştirme yaparak devam etmektedir (29). Dikkat kapsamında ise müsabaka sırasında sporcuların sahip oldukları dikkat düzeylerini daha net tespit edebilmek adına ölçek kapsamındaki dikkatin hangi alt boyut ya da alt boyutlarında (genel uyarılmışlık, seçicilik, yoğunlaşma) eksikliğin var olduğunu tespit etmeleri, müsabaka sonrasında daha sonraki müsabakalar için referans sağlayarak ona göre dikkati geliştirmek üzere önlem almasını sağlayacaktır. Bu bağlamda sporcuların müsabakaya yönelik dikkat düzeyini ölçebilecek, spor alanına özgü olan herhangi bir ölçeğe rastlanılmadığı için bu çalışma literatürdeki sporcu dikkat düzeyi üzerine ölçme aracı eksikliğinin giderilmesi açısından önem arz etmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Bu çalışma sporcuların müsabaka esnasında dikkat düzeylerini belirlemeye ilişkin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma nicel araştırma yöntemlerinden betimsel araştırma modeline göre tasarlanmıştır. Bu bağlamda geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmesi adına ölçek geliştirme ile ilgili yaygın olarak kabul edilen altı basamaklı araştırma modeli takip edilmiştir (51,52,53,54). Bu bağlamda birinci aşamada ölçülmesi hedeflenen yapının açıkça tanımlanması (literatür araştırması), ikinci aşamada ölçeğe ilişkin madde havuzunun oluşturulması (literatür taraması, uzman(lar) görüşü), üçüncü aşamada ölçeğin ön çalışmasının yapılması için veri toplama (pilot uygulama), dördüncü aşamada yapının ortaya konulması adına ölçümlerin saflaştırılması (açımlayıcı faktör analizi), beşinci aşamada ölçeğin güvenilirliğinin (Cronbach alfa, Tabakalı alfa, Omega, test tekrar test güvenilirliği ve bileşik güvenilirlik) ve geçerliğinin (içerik geçerliği, yapı geçerliği ve ölçütü ilgili ölçüt geçerlik; doğrulayıcı faktör analizi ve korelasyon analizleri) değerlendirilmesi, altıncı ve son aşamada ise ölçeğin uygulanması noktasında normların ortaya konulması (standartların ve uygulama için ve normların geliştirilmesi) aşamaları takip edilmiştir.

Yukarıda ifade edilen ölçek geliştirme ve doğrulama aşamaları doğrultusunda dört farklı çalışma grubundan elde edilen veriler aracılığı ile ilk veri setinden bir, diğer üç veri setinden ise birbirinden bağımsız ardışık üç çalışma gerçekleştirilmiştir. İlk çalışmada ölçek geliştirme ve doğrulama kapsamında ifade edilen ilk dört aşamanın takip edilmesiyle ölçeğin görünüş, kapsam ve içerik geçerliği değerlendirilmiştir. İkinci çalışmada ise belirtilen beş ve altıncı basamaktaki aşamaların izlenmesi ile ölçeğin güvenilirlik ve geçerliği değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Çalışma 1: Sporcu Dikkat Ölçeğinin Geliştirilmesi

Yapının Belirlenmesi ve Madde Havuzunun Oluşturulması

Sporcu dikkatine yönelik madde havuzunun belirlenmesi için dikkat kavramının sınırlarının belirlenmesi adına ilgili literatür kapsamlı bir şekilde taranmış, konuya ilişkin ölçme araçları ve testler incelenmiştir (24,40,41,43,44,45). Buna ek olarak spor psikolojisi alanında uzman ve geçmişte aktif olarak sporculuk yapmış 3 öğretim üyesi ve 1 antrenör uzmandan oluşan bir panel çalışması yapılmıştır. Dikkat ve Sporda Dikkat kavramlarına ilişkin yapılmış alan yazın taraması sonrasında tümdengelim yöntemi ile dikkat kavramının yapısını oluşturan yapıların, boyutların genel

uyarılmışlık, seçicilik ve yoğunlaşma (20,55,21) olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda söz konusu faktörlerini niteleyecek 30 ifadeden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Ortaya çıkan madde havuzundaki ifadeler ilk olarak dil bilgisi ve anlam karmaşası olmaması adına dil bilgisi alanında uzman 3 öğretim üyesi tarafından değerlendirilmiştir. Dil bilgisi uzmanları tarafından verilen düzenlemeler yapıldıktan sonra ifadeler ölçme alanında uzman olan 3 öğretim üyesi tarafından değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda bir ifadede birden fazla özelliğin ölçülmesini kapsayan ve içerik olarak aynı özellikleri taşıyan ifadeler, ölçme problemine karşı düzenlenmiştir. Ölçmeye ilişkin yapılan düzenlemeler sonrasında 3 madde havuzdan çıkarılmıştır. Madde havuzunda 27 madde

kalmıştır. Sonraki adımda oluşturulan yapılar ve bu yapıları temsil eden ölçüm maddelerinin kapsam geçerliği adına sosyal bilimler ve spor bilimleri (Eğitim Bilimleri, Psikoloji, Spor Bilimleri) alan uzmanlarının yorum ve görüşleri için 10 uzmana gönderilmiştir. Uzmanların özellikleri ise 2'si bireysel, 2'si takım sporlarını aktif olarak yapan 4 milli sporcu, eski milli sporcu olan 3 milli takım antrenörü ve spor psikolojisi alanında uzman, dikkat ile ilgili çalışan 3 öğretim üyesinin görüşleri alınmıştır. Kapsam geçerliği için ise Lawshe (1975) tekniği kullanılmıştır. İlgili tekniğin uygulanmasında değerlendiren uzman sayısı 10 olduğu için Kapsam Geçerliği Ölçütü (KGÖ) 0.800 olarak literatürde yer almaktadır (57). Bu doğrultuda Kapsam Geçerliği İndeksi hesaplamasında bu değer dikkate alınmıştır. Kapsam geçerliği kapsamında yapılan hesaplama sonucunda KGİ=0.875 olarak hesaplanmış ve uzmanlar tarafından değerlendirilen madde havuzundan 11 madde kriter değer altında kaldığı ve uygun olmadığı için çıkarılmıştır. Bu doğrultuda 16 ifadeden oluşan ilk form oluşturulmuştur. Söz konusu form pilot çalışma olması adına ilk olarak 30 kişiden oluşan ve tamamı bireysel ve takım sporlarında aktif olarak lisanslı spor yapan sporcu bir gruba uygulanmıştır. Gruptan ifadeleri okuyarak anlam karmaşası yaratan veya anlaşılmayan maddelerin olup olmadığı ve ifadelerden ne anladıkları sorulmuştur. Süreç sonucunda katılımcılar tarafından ifadelere ilişkin herhangi bir sorun bildirilmediği için bir düzenleme yapılmamış ve madde havuzunda bir değişiklik gerçekleştirilmemiştir. Bu uygulamalar sonrasında ölçüğe ilişkin görünüş, kapsam ve içerik geçerliğinin sağlandığına karar verilmiştir. Zira uygulama sonuçları da bu durumu destekler niteliktedir.

Verilerin Toplanması ve Çalışma Grubu

Ölçme aracına ilişkin ilk madde havuzunun uygulanmasını yapmak adına aktif olarak lisanslı spor yapan sporculara

ulaşmıştır. Çalışma 1'de yer alan katılımcılar olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden ulaşılabilir ve kriter örnekleme tekniği doğrultusunda belirlenmiştir. Çalışma grubuna dahil olma kriteri ise aktif lisanslı sporcu (n=183) olmaktadır. Çalışma grubuna dahil edilen katılımcı sayısının belirlenmesinde faktör analizlerinde madde sayısının 5 ile 20 katı (53,54) arasında olması kriteri esas alınmıştır. Ölçme aracında bulunan ifadelerin sporunun müsabaka esnasında kendi dikkatini değerlendirmesini içermesinden dolayı çalışma grubu aktif lisanslı sporculardan oluşmaktadır. Çalışma grubunda Amerikan Futbolu, Atletizm, Badminton, Basketbol, Bocce, Boks, Buz Hokeyi, Cimnastik, Çim Hokeyi, Dart, Flag Futbol (Ragbi), Futbol, Güreş, Hentbol, Judo, Karate, Kick Boks, Kürek, Masa Tenisi, Muay-Thai, Taekwondo, Tenis, Voleybol ve Yüzme sporcuları yer almaktadır. Çalışma kapsamında sporcular, daha kapsayıcı olması açısından bireysel ve takım sporları yapan sporcular olarak kategorize edilmiştir. Veriler hem online olarak tasarlanmış hem de basılı olarak çoğaltılmıştır. Ulaşılabilirlik düzeyine göre bazı veriler basılı, bazı veriler de online olarak toplanmıştır. Katılımcılara iletilen formlar iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların özelliklerini belirlemek üzere hazırlanmış demografik bilgiler yer almaktadır (Tablo 1). İkinci bölümde ise 1 (Hiç katılmıyorum) ile 5 (Tamamen Katılıyorum) arasında değişen 5'li likert tipi puanlanan müsabaka esnasında sporcu dikkat durumunu belirtmek üzere hazırlanmış 16 ifadeden oluşan madde havuzu yer almaktadır. Çalışma kapsamında 240 veri toplanmış olup 57 veri eksik hatalı ve uç değer olduğu için veri setine dahil edilmemiştir. Eksik ve hatalı verilerin yüksek olmasının sebebi ise formlarda işaretlenmeyen maddelerin olmasıdır. Çalışma 1'de yer alan katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcılarına ilişkin demografik bilgiler (Çalışma 1)

Demografik Değişken	Alt grup	Frekans	Yüzde (%)
Yaş	17 – 34	183 ($\bar{x}$ =21,05)	100,0
Cinsiyet	Kadın	56	30,6
	Erkek	127	69,4
Branş	Bireysel	82	44,8
	Takım	101	55,2
Spor Yapma Süresi	2 – 24	183 ($\bar{x}$ =9,22)	100,0

Maddelerin Değerlendirilmesi

Veri toplama aracı kısmında ifade edilen formun oluşturulmasını içeren uygulamalar sonrasında maddelerin sınanması ve yapının ortaya konulması için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. AFA yapılmadan önce literatür (58,59,60) tarafından analizin ön koşulları içerisinde yer alan kayıp ve uç değer, normallik, madde toplam korelasyonları, maddeler arası korelasyon, çoklu bağlantı, örneklem yeterliği, ortak varyans değerleri ve modele ilişkin yeniden üretilmiş korelasyon katsayıları incelenmiştir. İlk olarak kayıp ve uç değer incelemesi için tanımlayıcı istatistik ve Z skoru hesaplaması yapılmıştır (58). Veriler içerisinde kayıp değer bulunmamıştır. Z skorları incelenmesinde literatürde belirtilen ± 3.29 (59,53) değeri kriter alınmıştır. Değerlendirme sonrasında 17 veri kriter değer aralığının dışında kaldığı için veri setinden çıkarılmıştır. Maddelerin ortalamaları incelendiğinde ise tamamının orta nokta olan 3.0 değerinin üzerinde olduğu

yani katılımcıların genel olarak ifadelere katıldığı tespit edilmiştir. Normallik sınaması için basıklık ve çarpıklık değerlerinin standart hatalarına bölümü ile hesaplanmış ve verilere ilişkin değerler incelendiğinde ilgili değerlerin literatürde belirtilen $\pm 2,58$ (59) değer aralığında olduğu saptanmıştır. Çoklu bağlantılılık probleminin saptanması için determinant katsayısı incelenmiş ve analiz sonucunda determinant katsayısı 0.026 olarak hesaplanmış ve literatürde ifade edilen 0.00001 değerinden büyük (54) olduğu anlaşılmıştır. Örneklem yeterliği için Kaiser Meyer Olkin (KMO) testi ve karşı-ımağ korelasyon matrisinden faydalanılmıştır. Verilere ilişkin KMO değerinin 0.83 olduğu literatürde ifade edilen 0.70 (58) değerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Maddeler arası korelasyon ve çoklu normallik sınaması için Bartlett Küresellik testi yapılmıştır. ($\chi^2=2253.45$; $sd=66$; $p<0.01$) Bu değerlerin literatürde belirtilen ($p<0,05$) kriter değerleri karşıladığı saptanmıştır. Maddelerin ortak varyansa katkısının saptanması için

Communalities değerleri incelenmiş 0.51 ile 0.70 arasında değiştiği saptanmıştır. Bu değer literatürde belirtilen alt değer 0.20 değerinin (53) üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Son olarak temel bileşenler analizine uygunluk için de gerçek korelasyon ve modele ilişkin korelasyonların arasındaki farkın incelendiği Reproduced Correlation tablosu incelenmiş ve buradaki farkın %50 den küçük (58) olduğu tespit edilmiş ve analiz aşamasına geçilmiştir. AFA kapsamında verilerin analizinde Temel Bileşenler analizi tercih edilmiştir. Verilerin fazla bir bilgi kaybı olmadan ayrışmasını sağlaması, daha az sayıdaki birbirinden bağımsız doğrusal bileşenleri olması, yeni değişkenlerin belirlenmesi esasına dayanması bu analizin tercih sebebidir (54). Hazırlanmış ölçekte yer alacağı ön görülen faktörler arasında ilişki beklendiği için döndürme yöntemi olarak eğik (oblique) döndürme yöntemlerinden direct oblimin seçilmiştir (59). Faktörleştirme noktasında scree plot grafiği ve öz eigen değeri olan 1 dikkate alınmıştır (60). Bu bağlamda verilerin analizinde üç döndürme yapılmıştır. Birinci döndürmede 1. (Müsabakada dikkatimi dağıtabilecek uyarıcılardan kendimi kolayca uzaklaştırırım.) ve 4. (Müsabakadaki durumların (pozisyon, teknik, taktik) ayrıntılarını fark ederim.) Maddelerin, ikinci döndürmede de 7. (Müsabakada odaklandığım durum (pozisyon, teknik, taktik) üzerine gerektiği süre kadar konsantre olabilirim.) ve 10. (Müsabakada bedenim ve zihnim arasındaki

koordinasyonu en iyi şekilde sağlıyorum.) maddelerin farklı iki faktör altında çapraz yüke sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu yükler incelendiğinde faktör yükleri arasında literatürde kabul gören 0.100 değerinin altında (61,58, 60) yükler olmasından dolayı binişik olması sebebiyle bu maddeler analizden çıkarılarak analiz tekrar edilmiştir. Son yapılan analiz sonrasında maddelere ilişkin faktör yüklerinin (0.65 ile 0.82) 0.50'den büyük olduğu belirlenmiştir (58,62). Ayrıca yapı öz değeri (1.270>1) 1'den büyük üç faktörlü olarak ortaya çıkmıştır. Toplam açıklanan varyans ise (%58.931) literatürde yer alan %50 değerinden büyüktür (61,58,62,60,63). Ölçek maddelerinin güvenilirliğinin test edilmesi için incelenen (53), düzeltilmiş madde toplam korelasyon değerlerinin ise 0.40 ile 0.60 arasında değiştiği, bu değerlerin 0.30 olarak kabul edilen kriter değerinin üstünde olduğu saptanmıştır (59). Ortaya çıkan yapının güvenilirliğinin sınanması için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı toplam puan ve faktörler için hesaplanmış ve 0.72 ile 0.82 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Buna ek olarak literatürde çok boyutlu ölçeklerde güvenilirlik noktasında analiz olarak Tabakalı Alfa ve Omega testlerinden faydalanılması önerildiği için bu değerlerde incelenmiştir. Bu bağlamda tabakalı alfa 0.880 olarak Omega ise 0.876 olarak hesaplanmıştır (64,65). Sonuç olarak yapının yeterli güvenilirlik (>0.70) gösterdiği tespit edilmiştir (58). AFA sonuçlarına ilişkin detaylı veriler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Tanımlayıcı istatistikler ve açıklayıcı faktör analizi sonuçları

Madde	$\bar{x}$	Ss	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	Faktör Yüğü	α
2	4.70	0.45	0.50	0.78	$\alpha=0.75$
3	4.52	0.57	0.49	0.65	
5	4.40	0.63	0.45	0.82	
16	4.45	0.59	0.55	0.72	
6	4.22	0.67	0.44	0.75	$\alpha=0.79$
8	4.20	0.68	0.57	0.74	
12	4.21	0.65	0.40	0.80	
14	4.22	0.64	0.60	0.79	
9	4.40	0.62	0.53	0.68	$\alpha=0.72$
11	4.37	0.61	0.45	0.72	
13	4.37	0.68	0.42	0.67	
15	4.44	0.61	0.46	0.81	

KMO: 0.83
Bartlett Küresellik Testi: ($\chi^2=2253.45$; Sd=66; $p<0.01$)
Öz değeri: 1.270
Açıklanan Varyans: 64.93
 α : 0.826
Tabakalı alfa: 0.880
Omega ($\Omega \omega$): 0.876

Not: $\bar{x}$ = Ortalama, Ss= Standart sapma, KMO= Kaiser-Meyer-Olkin, α =Cronbach Alfa Katsayısı, $\Omega \omega$ = Omega

Çalışma 2: Ölçek Geçerliliğinin Doğrulanması

İlgili literatürde Açıklayıcı Faktör Analizi doğrultusunda ortaya çıkan yapı(lar)nın Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile benzer bir katılımcı kitleden elde edilen farklı bir veri setinde doğrulanması noktasından yola çıkılarak (52,66,54) DFA aşamasında benzer özelliklere sahip farklı bir gruptan yeni bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Ayrıca ölçme aracının geçerliği ve güvenilirliği kapsamında farklı çalışma gruplarından elde edilen veriler doğrultusunda Test-Tekrar Test Güvenirliği ve Ölçüt Geçerliği testlerinden faydalanılmıştır.

Verilerin toplanması, Çalışma grubu ve Veri toplama Aracı

Çalışma 1'de izlenen veri toplama uygulamaları Çalışma 2 içinde aynen uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma 2 kapsamında kalan maddeler yeniden numaralandırılarak (1-12) online olarak tasarlanmış ve katılımcılara gönderilmiştir. Çalışma 2 kapsamında DFA aşamasında 329 veri toplanmış olup 51 veri eksik hatalı ve uç değer olduğu için veri setine dahil edilmemiştir. Test Tekrar-Test aşamasında ise 4 hafta ara ile 40 katılımcıya ulaşılmış 30 katılımcıdan geri dönüt alınmıştır. Son olarak ölçüt geçerliği aşamasında 150

katılımcıya ulaşılmıştır. Ölçüt geçerliği noktasında bu çalışmada kullanılan ve çalışma 1’de detaylı olarak açıklamış Sporcu Dikkat Ölçeği ve literatürde dikkat ile doğrudan ilişkisi açıkça belirtilen Bilinçli Farkındalık (67,68,69,70,71) kavramından yola çıkılarak Thienot ve ark. (2014) tarafından geliştirilmiş ve Tingaz (2020) tarafından Türk kültürüne uyarlanmış olan Sporcu Bilinçli Farkındalık (Mindfulness) Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 3 faktör ve 15 maddeden oluşmaktadır. Birinci faktör Farkındalık, İkinci

faktör Yargılamama ve Üçüncü faktör ise Yeniden Odaklanma’dır. Ölçek 1 ile 6 arasında puanlandırılan (1) Hemen Hemen Hiçbir Zaman, (2) Oldukça Seyrek, (3) Nadiren, (4) Bazen, (5) Çoğu Zaman ve (6) Hemen Hemen Her Zaman) Likert tipi bir ölçektir. Genel toplamda çalışma 2 kapsamında 570 katılımcıya ulaşılmış olup 61 veri eksik hatalı ve uç değer olduğu için veri setine dahil edilmemiştir. Çalışma 2’nin tüm aşamalarında yer alan katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Katılımcılarına ilişkin demografik bilgiler (Çalışma 2)

Demografik Değişken	Teknik	Alt grup	Frekans	Yüzde (%)
Yaş	DFA	17 – 35	278 ($\bar{x}=22,51$)	100,0
	Test Tekrar-Test	22 – 35	30 ($\bar{x}=27,20$)	100,0
	Ölçüt Geçerliği	17 – 34	150 ($\bar{x}=20,42$)	100,0
Cinsiyet	DFA	Kadın	86	30,9
		Erkek	192	69,1
	Test Tekrar-Test	Kadın	10	33,3
		Erkek	20	66,7
	Ölçüt Geçerliği	Kadın	30	20,0
		Erkek	120	80,0
Branş	DFA	Bireysel	129	46,4
		Takım	149	53,6
	Test Tekrar-Test	Bireysel	15	50,0
		Takım	15	50,0
	Ölçüt Geçerliği	Bireysel	41	27,3
		Takım	109	72,7
Spor Yapma Süresi	DFA	2 – 24	183 ($\bar{x}=8,47$)	100,0
	Test Tekrar-Test	2 – 22	30 ($\bar{x}=12,89$)	100,0
	Ölçüt Geçerliği	2 – 25	150 ($\bar{x}=6,30$)	100,0

Güvenirlilik ve Geçerlik Değerlendirmesi

Çalışma 1’de ortaya çıkan yapının geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin sırasıyla Doğrulamalı Faktör Analizi, Test-Tekrar Test ve Ölçüt geçerliği kapsamında uygulanan tekniklerden Eş zaman geçerliği testleri uygulanmıştır.

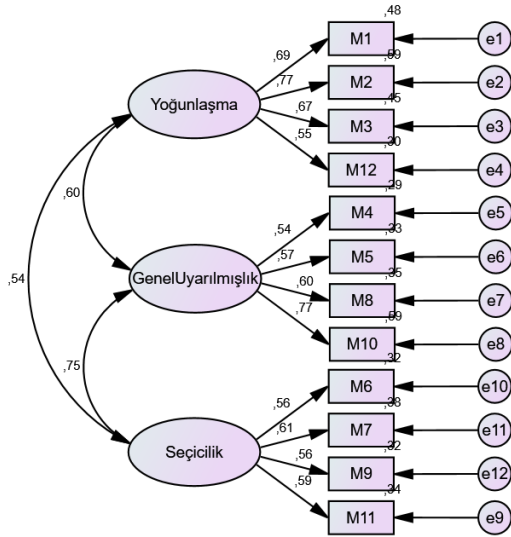
Sporcu Dikkat Ölçeği (SDÖ) Doğrulamalı Faktör Analizi

Çalışma 1 kapsamında yapılan AFA sonrası ortaya çıkan yapının farklı çalışma grubunda da doğrulanması adına AMOS 23.0 programı aracılığıyla verilerin normal dağılım göstermesi, verilerin yeterli sayıda olması ($n>250$) ve likert tipi bir ölçek olması (66) nedeniyle maksimum olasılık tahmin prosedürü ile DFA gerçekleştirilmiştir. İlk olarak verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir (59,53). Söz konusu analiz kapsamında farklı araştırmacılar farklı kriter değerlerini ifade etmişlerdir. George ve Mallery (2010) ± 2.00 , Field (2009) ± 2.58 , ve Mardia (1985) çok değişkenli analizlerde ± 3.00 kriter değerler aralıklarını

uygun olarak beyan etmişlerdir. İnceleme sonucunda bu değerlerin -1,192 ile -0,256 arasında değiştiği yani belirtilen kaynaklardaki kriter değer aralığında olduğu saptanmıştır. Verilerin normalliği sonrasında analiz hem ikinci düzey çok boyutlu hem de birinci düzey çok boyutlu olarak gerçekleştirilmiştir. Analiz sonrasında faktör yüklerinin >0.50 kriterini sağlayarak 0.54-0.77 arasında değiştiği tespit edilmiştir ($p<0.001$). Faktör yükleri sonrasında çalışma grubunun 250 ve üzeri olduğu durumlarda önerilen Ki-kare (χ^2) ve Ki-kare/serbestlik derecesi ($\chi^2/df<3$), Karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI $>0.95-0.90$), Standardize edilmiş ortalama hataların karekökü (SRMR $<0.05-0.08$) Tucker-Lewis Index-Normlaştırılmamış uyum indeksi (TLI $>0.95-0.90$) ve Yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA $<0.05-0.08$) uyum indeks değerleri kriter alınmıştır (74,58,66). Hem ikinci düzey çok boyutlu hem de birinci düzey çok boyutlu olarak yapılan DFA sonucunda tüm uyum indeks değerlerinin kriter değer aralığını karşıladığı saptanmıştır (Tablo 4, Şekil 1, Şekil 2).

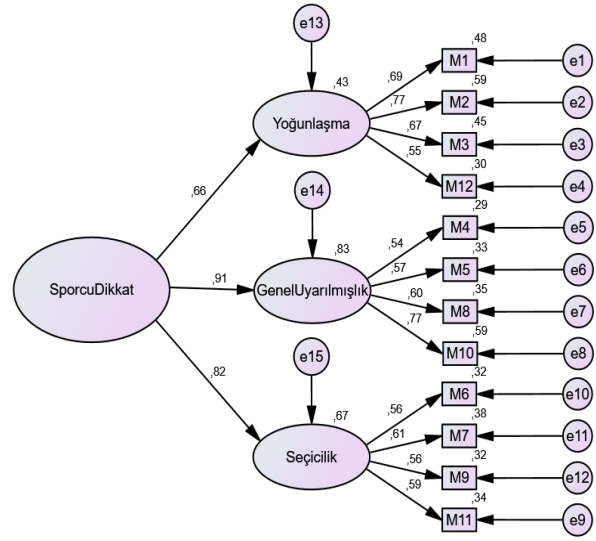
Tablo 4. Doğrulamalı faktör analizi uyum iyiliği indeksleri

Ölçek	Madde Sayısı	χ^2	sd	p	χ^2/sd	RMSEA	CFI	TLI	SRMR
Sporcu Dikkat Ölçeği	12	102,839	51	0,000	2,016	0,061	0,937	0,918	0,522

CMIN=102,839; DF=51; p=.000; CMIN/DF=2,016, RMSEA=.061; CFI=.937; TLI=.918; SRMR=.522

Şekil 1. Birinci düzey çok faktörlü model

CMIN=102,839; DF=51; p=.000; CMIN/DF=2,016, RMSEA=.061; CFI=.937; TLI=.918; SRMR=.522

Şekil 2. İkinci düzey model

Tablo 5. Modelin doğrulanmasına ilişkin analiz sonuçları

Faktör	M	Faktör Yükü	t Değeri	R ²	Sporcu Dikkat Ölçeği			
					Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyon	α	Tabakalı α	
Yoğunlaşma	1	0.69	9.97	0.48	0.47	0.76	0.83	0.82
	2	0.77	9.97	0.59	0.50			
	3	0.67	9.21	0.45	0.52			
	12	0.55	7.78	0.30	0.49			
Genel Uyarılmışlık	4	0.54	6.77	0.29	0.42	0.71	0.83	0.82
	5	0.57	6.77	0.33	0.47			
	8	0.60	6.93	0.36	0.51			
	10	0.77	7.79	0.59	0.62			
Seçicilik	6	0.56	6.68	0.32	0.47	0.70	0.83	0.82
	7	0.61	6.86	0.38	0.49			
	9	0.56	6.52	0.32	0.43			
	11	0.59	6.68	0.34	0.41			

Not: M= Madde, R²=Çoklu Regresyon Karesi, α =Cronbach Alfa Katsayısı, Ω ω = Omega

Tablo 5 incelendiğinde; maddelere ilişkin faktör yüklerinin .54 ile .77 arasında (>0.50), t değerlerinin 6.52 ile 9.97 arasında (>1.96), R² (Çoklu korelasyonun karesi) değerlerinin 0.29 ile 0.59 arasında, Düzeltilmiş madde toplam korelasyon değerlerinin 0.41 ile 0.62 arasında (>0.30) değiştiği saptanmıştır. Yapının güvenilirliğinin sınanması için yapılan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısının 0.70 ile 0.76 arasında değiştiği, Tabakalı Alfa

değerinin 0.83 ve Omega değerinin 0.82 olduğu tespit edilmiştir. Tablo 5 içerisindeki değerlerin tamamının literatürde yer alan kriter değerlere (58,59,60) uygun olduğu görülmektedir.

Modelin geçerliği kapsamında kullanılan bir diğer yöntem olarak yakınsak geçerlik sınaması yapılmıştır. Bu doğrultuda modeli oluşturan faktörler arasındaki ilişki incelenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Sporcu dikkat ölçeği faktörler arası ilişki analizi

Faktör	Yoğunlaşma	Genel Uyarılmışlık	Seçicilik	
Yoğunlaşma	r	1		
Genel Uyarılmışlık	r	0,474**	1	
Seçicilik	r	0,405**	0,498**	1

Not: **= $p < 0.01$, r= Korelasyon, n=278

Tablo 6 incelendiğinde faktörler arasında pozitif yönlü orta düzeyde ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır ($p < 0.01$). Yakınsak geçerlik kapsamında yapılan tüm faktör yüklerinin ($r > 0.40$) literatürde yer alan (75) kriter değerlere uygun olduğu saptanmıştır.

Güvenirliğin farklı bir teknik ile sınanması adına 30 kişinin katılımı ile test-tekrar test güvenilirliği değerlendirilmiştir ve iki ölçüm arasındaki korelasyonun yönü ve düzeyi istatistiksel olarak değerlendirilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Sporcu dikkat ölçeği test-tekrar test analiz sonuçları

Ölçme Aracı	Sporcu Dikkat Ölçeği 2. Tur
Sporcu Dikkat Ölçeği 1. Tur	r=0.800**

Not: **= $p<0.01$, r= Korelasyon, n=30

Ölçeğin test tekrar-test güvenilirliğinin tespiti için hesaplanan pearson korelasyon katsayısı incelendiğinde katılımcıların 4 hafta arayla cevaplandıkları ölçme aracı sonuçlarına ilişkin korelasyon katsayısı $r=0.80$ olarak hesaplanmıştır ($p<0.001$). Söz konusu bu değer literatürde ifade edilen kuvvetli ve pozitif yönlü bir ilişkinin göstergesidir (59,53,54). Bu durum farklı zaman dilimlerinde ölçeğe

ilişkin cevapların değişmediği yani tutarlılık arz ettiğinin bir göstergesi niteliğindedir. Bu bağlamda ölçme aracı test tekrar-test güvenilirliğini sağlamıştır.

Geçerliğin bir diğer göstergesi olarak Sporcu dikkat ölçeği ile Sporcu Bilinçli Farkındalık Ölçeği arasında ölçüt geçerliği yapılmıştır (63,54).

Tablo 8. Sporcu dikkat ölçeği ile d2 sporcu dikkat testi eş zaman geçerliği analiz sonuçları

Ölçme Aracı	Sporcu Bilinçli Farkındalık Ölçeği
Sporcu Dikkat Ölçeği	r=705**

Not: **= $p<0.01$, r= Korelasyon, n=278

Ölçeğin ölçüt tespiti için hesaplanan pearson korelasyon katsayısı incelendiğinde katılımcıların sporcu dikkat ölçeği ile sporcu bilinçli farkındalık ölçeğine ilişkin elde edilen puanlarının korelasyon katsayısı $r=0.70$ olarak hesaplanmıştır ($p<0.001$). Söz konusu bu değer literatürde de ilişkisi açıkça belirtilen farkındalık ve dikkat kavramlarının istatistikî olarak olumlu yönde yüksek düzeyde ilişkili olduğunu destekler niteliktedir. (59,53,54).

İlgili literatürde de bilinçli farkındalık ve dikkat kavramlarının yüksek bir düzeyde ilişkili olduğunun farklı çalışmalarca ifade edilmesi bu bulguyu destekler niteliktedir (68,69,70,71,44,73).

Analiz sonuçları doğrultusunda ölçeğin bir diğer ölçüt geçerliğini ortaya koyduğu görülmektedir. Yapılan tüm geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonrasında elde edilen sonuçlar alan yazın doğrultusunda aşağıda tartışılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Sporcu algılanan dikkatin ölçümüne ilişkin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmek için yapılan bu çalışmada, ilgili literatür detaylı olarak taranmıştır. Literatürde sporda dikkate yönelik birçok çalışma yer almaktadır (25,76,35,77,2,4,78,79,27,81). Bu çalışmalarda kullanılan ölçme araçları incelendiğinde çalışmanın giriş kısmında da ifade edildiği üzere sporda dikkate ilişkin doğrudan yapılandırılmış ölçme araçları tespit edilememiştir. Bu bağlamda ilgili literatürün taranması ile spora yönelik doğrudan tasarlanmış Sporcu Dikkat Ölçeği'nin geliştirilmesi için bu çalışma yapılmış ve sonuçlar literatür doğrultusunda tartışılmıştır. Sporda dikkat kavramına ilişkin yapılan literatür taraması doğrultusunda ölçeğe ilişkin madde havuzunun oluşturulmasında iki farklı alternatif ortaya çıkmıştır. Birinci alternatif maddelerin dikkatin çeşitlerine ilişkin oluşturulmasıdır. İkinci alternatif ise dikkatin yapısı ve süreçlerine yönelik madde havuzunun oluşturulmasıdır. Dikkat çeşitlerinin değerlendirilmesinde giriş kısmında da ifade edilen altı çeşit dikkat türü literatürde yer almaktadır (39). Fakat spor gerek branş gerekse bireysel ve takım sporları olarak farklılaştığı için tüm spor branşlarına yönelik ifadelerin olması çok mümkün olmamaktadır. Daha açık bir şekilde ifade edilecek olursa bazı spor branşları bölünmüş dikkat odaklıyken bazı spor branşları da aktif dikkat odaklıdır. Örneğin sporda bu dikkat türleri arasından genellikle seçici dikkat kullanılmaktadır. (82). Bu durumda tüm branşlarda dikkatin altı çeşidinin de kullanılmaması gerekçesiyle diğer alternatif olan dikkatin yapısı ve süreçlerine odaklanmanın daha uygun olacağı düşünülmüştür. Çünkü dikkatin yapısı hem tüm dikkat çeşitlerini hem de kavrama ilişkin genel bir kapsayıcılığı içermektedir. Bu bağlamda madde havuzu dikkatin yapısı ve

süreçleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Madde havuzunda 16 ifadeye yer verilmiştir. İfade sayısının az olarak tutulmasında ise ifade sayısı fazla olan ölçme araçlarının uygulanması noktasındaki zorluk, sınırlı zamana sahip olma gibi veri toplamaya dair olumsuzluklar göz önünde bulundurulmuştur. Yani kısa ölçme araçlarının uygulama aşamasında daha faydalı olabileceği düşünülmektedir (83). Oluşturulan madde havuzunda ilgili literatürde yer alan (51,52,53,54) tüm bilimsel aşamalar takip edilmiş ve yapının sınanması bu süreçlerin tamamlanması adına iki çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma 1 kapsamında gerçekleştirilen ilk uygulamada elde edilen verilere Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır. AFA sonrasında ilk madde havuzundan 4 ifade madde binmiş yük olduğu için havuzundan çıkarılmıştır. Bu maddeler "Müsabakada dikkatimi dağıtabilecek uyarıcılardan kendimi kolayca uzaklaştırırım, Müsabakadaki durumların (pozisyon, teknik, taktik) ayrıntılarını fark ederim., Müsabakada odaklandığım durum (pozisyon, teknik, taktik) üzerine gerektiği süre kadar konsantre olabilirim ve Müsabakada bedenim ve zihnim arasındaki koordinasyonu en iyi şekilde sağlarım" maddeleridir. İlgili maddeler incelendiğinde maddelerin içerisinde en iyi, gerektiği süre kadar, kolayca gibi kesinlik ve netlik belirten spesifik ifadeler olduğu görülmektedir. Bu ifadelerin olması genel uyarılmışlık için yazılan bir ifadenin seçicilik, seçicilik için yazılmış bir ifadenin de yoğunlaşma boyutunda algılanmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Açıklayıcı faktör analizinde de ifadelerin maddelerin farklı iki faktör altında çapraz yüke sahip olması da bu durumu desteklemektedir. Bu ifadelerin madde havuzundan çıkarılmasının nedeninin bu durumdan kaynaklandığı düşünülmektedir. AFA sonrasında ortaya çıkan yapının

geçerlik ve güvenilirlik sınımasına yönelik yapılan Çalışma 2’de DFA, Cronbach Alfa, Omega ve Alfa iç tutarlık katsayısı güvenilirliği, Yakınsak geçerlik, Test Tekrar-Test güvenilirliği ve Ölçüt geçerliği analiz ve teknikleri uygulanmıştır (Tablo 4,5,6,7,8). Bu analizler sonrasında bulgular ilgili tablolar altında kaynaklar ile desteklenmiş ve ölçüğe ilişkin geçerlik ve güvenilirlik kanıtları belirtilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin korelasyon analizinde orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. İlişkinin yönü ve düzeyinin kaynağının tespiti için yapılan literatür taramasında bazı çalışmalar incelenmiştir. Ölçeğin madde havuzunun oluşturulmasında baz alınan dikkatin bileşenleri ile ilgili Posner ve Rothbart (2007) tarafından yapılan bir çalışmada, dikkatin birbirini takip eden, işlevini yerine getirirken de beynin farklı bölgelerini kullanan uyarılma (genel uyarılmışlık), yönelme (seçicilik) ve yönetici kontrolü (yoğunlaşma) olmak üzere üç ağıdan meydana geldiği belirtilmektedir. Bu ağların dikkatin farklı yönlerini temsil ettiği ve beyinde çalıştığı bölge itibarıyla de belirli bilişsel süreçler üzerinde farklı düzeyde etki yarattığı ifade edilmektedir (85). Bu işlevlerin farklılaşması ise aralarında var olan ilişkinin düzeyini sınırlı kılmaktadır. Genel uyarılmışlık durumu dikkat için olmazsa olmaz bir temeldir. Fakat seçici dikkat ve yoğunlaşmanın meydana gelmesi adına ise tek başına yeterli olmamaktadır. Çünkü Anderson (1989) tarafından da ifade edildiği üzere bu üç bileşen birbirini takip eden iç içe geçmiş bir ilişki içerisinde. Birisinin varlığı diğerinin de olmasında tek başına yeterli değildir. Örneğin bir müsabakada mekan, zaman, rakip gibi uyarıların anlamlandırılması genel uyarılmışlık belirtisidir. Zamanın farkında olmak, ne kadar kaldığını bilmek ise daha spesifik durumu içerdiği için seçiciliktir. Zamanın tükenmesi ve az kalması sonucunda hedefe ulaşmak adına kalan zamanı etkili kullanabilmek için strateji geliştirmek, risk almak da yoğunlaşmadır. Yani seçici dikkat, belirli bir uyarı diğerlerinden ayırtmak için gerekli iken, yoğunlaşma bu seçilen uyarı veya görev üzerinde derinlemesine odaklanmayı gerektirmektedir. Bu bileşenler birbirini tamamlayıcı nitelikte olsalar da, farklı bilişsel mekanizmalar tarafından idare edilmektedir. Ayrıca bireysel farklılıklarında bileşenler arasındaki ilişkiyi etkilediği gerçeği de göz ardı edilmemelidir (84). Bu durumun alt boyutlar arasında tespit edilen ilişkinin orta düzeyde olmasının sebebi olduğu düşünülmektedir. Ölçeğin puanlandırılması noktasında ölçekten alınabilecek en yüksek puan 60, en düşük puanın ise 12’ dir. Ölçeğe ilişkin psikometrik özellikler ise her alt boyut için şu şekildedir.

Genel uyarılmışlık: bu boyut sporcuların müsabaka esnasında müsabakanın tümünün kapsayacak şekilde süre, talimatlar, rakip, müsabaka alanı ve malzemesi gibi dış çevrede var olan tüm uyarıların anlamlandırabilme ve anlamlandırdığı uyarıların bilinçli bir şekilde farkına varma durumunu temsil etmektedir.

Kaynaklar

- Orhan E. 10-14 yaş arasındaki çocukların fiziksel aktivite seviyesi, dijital oyun bağımlılığı ve dikkat düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi], Niğde Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi; 2018.
- Baghurst T, Thierry G, Holder, T. Evidence for a relationship between attentional styles and effective cognitive strategies during performance. *Athletic Insight*. 2004; 6(1), 36-51
- Güneş E. Dikkat Mekanizmaları. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*. 2004; 57(2), 81-88.
- Abernethy B, Maxwell JP, Masters RS, Van Der Kamp J, Jackson RC. Attentional processes in skill learning and expert performance. *Handbook of sport psychology*. 2007; 3, 245-263.
- Moran A. Attention in sport. In *Advances in applied sport psychology*. Routledge. 205-230. 2008

Seçicilik: bu boyut müsabaka esnasında sporcunun dikkat dağınıklığına karşı ilgisiz uyarılardan uzaklaşarak hedefi doğrultusunda çevresini tarayarak ilgili ve temel olması gereken uyarıların seçmesi durumunu temsil etmektedir.

Yoğunlaşma: Bu boyut ise müsabaka süresince sporcunun dikkatini sürdürerek hedefine odaklanarak yoğunluk verme ve dikkatini stabil tutma durumunu temsil etmektedir.

Sporcu dikkat ölçüğü ise müsabaka esnasında sporcunun genel anlamda uyarılmışlık durumu, müsabaka dikkatinin dağılmasını engellemek için ilgili uyarıların seçebilme ve müsabaka boyunda dikkatini hedefleri doğrultusunda yoğunlaştırabilme düzeylerini tespit etmektedir.

Söz konusu bu çalışmada geliştirilmiş bu ölçüğü değerlendirirken bazı sınırlamaların olduğu da unutulmamalıdır. Söz konusu ölçek bireysel ve takım sporları olmak üzere tüm branşlara uygulandığı için spesifik bir branş doğrultusunda uygulandığı zaman yapısal anlamda farklılıklar içerebilir. Çalışmaya aktif ve lisanslı olan sporcular dahil edilmiştir. Aktif olmayan veya lisanslı olmayan sporcularda ortaya çıkacak sonuçlar da ölçekten elde edilecek ortalama açısından farklılık gösterebilir. Sonraki yapılacak gerek ölçek geliştirme gerekse ölçek uyarılma çalışmaları için bu sınırlılıklar göz önünde bulundurulmalıdır. Bu çalışmada Sporcu Dikkat Ölçeği’ ne ilişkin ifadeler kapsamlı bir alan yazın incelemesi ve alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda geliştirilmiştir. Gelecekte yapılacak çalışmalar için ise ölçme aracının doğrulanması ve genişletilmesi noktasında spesifik bir spor branşa yönelik nitel araştırmaya yöntemlerinden (mülakat, odak grup görüşmeleri, doküman analizi vb.) faydalanılması önerilmektedir.

Sonuç olarak “Sporcu Dikkat Ölçeği” (SDÖ) sporcuların müsabaka sırasındaki dikkat düzeylerinin tespit edilmesi adına geçerlik ve güvenilirliğini sağlamış bir ölçek olarak literatüre sunulmuştur. Ölçek sporcuların dikkat düzeylerini değerlendirebilecek herhangi bir ölçeğin olmaması sorununu ortadan kaldırmasının yanı sıra sporcuların dikkatleriyle ilgili yapılacak olan araştırmalar için bir alana özel uygun ölçek olma özelliğinden dolayı da farklı araştırmaların bilime sunulmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca uygulama alanlarında sporcuların iyi bir performans sağlamaları adına onları geliştirmekle görevli olan antrenörlere de bu gelişime dahil olan dikkat becerisi için bir tespit aracı olacağından onların düzeylerine göre bir gelişim programı oluşturması imkanı sağlayacaktır.

Etik Metni: Bu makalede araştırma sürecinde, dergi yazın kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. 12.10.2023 tarihli ve 2023/08 toplantı numaralı Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Etik Kurul onayı alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Bu çalışmada yazarlar arasında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Bu çalışmada bütün yazarların katkı oranları eşittir.

6. Yayıcı L. İlköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinde seçici ve yoğunlaştırılmış dikkat becerilerinin geliştirmeye dayalı bir programın etkililiğinin sınanması. [Doktora Tezi], İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2007.
7. Tunç A. Golf Sporu Yapan Çocukların Dikkat Düzeylerinin İncelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi], Konya: Selçuk Üniversitesi; 2013
8. James W. The Principles Of Psychology Volume II By William James;1890.
9. Parasuraman R. (Ed.). The attentive brain. Cambridge: Mit Press. Stroop, JR. (1935). Studies of interference in serial verbal reactions. Journal of Experimental Psychology. 2000; 18(6), 643.
10. Karaduman BD. Dikkat Toplama Eğitim Programının İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Dikkat Toplama Düzeyi, Benlik Algısı ve Başarı Düzeylerine Etkisi, [Doktora Tezi], Ankara: Ankara Üniversitesi; 2004.
11. Dereceli Ç. Tai Chi Programına Katılımın Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan İlköğretim 1. Kademe Öğrencilerinin İç- Dış Denetim Odağı ve Dikkat Düzeylerine Etkisinin Araştırılması. [Doktora Tezi], İzmir: Ege Üniversitesi; 2011
12. Kolb B, Whishaw IQ Fundamentals of human neuropsychology. Macmillan. 2009.
13. Karagöz Ş. 8-10 yaş arası çocuklarda 12 haftalık tenis antrenmanlarının görsel ve işitsel reaksiyon zamanına etkisinin incelenmesi. [Yüksek lisans tezi], Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi; 2008
14. Bozan A, Akay Y. Dikkat geliştirme eğitiminin ilköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin dikkatlerini toplama becerilerine etkisi. Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi. 2012; 3 (6), 53-66.
15. Heilman KM. Attentional Asymmetries. In Davidson RJ, Hugdahl K eds, Brain Asymmetry. Cambridge: The MIT Press, 217-234. 1998.
16. Posner MI, Petersen SE. The attention system of the human brain. Annual review of neuroscience. 1990; 13(1), 25-42.
17. Posner MI, Sheese BE, Odludaş Y, Tang Y. Analyzing and shaping human attentional networks. Neural networks. 2006; 19(9), 1422-1429.
18. Uskan C. Dikkat Eksikliği Bozukluğu Olan 8-10 Yaşındaki Çocukların Dikkat Becerilerini Geliştirmeye Dayalı Bir Programın Etkinliğinin Sınanması. [Yüksek Lisans Tezi], İstanbul: Maltepe Üniversitesi, 2011.
19. Warr P. Psychology at work. Penguin UK; 2002.
20. Anderson LW. The effective teacher: study guide and readings. McGraw-Hill Humanities, Social Sciences & World Languages. 1989.
21. Sevinç K, Erhan SE. Sporda Dikkat Kavramı ve Test Bataryaları. Sporda Betimsel Çalışmalar. 2023; 55-72.
22. Pişkin NE, Alpay CB. 8 haftalık kort tenis antrenmanının 10-12 yaş aralığındaki çocuklarda dikkat gelişimleri üzerine etkisi. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 2019; 13 (1)
23. Asan R. Sekiz haftalık masa tenisi egzersizinin 9-13 yaş arası çocuklarda dikkat üzerine etkisi. [Yüksek lisans tezi], Konya: Selçuk Üniversitesi; 2011.
24. Çağlar E, Kuruç Z. D2 dikkat testinin sporcularda güvenilirliği ve geçerliği. Spor Bilimleri Dergisi. 2006; 17(2), 58-80.
25. Feltz DL, Landers DM. The effects of mental practice on motor skill learning and performance: A meta-analysis. Journal of Sport Psychology. 1983; 5(1), 25-27.
26. Pashler H, Johnston JC, Ruthruff. Attention and performance. Annual review of psychology. 2001; 52(1), 629-651.
27. Wang J. Mental strategies for peak performance. Strategies. 2006; 19(4), 22-25
28. Moran A. Attention and concentration training in sport. 2017
29. Kee YH, Wang CJ. Relationships between mindfulness, flow dispositions and mental skills adoption: A cluster analytic approach. Psychology of Sport and Exercise. 2008 9(4), 393-411.
30. Azboy O, Erer O, Oymak Ö, Tunç Ö. Spor psikolojisi. Ankara: Evren Yayıncılık. 2011.
31. Güven Ş. Duygusal zekâ ve kişilik özelliklerinin elit atletlerde dikkat ve performans üzerindeki etkisi. [Yüksek Lisans Tezi], İzmir: Ege Üniversitesi; 2014.
32. Tavacıoğlu L. Spor Psikolojisi Bilişsel Değerlendirmeler. Ankara: Bağırhan Yayınevi, 1999.
33. Moran A. Attention and concentration training in sport. Encyclopedia of applied psychology. 2004; 1(5), 9-14.
34. Moran PA. The psychology of concentration in sport. East Sussex: Taylor and Francis. 1996.
35. Wulf G, Höß M, Prinz W. Instructions for motor learning: Differential effects of internal versus external focus of attention. Journal of Motor Behavior. 1998; 30, 169-179.
36. Kurt AH, İnce G. Genç Erkek Futbolcuların Seçici Dikkat, Çeviklik, Sürat ve Teknik Beceri Performansları Arasındaki İlişki: Kesitsel Araştırma. Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences. 2022; 14(1), 31-41.
37. Wulf G, McNevin NH, Fuchs T, Ritter F, Toole T. Attentional focus in complex motor skill learning. Research Quarterly for Exercise and Sport. 2000; 71, 229-239.
38. Wulf G, Prinz W. Directing attention to movement effects enhances learning: A review. Psychonomic bulletin & review. 2001; 8(4), 648-660.
39. Şahin M. Teorik ve pratik açıdan dikkat ve konsantrasyon. Aile Akademisi Derneği. 2013.
40. Brickenkamp R, Zillmer E. The d2 Test of Attention. Seattle: Hogrefe & Huber Publishers; 1998.
41. Raatz U, Möhling R. Frankfurter Tests für Fünfjährige-Konzentration: FTF-K. Weinheim: Beltz; 1971.
42. Gözüm AİC, Kandır A. Beş Yaş Çocuklar İçin Frankfurter Konsantrasyon Testi'nin (Frankfurter Test Für Funfjährige Konzentration-Ftf-K) Güvenirlik Çalışması. Değ Şen Dün. 2018; 59-66.
43. Thienot E, Jackson B, Dimmock J, Grove JR, Bernier M, Fournier JF. Development and preliminary validation of the mindfulness inventory for sport. Psychology of Sport and Exercise. 2014; 15(1), 72-80.
44. Tingaz EO. Sporcu Bilinçli Farkındalık (Mindfulness) Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi. 2020; 18(1), 71-80.
45. Schwarzer R, Diehl M, Schmitz GS. Self-Regulation scale. 1999. Erişim tarihi: 15.04.2015, http://userpage.fu-berlin.de/~health/selfreg_e.htm.
46. Çevik YD, Haşlamam T, Mumcu FK, Gökçearsan Ş. Özdüzenlemenin dikkat kontrolü boyutu: Bir ölçek uyarlama çalışması. Başkent University Journal of Education. 2017; 2(2), 229-238.
47. Aksu E, Turan F. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tanı Ölçeği – Okul Derecelendirme Ölçeği Türkçe uyarlaması. Fizyoterapi Rehabilitasyon Dergisi. 2005; 16(1), 31-40.
48. Dolgun G, Savaşer S, Yazgan Y. Dikkat Eksikliği/Hiperaktivite Bozukluğu Olan 8-12 Yaş Grubu Çocuklarda Yaşam Kalitesi Ölçeğinin De/Hb-Ykö

- Geliştirilmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*. 2005; 7(1), 39-52.
49. Günay Ş, Savran C, Aksoy UM. Erişkin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Ölçeğinin dilsel eşdeğerlilik, geçerlik güvenilirlik ve norm çalışması. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2005; 21, 133-150.
  50. Doğan S, Öncü B, Varol Saraçoğlu G, Küçüköncü S. Erişkin Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Kendi Bildirim Ölçeği (ASRS-v1. 1): Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2009; 10, 77-87.
  51. Devellis RF. Ölçek Geliştirme: Kuram ve Uygulamalar. Çeviri editörü: Totan, T. Ankara: Nobel; 2017.
  52. Boateng GO, Neilands TB, Frongillo EA, Young SL. Best practices for developing and validating scales for health, social, and behavioral research: a primer. *Frontiers in public health*. 2018; 6, 366616.
  53. Gürbüz S, Şahin F. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi; 2018.
  54. Karagöz Y. SPSS AMOS Meta Uygulamalı Biyoistatistik. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2021.
  55. Öztürk B. Öğrenme ve öğretilmede dikkat. *Milli Eğitim Dergisi*. 1999; 144, 51-58.
  56. Lawshe CHA. quantitative approach to content validity. *Personnel psychology*. 1975; 28(4), 563-575.
  57. Yeşilyurt, S., & Çapraz, C. Ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan kapsam geçerliği için bir yol haritası. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2018; 20(1), 251-264.
  58. Tabachnick BG, Fidell LS, Ullman JB. Using multivariate statistics (Vol. 5), Boston, MA: Pearson; 2007.
  59. Field A. *Discovering Statistics Using SPSS (Third Edition)*. London: SAGE Publications; 2009.
  60. Çokluk Ö, Şekercioğlu G, Büyüköztürk Ş. Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi; 2014.
  61. Şencan H. Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2005.
  62. Tabachnick BG, Fidell LS, Ullman JB. Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı (Çev. M. Baloğlu). Ankara: Nobel Yayın; (Orijinal yayın tarihi, 2007). 2020.
  63. Büyüköztürk Ş. Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı [Data analysis manual for social sciences]. Ankara: Pegem Akademi; 2019.
  64. Cho E, Kim S. Cronbach's coefficient alpha: Well-known but poorly understood. *Organizational Research Methods*. 2015; 18, 207-230.
  65. Soysal S. Çok Boyutlu Test Yapılarında Alfa, Tabakalı Alfa ve Omega Güvenlilik Katsayılarının Karşılaştırılması. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2023; 5(1), 213-236.
  66. Gürbüz S. Amos ile yapısal eşitlik modellemesi. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2019.
  67. George D, Mallery P. *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update* (10a ed.)*. Pearson; 2010
  68. Brown KW, Ryan RM. The benefits of being present: Mindfulness and its role in psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2003; 84(4), 822-848.
  69. Chiesa A, Calati R, Serretti A. Does mindfulness training improve cognitive abilities? A systematic review of neuropsychological findings. *Clinical Psychology Review*. 2011; 31(3), 449-464.
  70. Garland EL, Farb NA, Goldin PR, Fredrickson BL. The mindfulness-to-meaning theory: Extensions, applications, and challenges at the attention-appraisal-emotion interface. *Psychological Inquiry*. 2015; 26(4), 377-387.
  71. Mardon N, Richards H, Martindale A. The effect of mindfulness training on attention and performance in national-level swimmers: An exploratory investigation. *The Sport Psychologist*. 2016; 30(2), 131-140.
  72. Yıldız NO, Önal A, Kaçay Z. The Effect of Athlete Mindfulness on the Development of Athlete Psychological Skills. *Turkish Journal of Sport and Exercise*. 2023; 25(2), 289-302.
  73. Mardia KV. Mardia's Test of Multinormality. In S. Kotz, & N. L. Johnson (Eds.), *Encyclopedia of Statistical Sciences (Vol. 5, pp. 217-221)*. John Wiley. 1985.
  74. Hu LT, Bentler PM. Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: a multidisciplinary journal*, 6(1), 1-55. 1999. DOI: 10.1080/10705519909540118
  75. Hair JF, Black WC, Babin BJ, Anderson RE, Tatham R. *Multivariate Data Analysis: Pearson Education*. New Jersey: Upper Saddle River; 2010.
  76. Allard F, Brawley LR, Deakin J, Elliott D. The effect of exercise on visual attention performance. *Human Performance*. 1989; 2(2), 131-145.
  77. Williams AM, Davids K, Williams JG. *Visual perception and action in sport*. London: E & FN Spon; 1999.
  78. Moran A. Concentration: Attention and performance. *The Oxford handbook of sport and performance psychology*, 117-130. 2012.
  79. Moen F, Firing K, Wells A. The effects of attention training techniques on stress and performance in sports. *International Journal of Applied Sports Sciences*. 2016; 28(2), 213-225.
  80. Wang B, Guo W, Zhou C. Selective enhancement of attentional networks in college table tennis athletes: a preliminary investigation. *PeerJ*. 2016; 4, e2762.
  81. Song JH. The role of attention in motor control and learning. *Current opinion in psychology*. 2019; 29, 261-265
  82. Ericsson KA, Krampe RT, Tesch-Römer C. The role of deliberate practice in the acquisition of expert performance. *Psychological review*. 1993; 100(3), 363.
  83. Ayhan C, Eskiler E, Soyer, F. Rekreatif katılımcılarda akış deneyiminin ölçülmesi: Ölçek geliştirme ve doğrulama. *Journal of Human Sciences*. 2020; 17(4), 1297-1311. <https://doi.org/10.14687/jhs.v17i4.6105>
  84. Posner MI, Rothbart MK. Research on attention networks as a model for the integration of psychological science. *Annual Review of Psychology*. 2007; 58, 1-23.
  85. Posner MI, Petersen SE. The attention system of the human brain. *Annual Review of Neuroscience*. 1990; 13(1), 25-42.

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem

The aim of this study is to conduct the development, validity and reliability study of a scale to examine the attention levels of athletes during the competition.

Literature Review

Since attention is an important cognitive function for a person, it has been discussed extensively in the literature (2, 3, 4, 5). Attention is the process of focusing vividly, distinctly, consciously and awarely on the relevant stimulus from multiple thoughts or objects that exist in the mind at the same time (8,9,10,11). Structurally, it is stated that attention consists of three successive processes. These processes; general arousal, selectivity and concentration (20,21). Attention is an important phenomenon for athletes as well as for individuals. Because it is known that the performance of athletes who have the ability to concentrate their attention is generally high (22,23,28,29,30,31). As a result of the research conducted in the literature, it has been observed that the measurement tools used to measure attention are generally based on tests. The most used of these tests are Bourdon Attention Test, D2 Attention Test, and Franfurter Concentration Test (22,24,42). In the scale examinations, there is no scale directly related to attention. However, it is included in the sub-dimensions of some scales (43,44,45,46,47,48,49,50). It has been observed that these scales do not evaluate attention in all its dimensions. In this context, the aim of the study is to conduct the development, validity and reliability study of a scale to examine the attention levels of athletes during the competition. At this point, since there is no sport-specific scale that can measure the attention level of athletes during the competition, this study is important in terms of filling the gap in the literature.

Methods

This study was carried out to develop a valid and reliable measurement tool to determine the attention levels of athletes during the competition. In this context, six steps widely accepted in the literature were followed in order to develop a valid and reliable scale (51,52,53,54). In this context, in the first stage, the structure intended to be measured is clearly defined (literature research), in the second stage, the creation of the item pool for the scale (literature review, expert(s) opinion), and in the third stage, data collection for the preliminary study of the scale (pilot application). In the fourth stage, the measurements were purified to reveal the structure (exploratory factor analysis), in the fifth stage, the reliability (Cronbach's alpha, Stratified alpha, Omega, test-retest reliability and composite reliability) and validity of the scale (content validity, construct validity and criterion-related criterion validity; confirmatory factor analysis and correlation analyses), and in the sixth and final stage, the stages of establishing the norms for the application of the scale (developing standards and norms for application) were followed. Within the scope of the study, the data were determined in line with the criterion sampling technique, one of the non-probability sampling methods. The criterion for inclusion in the study group is being an active licensed athlete (n=641). Exploratory factor analysis was applied to the data obtained.

As a result of EFA, a 12-item and 3-factor structure was determined, explaining 64.93% of the total variance. Afterwards, confirmatory factor analysis was applied to verify the validity of the scale. As a result of CFA, it was determined that the model fit the data well. After CFA, Convergent validity, Test-Retest reliability and Criterion validity analysis and techniques were applied to the model. When all the findings were evaluated in general, the Athlete Attention Scale, consisting of 12 items and 3 factors (General arousal, Selectivity and Concentration), provided sufficient statistical validity and reliability.

Result and Conclusions

In line with the literature review on the concept of attention in sports, the structure and processes of attention were taken into account in creating the item pool for the scale. Because the structure of attention includes both all types of attention and a general comprehensiveness regarding the concept. There are 16 statements in the item pool. In the created substance pool, all scientific stages in the relevant literature (51,52,53,54) were followed and two studies were carried out to test the structure and complete these processes. EFA was applied to the data obtained in the first application within the scope of Study 1. As a result of EFA, 4 items were removed from the first item pool because they had overlapping loads. When these items are examined, it appears that there are specific expressions that indicate precision and clarity, such as best, as long as necessary, easily. It is thought that the presence of these expressions causes an expression written for general arousal to be perceived as selectivity, and an expression written for selectivity to be perceived as concentration. In Study 2, which was conducted to test the validity and reliability of the structure resulting from EFA, CFA, Cronbach's Alpha, Omega and Alpha internal consistency coefficient reliability, Convergent validity, Test-Retest reliability and Criterion validity analysis and techniques were applied (Tables 4,5,6,7,8). After these analyses, it was determined that the findings comply with the criterion values in the relevant literature (53,54,56,57,58,59,60,61, 62,64,66,73,74,75). The psychometric properties of the scale are as follows for each sub-dimension. General arousal: This dimension represents the state of athletes being able to make sense of all stimuli in the external environment, such as time, instructions, opponent, competition area and material, covering the entire competition, and being consciously aware of the stimuli they interpret. Selectivity: This dimension represents the situation in which the athlete, during the competition, moves away from irrelevant stimuli against distraction and scans his/her environment in line with his goal and selects the relevant and necessary stimuli. Concentration: This dimension represents the athlete's ability to concentrate on his goal and keep his attention stable throughout the competition. The athlete attention scale is; It determines the overall arousal state of the athlete during the competition, his ability to select relevant stimuli to prevent distraction during the competition, and his ability to concentrate his attention towards his goals throughout the competition. As a result, the "Athlete Attention Scale" (ASA) has been presented to the literature as a scale that has established its validity and reliability in order to determine the attention levels of athletes during the competition.

Ek 1: Sporcu Dikkat Ölçeği Türkçe Formu

Sporcu Dikkat Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
	1	2	3	4	5
1-Müsabakada hedeflerime yoğunlaşıyorum.	1	2	3	4	5
2- Müsabakada düşüncelerimi sadece hedefime doğru yönlendiririm.	1	2	3	4	5
3-Müsabakada kendimi ilgisiz uyarılardan uzak tutarak dikkatimi oyunun gereksinimlerine (hedeflerine) yoğunlaştırırım.	1	2	3	4	5
4-Müsabakada dikkatim dağılırsa bu durumu fark ederim.	1	2	3	4	5
5-Müsabakada dağılan dikkatimi kolayca geri toplarım.	1	2	3	4	5
6- Müsabakada dikkatimi kullanacağım spor malzemesi (Zemin, top, raket, kıyafet vb.) üzerine yoğunlaştırabilirim.	1	2	3	4	5
7-Müsabakada rakibimin özelliklerini (pozisyonlarını, tekniklerini ve takım arkadaşlarıyla birbirlerine verdikleri direktifleri) fark edebilirim.	1	2	3	4	5
8-Müsabaka sonucuna etki edecek durumların (galibiyet, yenilgi) dikkatimi dağıtmasına izin vermem.	1	2	3	4	5
9- Müsabakada işleyen sürenin farkında olurum.	1	2	3	4	5
10- Müsabakada algılarımı odaklamam gereken noktada tutabilirim.	1	2	3	4	5
11- Müsabakada hakemin talimatlarını, yönergelerini (düdük sesleri vs.) duyurum.	1	2	3	4	5
12-Müsabakada çevresel faktörlerden etkilenmeden oyuna devam ederim.	1	2	3	4	5

Alt boyutlar: Genel Uyarılmışlık: 4,5,8,10. Maddeler – Seçicilik: 6,7,9,11. Maddeler – Yoğunlaşma: 1,2,3,12. Maddeler

Ek 2: Sporcu Dikkat Ölçeği İngilizce Formu

Athlete Attention Scale	Strongly Disagree	Disagree	Undecided	Agree	Completely Agree
	1	2	3	4	5
1-I focus on my goals in the competition.	1	2	3	4	5
2- During the competition, I direct my thoughts only to my goal.	1	2	3	4	5
3-I distract myself from irrelevant stimuli during the competition and focus my attention on the requirements of the game (my goals).	1	2	3	4	5
4-I recognize when I am distracted during the competition.	1	2	3	4	5
5-I easily regain my attention after being distracted during the competition.	1	2	3	4	5
6- I can focus my attention on the sports equipment (ground, ball, racket, clothing, etc.) that I will use during the competition.	1	2	3	4	5
7-I can notice my opponent's characteristics (positions, techniques and the directives they give to each other with their teammates) in the competition.	1	2	3	4	5
8-I do not allow situations that will affect the outcome of the competition (win, defeat) to distract me.	1	2	3	4	5
9- I am aware of the time progressing in the competition.	1	2	3	4	5
10- I can keep my perceptions where I need to focus during the competition.	1	2	3	4	5
11- I hear the referee's instructions and directions (whistles, etc.) during the competition.	1	2	3	4	5
12- I continue to play without being affected by environmental factors during the competition.	1	2	3	4	5

Factors: General Arousal: 4,5,8,10. Items – Selectivity: 6,7,9,11. Items - Concentration: 1,2,3,12. Items

Zihinsel Dayanıklılık: İmgeleme ve Duygusal Zekanın Rolü

Mental Toughness: The Role of Imagery and Emotional Intelligence

*Aygün AKGÜL¹, Serdar SOLMAZ², Ahmet UZUN³, *Yunus Emre YARAYAN⁴

1 Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Muğla, TÜRKİYE / aygunakgul@mu.edu.tr / 0000-0002-9978-054X
2 Batman Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman, TÜRKİYE / serdar.solmaz@batman.edu.tr / 0000-0002-4678-9604
3 Siirt Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Siirt, TÜRKİYE / ahmet.uzun@siirt.edu.tr / 0009-0006-6781-8693
4 Siirt Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Siirt, TÜRKİYE / yunus.emre.yarayan@gamil.com / 0000-0003-0582-8088
* Corresponding author

Özet: Bu araştırmanın amacı farklı spor branşlarında imgeleme ve duygusal zekanın zihinsel dayanıklılık üzerindeki rolünü belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırma ilişkisel tarama modeliyle tasarlanmıştır. Araştırma grubu milli sporculuk düzeyine sahip 125'i erkek (%50,8) ($\bar{X}$ yaş=21,74±1,93) 121'i kadın (%49,2) ($\bar{X}$ yaş=22,50±1,91) toplamda 246 sporculudan oluşmaktadır. Araştırmaya gerekli verilerin toplanabilmesi için, araştırmacılar tarafından tasarlanan Kişisel Bilgi Formu, Sporda Zihinsel Dayanıklılık Envanteri, Sporda Duygusal Zeka Envanteri ve Sporda İmgeleme Envanteri kullanılmıştır. Ulaşılan verilerin analizinde öncelikle normallik varsayımları için çarpıklık basıklık değerleri incelenmiş ve verilerin bu varsayımları karşıladığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda R Studio (4.0.5) yazılımı kullanılarak değişkenler arasındaki yordayıcı ilişkileri açıklayabilmek amacıyla YOL analizinden faydalanılmıştır. Bu analizde yaş değişkeni kontrol altında tutulmuştur. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar incelendiğinde, duygusal zekâ değişkeninin zihinsel dayanıklılık değişkeni üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğu, imgeleme değişkeninin ise yine zihinsel dayanıklılık değişkeni üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Duygusal zeka değişkeni ve imgeleme değişkeni zihinsel dayanıklılık değişkeni üzerindeki varyansın %15'ini açıklamaktadır. Sonuç olarak; optimal performans aralığını yakalamak adına elde edilen bulgular, duygusal zeka ve imgelemenin zihinsel dayanıklılığı güçlendirmede önemli faktörler olabileceğini öne sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel dayanıklılık, imgeleme, duygusal zeka.

Abstract: The aim of this study is to determine the role of imagery and emotional intelligence on mental toughness in different sports branches. For this purpose, the research was designed with relational screening model. The research group consists of 246 athletes in total, 125 of whom are male (50.8%) ($\bar{X}$ age=21.74±1.93) and 121 of whom are female (49.2%) ($\bar{X}$ age=22.50±1.91). In order to collect the necessary data for the study, Personal Information Form, Mental Endurance Inventory in Sport, Emotional Intelligence Inventory in Sport and Imagery Inventory in Sport designed by the researchers were used. In the analysis of the obtained data, skewness kurtosis values were examined for normality assumptions and it was determined that the data met these assumptions. In this direction, using R Studio (4.0.5) software, PATH analysis was used to explain the predictive relationships between variables. In this analysis, the age variable was kept under control. When the results obtained within the scope of the research were analysed, it was concluded that the emotional intelligence variable had a positive and significant effect on the mental toughness variable, and the imagery variable had a positive and significant effect on the mental toughness variable. Emotional intelligence variable and imagery variable explain 15% of the variance on mental toughness variable. In conclusion, these findings suggest that emotional intelligence and imagery may be important factors in strengthening mental toughness in order to achieve the optimal performance range.

Keywords: Mental toughness, imagery, emotional intelligence.

Received: 05.04.2024 / Accepted: 25.07.2024 / Published: 30.07.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1465496>

Citation: Akgül, A., Solmaz, S., Uzun, A., & Yarayan, Y.E. (2024). Zihinsel Dayanıklılık: İmgeleme ve Duygusal Zekanın Rolü, The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS), 13 (3), 334-340.

GİRİŞ

Dijital Sporcuların hedefledikleri noktaya ulaşabilmeleri, amaçlarını gerçekleştirebilmeleri ve başarıyı yakalayabilmeleri adına fiziksel kapasitelerinin yanında zihinsel dayanıklılık seviyelerinin iyi bir noktada olması ve bunun da yapılacak çalışmalarla desteklenerek geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Sporcuların katılacakları organizasyonlar ve müsabakalar öncesinde, sırasında ve sonrasında motivasyonlarını iyi bir seviyede tutabilmeleri, stresle mücadele edebilmeleri ve karşılaştıkları zorlu durumlarla başa çıkabilmeleri açısından zihinsel dayanıklılık faktörü önemli bir noktada durmaktadır. Zihinsel dayanıklılık faktörünün yanında sahip olunan imgeleme ve duygusal zekâ yetileri de başarıya ulaşılmasını sağlayabilecek unsurlar olarak düşünülmektedir.

1950'lerden itibaren özellikle Spor Psikolojisi alanında sık sık kullanılan zihinsel dayanıklılık kavramı, zaman zaman yılmazlık ya da kararlılık terimleri için de kullanılmıştır (1). Jones vd.'ne göre zihinsel dayanıklılık, başarısızlık, olumsuzluklar ve baskıların ortaya çıkardığı stres faktörüne karşı dirençli olma ve kontrolü elinde tutma becerisi olarak açıklanmaktadır (2). Goldberg'e göre ise zihinsel dayanıklılık, sporcuların başarısızlıklardan ders alarak devam edebilmesi, ortaya çıkan olumsuzluklarla mücadele edebilmesi, baskılara ve strese karşı koyabilmesi aynı zamanda duygusal açıdan dayanıklı olması olarak tanımlanmaktadır (3). Hardy vd.'ne göre zihinsel

dayanıklılık, çeşitli stres kaynaklarının ortaya çıkardığı baskıya karşın önceden belirlenmiş hedeflere ulaşma yeteneği olarak tanımlanmıştır (4).

Sporcuların sahip olması gereken diğer bir yeti olan imgelemenin hayatımızdaki önemi ve gelişimin gerçekleşmesi üzerindeki etkisi hem genel psikolojide hem de spor psikolojisinde sık sık incelenmiş ve spordaki önemi kabul edilmiştir. İmgeleme, bireylerin her zaman daha iyi bir performans sergileyebilmeleri için düşünce sistemimizde yer alan bir ön hazırlık olarak açıklanmaktadır (5). Kosslyn vd.'ne göre imgeleme, fiziksel uyarıların ortaya çıkmadığı durumlarda duygusal bir deneyime sahip olabilme olarak ifade edilmektedir (6). İmgelemenin, gerçek tecrübeyi taklit eden bir deneyim olduğu, imgelemeye başvurulduğunda yapılacak olan hareketlerin hissedilebilir olduğu ayrıca gerçek yaşantılar olmadan da tatların, seslerin ve kokuların imgelerinin yaşanabilir olduğu söylenmektedir (7). İmgeleme, sporcuların yapmayı amaçladıkları hareketin düşünce yoluyla yapılması ve bu sırada ortaya çıkan duyguların hissedilmesi olarak tanımlanır (8). İmgeleme aracılığıyla yapılacak çalışmaların oluşturacağı katkılarla birlikte sporcuların psikolojik açıdan hazır bulunuşluklarının artması sağlanabilir ve performansa olumlu yönde etki edebilir.

Sporcuların karşılaştıkları zor ve stresli durumlara doğru şekilde tepki verebilmeleri ve durumu iyi yönetebilmeleri için zihinsel dayanıklılıkları ve imgeleme kapasiteleri kadar duygusal zekâ yetkinlikleri de son derece önemlidir. Duygusal zekâ, Antik Çağ filozoflarından olan Aristo'nun da söylediği gibi "herkes kızabilir, bu kolaydır. Ancak doğru kişiye, doğru şekilde, doğru nedenle, doğru ölçüde, doğru zamanda kızmak işte bu kolay değildir" sözü günümüzde de geçerliliğini koruyan bir durumdur. Duygusal zekanın kuramsal açıdan bir çerçeveye oturtulması ilk kez Salovey ve Mayer ile mümkün olmuştur (9). Salovey ve Mayer'e göre duygusal zekâ, bireylerin kendilerinde ve karşılarındaki kişilerde bulunan hisleri anlayabilmesi ve bunun neticesinde elde edilen bilgilerin davranışlara ve düşüncelere aktarılabilmesiyle kendi duygularını yönetebilme ve başkalarının duyguları hakkında bilinçli olabilme şeklinde tanımlanmıştır (9). Goleman'a göre duygusal zekâ, bireylerin gerçekleşen durumlar neticesinde ortaya çıkan duygularının farkında olması ve bu duyguları kontrol edebilmesidir (10).

Aynı zamanda karşılarındaki bireylerin hem hissettikleri hem de yaşadıkları duyguları anlayabilmesi sonucunda sahip oldukları ilişkileri doğru şekilde yönetebilmeleri olarak açıklamaktadır. Sporcuların sahip oldukları ve ortaya çıkan duyguları kontrol edebilmeleri zihinsel açıdan güçlü olmalarına katkı sağlamaktadır (11).

Zihinsel dayanıklılık, imgeleme ve duygusal zekâ, bireylerin ortaya çıkabilecek olumsuz durumlarla baş edebilmeleri ve belirledikleri amaçlara ulaşabilmelerini sağlayan kavramlar olduğundan birbiri ile bağlantılı terimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatür taraması sonucunda ulaşılan ve farklı örneklem gruplarıyla yapılan bazı çalışmalarda imgeleme ve zihinsel dayanıklılık arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (12, 13, 14, 15, 16, 17). Yine konuyla ilgili yapılan çalışmalarda duygusal zekâ ve zihinsel dayanıklılık arasında anlamlı ilişkilere ulaşılmıştır (18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28). Sporcular müsabakalar sırasında karşılaşılabilecekleri olumsuz durumlara imgeleme yeteneği aracılığıyla hayal gücünü kullanarak çözümler üretebilir. Bunun yanında müsabakanın paydaşlarıyla yaşadıkları ilişkilerde duygusal zekanın sağladığı duygusal farkındalık ve iletişim yeteneklerini başarılı şekilde kullanabilirler. Ayrıca müsabakaların beraberinde getirebileceği stres ve zorluklara karşı sahip oldukları zihinsel dayanıklılık becerileriyle baş edebilir ve hedeflerine emin adımlarla ilerleyebilirler. Çalışmada, sporcuların sahip oldukları zihinsel dayanıklılık, imgeleme ve duygusal zekâ yetileri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve literatüre katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Yapılacak çalışmanın literatüre kazandırılmasıyla ilgili alanı destekleyeceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: İlişkisel araştırma modeliyle tasarlanmış olan bu çalışmada, duygusal zeka, imgeleme ve zihinsel dayanıklılık arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

"İlişkisel araştırmalar, iki ya da daha fazla sayıdaki değişken arasındaki ilişkileri ve bu değişkenlerin birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlamaktadır (29)." Araştırma süreciyle ilgili oluşturulan teorik model Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Araştırma modeli

Araştırma Grubu: Katılımcılar kolay ulaşılabilirlik ve ekonomiklik göz önünde bulundurularak uygun örneklem yöntemiyle seçilmiştir (30). Bu kapsamda araştırmanın araştırmaya farklı branşlarda milli sporculuk düzeyine sahip 125'i erkek (%50,8) ($\bar{X}_{yaş}=21,74\pm 1,93$) 121'i kadın (%49,2) ($\bar{X}_{yaş}=22,50\pm 1,91$) olmak üzere toplam 246 sporcu katılmıştır. Ayrıca erkek katılımcıların spor yapma yılı ortalaması ($\bar{X}_{yıl}=8,81\pm 3,49$), kadın katılımcıların ise ($\bar{X}_{yıl}=9,21\pm 3,72$) olarak tespit edilmiştir. Bu araştırmanın yapılabilmesi için Siirt Üniversitesi Rektörlüğü 03.03.2023 tarihli 4377 sayılı dosya kararı ile etik kurul onayı alınmıştır.

Verileri Toplama Araçları

Sporda Duygusal Zekâ Envanteri: "Envanter araştırmaya katılan sporcuların duygusal zekâ becerilerini ölçebilmek amacıyla Lane vd. tarafından sporcu popülasyonu için uyarlaması yapılmıştır (31). Ölçüm aracı genel duygusal seviyesinin yanı sıra beş alt boyuttan (başkalarının duygularını değerlendirme, kendi duygularını değerlendirme, duyguları düzenleme, sosyal beceriler ve duyguların kullanımı) Oluşmaktadır. Envanter 18 madde ve 5'li likert tipinde değerlendirilmektedir (1=kesinlikle katılmıyorum; 5=kesinlikle katılıyorum). Türk sporcu popülasyonu için uyarlaması ise Adiloğulları ve Görgülü (2015) tarafından yapılmıştır. Sporda Duygusal Zekâ Envanteri alt boyutlarının iç tutarlılık katsayısı; başkalarının duygularını değerlendirme 0.69, kendi duygularını değerlendirme 0.85, duyguları düzenleme 0.67, sosyal beceriler 0.61 ve duyguların kullanımı 0.85 olarak belirlenmiş ve SDZE geçerli bir araç kabul edilmiştir (32). Bu araştırmada envanter toplam puan üzerinden değerlendirilmiş ve Duygusal Zeka Envanterinin iç tutarlılığına yönelik olarak hesaplanan güvenilirlik katsayısı Cronbach's alpha (α) için .89 olarak hesaplanmıştır.

Sporda İmgeleme Envanteri: "Spora özgü olarak tasarlanan Sporda İmgeleme Envanteri- SİE (Sport Imagery Questionnaire- SIQ) Hall vd. (1998) tarafından geliştirilmiştir. Envanter 7'li likert tipinde olup 30 maddeden meydana gelmektedir (33). (1= tamamen katılmıyorum ve 7= Tamamen Katılıyorum) şeklindedir. Genel imgeleme

düzeyinin yanı sıra Envanter Bilişsel (genel imgeleme, bilişsel özel imgeleme motivasyonel genel uyarılmışlık, motivasyonel genel ustalık ve motivasyonel özel imgeleme) olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Kızıldağ ve Tiryaki tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda, envanterin dört faktörlü yapısının varyansın yaklaşık %51'ini açıkladığı belirlenmiştir (34). Türk sporcularında Bilişsel Özel İmgeleme boyutuna rastlanmamıştır. Elde edilen dört alt boyut Bilişsel İmgeleme, Motivasyonel Özel İmgeleme, Motivasyonel Genel-Uyarılmışlık, Motivasyonel ustalık olarak belirlenmiştir. Ölçeğe ait Cronbach alpha güvenilirlik katsayıları sırasıyla Bilişsel İmgeleme .81, Motivasyonel Özel .80, Motivasyonel Genel Uyarılmışlık .71 ve Motivasyonel Genel Ustalık alt boyutu için de .59 olarak tespit edilmiştir.” Çalışmada kullanılan ölçeğin toplam puan üzerinden değerlendirilmesi sonrasında, İmgeleme Envanterine ait Cronbach's alpha (α) için değeri .92 olarak bulunmuştur.

Sporda Zihinsel Dayanıklılık Envanteri: “Spor ortamındaki zihinsel dayanıklılık düzeyini belirleyebilmek amacıyla Sheard vd. tarafından geliştirilen “Sporda Zihinsel Dayanıklılık Envanteri” (Sport Mental Toughness Questionnaire) 14 madde ve 3 alt boyuttan meydana gelmektedir (35). Envanterde ters puanlanan maddeler yer almaktadır (2,4,7,9). Genel zihinsel dayanıklılığın yanı sıra üç alt boyuttan (güven, devamlılık ve kontrol) oluşan ölçek 4'lü Likert tipindedir (1=tamamen yanlış; 4=çok doğru). Altıntaş ve Kuruç'un Türkçeye uyarladığı Sporda Zihinsel Dayanıklılık Envanterinin (SZDE) alt boyutları için belirlenen Cronbach Alpha değerleri sırasıyla güven alt boyutu 0.84, Devamlılık alt boyutu 0.51 ve Kontrol alt boyutu için de 0.79 olarak tespit edilmiştir (36). Ulaşılan sonuçlar doğrultusunda ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir (36).” Çalışmada kullanılan ölçeğin toplam puan üzerinden değerlendirilmesi sonrasında, Zihinsel Dayanıklılık Envanterine ait Cronbach's alpha (α) için değeri .67 olarak bulunmuştur.

İşlem Uygulama Süreci: Milli sporcuların maç ve antrenman takvimleriyle birlikte antrenörlerinden gerekli izinlerin alınması ve çalışmanın kapsamının ifade edilmesi

BULGULAR

Tablo 1. Araştırma kapsamına alınan değişkenlere ilişkin betimsel istatistik değerler

Alt Boyutlar	N	$\bar{X}$	Ss	Çarpıklık	Basıklık
Duygusal Zeka Toplam	246	3,81	3,47	-,360	,169
İmgeleme Toplam	246	2,87	4,93	-,026	1,636
Zihinsel Dayanıklılık Toplam	246	4,86	3,95	-,910	,882

Tablo 1'de değişkenlere ilişkin çarpıklık basıklık değerleri incelendiğinde, çarpıklık değerlerinin -,910 ile -,026 arasında, basıklık değerlerinin ise ,169 ile 1,-

dolayısıyla veri toplama işlemi yaklaşık 11 hafta boyunca devam etmiştir. Bu süreçte araştırmaya gönüllü olarak katılan katılımcılara önce kişisel bilgi formu dağıtılmış ve ardından ölçüm araçları uygulanmıştır. Antrenörlerin dönütleri doğrultusunda 102 milli sporcuya Google Form üzerinden ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında 279 katılımcıya ulaşılmış formunda eksik olan 19 kişinin verisi çalışma kapsamından çıkarılmış ve 260 kişi ile süreç tamamlanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması: Araştırma kapsamında yeterli örneklem büyüklüğünü belirlemek için $1-\beta$ power %95, $\alpha=0,05$ ve Cohen $d=0,10$ etki büyüklüğü kullanılarak G*Power ile yapılan hesaplamada, Multivariate Regresyon analizinde 158 katılımcıya ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda kayıp ve uç veri değerleri de göz önünde bulundurularak araştırmaya 260 sporcu dahil edilmiştir. Daha sonraki aşamada, Mahalanobis uzaklığı dikkate alınarak uç veri analizi yapılmış ve 14 katılımcıya ait veriler analiz dışı bırakılmış, kalan 246 kişinin verileri kullanılarak gerekli analizler gerçekleştirilmiştir.

Bu aşamadan sonra gerçekleştirilen yol analizinde R Studio (4.0.5) yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir (37). Bu bağlamda değişkenler arasındaki yordayıcı ilişkileri açıklamak için YOL analizinden yararlanılmıştır. Yapısal Eşitlik Modelinin bir çeşidi olan bu analiz, gözlenen değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak için Wright (1934) tarafından geliştirilmiştir (38). Gerçekleştirilen çalışmada öncelikle verilerin tek değişkenli normallik dağılımını sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiştir. Tüm değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri kabul edilebilir değerler olan +2 ile -2 değerleri arasında değişmektedir. Bu bağlamda verilerin normallik varsayımını sağladığı söylenebilir (39, 40).

Gerçekleştirilen yol analizinde imgeleme ve duygusal zeka girdi değişkeni, zihinsel dayanıklılık ise çıktı değişkeni olarak belirlenmiştir. Ayrıca araştırmaya yaş değişkeni kontrol değişkeni olarak eklenmiştir. Gerçekleştirilen yol analizi bootstrap tekniği ile 5000 yeniden örneklem seçeneği ve %95 güven aralığı tercih edilmiştir. Ayrıca analizlerde R programı üzerinden “lm.beta” paket kullanılarak gerçekleştirilmiştir (41).

636 arasında olduğu görülmektedir. Bu aşamadan sonra kurulan teorik model için YOL analizine geçilmiş ve sonuçlar ilerleyen bölümde sunulmuştur.

Tablo 2. Değişkenlere ilişkin yol analizi bulguları

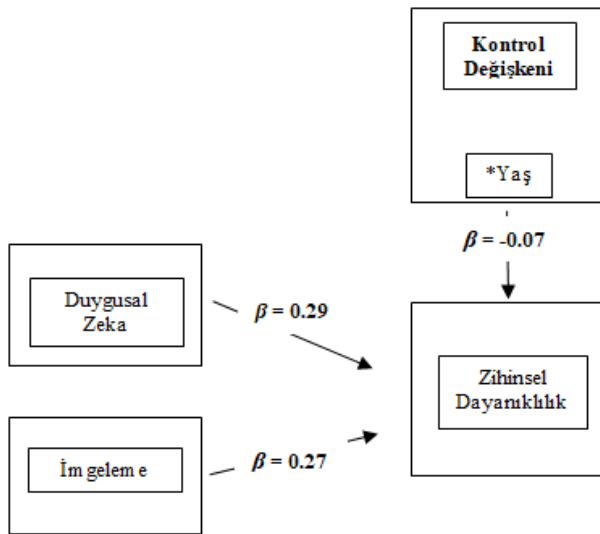
Değişkenler		% 95 CI						
		β	LL	UL	Std. Err	z-value	P(> z)	R ²
Duygusal Zeka	→ Zihinsel dayanıklılık	.28**	.079	.320	.042	3.78	.00	.159
İmgeleme	→ Zihinsel Dayanıklılık	.26**	.036	.290	.042	2.61	.00	
Kontrol Değişkeni								
Yaş	→ Zihinsel Dayanıklılık	-.070	-.032	.008	.010	-1.13	.25	

** p <0.01, Std. Err: Standard Hata, Standardize Edilmiş Beta Katsayısı (β) R2: Açıklanan Varyans raporlanmıştır.

Tablo 2’de ölçüm modeli değerlendirmeden önce zihinsel dayanıklılık ölçeğine ait 3 faktör, imgeleme ölçeğine ait 4 faktör ve duygusal zekaya ait 5 faktörde madde parselleme yöntemi kullanılmıştır. Bir ölçek içerisinde çok sayıda faktör ölçüm modeli karmaşasına neden olabilmekte parselleme sayesinde ise sağlam parametre tahminleri yapılabilmektedir (42, 43). Parselleme ile daha karmaşık olan insan teorileri daha kolay açıklanabilir ve yorumlanabilmektedir (44). Gerçekleştirilen analizde imgeleme ve duygusal zeka girdi değişkenler, zihinsel dayanıklılığın ise çıktı değişken olduğu model oluşturulmuştur. Gerçekleştirilen ilk analiz neticesinde kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerine ulaşılmıştır ($\chi^2[50, N = 246] = 124.873; p < .01; \chi^2/df = 2.49; CFI = .91; RMSEA = .078$ (%90 CI:0.062, 0.094); SRMR= .058). Modele ilişkin diyagram Şekil 2’de sunulmuştur.

Bu doğrultuda oluşturulan model üzerinden gerçekleştirilen yol analizi neticesinde, duygusal zekâ değişkeninin zihinsel dayanıklılık değişkeni üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($b = .28, p < .01$). İmgeleme değişkeninin ise yine zihinsel dayanıklılık değişkeni üzerinde pozitif yönde ve anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($b = .26, p < .01$). Duygusal zeka değişkeni ve imgeleme değişkeni zihinsel dayanıklılık değişkeni üzerindeki varyansın %15’ini ($R^2 = 0.159$) açıklamaktadır.

Şekil 2. Path Diyagramı

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada imgeleme, duygusal zeka ve zihinsel dayanıklılık arasındaki ilişkinin analiz edilmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. İlgili literatürde Connaughton vd.’nin zihinsel dayanıklılıkla ilgili gerçekleştirmiş oldukları çalışmada, yaşı daha büyük olan sporcuların zihinsel dayanıklılıklarının da daha yüksek seviyede olduğu bulunmuştur (45). Nicholls vd.’nin zihinsel dayanıklılığın farklı demografik özelliklere göre incelenmesi amacıyla yürüttükleri çalışmada sporcuların yaşları arttıkça zihinsel dayanıklılıklarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır (23). Cowden Meyer-Weitz ve Asante’nin tenis sporcularıyla yürütmüş olduğu çalışmada da daha yaşlı sporcuların genç sporculara göre daha yüksek seviyede zihinsel dayanıklılığa

sahip oldukları tespit edilmiştir (46). Ayrıca Amerikan futboluyla uğraşan sporcularla yapılan bir diğer çalışmada da bireylerin yaşlarının küçüldükçe zihinsel dayanıklılıklarının da azaldığı bulunmuştur (47). Bu kapsamda araştırma kapsamına alınan değişkenleri etkileyebileceği düşünülen ve gerçekleştirilen analizin güvenilirliğini ve kabul edilebilirliğini arttırmak adına ilgili literatürde bulunan çalışmalarda da kullanılan yaş faktörü kontrol değişkeni olarak ele alınmıştır.

Duygusal Zeka ve Zihinsel Dayanıklılık Arasındaki Bulgular

Analizler sonucunda duygusal zeka değişkeninin zihinsel dayanıklılık değişkeni üzerinde pozitif ve anlamlı şekilde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Alan yazın incelendiğinde, duygusal zeka ve zihinsel dayanıklılık değişkenleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkinin olduğu sonucuna ulaşan çalışmalara rastlanmıştır (18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 ve 28, 48, 50). Duygusal zekaya sahip bireyler, sahip oldukları duyguları daha iyi anlayabilir ve bunları istenen biçimde yönetebilir. Bu da bireylerin zorlu ve stresli olaylarla başa çıkabilmelerini sağlayabilmekte ve zihinsel dayanıklılıklarını üst seviyeye çekebilmektedir. Ayrıca bireylerin duygusal zekaya sahip olmaları problem çözme yeteneklerini olumlu yönde etkileyerek zihinsel dayanıklılıklarını artırır ve sorunlara daha doğru şekilde yaklaşabilmelerini sağlar. Bunlar göz önüne alındığında duygusal zeka ve zihinsel dayanıklılığın birbirini etkileyen değişkenler olması ve bunu destekleyen başka çalışmalara rastlanması çalışmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir. Öte yandan Boroujeni vd. ve Campbell ve Ntobedzi’nin gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarda duygusal zeka ve zihinsel dayanıklılık arasında doğrudan bir ilişkiye ulaşılmamış ve çalışmamızdan farklı sonuçlara ulaşılmıştır (19, 49).

Bu farklılığın sonucu örneklem grubunun farklı olması ya da çalışmalarda farklı kültürlere sahip sporcuların bulunması neden olmuş olabilir.

İmgeleme ve Zihinsel Dayanıklılık Arasındaki Bulgular

Diğer yandan imgeleme değişkeninin de zihinsel dayanıklılık değişkeni üzerinde anlamlı ve pozitif yönde bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır. İmgeleme, sporcuların karşılaşılabilecekleri zorlu durumları zihinsel olarak canlandırabilmelerini sağlayarak, stresli durumları görselleştirebilmelerini ve bu sayede yeni stratejiler geliştirmelerine olanak tanıyabilir. Buna ek olarak sporcuların olumlu olayları da zihinsel olarak canlandırabilmesine ve pozitif deneyimlere odaklanabilmelerini sağlayarak zihinsel dayanıklılıklarının olumlu şekilde etkilenmesine katkıda bulunabileceğinden böyle bir sonuca ulaşılmış olabilir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, imgeleme ve zihinsel dayanıklılık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu destekleyen çalışmalar da tespit edilmiştir (12, 13, 14, 15, 16, 17).

Sonuç olarak; elde edilen bulgular imgeleme ve duygusal zekanın zihinsel dayanıklılığı önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymaktadır. Ancak, bu etkinin toplam varyansın %15’ini açıkladığı göz önüne alındığında, zihinsel dayanıklılığın belirlenmesinde diğer faktörlerin de etkili

olduğu söylenebilir. Bu sonuçlar, zihinsel dayanıklılık üzerindeki çoklu etkileşimleri anlamak ve bireylerin bu alandaki potansiyelini daha iyi değerlendirmek için önemli olarak görülmektedir.

Güçlü Yönler, Öneriler ve Sınırlılıklar:

- Bu çalışmanın güçlü yönleri arasında, imgeleme ve duygusal zeka gibi karmaşık konuları ele alarak, zihinsel dayanıklılık üzerindeki etkilerini araştırarak kapsamlı bir yaklaşımın benimsenmiş olmasıdır. Ayrıca, analizler aşamasında yaş faktörünün kontrol altında tutulması bağlamında önemlidir. Bununla birlikte, araştırmanın literatüre önemli bir katkı sağlaması ve zihinsel dayanıklılık alanındaki anlayışı değişkenlerin ortak yönlerini ele alarak derinleştirilmesi dikkate değerdir.
- Optimal performans aralığını yakalamak adına önemli bir faktör olarak karşımıza çıkan zihinsel dayanıklılık kavramının, İmgeleme ve duygusal zeka dışında yaygın olarak kullanılan diğer psikolojik becerilerin de ilişkisini saptayabilmek

amacıyla çalışmaların yapılması gelecekteki araştırmacılara önerilmektedir. Ayrıca değişkenlerin ölçümü, dışsal etkilerin kontrolü ve öznel değerlendirmelerin yanlılığı gibi faktörler üzerinde daha fazla odaklanılması araştırmacılara önerilmektedir.

- Bu çalışma kesitsel olarak sadece bir anda ölçümler yapıldığı için nedensellik ilişkilerini doğrulamada sınırlılıklar içermektedir. Gelecekteki çalışmalarda boylamsal olarak devam eden veya deneysel tasarımlar kullanılarak bu sınırlılık ortadan kaldırılabilir.

Etik Metni: Bu makalede araştırma sürecinde, dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. Bu araştırma için Siirt Üniversitesi Rektörlüğü 03.03.2023 tarihli 4377 sayılı dosya kararı ile etik kurul onayı alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Bu çalışmada bütün yazarların katkı oranları eşittir.

Kaynaklar

1. Moran A. Sport and exercise psychology: A critical introduction. Routledge; 2013.
2. Jones G, Hanton S, Connaughton D. What is this thing called mental toughness? An investigation of elite sport performers. Journal of applied sport psychology 2002;14(3):205-218. doi:10.1080/10413200290103509
3. Goldberg AS. Sports slump busting: 10 steps to mental toughness and peak performance. Human Kinetics; 1998.
4. Hardy L, Bell J, Beattie SA. Neuropsychological model of mentally tough behavior. Journal of personality 2014;82(1): 69-81. doi:10.1111/jopy.12034
5. Weinberg RS, Gould D. Spor ve egzersiz psikolojisinin temelleri. İçinde: Şahin M, Koroç Z, editör. Çev. Akın A, ve Akın Ç. Nobel Akademik; 2019.
6. Kosslyn SM, Ganis G, Thompson WL. Neural foundations of imagery. Nature Reviews Neuroscience 2001;2(9):635-642. doi:10.1038/35090055
7. White A, Hardy L. An in-depth analysis of the uses of imagery by high-level slalom canoeists and artistic gymnasts. The Sport Psychologist 1998;12(4):387-403. doi:10.1123/tsp.12.4.387
8. Aydoğan H, Güner O, Yamak E. İçinde: Mutlu Ö, Arı Y, editör. Spor bilimlerinde betimsel metinler: Sporda imgeleme. Efe Akademi Yayınları; 2022.
9. Salovey P, Mayer JD. Emotional intelligence. Imagination, Cognition and Personality 1990;9(3):185-211. doi:10.2190/DUGG-P24E-52WK-6CDG
10. Goleman D. Duygusal Zekâ neden IQ'dan daha önemlidir? Çev: Yüksel BS. Varlık Yayınları, 2013.
11. Jones G, Hanton S, Connaughton D. A framework of mental toughness in the world's best performers. The Sport Psychologist 2007;21(2):243-264. doi:10.1123/tsp.21.2.243
12. Bozlar V. Profesyonel futbolcuların zihinsel dayanıklılık, imgeleme ve takım bütünlüğü özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [Doktora Tezi]. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi; 2020.
13. Geikie TL. The relationship between young athletes' imagery use and mental toughness [Doctoral dissertation]. University of Windsor; 2016.
14. Guerin EA, Munroe-Chandler KJ, Loughead TM. The relationship between imagery use and mental toughness in athletes with a disability. Journal of Exercise, Movement, and Sport (SCAPPS refereed abstracts repository) 2014;46(1):140-140.
15. Mattie P. Examining the relationship between imagery use and mental toughness [Master's Thesis]. University of Windsor; 2009.
16. Mattie P, Munroe-Chandler K. Examining the relationship between mental toughness and imagery use. Journal of applied sport psychology 2012;24(2):144-156. doi:10.1080/10413200.2011.605422
17. Yalçın İ, Ayhan C, Araz GY, Bayram A, Birkök MC. The effect of imagery ability on mental toughness and sportive confidence level in athletes. Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi 2022;5(2):895-905. doi:10.38021/asbid.1210993
18. Bahadır G, Adiloğulları İ. Spor yapan üniversite öğrencilerinde zihinsel dayanıklılık ile duygusal zekâ arasındaki ilişkinin incelenmesi. International Journal of Sport Exercise and Training Sciences 2020;6(4):117-128. doi:10.18826/useeabd.793760
19. Boroujeni ST, Mirheydari SBG, Kaviri Z, Shahhosseini S. The Survey of Relationship and Comparison: Emotional Intelligence, Competitive Anxiety and Mental Toughness Female Super League Basketball Players. Procedia-Social

- and Behavioral Sciences 2012;46:1440-1444. doi:10.1016/j.sbspro.2012.05.317
20. Cowden RG. Mental toughness, emotional intelligence, and coping effectiveness: An analysis of construct interrelatedness among high-performing adolescent male athletes. *Perceptual and Motor Skills* 2016;123(3):737-753. doi:10.1177/0031512516666027
  21. Günay M, Güçlü M, Yazıcı A. Examination of mental toughness and emotional intelligence of the Turkish and American professional basketball players. *The Journal of Eurasia Sport Sciences and Medicine* 2021;3(2):96-105. doi:10.53431/jessm.987630
  22. Nazaritab N, Zarei S, Gharayagh-Zandi H, Mohebi M. The relationship between emotional intelligence and mental toughness in elite and amateurs Taekwondo athletes. *Journal of Psychological Science* 2018;16(64):567-580.
  23. Nicholls AR, Polman RC, Levy AR, Backhouse SH. Mental toughness in sport: Achievement level, gender, age, experience, and sport type differences. *Personality and Individual Differences* 2009;47(1):73-75. doi:10.1016/j.paid.2009.02.006
  24. Orhan S. Bireysel sporcular ve takım sporcularında duygusal zekâ ve zihinsel dayanıklılık ilişkisi [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi; 2018.
  25. Özdemir S, Biçer T. Profesyonel futbol liglerinde görev alan teknik direktör ve antrenörlerin duygusal zekâları ve zihinsel dayanıklılıkları arasındaki ilişki. *International Journal of Sport Exercise and Training Sciences-IJSETS* 2022;8(1):1-11. doi:10.18826/useeabd.1018185
  26. Uyar G. Spor yapan üniversite öğrencilerinde zihinsel dayanıklılık ile duygusal zekâ arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi; 2019.
  27. Yarayan YE, İlhan EL, Esentürk OK, Çağrı ARI, Gülşen DBA. Does Emotional Intelligence Affect Mental Toughness in Physically Disabled Athletes? *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 2023;8(2):231-242.
  28. Zarei S, Gharayagh-Zandi H, Mohebi M. The effectiveness of emotional intelligence training on mental toughness in elite taekwondo athletes. *Journal of Sports and Motor Development and Learning* 2018;9(4):547-562. doi:10.22059/jmlm.2018.223319.1195
  29. Creswell JW, Creswell JD. *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications: 2017.
  30. Gravetter FJ, Forzano LAB. *Research methods for the behavioral sciences*. Cengage Learning: 2012.
  31. Lane AM, Meyer BB, Devonport TJ, Davies KA, Thelwell R, Gill GS, Diehl CDP, Wilson M, Weston N. Validity of the emotional intelligence scale for use in sport. *Journal of Sports Science & Medicine* 2009;8(2): 289.
  32. Adiloğulları İ, Görgülü R. Sporda duygusal zeka envanteri'nin uyarılama çalışması. *Uluslararası Spor Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi* 2015;1(2):83-94. doi:10.18826/ijsets.05333
  33. Hall C, Mack D, Paivio A, Hausenblas H. Imagery Use by Athletes: Development of the Sport Imagery Questionnaire. *International Journal of Sport Psychology* 1998;29:73-89.
  34. Kızıldağ E, Tiryaki MŞ. Sporda imgeleme envanterinin türk sporcular için uyarlanması. *Spor Bilimleri Dergisi* 2012;23(1):13-23.
  35. Sheard M, Golby J, Van Wersch A. Progress toward construct validation of the Sports Mental Toughness Questionnaire (SMTQ). *European Journal of Psychological Assessment* 2009;25(3):186-193. doi:10.1027/1015-5759.25.3.186
  36. Altıntaş A, Koruç PB. Sporda zihinsel dayanıklılık envanterinin psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi* 2015;27(4):162-171. doi:10.17644/sbd.311985
  37. Team RC. R: A language and environment for statistical computing. In *R Foundation for Statistical Computing*: 2021.
  38. Wright S. The method of path coefficients. *The Annals of Mathematical Statistics* 1934;5(3):161-215.
  39. Hair JF, Hult GTM, Ringle CM, Sarstedt M. *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)*. Sage: 2022.
  40. Tabachnick BG, Fidell LS. *Using multivariate statistics*. Pearson: 2013
  41. Behrendt S. lm.beta: Add Standardized Regression Coefficients to lm-Objects. R package version 1.5-1. The Comprehensive R Archive Network: 2014.
  42. Hau KT, Marsh HW. The use of item parcels in structural equation modelling: Non-normal data and small sample sizes. *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology* 2004;57(2):327-351. doi:10.1111/j.2044-8317.2004.tb00142.x
  43. Marsh RL, Hicks JL, Bink ML. Activation of completed, uncompleted, and partially completed intentions. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition* 1998;24(2):350. doi:10.1037/0278-7393.24.2.350
  44. Nasser-Abu Alhija F, Wisenbaker JA. Monte Carlo study investigating the impact of item parceling strategies on parameter estimates and their standard errors in CFA. *Structural Equation Modeling* 2006;13(2):204-228. doi:10.1207/s15328007sem1302_3
  45. Connaughton D, Wadey R, Hanton S, Jones G. The development and maintenance of mental toughness: Perceptions of elite performers. *Journal of sports sciences*, 2008;26(1):83-95. doi:10.1080/02640410701310958
  46. Cowden RG, Meyer-Weitz A, Oppong Asante K. Mental toughness in competitive tennis: relationships with resilience and stress. *Frontiers in Psychology*, 2016;7:320. doi:10.3389/fpsyg.2016.00320
  47. Yardımcı A, Sadık R, Kardeş NT. Amerikan futbolu sporcularının yalnızlık düzeyleri ve sporda mental dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 2017;2(2):79-90. doi:10.25307/jssr.337838
  48. Cowden RG, Fuller DK, Anshel MH. Psychological predictors of mental toughness in elite tennis: an exploratory study in learned resourcefulness and competitive trait anxiety. *Perceptual and Motor Skills*, 2014;119(3):661-678. doi:10.2466/30.PMS.119c27
  49. Campbell A, Ntobedzi A. Emotional intelligence, coping and psychological distress: a partial least squares approach to developing a predictive model. *E-Journal of Applied Psychology* 2007;3:39-54.
  50. Kopp A, Jekauc D. The influence of emotional intelligence on performance in competitive sports: A meta-analytical investigation. *Sports* 2018;6(4):175. doi:10.3390/sports6040175

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem: Athletes can produce solutions to negative situations they may encounter during competitions by using their imagination through the ability of imagery. In addition, they can successfully use emotional awareness and communication skills provided by emotional intelligence in their relationships with the stakeholders of the competition. In addition, they can cope with the stress and difficulties that competitions may bring with them with their mental resilience skills, and they can take firm steps towards their goals. In this study, it is aimed to examine the relationship between mental endurance, imagery and emotional intelligence skills of athletes and to contribute to the literature. It is thought that the study will support the related field by contributing to the literature.

Literature Review: It is thought that in order for athletes to reach the point they aim for, to realize their goals and to achieve success, their mental endurance levels should be at a good point in addition to their physical capacities and this should be supported and developed with the studies to be carried out. The mental endurance factor stands at an important point in terms of keeping the motivation of athletes at a good level before, during and after the organizations and competitions they will participate in, fighting stress and coping with the challenging situations they face. In addition to the mental toughness factor, imagery and emotional intelligence skills are also considered as elements that can ensure success. The concept of mental toughness, which has been frequently used in the field of sport psychology since the 1950s, has also been used for the term's resilience or determination from time to time (1). According to Jones et al. mental resilience is explained as the ability to be resistant to the stress factor caused by failure, negativity and pressures and to keep control (2).

The importance of imagery, which is another skill that athletes should have, in our lives and its effect on the realisation of development has been frequently examined both in general psychology and sports psychology and its importance in sports has been accepted. Imagery is explained as a preliminary preparation in our thought system so that individuals can always perform better (5). According to Kosslyn et al. imagery is expressed as having a sensory experience in situations where physical stimuli do not occur (6).

For athletes to react correctly to difficult and stressful situations they face and to manage the situation well, their emotional intelligence competencies are as important as their mental endurance and imagination capacities. The theoretical framing of emotional intelligence was first made possible by Salovey and Mayer (9). According to Salovey and Mayer, emotional intelligence is defined as the ability to manage one's own emotions and to be conscious about the emotions of others by understanding the feelings in oneself and others and transferring the information obtained as a result to behaviors and thoughts (9). According to Goleman, emotional intelligence is the ability of individuals to be

aware of their emotions that arise because of situations and to control these emotions (10).

Mental resilience, imagery and emotional intelligence are interrelated terms since they are concepts that enable individuals to cope with negative situations that may arise and to achieve the goals they set. In some studies conducted with different sample groups, it was concluded that there is a relationship between imagery and mental resilience (12, 13, 14, 15, 16, 17). Again, significant relationships were found between emotional intelligence and mental resilience in studies on the subject (18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28). In this study, it was aimed to examine the relationship between mental endurance, imagery and emotional intelligence skills of athletes. It is thought that the study will support the related field by contributing to the literature.

Methods: In this study, which was designed with the relational research model, the relationships between emotional intelligence, imagery and mental resilience were examined. "Relational research aims to determine the relationships between two or more variables and the existence or degree of change in these variables together (29)." In order to determine the adequate sample size within the scope of the research, it was found that 158 participants would be needed in the G*Power, Multivariate Regression analysis to determine an effect size of $1-\beta$ power 95%; $\alpha = 0.05$, Cohen $d = 0.10$. In this direction, 260 athletes were included in the study considering missing and extreme data values. In the next stage, an extreme data analysis was performed considering the Mahalanobis distance and the data of 14 participants were excluded from the analysis, and the necessary analyzes were made through the data of the remaining 246 participants. In the path analysis performed after this stage, R Studio (4.0.5) software was used (37). In this context, PATH analysis was used to explain the predictive relationships between variables. To collect the necessary data for the study, Personal Information Form, Mental Endurance Inventory in Sport, Emotional Intelligence Inventory in Sport and Imagery Inventory in Sport designed by the researchers were used. Participants were selected by convenient sampling method considering easy accessibility and economy (30). In this context, a total of 246 athletes, 125 of whom were male (50.8%) ($\bar{x}_{age}=21.74\pm 1.93$) and 121 of whom were female (49.2%) ($\bar{x}_{age}=22.50\pm 1.91$), participated in the study.

Result and Conclusions: When the results obtained within the scope of the research are analyzed, it is concluded that emotional intelligence variable has a positive and significant effect on the mental toughness variable, while imagery variable has a positive and significant effect on the mental toughness variable. Emotional intelligence variable and imagery variable explain 15% of the variance on mental toughness variable. In conclusion, these findings obtained in the name of achieving the optimal performance range suggest that emotional intelligence and imagery may be important factors in strengthening mental toughness.

Sporda Cinsel Tacizin Sistemantik Derlemesi

Systematic Review of Sexual Harassment in Sport

*Mustafa NARIN¹, Sümeyye DEMIRCIOĞLU SOYSAL², Büşra TANSEVER³, Hakan KOLAYIŞ⁴

¹ Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, Sakarya, TÜRKİYE / mustafanarin@subu.edu.tr / 0000-0001-5414-7049

² Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kadın ve Aile Çalışmaları Anabilim Dalı, Ankara, TÜRKİYE / smy24a@gmail.com / 0000-0001-6958-2561

³ Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, Sakarya, TÜRKİYE / busratansever@hotmail.com / 0009-0002-0910-6437

⁴ Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Spor Bilimleri Fakültesi, Sakarya, TÜRKİYE / hkolayis@subu.edu.tr / 0000-0002-8398-4003

* Corresponding author

Özet: Bu araştırmanın amacı literatürde yer alan sporda cinsel taciz ve istismar vakalarının anlatıldığı bilimsel çalışmaların sistemantik derlemesini yapmaktır. Veri toplama sürecinde, York Üniversitesi Ulusal Sağlık Araştırmaları Enstitüsü'nün Centre for Reviews and Dissemination (CRD) 2009 rehberi takip edilmiştir. Belirlenen tarihler arasında "Web of Science", "Scopus", "sciencedirect", "Dergipark", "Tr Dizin" ve "Ulusal Tez Merkezi" veri tabanlarında geniş kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Sistemantik derlemeye dahil etme kriterleri olarak; araştırmanın orijinal bir araştırma olması, sporda cinsel taciz üzerine odaklanması, metodolojik olarak deneysel, yarı deneysel veya mülakat teknikleri ile yapılmış olması, tam metinlerine erişim sağlanabilir olması ve makalelerin İngilizce veya Türkçe olarak yazılmış olması gibi özellikler belirlenmiştir. Dışlama kriterleri ise derleme makaleler, bildiriler, kitaplar ve sporda cinsel tacizle ilgili olmayan diğer çalışmaları içermiştir. Katılımcı hikayelerinden elde edilen bulgularda, cinsel tacizin sözlü taciz, bakışlarla taciz ve fiziksel temasla taciz olmak üzere farklı biçimlerde gerçekleştiği belirtilmiştir. Sporcuların maruz kaldıkları taciz deneyimleri, antrenörler, yöneticiler ve diğer spor otoriteleri tarafından gerçekleştirilen çeşitli taciz türlerini kapsamaktadır. Bu deneyimler, sporcuların kişisel, sosyal ve profesyonel hayatlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Sporda cinsel taciz, çocuk istismarı, sistemantik derleme, spor etiği.

Abstract: The aim of this study was to conduct a systematic review of scientific studies in the literature describing cases of sexual harassment and abuse in sport. In the data collection process, the Centre for Reviews and Dissemination (CRD) 2009 guidelines of the National Institute for Health Research, University of York were followed. A comprehensive literature search was performed in "Web of Science", "Scopus", "sciencedirect", "Dergipark", "Tr Index" and "National Thesis Centre" databases between the specified dates. The inclusion criteria for the systematic review were as follows: the research should be an original research, it should focus on sexual harassment in sport, it should be methodologically experimental, quasi-experimental or conducted with interview techniques, the full texts should be accessible and the articles should be written in English or Turkish. Exclusion criteria included review articles, papers, books and other studies not related to sexual harassment in sport. In the findings obtained from the participant stories, it was stated that sexual harassment occurred in different forms such as verbal harassment, harassment with gaze and harassment with physical contact. Athletes' experiences of harassment include various types of harassment perpetrated by coaches, managers and other sport authorities. These experiences negatively affect athletes' personal, social and professional lives.

Keywords: Sexual harassment in sport, child abuse, systematic review, sport ethics.

Received: 30.01.2024 / Accepted: 14.07.2024 / Published: 30.07.2024

<https://doi.org/10.22282/tojras.1428333>

Citation: Narin, M., Demircioğlu Soysal, S., Tansever, B., & Kolayış, H. (2024). Sporda Cinsel Tacizin Sistemantik Derlemesi, *The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS)*, 13 (3), 341-351.

GİRİŞ

Şiddet kavramının tanımlanması çok boyutlu olması sebebiyle oldukça güçtür. Bu zorluk, şiddetin insanlık tarihine dayanan bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır. İnsanın düşünce dünyasından beslenen şiddet, her birey için farklı anlamlar içerir ve çeşitli boyutlara sahiptir. Bu nedenle, şiddetin boyutları, ortaya çıkış nedenleri ve nasıl ifade edildiği her dönem ve toplumda değişiklik göstermektedir (1). Genellenebilir bir kavram olmamakla beraber Dünya Sağlık Örgütü; şiddeti, fiziksel güç ve gücün bilinçli kullanımı olarak tanımlamaktadır. Uygulanan şiddetin türü ise fiziksel, duygusal/psikolojik, cinsel, ekonomik ve siber/dijital şiddet olarak sınıflandırılmaktadır (2).

Fiziksel şiddet toplumsal yaşamda ve sporda şiddetin en sık ve görünür şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel şiddet genellikle bedene yönelik gerçekleşmekte ve beden gücüne dayalı olmaktadır. Sporcuların oyun esnasında birbirlerine vurmaları, tekme atmaları, tükürme, yumruklama, yaralama gibi eylemlerde bulunmaları fiziksel şiddet olarak tanımlanmaktadır. Sporda duygusal/ psikolojik şiddet; sporcunun, antrenörün, seyircinin rakibe, kendi takım arkadaşlarına veya hakeme hakaret ve küfredmesi, bağırması, aşağılayıcı ifadeler kullanması şeklinde meydana gelebileceği gibi, oyun dışında da gerçekleşebilmektedir. Antrenmanlarda ya da müsabaka arasında antrenörün kişiye aşağılayıcı söylemlerde bulunması, aktif spor müsabakasına katılmasına fırsat vermemesi ve yedek oynatması da duygusal/ psikolojik şiddet olarak ifade edilmektedir. Bir diğer şiddet türü olan ekonomik şiddet, maddi güç

kullanarak kişiler üzerinde baskı kurma ve onları parayla cezalandırma şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tür şiddet, genellikle bir kişinin veya bir grubun diğerlerine karşı ekonomik üstünlüğünü kullanarak kontrol sağlamaya çalışmasıyla ortaya çıkmaktadır. Siber/dijital şiddet ise e-posta, akıllı telefonlar ve çeşitli sosyal medya platformları gibi sanal ortamlarda gerçekleşen ve kişinin psikolojik olarak zarar görmesini hedefleyen yeni bir şiddet türü olarak tanımlanmaktadır (3, 4). Bu araştırmanın ana odağını oluşturan şiddetin duygusal ve bireylerin yaşamını derinden etkileyen başka bir boyutu ise cinsel taciz ve istismardır (4).

Sporda cinsel taciz ve istismar günümüzde önemli toplumsal sorunlar arasında yer almaktadır. İstismar ile ilgili de tanım arayışı sosyoloji ve diğer disiplinlerde devam etmektedir. Bu konuda geçerli tanımlardan birisi cinselliği içeren her türlü sözlü, yazılı, psikolojik ve fiziksel unsur olarak kabul edilmektedir (5). Kişinin fiziksel veya duygusal baskıyla cinselliğe zorlanması, tecavüz cinsellikte tamamen bir obje olarak kullanılması ve cinsel taciz cinsel şiddet türünün yansımalarıdır (6). Bu tür şiddete maruz kalan bireyler sadece fiziksel değil aynı zamanda psikolojik travmalarla da başa çıkmak zorunda kalmaktadır. Masumiyet ve güvenlerinin kötüye kullanıldığı en savunmasız gruplardan biri olan çocuklar için bu durum hayatları boyunca derin izler bırakabilmektedir. Özellikle çocukların yetişkinler tarafından istismarı dini, kültürel, etnik, coğrafi ve ekonomik açıdan sınır tanımayan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (7). Çocuk istismarı, çocuğun bireyselliğine, onuruna, sosyal yaşamına, psikolojik durumuna, çocuk

haklarına ve çocuğun diğer tüm boyutlarına olumsuz etkide bulunabilen faktörleri içermektedir (6).

Cinsel taciz ve istismar farklı boyutlarda ele alınabilecek sosyal bir sorun olması nedeniyle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan cinsiyet ayrımcılığının bir biçimi olarak da ifade edilebilmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı kavramlarını açıklamak yerinde olacaktır (8). Sosyal bilimlerde "cinsiyet" kavramı, bireye dair biyolojik/doğal bir durumu tanımlarken, "toplumsal cinsiyet" ise bu biyolojik durum üzerindeki cinsiyete dair toplumsal durumları açıklamak amacıyla kullanılmaktadır (9). Spor alanında toplumsal cinsiyet eşitliği, tüm bireylerin cinsiyetleri, cinsel kimlikleri ve cinsel yönelimlerine bakılmaksızın eşit haklara, imkanlara ve fırsatlara sahip olmalarını ifade etmektedir (10). Sporda cinsiyet ayrımcılığının kadınların aleyhine gerçekleştiği ifade edilebilmektedir. Sporun erkek egemen olması dolayısıyla da Pierre Bourdieu'nun (2018) ifadesiyle "eril tahakküm" gerçekleşmekte, kadınlar ve çocuklar eril tahakküm altında kendilerini gerçekleştirilmeye çalışmaktadır. Sporda cinsiyet ayrımcılığının kadınların aleyhine gerçekleştiği ifade edilebilmektedir. Sporun erkek egemen olması dolayısıyla da Pierre Bourdieu'nun (2018) ifadesiyle "eril tahakküm" gerçekleşmekte, kadınlar ve çocuklar eril tahakküm altında kendilerini gerçekleştirilmeye çalışmaktadır (11).

Eril tahakküm, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin tekrar tekrar üretilmesinde erkeklerin kadın, çocuk ve dezavantajlı gruplar üzerindeki tahakkümünü açıklamakla beraber, farklı erkeklik modellerinin birbiriyle ilişkilerindeki tahakküm biçimlerine açıklamaya yardımcı olmaktadır (11). Bu nedenle hegemonik erkeklik kavramından bahsetmek de yerinde olacaktır. Hegemonik erkeklik kavramı ilk kez Connell tarafından kullanılmıştır. Ona göre erkeklik toplumdaki iktidar ilişkilerini güçlendirmektedir (12). Hegemonik erkeklik ise "belirli erkek gruplarının güç ve zenginliği nasıl ellerinde tuttukları, tahakkümü yaratan toplumsal ilişkileri nasıl meşrulaştırdıklarını ve yeniden ürettiklerini" açıklamaya ve anlamaya yönelik bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (11). Spor, bu hegemonik erkeklik normlarını pekiştirebilecek bir platform sağlamaktadır. Özellikle, fiziksel güce dayalı ve takım sporları gibi aktivitelerde, erkekler arasında güç, rekabet ve liderlik gibi hegemonik erkeklik özellikleri öne çıkarılmaktadır (14). Bu noktadan hareketle eril şiddetin yalnızca kadınlara değil, erkeklerin birbirlerine uyguladıkları şiddeti ve erkeğin kendisine uyguladığı şiddeti de kapsadığını vurgulamak yerinde olacaktır (15,16).

Tüm bu bilgiler ışığında cinsel tacizden çocuk istismarı ve ihmalden en etkili bir biçimde korumak amacıyla son yıllarda çıkarılan yasalar, uygulanan plan ve programlar yeniden gözden geçirilmekte ve çoğu ülke konuya yönelik yenilikçi politikalara doğru yönelmektedir. Bu noktada ulusal ve uluslararası kanun ve düzenlemelerden bahsetmek yerinde olacaktır. Ancak buna rağmen evrensel bir sorun olduğu uluslararası toplulukların kanun ve düzenlemeleriyle kabul edilmektedir (7).

İlgili kanun ve düzenlemelerden bazıları şu şekildedir: BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname (1948), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950), BM Kadınlara Karşı Her Türlü

Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşme (CEDAW) (1979), BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, Avrupa Spor Etiği Kuralları (2001), Uluslararası Olimpiyat Komitesi genelgesi, Türk Ceza Kanunu, 5395 sy. Çocuk Koruma Kanunu (17).

BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde, özel olarak spora yönelik bir açıklama olmamakla birlikte bireylerin cinsiyet, dil, din, ırk, siyasi ve milli hiçbir ayırım gözetmeksizin insan haklarından yararlanabileceğine vurgu yapılmaktadır (18).

Yine Birleşmiş Milletlerin çocuk ve kadın haklarına yönelik sözleşmeleri bu kapsamda önemlidir. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, "her türlü istismar ve kötü muameleyle karşı çocukların korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemlerin alınmasını" içermektedir. BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşme (CEDAW) ise insan hakları evrensel beyannameinin birtakım eksiklikleri barındırdığını ve bu nedenle "kadının insan hakları" kavramının literatüre girmesine katkı sağlamıştır. Bu sözleşme cinsiyete bağlı her türlü ayırımı kısıtlayıcı bir belge niteliği taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında, kadınlara yönelik toplumun her alanında meydana gelen ayrımcılığın önlenmesini amaçlamaktadır (17).

Spor alanında ele alınacak sözleşmelerden bir diğeri UNESCO Beden Eğitimi, Fiziksel Aktivite ve Spor Şartı; Uluslararası Beden Eğitimi ve Spor Şartıdır. Sözleşmenin Madde 1.4. bendi toplumsal cinsiyet eşitliği normunu içermektedir. Madde "Beden eğitimi, fiziksel aktivite ve spor alanlarında, rekreasyon, sağlığın teşviki veya üst düzey performans için olsun veya olmasın, tüm danışmanlık ve karar verme düzeylerine katılmak için eşit fırsat, her kız çocuğunun ve her kadının hakkıdır ve aktif olmaları sağlanmalıdır." ibarelerini içermektedir. Bu yönüyle kız çocuklarının ve kadınların spora katılımlarının bir hak olduğu ve fırsat eşitliğinin sağlanması amaçlanmaktadır (18).

Spor alanındaki diğer bir belge; Avrupa Spor Şartı, Avrupa Spor Etiği Kuralları, Spor Etiği Kuralları'dır. Spor etiği kuralları içeriğinde özellikle kadınların, gençlerin ve çocukların desteklenmesi ve korunması ile ilgili gerekli tedbirlerin alınması önemlidir. Aynı zamanda bu gruptaki bireylerin cinsel taciz ve istismardan korunması ve sömürülmesini engellemek hükümetin sorumlulukları arasında yer almaktadır (8). Özellikle Uluslararası Olimpiyat Komitesi (International Olympics Committee-IOC) bütün ülkelerden ve spor organizasyon kuruluşlarından sporda cinsel taciz ve istismarın engellenmesine dair önlemlerin alınmasını talep etmiştir (19). Aynı şekilde çocukların korunmasına yönelik, Türkiye Futbol Federasyonu Futbolda Sporcu Esenliği ve Çocuk Koruma Talimatı ile "Futbolda Sporcu Esenliği ve Çocuk Koruma" kurallarının belirlenmesi ve çocuğun üstün yararının sağlanması amaçlanmaktadır (20). Ancak talimat incelendiğinde, kurulun görevlerinin düzenlenmediği ve özellikle psikolog, sosyolog ve sosyal çalışmacılara görev verilmesi hususunda bir eksiklik olduğu görülmektedir. Ayrıca şikayet ve ihbarların federasyonun kendi bünyesinde gerçekleşmesinin etik olmadığı, kurulun ceza verme yetkisinin de bulunmadığı ifade edilmesi gereken bir durumdur (21).

Sporda yaşanan her türlü şiddet vakaları çocuk koruma programının oluşturulmasını gerekli kılmıştır. Sporda çocuk koruma programı, çocukların dahil olduğu spor faaliyetlerini uygulayan ve yöneten örgüt ve organizasyonlarda, çocuğun bütüncül açıdan her konuda korunması, spor organizasyon ve faaliyetlerinde görevli bireylerin bu hususta eğitilmesi, çocuk istismarı olaylarına karşı önleyici tedbirlerin alınması ve ihbarlara hızlı ve uygun biçimde müdahale edilebilmesi için gerekli düzenlemelerin uygulamada ve hukuki sahada sağlanmasını içermektedir (22, 23).

Tüm bu kanun ve ilgili sözleşmelerden görülmektedir ki spor bir insan hakkıdır. Dolayısıyla da sporda meydana gelen her türlü ayrımcılık, istismar ve taciz olayları ülkeler ve kuruluşlar tarafından önlenmelidir. Önlenemediği noktalarda meydana gelen istismar ve taciz vakaları ise ülkelerin gerekli gördüğü hukuki yaptırımlara maruz bırakılmalıdır. Diğer yandan ülkemizde yazılı ve görsel medyada spor alanında çoğu zaman haber yapılırsa da cinsel taciz vakalarına dair haberlere neredeyse hiç rastlanmamaktadır. Oysa cinsel taciz, bilhassa sporcuların spor hayatlarının son bulmasına neden olabileceği gibi onların fiziki ve ruhi açıdan sağlıklarını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir (24). Bu bilgilerden hareketle söylemeliyiz ki kurum ve kuruluş bünyelerinde çocuğu korumaya dair yürütülen her türlü projenin yetkin kişilerin onayından geçmesi ve taciz ve istismarın yaşanması durumunda gerekli yaptırımların uygulanması gerekmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Sporda cinsel tacizin literatürde nasıl bir konumda olduğunu belirlemek amacıyla bu çalışmada sistematik derleme yöntemi kullanılmıştır. Sistematik derleme yalnızca nitel değil, aynı zamanda nicel kanıtları da inceleyen ya da "karma metot derleme" ismiyle de kullanılan, kanıtların iki yahut daha fazla çeşidini incelemeye tabii tutabilmektedir (25). Bu derleme modelinde amaç, önceden belirlenen bir araştırma sorusuna istinaden uygun araştırma bulgularını tespit ederek bütüncül bir bakış açısıyla incelemek için açık ve anlaşılır prosedürlerden faydalanıp en uygun kanıtları özetlemeye çalışmaktır (26).

Araştırmanın Amacı: Bu konu, spor alanında cinsel taciz ve cinsel şiddetin artan farkındalığı ve önemi nedeniyle seçilmiştir. Spor dünyasında cinsel taciz, genellikle görmezden gelinen veya yeterince ele alınmayan bir konudur. Ancak son yıllarda, bu konuya dair kamuoyu bilincinin artması ve sporcuların maruz kaldıkları taciz vakalarını açığa çıkarmaları, bu konunun araştırılmasının önemini artırmıştır. Bu çalışma, bu ciddi ve yaygın soruna dikkat çekmeyi, tacizin boyutlarını ve etkilerini anlamayı ve mücadele yollarını bulmayı sistematik bir şekilde inceleyerek tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma aynı zamanda sporda cinsel taciz ile ilgili yapılan çalışmaların niteliğinin tespiti açısından bilimsel bir veri tabanı özelliği olması münasebetiyle önemlidir. Özellikle geleneksel toplumlarda mülakat yoluyla verilerin elde edilmesinde yaşanan zorlukların bilinciyle bilimsel bir perspektifle cinsel tacizi aydınlatmayı hedeflemektedir. Bu araştırma, toplumsal tabuların, konuşma korkusunun ve

stigmatizasyonun üstesinden gelerek taciz mağdurlarının seslerini yükseltmeyi ve bu alanda farkındalık yaratmayı hedeflemektedir. Böylece, tacize karşı mücadelede daha etkin stratejiler ve politikaların oluşturulmasına önemli bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Verilerin Toplanması: Bu sistematik derleme makalesi York Üniversitesi Ulusal Sağlık Araştırmaları Enstitüsü tarafından geliştirilen Centre for Reviews and Dissemination (CRD) 2009 rehberi kapsamında yapılmıştır. Literatür taramasının kapsama alanı içerisine giren yıllar göz önünde bulundurulmamıştır. Araştırma ile ilgili taramalar "Web of Science, Scopus, sciencedirect, Dergipark, Tr Dizin, Ulusal Tez Merkezi" veri tabanlarında 24.11.2023-28.12.2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Taramalar esnasında başlık ve özet içerisinde anahtar kelimeler aranmıştır.

Türkçe için anahtar kelimeler:

- 1-Sporda Cinsel Taciz,
- 2- Sporda Çocuk İstismarı, olarak belirlenmişken,

İngilizce anahtar kelimeler ise

- 1-Sexual harassment in sport,
- 2-Child abuse in sport, olarak belirlenmiştir.

Tarama sonucunda toplam 411 bilimsel çalışmaya erişilmiştir. Bu bilimsel çalışmaların durumu ise şu şekildedir:

SCIENCE DIRECT: n 21
 WEB of SCIENCE: n 163
 SCOPUS: n 208
 DERGİPARK ve TR DİZİN: n 12
 ULUSAL TEZ MERKEZİ: n 7
 AÇIK ERİŞİMİ OLAN YAYINLAR: n 224
 DAHİL ETME ve DIŞLAMA KRİTERLERİ SONRASI
 KALAN YAYINLAR: 9

Bu çalışmada ele alınan çocuk istismarı verileri, Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından tanımlanan istismar türleri içerisinde sadece "cinsel istismar" kategorisine odaklanmaktadır. Bu kategorizasyonlar duygusal, fiziksel ve ihmal ile ilişkili istismar türlerini dışlamaktadır.

Sistematik Derlemeye Dahil Etme Kriterleri

Sporda Cinsel Tacizin Sistematik Derlemesi adlı sistematik derleme makale için kullanılacak makale ve tezleri dahil etme kriterleri;

- 1-Araştırmanın orijinal bir araştırma olması
- 2- Konu başlığı itibarıyla araştırmaların sporda cinsel taciz üzerine odaklanarak yapılmış olması
- 3- Metodolojik olarak deneysel, yarı deneysel, mülakat teknikleri ile yapılmış olması
- 4-Makalelerin tam metinlerine erişim sağlanıyor olması
- 5-Tezlerin tam metnine erişim sağlanıyor olması
- 6- İngilizce veya Türkçe olarak yazılmış olması
- 7- Makaleler için hakemli bir dergide yayınlanıyor olması
- 8-Sadece cinsel tacize uğrayanlar üzerine odaklanmış olması, kriterleri belirlenmiştir.

SistematiK Derlemeden Dışlama Kriterleri

- 1-Derleme makaleler
- 2-Bildiriler
- 3-Kitaplar
- 4-Sporda cinsel tacizle ilgili olmayan diğer cinsel taciz çalışmaları
- 5-Nicel çalışmalar

Dışlama Kriterleri Nedenleri

Dışlama kriterleri, inceleme sürecine dahil edilecek veya hariç tutulacak çalışmaların seçimini belirledikleri için sistematiK incelemelerde temel öneme sahiptir. SistematiK inceleme bulgularının kalitesi ve güvenilirliği, dışlama kriterlerinin etkisinden büyük ölçüde etkilenmektedir. Kötü tanımlanmış veya tutarsız bir şekilde uygulanmış dışlama kriterleri yanlılığa yol açabilir ve incelemeden çıkarılan sonuçları tehlikeye atabilir (27).

İyi tanımlanmış ve tutarlı bir şekilde uygulanan dışlama kriterleri, sistematiK incelemelerin geçerliliğini ve güvenilirliğini korumak için zorunludur. Yanlılığın azaltılmasına, yalnızca ilgili çalışmaların dahil edilmesine ve inceleme sürecinin genel kalitesinin yükseltilmesine yardımcı olurlar (28). Araştırmalarda tekrarlanabilirliği ve şeffaflığı teşvik etmek için sistematiK incelemelerin yöntemler bölümünde dışlama kriterlerinin şeffaf bir şekilde belgelenmesi önemlidir (29).

Ayrıca, dışlama kriterlerinin seçimi titizlikle yapılmalı ve sistematiK derlemenin araştırma sorusu ve hedefleriyle uyumlu olmalıdır. Bu kriterler, incelemenin odağını ve uygunluğunu korumak için önceden tanımlanmış standartları karşılamayan çalışmaları hariç tutacak şekilde yapılandırılmalıdır (30). Araştırmacılar, dışlama kriterlerini açıkça ifade ederek sistematiK incelemelerinin titizliğini ve güvenilirliğini artırabilir ve sonuçta klinisyenler ve politika yapıcılar da dahil olmak üzere çeşitli paydaşlar için bulguların yararlılığını artırabilir (31).

Özetle, dışlama kriterleri, araştırma bulgularının bütünlüğünü ve geçerliliğini koruyan sistematiK

BULGULAR

Bu araştırmada sporda cinsel taciz ve sporda çocuk istismarı ile ilgili ele alınan çalışmaların derlemesi yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, araştırmaların yazım dili ve yazım türü, makale ve tezlerin hangi yıllarda yayınlandığı, araştırmaya katılanların cinsiyete göre dağılımları, sistematiK derlemeye dahil edilen çalışmaların özellikleri, katılımcıların özellikleri ve hikayelerine dair bulgular şeklinde ele alınmıştır.

Bu sistematiK inceleme sürecinde elde edilen veriler, dokuz adet akademik çalışmanın katkılarıyla toplanmıştır.

Tablo 1. Araştırmaların yazım dili ve yayın türü

Kategori	n
Türkçe	4
İngilizce	5

incelemelerin önemli bir unsurudur. Açık kılavuzlara bağlı kalmak, dışlama kriterlerini açıkça bildirmek ve bunları inceleme süreci boyunca tutarlı bir şekilde uygulamak, sistematiK incelemelerin kalitesini ve etkisini artırabilir.

Tüm bu nedenlerden dolayı dışlama kriterleri nedenlerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

Araştırmanın Odaklılığı: Sosyolojide çok çeşitli konular bulunmaktadır- cinsiyet eşitliği, ırkçılık, ulusal kimlik, taraftar kültürleri, profesyonelleşme ve amatörlük, ekonomik etkiler gibi. Bu çalışma kapsamında anahtar kelimeler kullanıldıktan sonra yalnızca sporda cinsel tacizin ve çocuk istismarının sosyoloji içindeki çalışmalarına odaklanılmıştır. Araştırmacılar, bu geniş alanlar içinden spesifik olarak yalnızca bu konuya odaklanmayı tercih etmişlerdir.

Metodolojik Yaklaşımlar: Spor sosyolojisinde hem nicel hem de nitel araştırma yöntemleri kullanılabilir. Araştırmacılar, belirli bir metodolojiye sahip çalışmaları dahil etmeyi tercih edebilirler. Örneğin, bir araştırma ekibi niteliksel verilerin derinlemesine analizine odaklanabilir ve bu nedenle nicel çalışmaları dışlayabilir. Sporda Cinsel Tacizin SistematiK Derlemesi isimli bu makalede nitel analizlere odaklanılmasının birkaç nedeni vardır. Bu tercihin temelinde, nitel araştırmaların bireylerin deneyimlerini, anlamlarını ve perspektiflerini derinlemesine anlamaya olanak tanıyan bir yaklaşım sunması yatar. Spor sosyolojisi, sporun toplumsal yapılar ve kültürlerle olan karmaşık etkileşimlerini incelemektedir. Türk toplum yapısında cinsel tacizin işşası kolay olmadığından nicel araştırmalardaki sayısal veriler yerine nitel verilerdeki çarpıcı yaklaşımlara odaklanılmıştır.

Dil ve Erişilebilirlik: Araştırmacılar bu çalışma için ana dilin İngilizce veya Türkçe olduğu çalışmalara odaklanmıştır. Sistemsel olarak da erişimi olmayan çalışmalara karşı dışlama kriterleri uygulanmıştır.

Yayın Kalitesi ve Tipi: Araştırmacılar hakemli dergilerde yapılan yayınları dikkate almışlardır.

Verilerin Analizi: Verilerin analizi için meta analiz ve içerik analizi yöntemleri uygulanmıştır.

SistematiK derleme dahilinde analiz edilen 9 çalışmanın 4'ü Türkçe olarak yayınlanmış makale ve tezlerden elde edilmiştir. Çalışmaların 5'i ise İngilizce olarak yayınlanmıştır.

Tablo 2. Makale ve tezlerin yıllara göre analizi

Kategori	Yıl
Makale	2003-2022
Tez	2019-2021

SistematiK derlemeye dahil edilen makale ve tezlerin yayın tarihleri incelendiğinde, makaleler arasında en eski yayının 2003 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. En son makale yayını ise 2022 yılına aittir. Türkiye'de gerçekleştirilen tezlere bakıldığında ise, ilk tezin 2019 yılında yayınlandığı, en güncel tezin ise 2021 yılında yayımlandığı belirlenmiştir.

Tablo 3. Sistemantik derlemeye dahil edilen çalışmaların özellikleri

Yazarlar	Yayın Tarihi	Dil	Çalışma Kategorisi	Örneklem sayısı	Veri Toplama Tekniği	Elde Edilen Sonuçlar
Rodriguez ve Gill (32)	2011	İngilizce	Makale	6	Derinlemesine Görüşme	Porto Riko'daki kadın atletlerin, bazen cinsel tacize belirli bir ölçüde katlandıklarını, çeşitli başa çıkma stratejileri uyguladıklarını ve bazı durumlarda sporlarından çekildiklerini ortaya koymaktadır.
Fasting ve Sand (33)	2015	İngilizce	Makale	9	Yarı yapılandırılmış görüşme	Bu tür olayların anlaşılmasında bireysel, organizasyonel ve sosyo-kültürel güç dinamiklerinin önemli rol oynadığını ve spor kültüründeki değişikliklerin bu sorunun çözümünde kritik olduğunu vurgulamaktadır.
Fasting ve Brackenridge (34)	2009	İngilizce	Makale	19	Yarı yapılandırılmış görüşme	Cinsel tacizde bulunan antrenörlerin, duruma göre farklı cinsel taciz senaryolarını içerebilecek bir repertuardan seçim yaptığını ve bu davranışların antrenör eğitimi için kullanılabilir öğretilmiş senaryolar olarak daha iyi anlaşılmasını önermektedir.
Fasting vd. (35)	2007	İngilizce	Makale	25	Yarı yapılandırılmış görüşme	Spor alanında cinsel tacize maruz kalan elit kadın atletlerin bireysel tepkilerinin çeşitlilik gösterdiğini ve bu deneyimlerin onların kişisel ve profesyonel hayatlarını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir.
Fasting vd. (34)	2003	İngilizce	Makale	25	Yarı yapılandırılmış görüşme	Norveçli kadın sporcuların günlük yaşantısında olumsuz etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Uğurlu (36)	2022	Türkçe	Makale	10	Derinlemesine görüşme	Sonuç olarak çocuklar cinsel içerikli konuşmalar ve güvensiz bölgelerde konaklama gibi sebeplerden dolayı cinsel istismara maruz kaldıklarını bildirmişlerdir.
Narin (15)	2019	Türkçe	Tez (Yüksek Lisans)	8	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	Araştırma sonucunda kadından kadına, kadından erkeğe, erkekten erkeğe ve erkekten kadın cinsel tacizlere rastlanmıştır.
Uğurlu (37)	2021	Türkçe	Tez (Doktora)	16	Derinlemesine görüşme	Sporda çocuk istismarının varlığı, istismar çeşitleri, istismarın insan hayatında bıraktığı olumsuz etkileri, profesyonel sporun kültürü ve elit çocuk sporcuların korunmasız gri bir alanda olduğu belirlenmiştir.
Çetin (38)	2019	Türkçe	Tez (Doktora)	36	Derinlemesine görüşme	Sonuç olarak spor kurumu, beden ilişkilerinin ön plana çıkması ile risk taşımakta, başarı, rekabet ve performans gibi özellikleri nedeniyle çocukları istismara açık bir hale getirmektedir.

Sporda cinsel tacizin sistemantik derlemesi isimli bu çalışmaya dahil edilen bilimsel yayınlar içinde en çok katılımcı grubunun 36 örneklem grubu ile Çetin (2019)'a ait

Tablo 4. Araştırma gruplarının cinsiyetleriyle ilgili tablo

Cinsiyet	n
Kadın	86
Erkek	24

Tablo incelendiğinde, toplamda 111 katılımcının olduğu görülmektedir. Bu katılımcıların 86'sının kadın (% 77,5), 25'inin ise erkek (%22,5) olduğu tespit edilmiştir. Bu istatistikler, katılımcı popülasyonunda cinsiyet yönünden önemli bir eşitsizliğe işaret etmekte olup, özellikle kadınların çalışmaya katılım oranının belirgin bir şekilde yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Araştırma gruplarının tacize uğradıkları yaş aralıkları

Yaş
11
54

Bu aralık, en erken cinsel taciz yaşının 11, en yaşlı tacize uğrayan katılımcının ise 54 yaşında olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların Hikayelerine Dair Bulgular

Bu aşamada sistemantik olarak derlenen ve sınırlandırılan makalelerin bulguları derlenmiştir. Bulgular, cinsel taciz türü, cinsel tacizin yeri ve zamanı, katılımcıların taciz

olduğu görülmektedir. En düşük katılımcı sayısı ise 6 katılımcı ile Rodriguez ve Gill'e aittir.

sonrasında yaşadıkları hisler kategorilerinde incelenmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Cinsel Taciz Türleri

Sporda cinsel tacizin sistemantik derlemesine dahil etme kriterleri neticesinde elde edilen bulgular sonucunda cinsel taciz farklı şekillerde görülmektedir. Bunlar; sözlü, bakışlarla ve temaslı olarak sıralanabilmektedir.

Sözlü Cinsel Taciz

Sözlü cinsel taciz kendi içinde iki farklı şekilde görülebilmektedir: bunlar şakalar ve fiziksel görünüş hakkında söylemler.

Fasting ve arkadaşları (2007)'nin yaptığı çalışmada 13 yaşında cinsel tacize uğradığını beyan eden Eva kodlu mağdur

"Asla fiziksel olarak yakınlık göstermezdi. Fakat konuşmaları hep müstehcenli."

şeklinde açıklama yaparak sözlü cinsel taciz örneğini sunmuştur.

Fasting ve arkadaşları (2002)'nin çalışmasına katılan Nina kod adlı mağdur, tacizcinin

"Göğüslerinin küçük olması"

nedeniyle dalga geçilerek kendisini cinsel tacizde bulunduğunu belirtmektedir. Tacizcilerin erojen bölgelerle dalga geçerek karşıdaki kişiyi taciz etme eğilimleri olduğu görülmektedir.

Benzer şekilde Uğurlu (2022)'nin çalışmasında Nur kod adlı mağdur antrenörünün kendisine:

“Mutlu olmak istiyorsan akşam seni mutlu ederim...” dedi ve güldü”

açıklaması ile sözlü cinsel taciz örneği sunmuştur.

Bu söylemlerle görülmektedir ki sözlü olarak yapılan cinsel taciz, şakalarla ve vücutla dalga geçerek de kendini göstermektedir.

Cinsel taciz, tacizcilerin kurbanları üzerinde kontrol sağlamaya çalıştıkları güç dinamiklerine derinden bağlıdır. Tacizciler tarafından kullanılan yaygın taktiklerden biri erojen bölgelerle dalga geçmek veya bu bölgelere atıfta bulunmaktır. Bu davranış, cinsel tacizin temel dinamikleriyle, özellikle de güç ve kontrolle bağlantılıdır. Erojen bölgeler, vücudun dokunulduğunda cinsel açıdan tahrik edici olan bölgeleridir (39). Tacizciler, bu hassas bölgeleri hedef alarak mağdurları üzerinde hâkimiyet ve kontrol kurmayı, onların savunmasızlığından faydalanmayı ve kişisel alanlarını işgal etmeyi amaçlamaktadır.

Cinsel tacizdeki güç oyunu, erojen bölgelerin hedef seçilmesinde açıkça görülmektedir çünkü bu bölgeler yakınlık ve zevkle ilişkilendirilmektedir (40). Tacizciler erojen bölgelere odaklanarak yalnızca fiziksel sınırları ihlal etmekle kalmaz, aynı zamanda kurbanlarına korku, rahatsızlık ve aşağılanma duygusu aşılamayı da amaçlar. Bu davranış, tacizci ile mağdur arasındaki güç farkını pekiştirerek tacizcinin mağdurun bedeni ve özerkliği üzerinde uyguladığı kontrolü vurgulamaktadır (41).

Dahası, erojen bölgeleri hedef alma eylemi, cinsel tacizdeki daha geniş güç dinamikleri bağlamıyla uyumludur. Araştırmalar, cinsel tacizin genellikle hiyerarşik yapılar, toksik erkeklik ve sessizlik kültürü tarafından mümkün kılındığını göstermiştir (42). Tacizciler, erojen bölgelere yapılan aşağılayıcı atıflar da dahil olmak üzere, taciz eylemlerini gerçekleştirmek için bu güç dengesizliklerinden yararlanmakta ve mağdur üzerindeki hakimiyetlerini ve kontrollerini daha da pekiştirmektedir.

Bakışlarla Cinsel Taciz

Uğurlu (2022)'nin çalışmasında Selen ve Melis kod adlı mağdur iki mağdur bakışlarla cinsel tacize uğradıklarını belirtmişlerdir. Selen spora özgü kıyafetlerin giyilmesi nedeniyle çocuk yaşta gittikleri kamp otelindeki bakışlarla tacizi

“...adamın bakışı otel oda kapısını açık bırakması ve içeri gitmesi normal bir davranış değil. Bizim katta dolanması falan. Bir noktada sana ‘gel’ diyor. Oralarda her şey başımıza gelebilirdi.”

şeklinde ifade ederken Melis kod adlı sporcu ise

“Yarışmalarda giydiğimiz kıyafetler sebebiyle o ortamda bulunan bazı erkek velilerin, bekçinin, temizlikçilerin bakışları bir garipti” şeklinde ifadeler kullanmıştır.

Bakış yoluyla cinsel taciz, çeşitli faktörlerden etkilenen çok yönlü bir konudur. Nesneleştirme teorisi, bireylerin, özellikle de kadınların, fiziksel görünümüne veya cinsel

çekiciliklerine indirgendiğinde cinselleştirilmiş bakışlara ve görünümle ilgili yorumlara maruz kalabileceğini öne sürmektedir (43). Bu nesneleştirme, istenmeyen cinsel ilgiye sonuçlanabilir ve potansiyel olarak zarar veya olumsuz etkilere neden olabilir (44). Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin normalleştirilmesi, kötü çalışma koşulları, hiyerarşik organizasyon yapıları ve aktif liderlik eksikliği gibi faktörler, bakışlar da dahil olmak üzere cinsel tacizin gelişebileceği bir ortama katkıda bulunabilir (45).

Temaslı Cinsel Taciz

Temaslı cinsel tacizler farklı bölgelere elle, kolla, penisle, vajinayla temas ederek veya tam penetrasyonla görülmektedir. Genellikle kalça ve göğüsler temas hedefleri olarak görülse de omuz, dudak, penis, vajina, göbük, bel de tacizin yapıldığı bölgeler olabilmektedir.

Rodriguez ve Gill (2011) yaptığı çalışmada araştırmaya dahil olan taciz mağdurlarında Mari, Ana, Jenny ve Veronica temaslı cinsel tacizin örneklerinden sunarak şu ifadeleri kullanmışlardır:

“Her zaman kalçaları okşama ve tutma oyunları oynanıyordu.”

“...Omzum açıktaydı. Biri omzumu öptü”

“Masör göğüslerime dokundu”

“Aniden dudaklarımı öptü ve cinsel organını bana sürtmeye başladı”

şeklinde beyan verirken, Fasting ve arkadaşları (2007)'nin yaptığı çalışmada Kari kodlu mağdur ise

“Sürekli kalçalarımızı okşayan bir antrenörümüz vardı ve bazılarımız bunun saldırgan olduğunu düşünüyorduk.”

ifadeleriyle tacize uğradıklarını beyan etmiştir.

Cinsel taciz, düşmanca tacizinin önemli bir yönü olan fiziksel cinsel temas da dahil olmak üzere çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Araştırmalar, istenmeyen dokunma veya ilerleme gibi fiziksel temas içeren davranışların, cinsel teklifler veya zorlama gibi diğer biçimlere kıyasla cinsel taciz algılarındaki cinsiyet farklılıklarına katkıda bulunmada daha belirgin olduğunu göstermektedir (46). Bu durum, cinsel tacizi oluşturan farklı davranış türlerinin nüanslarını anlamının önemini vurgulamaktadır.

Bu davranışlar toplu olarak, tacize maruz kalan bireylerin refahına zarar verebilecek düşmanca veya saldırgan bir ortam yaratılmasına katkıda bulunur. Ayrıca, failin istenmeyen cinsel temasta bulunduğu veya bulunmaya çalıştığı bir dizi eylemi içeren istenmeyen cinsel davranış, cinsel şiddetin sürdürülmesinin kritik bir bileşenidir (47).

Cinsel Tacizin Yeri ve Zamanı

Fasting'in “Narratives of sexual harassment experiences in sport” isimli çalışmasında Lise kod adıyla mağdur, tacizci için

“...Bana sarılmak istediğini belirten samimi mesajlar atıyordu”,

Uğurlu'nun doktora tezinde K15 koduyla bir mağdur bir hakem tarafından tacize uğramış ve

“Hakemi tanıyordum ve hem sosyal medya hesaplarından takipleşiyorduk. Sezon bittikten sonra o yaz benimle görüşmek istedi.”

Çetin (2019)'nin "Türkiye'de Bireysel Sporlarda Çocuk İstismarı: Elit Sporcular Örneği" isimli çalışmasında Aslı kod adıyla mağdur ise

"Nasıl desem, yani çok beğeniliyordum. Yani fiziksel olarak. Çoğu zaman böyle mesajlar da almışumdur."

şeklinde ifadeler kullanarak tacizcilerin kendileriyle mesajlaşma yöntemiyle iletişime geçtiğini belirtmiştir.

Spor söz konusu olduğunda (tacizci) takım antrenörü, takım kaptanı, yöneticisi, taraftar, masör, hakem olabildiği görülmektedir. Tacizci için kimlik değişebilmektedir. Antrenör; masör, doktor, otorite sahibi biri, masör/masöz; doktor, takım kaptanı; otorite sahibi gibi rollere bürünebilmekte ve tacizcilerine bu şekilde yaklaşmaktadırlar.

Rodriguez ve Gill (2011)'e ait olan "Sexual harassment perceptions among Puerto Rican female former athletes" isimli makaleye katılım sağlayan mağdurlardan birisi olan Jenny ve Melissa kodlu sporcular:

"Bir gün o (masör) bana masaj yapıyordu ve göğüslerime dokundu",

"Masör masaj yaptıktan sonra bana masaj yaparken neler hissettiğini (tahrik olması) erkek takımına anlatmış. Daha fazla masaj yapmasına izin vermedim",

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın amacı literatürde yer alan sporda cinsel taciz ve istismar vakalarının anlatıldığı bilimsel çalışmaların sistematik derlemesini yapmaktır. Sporda cinsel taciz ve çocuk istismarı son yıllarda dikkat çeken kritik konulardır. Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) sporda çeşitli taciz ve istismar biçimlerini tanımaktadır (48). "Sporcularda kötü muamelenin bu biçimlerinin zararlı etkileri olduğu bulunmuştur; bazı çalışmalar, psikolojik istismarın, fiziksel istismarın ve ihmalin, kısa ve uzun vadede cinsel istismar kadar zarar verici olabileceğini öne sürmektedir (49). Ayrıca araştırmalar, sporcular arasında cinsel taciz ve istismarın yaygınlığını vurgulamış, elit sporcuların deneyimlediği cinsel istismarın yaygınlığında daha düşük seviyedeki sporculara kıyasla önemli farklılıklar olduğunu göstermiştir (50). Ek olarak, gençlik sporlarında, doğrudan istismar açıklamalarının ve dolaylı istismar belirtilerinin sıklıkla göz ardı edildiği, sporda çocuk istismarının eksik bildirilmesine yol açan zehirli bir sessizlik kültürüne dair kanıtlar olduğu görülmektedir (51). Sporda cinsel tacizin normalleştiği bazı çalışmalarda gözlemlenmiş olup bu durum bu tür davranışların kabul edilebilir veya beklendiği görüşünü yansıtmaktadır (35). Bu normalleştirme, sessizlik kültürüne ve sporda taciz ve istismarın eksik bildirilmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca spor ortamlarında yaşanan cinsel taciz deneyimleri, faillerin ağırlıklı olarak erkek olduğunu göstermiştir (52). Sporda cinsel taciz ve istismarın yaygınlığı Norveç, Çek Cumhuriyeti ve Portekiz dahil olmak üzere çeşitli ülkelerde incelenmiş ve bu sorunların küresel doğası vurgulanmıştır (53, 54). Sporda çocukların korunmasına yönelik çabalar, çocukların seslerini ifade etmelerini kolaylaştırmak ve genç sporcuları istismardan

şeklinde ifadelerle doğrudan masörleri tarafından cinsel tacize uğradıklarını beyan etmiştir. Narin (2019)'in "Elit sporda cinsel taciz" isimli yüksek lisans tezinde bir sporcu antrenörünün masaj yapma bahanesiyle kendisini taciz ettiğini belirtmiştir. Burada antrenörün masör kimliğine girerek taciz ettiği görülmektedir. Yine aynı çalışmada bir milli takımlar sporcusu, takım kaptanı tarafından

"Yöneticilere yakın olan bir otorite sahibi",

kimliğine bürünerek cinsel taciz yaptığı görülmektedir. Çetin (2019)'nin doktora tezine katılım sağlayan mağdurlardan biri olan Buket kod adlı bir sporcu,

"Antrenörüm tişörtümü sıyrıldı. Hani buram (göğsünü göstererek) tamamen açıldı. Belimin alt kısmına masaj yapmaya başladı. Sonra üste kadar. Bir süre sonra göğüslerime dokunmaya başladı ve ben irkildim."

diyerek antrenörün antrenör kimliğinden masör kimliğine geçerek taciz ettiğine vurgu yapmıştır. Tacizin hedefinde kalan kişiler sosyal medya (instagram, facebook, anlık mesajlaşma uygulamaları vb...) ya da bireysel olarak veyahut da her ikisi ile tanıdıkları ya da tanımadıkları kişiler tarafından cinsel tacize maruz kalabilmektedirler.

Sporcuya erişimin olduğu her mekân cinsel taciz için uygunluk gösterebilmektedir. Masaj odası, soyunma odası, kamp ortamı, müsabaka alanı, müsabaka araçları tacizin medyana geldiği mekanlar olarak görülmektedir.

korumak için Sporda Çocuk Koruma Birimi (CPSU) gibi kuruluşların kurulmasına yol açmıştır (55, 56). Ancak araştırmalar, spor kuruluşlarının çocuk istismarı veya sporculara yönelik taciz konularını ele alma konusunda hala isteksiz olabileceğini göstermiştir (57). Bu isteksizlik, sporcuları sporda çeşitli kötü muamele türlerinden korumak için kapsamlı önlemlere ve eğitimlere duyulan ihtiyacın altını çizmektedir.

Brackenridge'in (1997) (58) "He owned me basically (Bana kolayca sahip oldu)" ve "The Grooming Process in Sport: Narratives of sexual harassment and abuse (Sporda tımarlama süreci: Cinsel taciz ve istismarla ilgili anlatılar) (2005) (59)" isimli çalışmaları sporda hissizleştirerek, belirli bir strateji uygulayarak tacizin varlığını göstermiştir. Sporda stratejik ya da hissizleştirerek cinsel taciz toplumsal tepkilerden korkan bireylerin bu korkularından dolayı kendilerini gizleme çabası ile geliştirdikleri bir durumdur. Sporunun hangi yaşta olduğunun herhangi bir öneminin olmadığı bu yaklaşımda, her yaştan sporcu stratejik olarak hedef haline gelse de çocukların cinsel istismarını çok daha kolay hale getirmektedir. Bu stratejinin zamanı değişkendir. Planlamaya göre bir hafta, bir ay ya da bir yıla kadar sürebilmektedir.

Sonuç

Sporda cinsel tacizin sistematik derlemesi isimli bu derleme makale, cinsel taciz ve çocuk istismarı konusunda sporcuların deneyimlerini ve bunların etkilerini derinlemesine inceleyen detaylı hikayelerin analizini içermektedir. Her bir hikâye, tacizin farklı yönlerini ve sporcular üzerindeki etkilerini gösterdiğinden nitel

çalışmalara odaklanılmış olup, bu hikayelerde sadece sporcular değil, sporcularla beraber yönetici, antrenör ve sporun katılımında yer alan herkes için olaylar ve bu olayların kişisel, sosyal ve profesyonel hayatları üzerindeki etkileri anlatılmaktadır. Sporda cinsel taciz deneyimleri antrenörler, yöneticiler ve diğer spor katılımcıları tarafından gerçekleştirilen çeşitli taciz türlerini kapsamaktadır. Bu taciz türlerinin toplandığı hikâye anlatıları da sporda cinsel taciz ve istismarın ciddiyetini ve yaygınlığını vurgulayarak, bu konuda daha fazla farkındalık ve etkili müdahale stratejilerinin geliştirilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Bu araştırma için dahil etme kriterleri kapsamında İngilizce ve Türkçe olarak toplam 9 yayın analize tabii tutulmuştur. Bu çalışmaların tamamında cinsel tacize uğrayan sporcularla mülakatlar yapılmış ve o mülakatlar yayınlarda aktarılmıştır. Dahil edilen çalışmalar arasında en eski çalışma 2002 yılında Fasting ve arkadaşları tarafından yayınlanmış olan “Consequences of sexual harassment in sport for female athletes” isimli makaledir. Sistematik derleme için dahil edilen bilimsel yayınlar arasında en güncel çalışma ise Uğurlu’ya (2022) ait olan “Cimnastik ve Çocuk İstismarı: Kadın Cimnastikçilerin Deneyimleri” isimli makaledir. Örneklemeler incelendiğinde görülmektedir ki tacize uğrayan en genç sporcu 12 yaşında olduğu görülmektedir.

Spor açısından değerlendirildiğinde taciz mağdurlarının genellikle yöneticiler, antrenörler ve takım arkadaşları tarafından cinsel tacize ve istismara uğradıkları görülmektedir. Sporda cinsel taciz konusu, antrenör-sporcu ilişkisi ve sporcunun güvenliği açısından ele alınması gereken bir hususun ötesinde spora katılımı olan herkesi yakından ilgilendiren bir öneme sahiptir. Bilhassa hiyerarşik yapı içerisinde antrenörlerin konumu, cinsiyet ayırmaksızın sporcular üzerinde güç oluşturduğu için antrenörün sporcusuna cinsel taciz yönelimi algısı mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında özellikle kadın sporcuların büyük bir çoğunluğu cinsel taciz yaşamalarına rağmen, antrenörlerin konumlarından ve otoritelerinden kaynaklı yaşadıkları bu davranışı ifşa edememektedirler (60). Çünkü sporcular bu güç karşısında kendi namuslarına yönelik bir toplumsal lekenin sürüleceği düşüncesine sahiptir (61).

Bu araştırma kapsamında elde edilen sonuçlardan, tacizcilerin erojen bölgelerle alay etme veya uygunsuz yorumlar yapma eğilimi, cinsel tacizin doğasında var olan güç ve kontrol dinamikleriyle karmaşık bir şekilde bağlantılıdır. Tacizciler bu mahrem bölgeleri hedef alarak otorite kurmaya, korku salmaya ve mağdurlarını aşağılamaya çalışmakta, cinsel tacizin istismarcı doğasını karakterize eden bir tahakküm ve boyun eğme döngüsünü sürdürmektedir. Ayrıca cinsel tacizin bakışlar aracılığıyla ele alınması, farkındalığın artırılmasını, etkili eğitim programlarının uygulanmasını, kapsayıcı liderliğin teşvik

edilmesini ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin normalleştirilmesine karşı çıkılmasını içeren kapsamlı bir yaklaşım gerektirmektedir.

Doğrudan cinsel tacizde erkek ve kadınların tacize uğraması arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Kadınların cinsel tacize uğramasında güç unsuru ön plandadır. Erkeklerde cinsel tacizde güç unsuru daha az etkilidir. Kadın ve erkeğin tacize uğramasında toplumsal yaklaşımlarda da farklılık söz konusu olabilmektedir. Sporda kadın cinsel tacizinde toplumsal baskı kadın aleyhine işlemektedir. Erkeklerin toplumsal olarak baskılandığı husus ise daha alaycı “Sen zaten erkeksin, sana bir şey olmaz” mantığıyla hareket edebilmektedir. Bunlara ek olarak erkeklerin cinsel tacize uğraması olaylarında şaka ile karışık tacizler oldukça yaygın olarak görülmektedir.

Erkekten kadına cinsel taciz genellikle tehdit unsurunu içerse de belli bir stratejik adımla da taciz söz konusu olabilmektedir. Hedef kişiye stratejik olarak yaklaşarak, hediyeler vererek, hedefin ailesine daha yakın olup güven kazanarak ve takım içinde ona ayrıcalıklı bir konum sağlama gibi yöntemlerle cinsel taciz hazırlığı yapılabilmektedir. Bu aşamaların ardından mağdur, tacize uğradığının farkına varamamakta veya fark ettiğinde çok geç olabilmektedir.

Bu araştırma için çocuk istismarı verileri, Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından tanımlanan duygusal, fiziksel, cinsel ve ihmal den kaynaklı istismar çeşitleri arasından yalnızca “cinsel istismar” kapsayacak şekilde seçilmiştir. Araştırmacılar diğer istismar türleri konusunda da araştırmaları derinlemesine inceleyebilirler.

Genel olarak cinsel taciz, cinsel konularla ilgili rahatsızlık veya aşağılanma yaratan, istenmeyen fiziksel, sözlü veya sözlü olmayan davranışları içerir. Cinsel tacizle etkili bir şekilde mücadele etmek ve cinsel tacizi önlemek için, tacizin alabileceği farklı biçimleri ve meydana geldiği çeşitli bağlamları göz önünde bulundurarak bu konuyu kapsamlı bir şekilde ele almak çok önemlidir. Sonuç olarak, sporda cinsel taciz ve çocuk istismarı, sporcular için güvenli ve destekleyici ortamlar yaratmak amacıyla spor kuruluşlarının, politika yapıcıların ve araştırmacıların ortak çabalarını gerektiren karmaşık ve yaygın sorunlardır. Bu zorlukların üstesinden gelmek, farkındalığı artırmayı, koruyucu önlemleri uygulamayı ve spor organizasyonlarında açıklık ve hesap verebilirlik kültürünü teşvik etmeyi içeren çok yönlü bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Etik Metni: Bu makalede araştırma sürecinde, dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir.

Çıkar Çatışması: Bu çalışmada yazarlar arasında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı: Bu çalışmada bütün yazarların katkı oranları eşittir.

Kaynaklar

1. Demircioğlu S. Türkiye’de Covid-19 Salgısının Aile İçi Şiddete Etkisi. Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi. 2021; (2), 53-68.
2. World Health Organization. World report on violence and health. 2002. https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/42495/924154561_5_eng.pdf?sequence=1.

3. Çıtak G, Yücel Y. Kadına El Kalkmaz: Peki Ya Dijital Şiddet?. MEYAD Academy Journal. 2022;3(2), 162-169.
4. Kılıç G. Kadın Akademisyenlerin Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet Algısı: Düzce Üniversitesi Örneği. Muhakeme Dergisi. 2019, a; 2(1), 1-33.
5. Kılıç M. Sosyolojik Açından Sporda Şiddet Olgusu: Bütüncül Bir Bakış. Muhakeme Dergisi. 2019, b; 2(1), 83-98.
6. Aksüt Y. Çocuk Cinsel İstismarının Sosyolojik Analizi (Malatya Çocuk İzlem Merkezi Uygulaması). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2020.
7. Ördem O. Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar: Türkiye’de Medyada Temsili. Sosyoloji Notları. 2019; 3(2), 35-46.
8. Kasfad. Türkiye’de Kadınlar ve Kız Çocuklarının Spor ve Fiziksel Aktiviteye Katılımı. <http://www.kasfad.org/wp-content/uploads/KASFAD-raporu.pdf>; 2012.
9. Amman M. T. Toplumsal boyutlarıyla cinsiyet: Sosyal bilimsel yaklaşımlar. M. F. Bayraktar (Ed.), Dinî ve toplumsal boyutlarıyla cinsiyet II. Ensar Yayınevi; 2012.
10. Öztürk P, Koca C. Uluslararası Politika Belgeleri Kapsamında Spor ve Toplumsal Cinsiyet Politikaları. Spor Bilimleri Dergisi. 2018; 29(3), 114-130.
11. Bourdieu P. Eril Tahakküm. (Çev. Bediz Yılmaz). Bağlam Yayıncılık; 2018.
12. Connell R. W. Masculinities. University of California Press. Berkeley; 2005.
13. Türk H. B. Şiddeti Meyyalım Vallahi Dertten: Hegemonik Erkeklik ve Şiddet. F. Aral (ed.), Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri (1. baskı) içinde. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2015.
14. Hacısötaoğlu İ, Bulgu N. Yedi Dağın Ötesindeki Çocuklar: Güreşte Erkeklik ve Şiddet. F. Aral (Ed.), Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri (1.baskı) içinde. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2015.
15. Narin M. Elit Sporda Cinsel Taciz. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi; 2019.
16. Avrupa Konseyi. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur;1950
17. Birleşmiş Milletler. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme (CEDAW). https://www.unicef.org/turkey/pdf/_gi18.pdf; 1979.
18. UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). UNESCO Beden Eğitimi, Fiziksel Aktivite ve Spor Şartı (International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport). <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002354/235409e.pdf>; 2015.
19. International Olympic Committee IOC. Ioc Adopts Consensus Statement On “Sexual Harassment ve Abuse In Sport [Press release]; 2007.
20. Türkiye Futbol Federasyonu. Futbolda Sporcu Esenliği ve Çocuk Koruma Talimatı Yayınlandı [Basın bülteni]. www.tff.org/default.aspx?pageID=687veftxtID=39610 (Erişim: 23.11.2023); 2023.
21. Hukuk SV. Futbolda sporcu esenliği ve çocuk koruma talimatı yayınlandı [internet]. Spor ve Hukuk; 2023 [Erişim tarihi: 3.11.2023]. Erişim adresi: <https://sporvehukuk.net/2023/02/18/futbolda-sporcu-esenligi-ve-cocuk-koruma-talimati-yayinlandi/>
22. Kerr G, Stirling A. Child Protection in Sport: Implications of An Athlete-Centered Philosophy. Quest; 2008.
23. Brackenridge C, Tess K, Daniel R. (Ed.). Sport, Children’s Rights And Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local Programmes. Londra: Brunel University; 2012.
24. Özen G, Emir E, Koca C. Türkiye’de Sporcuların Cinsel Taciz Algıları ve Deneyimleri. Spor Bilimleri Dergisi, 2019; 29(4), 157-177.
25. Karaçam Z. Sistemantik Derleme Metodolojisi: Sistemantik Derleme Hazırlamak İçin Bir Rehber. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 2013; 6(1), 26-33.
26. Uluş D, Boz A. N. Sistemantik Derleme ve Meta-Analiz. Ş. Aslan (Ed.), Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Nicel, nitel ve karma tasarımlar için bir rehber (s. 455-468) içinde. Eğitim Yayınevi; 2019.
27. Amundsen Pål André. “Inclusion and exclusion criteria used in non-specific low back pain trials: a review of randomised controlled trials published between 2006 and 2012.” BMC musculoskeletal disorders vol. 19,1 113. 12 Apr. 2018
28. A systematic review of lrd (listen-read-discuss) strategy to teaching reading. Journal of Higher Education Theory and Practice, 2023; 23(5).
29. Goldstein-Piekarski A, Williams L, Humphreys K. A trans-diagnostic review of anxiety disorder comorbidity and the impact of multiple exclusion criteria on studying clinical outcomes in anxiety disorders. Translational Psychiatry, 2016 ; 6(6), e847-e847.
30. Liberati A, Altman D, Tetzlaff J, Mulrow C, Gøtzsche P, Ioannidis J, Moher D. The prisma statement for reporting systematic reviews and meta-analyses of studies that evaluate health care interventions: explanation and elaboration. Journal of Clinical Epidemiology. 2009; 62(10), e1-e34.
31. Rodriguez E.A, Gill D.L. Sexual harassment perceptions among Puerto Rican female former athletes. International Journal of Sport and Exercise Psychology. 2011; 9(4), 323-337.
32. Fasting F, Sand T. S. Narratives of sexual harassment experiences in sport. Qualitative Research in Sport, Exercise and Health. 2015; 7:5, 573-588.
33. Fasting K, Brackenridge C. Coaches, sexual harassment and education. Sport Education and Society. 2009; 14(1).
34. Fasting F, Brackenridge C, Walseth K. Women Athletes' Personal Responses to Sexual Harassment in Sport. Journal of Applied Sport Psychology. 2007; 19:4, 419-433.
35. Fasting K, Brackenridge C, Sundgot-Borgen J. Experiences of sexual harassment and abuse among norwegian elite female athletes and nonathletes. Research Quarterly for Exercise and Sport. 2003; 74(1), 84-97.
36. Uğurlu A. Cimnastik ve çocuk istismarı: Kadın cimnastikçilerin deneyimleri. Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi. 2022; 7(2), 400-416.
37. Uğurlu A. Sporda Çocuk İstismarı Boyutlarının Sporcu Perspektifinden Analizi. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi; 2021.
38. Çetin E. Türkiye’de Bireysel Sporlarda Çocuk İstismarı: Elit Sporcular Örneği. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Gedik Üniversitesi; 2019.

39. García-Mesa Y, Cárcaba L, Coronado C, Cobo R, Martín-Cruces J, García-Piqueras J, Vega J. Glans clitoris innervation: piezo2 and sexual mechanosensitivity. *Journal of Anatomy*. 2020; 238(2), 446-454.
40. Bondestam F, Lundqvist M. Sexual harassment in higher education – a systematic review. *European Journal of Higher Education*. 2020; 10(4), 397-419.
41. Zeighami M, Shahrabaki M.P, Zakeri A.M, Dehkhani M. Loss of individual and social identity: consequences of sexual harassment of iranian nurses in the workplace. *Frontiers In Psychology*. 2021;12:1-10
42. Berdahl J, Magley V, Waldo C. The sexual harassment of men?: exploring the concept with theory and data. *Psychology of Women Quarterly*. 1996; 20(4), 527-547.
43. Kimble K. M. K, Farnum K. S, Wiener R. L, Allen J, Nuss G. D, Gervais S. J. Differences in the eyes of the beholders: the roles of subjective and objective judgments in sexual harassment claims.. *Law and Human Behavior*, 2016; 40(3), 319-336.
44. Duncan N, Zimmer-Gembeck MJ. Sexual harassment and appearance-based peer victimization: unique associations with emotional adjustment by gender and age. *Journal of Adolescence*. 2019; 75(1), 12-21.
45. Maister L, Fotopoulou A, Turnbull O, Tsakiris M. The erogenous mirror: intersubjective and multisensory maps of sexual arousal in men and women. *Archives of Sexual Behavior*. 2020; 49(8), 2919-2933
46. Paquette G, Martin-Storey A, Bergeron M, Dion J, Daigneault I, Hébert M, Castonguay-Khounsombath S. Trauma symptoms resulting from sexual violence among undergraduate students: differences across gender and sexual minority status. *Journal of Interpersonal Violence*. 2019; 36(17-18), NP9226-NP9251.
47. Rotundo M, Nguyen D, Sackett P. R. A meta-analytic review of gender differences in perceptions of sexual harassment.. *Journal of Applied Psychology*. 2001; 86(5), 914-922.
48. Mountjoy M, Brackenridge C, Arrington M, Blauwet C, Carska-Sheppard A, Fasting K, Budgett R. International olympic committee consensus statement: harassment and abuse (non-accidental violence) in sport. *British Journal of Sports Medicine*, 2016; 50(17), 1019-1029.
49. Kerr G, Kidd B, Donnelly P. One step forward, two steps back: the struggle for child protection in canadian sport. *Social Sciences*, 2020; 9(5), 68.
50. Parent S, Lavoie F, Thibodeau M, Hébert M, Blais M., Paj T. Sexual violence experienced in the sport context by a representative sample of quebec adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*. 2016; 31(16), 2666-2686.
51. Tuakli-Wosornu A.Y, Kirby L.S, Tivas A, Rhind D. The journey to reporting child protection violations in sport: stakeholder perspectives.*Frontiers In Psychology*. 2023;907247(13):1-16.
52. Sand T, Fasting K, Chroni S, Knorre N. Coaching behavior: any consequences for the prevalence of sexual harassment?. *International Journal of Sports Science ve Coaching*, 2011; 6(2), 229-241
53. Fasting K, Brackenridge C, Knorre N. Performance level and sexual harassment prevalence among female athletes in the czech republic. *Women in Sport and Physical Activity Journal*. 2010;19(1), 26-32.
54. Fasting K, Brackenridge C, Sundgot-B. J. Prevalence of sexual harassment among norwegian female elite athletes inrelation to sport type. *International Review for the Sociology of Sport*. 2004; 39(4), 373-386.
55. Everley S. The child protection in sport unit – supporting national governing bodies in hearing the voices of children: an evaluation of current practice. *Child Abuse Review*. 2020; 29(2), 114-129.
56. Rossato C, Brackenridge C. Child protection training in sport-related degrees and initial teacher training for physical education: an audit. *Child Abuse Review*. 2008; 18(2), 81-93.
57. Malkin K, Johnston L, Brackenridge C. A Critical Evaluation Of Training Needs For Child Protection In Uk Sport. *Managing Leisure*. 2000; 5(3), 151-160.
58. Brackenridge C. He Owned Me Basically. *Women's Experience of Sexual Abuse in Sport*. *International Review for the Sociology of Sport*. 1997; 32(2): 115-130.
59. Brackenridge C, Fasting K. The Grooming Process In Sport: Narratives of sexual harassment and abuse. *Auto/Biography*. 2005; 13(1), 33-52.
60. Koca C, Bulgu N. Spor ve Toplumsal Cinsiyet: Genel Bir Bakış. *Toplum ve Bilim*. 2005; 103, 163- 181
61. Narin M. *Elit Sporda Cinsel Taciz*. İstanbul: Detay Yayıncılık; 2022.

EXTENDED ABSTRACT

Aim of the Research

This topic was chosen due to the increasing awareness and importance of sexual harassment and sexual violence in sport. Sexual harassment in the world of sport is an issue that is often ignored or under-addressed. However, in recent years, increased public awareness of this issue and the disclosure of harassment cases by athletes have increased the importance of researching this issue. This study aims to draw attention to this serious and widespread problem, to understand the dimensions and effects of harassment and to find ways to combat it by systematically analysing it.

This study is also important as it is a scientific database in terms of determining the quality of studies on sexual harassment in sport. It aims to illuminate sexual harassment

from a scientific perspective with the awareness of the difficulties experienced in obtaining data through interviews, especially in countries with a traditional social structure such as Turkey. The study is of critical importance in overcoming obstacles such as social taboos, fear of speaking out and stigmatisation in order to make the voices of harassment victims heard and to raise awareness on this issue. In this way, it aims to contribute to the development of more effective strategies and policies to combat harassment

Research Problems

In which cases does sexual harassment in sport occur?

How does sexual harassment occur in sports?

Literature Review

When the inclusion criteria and exclusion criteria for this article were observed, it was seen that there were 411 articles in the literature. Sexual harassment and child abuse in sport are critical issues that have attracted attention in recent years. The International Olympic Committee (IOC) recognises various forms of harassment and abuse in sport, including psychological, physical and neglect (32). These forms of maltreatment in sport have been found to have detrimental effects on athletes; some studies suggest that psychological abuse, physical abuse and neglect may be as damaging as sexual abuse in the short and long term (33). Research has also highlighted the prevalence of sexual harassment and abuse among athletes, with studies showing significant differences in the prevalence of sexual abuse experienced by elite athletes compared to lower level athletes (34).

In addition, there is evidence of a toxic culture of silence in youth sport, where direct disclosures of abuse and indirect signs of abuse are often ignored, leading to underreporting of child abuse in sport (35). The normalisation of sexual abuse in sport has been observed in some studies, reflecting the view that such behaviour is acceptable or expected (28). This normalisation contributes to a culture of silence and underreporting of harassment and abuse in sport. In addition, experiences of sexual harassment in sport environments have shown that perpetrators are predominantly male (36).

Methods

In order to determine the position of sexual harassment in sport in the literature, systematic review method was used in this study. A systematic review can examine two or more types of evidence, not only qualitative but also quantitative evidence, or "mixed method review" (22). In this review model, the aim is to identify appropriate research findings in relation to a predetermined research question and to try to summarise the most appropriate evidence by using clear and understandable procedures to examine them from a holistic perspective (23).

This systematic review was conducted in accordance with the Centre for Reviews and Dissemination (CRD) 2009 guidelines developed by the National Institute for Health Research, University of York. The years covered by the literature review were not taken into consideration. The searches related to the research were carried out in the databases "Web of Science, Scopus, sciencedirect, Dergipark, Tr Index, National Thesis Centre" between 24.11.2023-28.12.2023.

Result and Conclusions

As a result of the research, it was determined that the sexual harassment suffered by the athletes is mostly based on power and power balances, and that the athletes are harassed by a wide range of sports participants from coaches to masseurs.